

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**HÜSEYİN YURTTAŞ'IN ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK
EDEBİYATI YAPITLARINDA BULUNMASI GEREKEN
ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Yasin ÖZTÜRK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ

Kırıkkale - 2019

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**HÜSEYİN YURTTAŞ'IN ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK
EDEBİYATI YAPITLARINDA BULUNMASI GEREKEN
ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Yasin ÖZTÜRK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ

Kırıkkale – 2019

KABUL-ONAY

Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ danışmanlığında Yasin ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Hüseyin Yurttaş’ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

05/07/2019

(Başkan)

Prof. Dr. Fatma AÇIK

Prof. Dr. Murat ÖZBAY

Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ.

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2019

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans olarak sunduğum “Hüseyin Yurttaş’ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

Tarih: 05/07/2019

Adı Soyadı: Yasin ÖZTÜRK

İmza:

ÖN SÖZ

Okumak, öğrenmek çocuklukla başlayan ve hayat boyu insanı geliştiren önemli bir erdemdir. Okunacak eserleri oluşturmak ise birikim ister. Bizlere düşen en önemli görev de geleceğin büyükleri olacak çocuklarımıza, bu erdem ve becerileri en iyi şekilde aktarmaktır. Bu yüzden okumak kadar ne okuyacağımızı ve okutacağımızı iyi bilmemiz gerekir. Aksi takdirde doğru yolda yanlış adımlar atarak sonuca ulaşamayız. Bu çalışmamızda çocuk edebiyatı ürünleri seçiminde nelere dikkat etmemiz gerektiği Hüseyin YURTTAŞ'ın eserlerinden yola çıkılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bir çalışmayı yapmak kadar, çalışma yapanı desteklemek de büyük emek ister. Öncelikle çalışmamın her aşamasında bilgi ve emeğini benden esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ'ne, ders ve tez dönemimde üzerimde emeği olan Doç. Dr. Deniz MELANLIOĞLU ve Doç. Dr. Salim PİLAV'a teşekkür ederim.

Hayatlarının her aşamasında birinci önceliklerine beni alan ve beni her zaman destekleyen, yaşam kaynaklarım anne ve babama teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecimde benden yardımlarını esirgemeyen eşim Halise'ye, olayların farkında olmayan ve kendisiyle ilgilenmem için “Sana yardım edebilir miyim?” diyerek çalışma odama girmeye çalışan biricik ve küçücük kızım Hatice'ye sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Üzerimde emeği olan tüm hocalarıma, araştırma sürecimde benden yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma, meslektaşlarıma ve çalışmada eserlerinden faydalandığım bütün bilim insanlarına teşekkür ediyorum.

ÖZET

Öztürk, Y. (2019). *Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırıkkale.

Bu çalışmada, Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitapları, çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikler açısından incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitapları arasından rastlantısal yöntemle belirlenen 15 hikâye kitabı içerisinde yer alan 23 hikâye oluşturmaktadır. Rastlantısal örnekleme yöntemiyle seçilen hikâyelerin incelenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Örneklemi oluşturan çocuk kitapları öncelikle, tasarım özellikleri ve resim, konu ve kurgu, tema, ileti, karakter, çevre, dil ve anlatım başlıkları doğrultusunda incelenmiştir. İkinci aşamada “Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak elde edilen bulgular, sayısal verilere dönüştürülmüştür. Veri analizinin üçüncü aşamasında ise örneklemini oluşturan tüm kitaplar, ölçeği oluşturan sekiz ana bölüm esas alınarak genel değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Değerlendirmeler sonucunda, Hüseyin Yurttaş'ın kitaplarının genel olarak “çok iyi” düzeyde olduğu belirlenmiştir. Hikâyeler tasarım ve resim özellikleri açısından incelendiğinde, resimlemelerde renk unsurunun psikolojik etkisinden faydalanılmadığı, ciltleme ve kâğıt kullanımından kaynaklı bazı sorunların olduğu tespit edilmiştir. Bu eksikliklerin yayınevlerinden kaynaklı sıkıntılar olduğu belirlenmiştir. İçerik açısından bakıldığında ise hikâyelerde çocukların düzeyine uygun konuların işlendiği, bunların da özgün ve tutarlı bir şekilde kurgulandığı belirlenmiştir. Çocukların özdeşim kurabileceği karakterler geliştirildiği, onların kişilik gelişimlerini kuvvetlendirecek iletiler sunulduğu görülmüştür. Temaların sevgi üzerine yapılandırıldığı, insana ve doğaya özgü durumların yansıtıldığı, Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarının çocuğun dilsel düzeyine uygun olarak kullanıldığı, hikâyelerde çocuğun örnek alabileceği bir dil ve anlatım çerçevesinin oluşturulduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Yurttaş, Çocuk Edebiyatı, Hikâyeler.

ABSTRACT

Öztürk, Y. (2019). *The Examination Of Hüseyin Yurttaş's Children's Books In Terms Of The Features Required In The Works Of Children's Literature*. Master Thesis. Kırıkkale University, Social Sciences Institute, Kırıkkale.

In this study, the children's books of Hüseyin Yurttaş were examined in terms of the features required in the works of children's literature. The sample of the study consists of 15 story books which are determined by random method among the children's books of Hüseyin Yurttaş and 23 stories found in these story books. Screening model and document analysis technique which are among the qualitative research methods were used in the analysis of selected stories by random sampling method. The children's books that make up the sample were first examined in terms of design features and painting, subject and fiction, theme, message, character, environment, language and expression. In the second stage, the findings obtained by using 'the Scale for the Evaluation of the Literary or Instructional Books Called Children', were converted to numerical data. In the third stage of the data analysis, all the books that make up the sample were subjected to a general evaluation based on the eight main sections of the scale. As a result of the evaluations: Hüseyin Yurttaş's books were generally 'very good' level. When the stories were evaluated in terms of design and painting features, it was determined that the psychological effect of the color element was not used in illustrations and some problems due to the use of binding and paper. These deficiencies have been identified as problems caused by publishing houses. In terms of content, it has been determined that the stories are suitable for children's level and these are constructed in a unique and consistent manner. It has been seen that characters are formed in which children can identify, and messages are presented to strengthen their personality development. It is determined that the themes are structured on love, reflecting the conditions specific to man and nature; the power of expression and the possibilities of Turkish are using in accordance with the linguistic level of the child, the story forms a language and narrative frame that the child can take as an example.

Keywords: Hüseyin Yurttaş, Children's Literature, Stories.

SİMGELER VE KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Dr.	: Doktor
Doç.	: Doçent
Ed	: Editör
Öğr.	: Öğretim
akt.	: Aktaran
s.	: Sayfa
vb.	: ve benzeri

TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ

Tablo 1: Örneklemi Oluşturan Hikâye Kitapları Listesi

Tablo 2: Örneklemi Oluşturan Hikâye İsimleri

Tablo 3: Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği'nin Puan Aralıkları

Tablo 4: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Tasarım ve Resim Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

Tablo 5: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Konu ve Kurgu Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

Tablo 6: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Tema(İzlek) Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

Tablo 7: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının İleti Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

Tablo 8: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Karakter ve Kahraman Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

Tablo 9: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

Tablo 10: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Eğitsel İlkeler Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Puan Aralığı

Tablo 11: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Genel Değerlendirmesine İlişkin Puan Aralığı

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	iv
TABLOLAR VE ŞEKİLLER DİZİNİ	v

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
1.4. SINIRLIKLAR.....	5
1.5. TANIMLAR.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÇOCUK.....	6
2.2 EDEBİYAT	8
2.3. ÇOCUK EDEBİYATI	9
2.3.1. Çocuk Edebiyatı Kavramının Oluşumu ve Tanımları	10
2.3.2. Çocuk Edebiyatının Varlığı ve Yokluğuna Dair Tartışmalar	12
2.3.3. Çocuk Edebiyatının Tarihi.....	13
2.3.4. Çocuk Edebiyatının Önemi ve İşlevi	15
2.4. ÇOCUĞA GÖRELİK İLKESİ.....	16
2.5. ÇOCUK EDEBİYATI YAPITLARINDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER	18
2.5.1. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Tasarım Özellikleri	19
2.5.2. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken İçerik Özellikleri	31
2.5.3. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Temel Eğitim İlkeleri	51
2.6. ÇALIŞMA KAPSAMINDA ESERLERİ İNCELENEN YAZAR	54

2.6.1. Hüseyin Yurttaş'ın Öz Yaşam Öyküsü.....	54
2.6.2. Hüseyin Yurttaş'ın Yazın Hayatı.....	55
2.6.3. Hüseyin Yurttaş'ın Sanata ve Çocuk Edebiyatına Bakış Açısı	56
2.6.4. Hüseyin Yurttaş'ın Yaşantısının Eserlerine Etkisi ve Eserlerin Özellikleri ..	58
2.6.5. Hüseyin Yurttaş'ın Kitapları ve Aldığı Ödüller	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	64
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	64
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	67
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	68
3.5. VERİLERİN ANALİZİ SÜRECİ	69

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. HÜSEYİN YURTTAŞ'IN ARAŞTIRMA KAPSAMINDA İNCELENEN ESERLERİ.....	70
4.1.1. Beyaz Bisiklet.....	70
4.1.2. Korkak Pati	100
4.1.3. Dağa Düşen Uçak	117
4.1.4. Tavşancı Dede.....	126
4.1.5. Küçük Balıkçılar	136
4.1.6. Kör Kaptan'ın Serüvenleri.....	145
4.1.7. Cüceler Gezegeni.....	156
4.1.8. Sakar Tay	165
4.1.9. Farta Kartalı	174
4.1.10. Eşekler Cenneti.....	183
4.1.11. Kıyıdaki Tekne	191

4.1.12. Irmak Çocukları	200
4.1.13. Konuşan Kukla	208
4.1.14. Uzaylılar Gelince	215
4.1.15. Çınar Dede	222
4.2. HÜSEYİN YURTTAŞ'IN ARAŞTIRMA KAPSAMINDA İNCELENEN ESERLERİNİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ	230

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR	242
5.1.1. Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Tasarım ve Resim Özelliklerine İlişkin Sonuçlar	242
5.1.2. Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının İçerik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar	248
5.1.3. Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarında Yer Alan Eğitsel İletilere İlişkin Sonuçlar	256
5.2. ÖNERİLER	257
5.2.1. Yazarlara ve Yayınevlerine Yönelik Öneriler	257
5.2.2. Araştırmacılara, Öğretmenlere ve Ailelere Yönelik Öneriler	258
KAYNAKLAR	260
EKLER	271

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın konusuna açıklık kazandırmak üzere problem durumu belirtilmiş; araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları üzerinde durulmuş, araştırmada sıklıkla kullanılan kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Çocuklar geleceğe yön verecek kişiler olduğu için, iyi bir gelecek donanımlı yetişmiş bireylere bağlıdır. Bu durum eğitimle gerçekleşir. Eğitim kavramı ise çocuğu edebiyatla buluşturmuştur.

Edebiyat; duygu, düşünce ve düşlerin yazılı ve sözlü olarak anlatımı demektir. Duygu ve düşüncelerini dil aracılığıyla etkili bir şekilde anlatabilen bir insanın başka becerilerle donatılması çok daha kolay olacaktır. Bu nedenle istenilen düzeyde bir insanı yetiştirmede başka bilim dalları kadar edebiyata da gereksinim vardır (Kıbrıs, 2006: 3).

Edebiyat geçmişten günümüze büyüklerin olduğu kadar küçüklerin eğitiminde de kullanılmıştır fakat önceleri çocuğa ve yetişkinlere yönelik oluşturulan bir edebiyat ayrımı yapılmamıştır. Küçüklerle büyükler arasındaki olaylara bakış tarzı ve hayal gücü farkından kaynaklanan çocuk edebiyatının oluşumu ise uzun yıllar almıştır.

Oysaki çocuk yetişkinin küçük bir örneği değildir. Ondan bir yetişkin gibi davranılması beklenemez çünkü çocuğun kendine özgü bir dünyası vardır. Düşünme biçimi algılamaları yetişkinlerden farklıdır (Nas, 2004: 9). Çocuk farklı değerlerle ve imgelerle dünyaya baktığı, çevresini farklı algıladığı için kendine özgü oluşturulmuş kitaplara da gereksinim duyar. Çünkü çağdaş eğitimin gerekleri, çocuktan kitap ile yazınsal bir iletişim kurmasını, okuma alışkanlığı edinmesini, özgür ve eleştirel düşünmesini istemektedir (Dilidüzgün, 2004: 21). Bu sayede çocuk hayatı daha kolay tanıyacak ve anlayacaktır.

Çocuk edebiyatı hem çocuğun etkili bir okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olmakta hem de çocuğun kültürel ve kişisel gelişimine destek olmaktadır. Bu durum ise çocuk edebiyatı eserlerinin çocukların gelişim sürecindeki önemini artırmaktadır. Şirin (2016 :30)' e göre çocuk edebiyatı eserlerinin; okuduğunu anlayan, düşünen ve kendini gerçekleştiren bireyi, özellikle de edebiyat okurunu yetiştirmesi gerekir. Bu yüzden çocuğun gelişim dönemleri, ilgi ve ihtiyaçları, hayata bakış açıları iyi bilinmelidir. Yani çocuk edebiyatı alanında kaliteli eser vermek için hayata onun gözünden bakmak gerekmektedir. Tüm bu gerekçeler çocuk edebiyatı alanında yazılan kitapların bazı özelliklere sahip olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Sadece ticari kaygı için ya da gelişigüzel oluşturulan çocuk eserleri; çocuğun kişisel, toplumsal, evrensel ve ahlaki kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceği gibi çocuğu okuma isteğinden de uzaklaştırabilir.

Araştırmacılar ve alan uzmanları çocuk edebiyatı ürünlerinin sahip olması gereken nitelikleri dış yapı özellikleri, iç yapı özellikleri ve eğitsel ilkeler olmak üzere üç ana başlıkta toplamıştır. Kitapların dış yapı özellikleri, tasarım özellikleri ve resim alt başlıkları altında incelenmektedir. İçyapı özellikleri ise konu ve kurgu, tema, ileti, karakter ve kahraman, çevre, dil ve anlatım başlıkları altında incelenmektedir.

Muzaffer İzgü, Ömer Seyfettin, Rıfat Ilgaz, Mavisel Yener, Mevlana İdris Zengin, Gülten Dayıoğlu gibi çocuk yazını alanında ürün veren bazı yazarların eserlerinin

çocuk edebiyatı nitelikleri açısından incelenerek çeşitli dergilerde ve ders kitaplarında yer aldığı da görülmektedir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların gelişimi üzerindeki etkisi düşünüldüğünde ise sadece bu alanda öne çıkmış yazarların değil çocuk edebiyatı alanında ortaya konulan tüm yazarların eserlerinin incelenmesi gerekmektedir. Fakat çocuklara yönelik yazılmasına rağmen üzerinde akademik anlamda incelenme yapılmamış birçok yazar ve çocuk edebiyatı ürünü bulunmaktadır. Bu yazarlardan biri de çocuklara yönelik hikâye ve şiir türünde birçok eser ortaya koyan Hüseyin Yurttaş'tır. Bu çalışmayla da Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitapları, çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikler kapsamında incelenerek alan yazına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı; Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitaplarını, çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikler açısından inceleyerek kitapların çocuk okurlar açısından uygunluğunu belirlemektir. Ayrıca Hüseyin Yurttaş'ın hayatı, eserleri ve sanatı ile ilgili bilgiler vererek, yazarın çocuk edebiyatındaki yerini tespit etmektir. Bu ana amaç çerçevesinde şu alt problemlere cevap aranmıştır:

Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitapları;

1. Tasarım ve resim özellikleri,
2. Konu ve kurgu,
3. Tema,
4. İleti,
5. Kahraman ve karakter özellikleri,
6. Dil ve anlatım,
7. Eğitsel iletiler bakımından çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikleri taşımakta mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocuktaki dil gelişimi ilk olarak ailede dinleme ve konuşma yetisiyle başlar. Ardından okulda öğrenilen okuma ve yazma becerisiyle devam eder. Çocuk bu dört temel dil becerisiyle öncelikle kendini, hayatı ve çevresini tanır. Hayatı keşfe çıkan çocuk günlük hayatta karşılaşmadığı birçok olayı edebi eserlerde bulur. Edebi eserlerde karşılaştıkları durumlar ve sorunlar hakkında empati kurar, sorunlara çözüm üretmeye çalışır.

Çocukları, edebiyatın güzellikleriyle buluşturan çocuk edebiyatı ürünlerini oluşturmak, büyük incelik ve titizlik gerektiren bir beceridir. Çünkü çocuğun hayata bakışı ve hayattan beklentileri yetişkinlerden çok farklıdır.

Çocuksu yayınlar ile çocuğu bir yetişkinin kendince oluşturduğu doğrulara bağımlı kılmak isteyen güdümlü yayınlar; çocukta kitap ve edebiyat adına yanlış kanıların oluşmasına, zamanla çocuğun okuma ilgisinin körelmesine ve çocukla kitap arasında engellerin oluşmasına neden olabilir (Sever, 2008: 18).

Bu yüzden çocuk edebiyatı yapıtlarının sahip olması gereken temel ilkeler vardır. Son yıllarda çocuk edebiyatı alanına yönelik ilgilinin artması, bu alandaki ticari gelişmeleri de harekete geçirmiştir. Fakat ticari kaygı, bazen kitapların niteliklerinden daha ön planda tutulmaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı alanında oluşturulan kitapların, çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikleri ne ölçüde taşıdığı araştırılması gereken bir konudur.

Hüseyin Yurttaş, özellikle ortaokul seviyesindeki çocuklara yönelik birçok çocuk hikâyesi ortaya koyan eğitimci bir yazardır. Sosyal, kültürel ve psikolojik açıdan kişilik gelişimi içerisindeki çocuklara yönelik eserler ortaya koymasına rağmen kendisi ve eserleriyle ilgili akademik bir çalışmanın bulunmaması bu araştırmanın önemini artırmaktadır.

1.4. SINIRLIKLAR

Bu çalışma, Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitapları içerisinde rastlantısal örnekleme yöntemiyle seçilen 15 yapıtı (Beyaz Bisiklet, Korkak Pati, Tavşancı Dede, Küçük Balıkçılar, Sakar Tay, Farta Kartalı, Eşekler Cenneti, Irmak Çocukları, Kıyıdaki Tekne, Konuşan Kukla, Uzaylılar Geline, Dağa Düşen Uçak, Kör Kaptan'ın Serüvenleri, Cüceler Gezegeni, Çınar Dede) ile sınırlıdır.

1.5. TANIMLAR

Çocuk Edebiyatı: Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten eserlerdir (Sever, 2008: 17).

Konu: Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum (TDK, 2005).

Tema: Yazarın, eserinde sürekli olarak vurguladığı, eserin bütününe etkileyen, metnin her bir unsurunda izleri doğrudan ya dolaylı olarak görülen temel duygu ya da düşüncelere tema denir (İpek, 2017: 47).

Karakter: Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse (TDK, 2005: 1077).

Kahraman: Olayların oluşumunu ve hikâyenin akışını sağlayan, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi olarak belirtilmektedir. (Gencan vd. 1974: 78).

Tip: Benzerlerinin ortak yönünü kendisinde toplayan, onları simgeleyen kişilerdir (Özdemir, 2005: 131).

İleti: Sanatçının okurda yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığıdır (Sever, 2008: 140).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÇOCUK

Çocukları anlamak, onlar için bir ürün oluşturmak için öncelikle çocuk kavramının iyi bilinmesi gerekir. O halde “Çocuk nedir, kime denir?”

Türk Dil Kurumu’na göre çocuk; küçük yaştaki erkek veya kız; soy bakımından oğul veya kız, evlat; bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 444).

Çocuk kavramının sınırları, zihinsel, ruhsal, fizyolojik ve hukuksal açıdan değişiklik gösterdiği için kavramla ilgili bu boyutların öne çıkarıldığı birçok tanım yapılmıştır. 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin birinci maddesinde on sekiz yaşına kadar her insanın çocuk sayılacağı ifade edilmiştir (UNICEF, 1989).

Tanımlara bakıldığında çocuk ile yetişkini ayıran belirleyici özelliğin yaş değil, olgunlaşma derecesi olduğu anlaşılır. Ancak bazen kanun önünde ve sosyal yaşantı akışında, tanımlarda verilen üst yaş sınırlarını aşmış olan birey, olgunluk derecesinde olsun olmasın, diğer yetişkinler tarafından çocuk olarak kabul edilmez. Bu tutum bireyi sorumlu kılar (Yaşar, 2013: 11). Öyle ki Türk Ceza Kanunun altıncı maddesinde de on sekiz yaşını doldurmamış kişiler için çocuk kavramının kullanıldığı belirtilmiştir (TCK, 2004).

Kulaksız (2014: 97) kapitalist bir yaklaşımla az gelişmiş ülkelerin çocuğu aile olgusunun ötesinde, ailenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunabilecek potansiyel işgücü, ailenin ilerleyen yaşlarında ise bir sosyal güvenlik aracı olarak ifade ettiğini belirtmiştir. Bu tanım farklı düşüncelerin çocuğu bir araç olarak gördüklerini ortaya koymaktadır.

Ercan (2014: 379) çocuğu tanımlarken ekonomik yaklaşımın yanında hukuksal boyutlara da değinmiştir. Çocuk kavramını toplumda yetişkinlerle aynı ölçüde tam bir ekonomik ve hukuksal statü kazanamamış, olgunlaşmamış, reşit sayılmayan küçük bir yurttaş olarak açıklamıştır.

Dilidüzgün (2003: 18) ise çocuk kavramının sosyalliğine vurgu yaparak, çocuğu; kendine has algıları olan, dünyayı kendi bakış açısıyla değerlendiren, sosyal, dilsel, ruhsal yetileri henüz tam olarak gelişmemiş ya da yetişkinlerin dünyasıyla bütünüyle örtüşmeyen bir varlık olarak tanımlamıştır.

Tarihsel süreçteki çocuk kavramı ve tanımlar; fizyolojik, sosyolojik, psikolojik ve hukuksal anlamda çocuğun normal insanlardan farklı varlıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Ondan bir yetişkin gibi davranmasını beklemek yanlış olacaktır; çünkü çocuğun kendine ait bir düşünce sistemi vardır ve hayatı anlayış biçimi farklıdır. Bu farklılıklar onun eğitiminin de özenle yapılması gerektiği inancını oluşturmaktadır; çünkü çocuğun toplumsal bir insan olması yolunda iç ve dış etkenlerle ortaya çıkan bir dizi düzenli değişiklik vardır. Bedensel, ruhsal, toplumsal bir bütün olarak gelişme gösteren çocukların istendik davranışlar göstermeleri için değişim ve gelişim süreçlerine yönelik bir eğitimin uygulanması gerekmektedir. Bu yüzden çocuğun gelişim ve değişim süreçlerinin neler olduğunun ve bu dönemlere ait özelliklerin iyi bilinmesi gerekir.

Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını bilmek eğitimciler için kolaylık sağlar; çocukların sağlıklı, sosyal yaşama uyumlu, problem çözme yeteneğine sahip, yaratıcı bireyler olmaları için eğitim sistemleri bu ilgi ve ihtiyaçlara göre yapılandırılmaktadır (Şahin, 2007:

3). Özellikle eğitim psikolojisinin bir bilim dalı olarak kendini kabul ettirmesiyle birlikte çocuk eğitimindeki arayışlarda insanları “ Çocuk Edebiyatı”yla tanıştırmıştır (Kıbrıs, 2006: 3).

İnsan hayatının yaklaşık olarak dörtte birini kapsayan çocukluk dönemi, süreçten daha çok işlev bakımından önem arz eder. Çünkü bu dönem bireyin sosyal bir varlık olarak şekillenme sürecidir. Beynin bu dönemde sünger gibi emici bir özelliğe sahip olduğu ve üst bilişsel stratejileri gösterebilecek yapılanmaları da bu dönemde kazandığı bilinmektedir. Bu dönemde çocuğa katkı sağlayacak onun gelişimine etki yapacak materyallere ihtiyaç duyulur ki bu da kitaplardır, çocuk edebiyatı ürünleridir (Tosunoğlu ve Kayadibi, 2006: 339). Bu noktada çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğun bilişsel, sosyal ve dilsel gelişimin alt yapısını oluşturan ve çocuğun gelişiminde büyük etki yaratan önemli bir araç olduğu söylenilebilir.

2.2 EDEBİYAT

İnsanı diğer canlılardan ayıran en büyük özelliği düşünme yetisidir. Düşünen insan olayları kavrar ve anlamlandırır. Anlama özelliği ile bilgi sahibi olur, sahip olduğu bilgi ve deneyimleri ise diğer bireylere aktarmak ister. İnsan duygu ve düşüncelerini çok farklı yollarla ifade etmeye çalışır. Duygu ve düşüncelerin aktarılması için günlük hayatta en çok kullanılan araç ise dildir. İnsan yaşamın her alanında, genellikle ya yazarak ya da konuşarak aktarımda bulunur; yani ya sözlü dili ya da yazılı dili kullanır. Dil ise edebiyatın temel malzemesidir. Malzemesi dil, kaynağı yaşantılar ve hayal gücü olan; duygu düşünce ve olayları anlatmak üzere kelimelerle meydana getirilen sanat dalına edebiyat denir (Macit, 2005: 8). Edebiyat bir sanat dalıdır çünkü insanlar duygularını düşünce ve hayallerini başkalarında heyecan uyandıracak şekilde zevk ve incelikle anlatma ihtiyacı duyarlar (Tural, 2004: 10). Bununla birlikte eserleri incelemeyi öngören edebiyat; kullandığı metot ve araştırma teknikleri ile bilim dalı olma özelliği de taşımaktadır (Önal 2012: 13).

Edebiyatın temel işlevlerinden birinin eğitime, insan kişiliğini değiştirme ve geliştirme olduğunu belirten Kavcar (1999: 5), edebi eserlerin büyük bir bölümünün insanları çeşitli bakımlardan eğitmek amacıyla yazıldığını ifade etmiştir.

Ders kitapları incelendiğinde bilginin öğrenciye doğrudan değil bir kurgu içerisinde verildiği görülmektedir. Bu kurgunun oluşumunda ise edebi metinler ortaya çıkmaktadır. Bilgi metin içerisinde öğrenciye sunulur. Oluşturulan metinlerin ise öğrencinin biyolojik, sosyolojik ve psikolojik gelişimine uygun olması gerekir.

Edebiyatın ayrılmazlığı/bölünmezliği edebiyatçılar tarafından savunulmuş temel bir düşüncedir. Bununla beraber bir boyutuyla (gelişmişlik) kültür ve ruhi gelişim düzeyi gibi etkenler, diğer boyutuyla (okur/muhatap tercihi- ilgisi) türleri de aşan tercihler (macera, duygusallık, fantastik, polisiye, düşünce, psikoloji vb.) sebebiyle genel edebiyat eserleri içinde gruplandırmalar oluşmuştur. “kültür ve ruhi gelişim düzeyi” gibi etkenlerle ortaya Çocuk Edebiyatı ve Gençlik Edebiyatı kavramları çıkmıştır (Çelik, 2013: 69).

Edebiyatın insan hayatına ne zaman girmesi gerektiği sorununa uzmanlar çocuk doğmadan yanıtını vermektedir. Çocuğun anne karnında aldığı ilk uyarıcılar çocuğun doğumuyla beraber artar. Yetişkin çocuğa doğduğu günden itibaren okuduğu hikâyelerle çocuğu edebiyata yakınlaştırır.

2.3. ÇOCUK EDEBİYATI

Bu başlık altında sırasıyla çocuk edebiyatı kavramının oluşumu ve tanımları; çocuk edebiyatının varlığı ve yokluğuna dair tartışmalar; çocuk edebiyatının tarihi; çocuk edebiyatının önemi ve işlevi hakkında bilgi verilmiştir.

2.3.1. Çocuk Edebiyatı Kavramının Oluşumu ve Tanımları

Çocukların dil edinimine doğar doğmaz başladıkları bilinmektedir. Bebekler kendileriyle iletişime giren bireylere anlamsız sesler çıkararak tepki verir, üç yaşlarında cümleler kuran çocuk, beş yaşlarına geldiğinde yetişkin gibi konuşmaya başlar (Aydın, 2014: 127). Edebiyatın en temel aracı dil olduğuna göre; çocuklar, dünyaya gözlerini açtığı ilk günden itibaren edebiyatla tanışır. Edebiyatın doğumdan sonraki süreçten başlayarak çocuğun hayatına dâhil edilmesi çok önemlidir. Ancak oluşturulan eserlerde hayata çocukların gözünden bakmaları, onların dünyasını anlamaları büyük önem taşımaktadır (Veziroğlu ve Gönen, 2013:2).

Çocukların fiziksel, duyuşsal ve bilişsel gelişimlerinin henüz tamamlanmadığı ve hızla geliştiği düşünüldüğünde, çocuğun edebiyata bakış açısı ve edebi eserlerden beklentileri de yetişkinlerden farklılaşmaktadır. Çocuk edebiyattan mahrum bırakılamayacağına göre onun için edebiyat yapılacaktır, bu da çocuk edebiyatıdır (Nas, 2004: 38-40).

Çocuk edebiyatında estetik, görsellik ve dil becerisinin çocuğa göre kullanımı çok önemlidir. Çocuk edebiyatının sanatsal ve estetik değerinin de bulunduğunu vurgulayan Sever (2008: 17) çocuk edebiyatını; erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı olarak ifade etmiştir.

Çocuk kavramından kaynaklı olarak çocuk edebiyatının tanımı yapılırken de yaş sınırının kesin olarak belirlenmediği görülmektedir. Genel olarak ise çocuk edebiyatı çocukların gelişim dönemlerine göre üç gruba ayrılmaktadır: 0-6 yaş aralığı okul öncesi çocuk edebiyatı, 7-12 yaş temel eğitim birinci kademe çocuk edebiyatı, 13 yaş ve yukarısı temel eğitim ikinci kademe çocuk edebiyatı (Zengin ve Zengin, 2007:

57). Bu ayrımın yapılırken de yaş kavramından öte çocukların bilişsel gelişimlerinin düşünüldüğü görülmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin 0-18 yaş grubuna yönelik olarak yazılıyor gibi gözükmesi olayları ya da durumları basit, sade bir şekilde anlatması gerektiği anlamına gelmemektedir. Çocuk edebiyatını tanımlarken hem çocuğu hem de edebiyatı göz önünde bulundurulması gerektiğini belirten Bilgin (2011:6), çocuk edebiyatının çocuğa göre olmasıyla beraber edebiyatın temellerini de içinde barındırması gerektiğini ifade eder. Çocuk için seçilen konunun çocuğa basit ve sade bir şekilde anlatılıp, çocuğun gelişimi ve psikolojisini göz önüne alınarak ve bunların hepsinin edebiyatın asaletinden uzaklaşmadan yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Çocuk edebiyatının çocukların dil gelişimine katkıda bulunan, onların edebi ihtiyaçlarını karşılayan; çocuklar için çocuklara göre yaratılmış edebiyat olduğunu belirten Dursunoğlu (2007: 32), edebiyatın temel taşı olan dil becerisinin, doğru ve düzgün kullanımının öğrenilmesinde çocuk edebiyatı eserlerinin önemini belirtmiştir.

Çocukların düşünce dünyaları, olaylara bakış açıları çok farklıdır. Kendilerini varsayımlar dünyasında gören çocuklar, olmayan birçok şeyi var olarak kabul edebilir, yaşanmamış bir durumu yaşanmış gibi anlatabilir. Masallarla evvel zaman içine giden çocuklar, efsanelerle Kafdağı'nın ötesine ulaşır, ninnilerle tatlı rüyalara dalar. Bu yüzden çocuk edebiyatı çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar. Masallar, hikâyeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar vb. hep bu çerçeve içine girebilir. Farklı yazı türlerinde ortaya konulan bu eserlerin, tıpkı yetişkinler için hazırlanan eserler gibi, güzel ve etkili olmaları gerektiğini ifade eden Oğuzkan (2006: 3) çocuk edebiyatını, usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad olarak tanımlamıştır.

Zengin ve Zengin (2007: 13)'in de ifade ettiği gibi çocuk edebiyatı, birçok tanımda çocukların anlama düzeyleri göz önünde bulundurularak bir araya getirilen metinlerin toplamı olarak ele alınmıştır.

Şirin (2016:16) ise çocuk edebiyatı kavramını çocuklar için verilen ürünler olmanın yanında bir süreci belirttiğini vurgulamıştır. Farklı bir bakış açısıyla tanımladığı çocuk edebiyatı kavramını: *“Temel kaynağı çocuk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan, dilde ve düşüncede çocuğa göre içeriği yalın ve içtenlikle gerçekleştiren, çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması dışında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine de katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi.”* olarak ifade etmiştir.

Tüm bu tanımların ortak noktalarını belirleyen Tüfekçi Can (2014: 4) çocuk edebiyatını, çocukluk dönemi içerisinde bulunan bireyler için özel olarak içselleştirilerek yazılan; çocuğun zihinsel, duygusal, sosyal, dilsel gelişimini göz önünde bulunduran; çocuğun yeteneklerinin açığa çıkmasına yardımcı olan; geçmiş, bugün ve gelecek arasında bir bağ kuran; kültürel mirasa sahip çıkarak onu genç nesillere aktarılmasında işlevsel olan; amaçlı, disiplinler ve çağın değerlerini barındıran; bunu yaparken farkındalık yaratarak sağlam bir estetik duygusunun oluşmasına katkıda bulunan edebi bir tür olarak ifade etmiştir.

Çocuk edebiyatının farklı yönlerini ortaya koyan birçok tanım yapılmakla birlikte, böyle bir edebiyat ayrımını kabul etmeyen yazarlarımızı da bulunmaktadır.

2.3.2. Çocuk Edebiyatının Varlığı ve Yokluğuna Dair Tartışmalar

Çocuk edebiyatı alanının varlığı ve yokluğu geçmişten günümüze edebiyat camiasında tartışma konusu olmuştur. Şirin (2016: 21-22) Edebiyat - Çocuk Edebiyatı tartışmalarını üç başlık altında değerlendirmektedir:

a. “Çocuk Edebiyatı Ayrımını Farklı Gerekçelerle Kabul Etmeyen Küme: Nurullah Ataç, Yaşar Kemal, Cemal Süreyya, İnci Enginün, vd.

b. Çocuk Edebiyatını Savunan Küme: Satı Bey, Enver Naci Gökşen, Enise Kantemir, A. Ferhan Oğuzkan, Kemal Demiray, Talip Apaydın, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Zarifoğlu, Ülkü Tamer, Yalvaç Ural, Meral Alpay, Gülten Dayıoğlu, vd.

c. Çocuk Edebiyatını Bir Geçiş Dönemi Edebiyatı Kabul Eden Küme: Selahattin Dilidüzgün, Oktay Asutay, Mustafa Ruhi Şirin ilk akla gelen isimlerdir.”

Çocuk edebiyatından bahsetmek için çocuk yazarların olması gerektiğini; çocukları küçümsememek gerektiğini; edebiyatın bir bütün olduğunu ve yaşa, cinsiyete, belirli bir zümreye yönelik edebi eser oluşturulamayacağını ileri süren yazarlar, çocuk edebiyatı ayrımına karşı çıkmaktadır.

Çocuğun yetişkinden farklı olduğunu, kendine ait düşünce ve algılama biçiminin olduğunu ve çocuğun eğitiminde bu edebiyatın yönlendirici olduğunu ileri sürenler ise çocuk edebiyatının varlığını kabul etmektedir.

Çocuk gelişiminin, istek ve arzularının farklı olduğunu kabul eden fakat biçim, içerik ve sanatsal bakış açısının edebiyatın genelinden ayrılmaması gerektiğini vurgulayan bazı yazarlar ise çocuk edebiyatının bir geçiş dönemi olduğunu savunmaktadır.

Çocuk edebiyatı üzerine yapılan bu tartışmalar, çocuk edebiyatının geçmişinin araştırılması gerekliliğini ortaya koymuştur.

2.3.3. Çocuk Edebiyatının Tarihi

Tarihsel süreç içerisinde çocuk edebiyatı ürünlerinin ilk olarak ne zaman oluşturulduğu bilinmemektedir. 16. yüzyılda ortaya konulan bazı eserlerin çocuklar tarafından okunmasıyla çocuk edebiyatı kavramı gündeme gelmiştir. Matbaanın

icadıyla okuma yazma oranı artmış, çocuk edebiyatı ürünleri de çoğalmaya başlamıştır. 18. yüzyılda çocuğa ve çocuğun dünyasına ve tercihiine göre bir edebiyatın oluşturulmasına dikkat çekilmiştir (Toz, 2007: 230). Bu döneme kadar daha çok eğitici amaçlı oluşturulan çocuk edebiyatı ürünleri 19. yüzyıldan sonra maceraya dönük eğlendirici ve serüven ağırlıklı eserler vererek, çocuk kavramına daha da yakınlştırılmıştır. 20. yüzyıldaysa çocuk edebiyatı bütün dünyada bağımsız bir edebiyat haline gelmiş, her ülkede nüfusun 1/3'üne yakın olan çocuk kitlesine yaslanarak büyük bir sektöre dönüşmüştür (Kıbrıs, 2006: 5).

Ülkemizde çocuk edebiyatının başlangıcı, Tanzimat dönemi olarak kabul edilir. Bu döneme kadar çocuk eğitimi üzerine yapılmış ya da birebir çocuk edebiyatı disiplini içinde değerlendirilecek ne bir program ne de bir çalışma mevcuttur (Baş, 2015: 10). Tanzimat dönemi, aynı zamanda dünya çocuk edebiyatı klasiklerinin dilimize çevrildiği ve çocuk edebiyatına kazandırıldığı dönemdir. İlk örnek 1862 yılında Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'dan yaptığı "Telemak" tercümesidir (Toz, 2007: 238). İkinci meşrutiyetle birlikte görülen yeni bir toplum yaratma hevesi, Türk edebiyatında çocuk edebiyatıyla ilgili çağdaş görüş ve önerilerin değerlendirilmesine ortam hazırlamıştır. Türk edebiyatında 1911 sonrası gelişmeler "Millî Edebiyat" adıyla anılır. Bu dönemde edebiyatın bütün alanlarında Anadolu'nun yüzyıllardan bu yana aktarılıp gelen değerleri toplumcu bir kaygıyla işlenmeye başlamış, edebiyatın yalnız yetişkinler için değil, çocuklar için de bir eğitim aracı olması gerektiği vurgulanmıştır (Kıbrıs, 2006: 6). 1 Kasım 1928'de 1353 sayılı "Yeni Türk Harfleri" ile ilgili kanunun kabul edilmesiyle, genel olarak yayın dünyamızda bir hareketlilik başlamıştır. Fazıl Hüsnü Dağlarca "Çocuk ve Allah" kitabıyla, Eflatun Cem Güney "Dertli Kavak (1945), Cahit Uçuk "Türk Çocuğuna Masallar (1942) adlı eserleriyle öne çıkmıştır. 1979 yılının bütün dünyada "Çocuk Yılı" olması Türkiye'de de çocuk edebiyatında dikkati çeken gelişmelerin yaşanmasına sebep olur (Toz, 2007: 241). Çocuk Edebiyatına duyulan ilgi gün geçtikçe artarak devam etmiştir. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının, özel sektörün ve devlet desteklerinin yönlendirici ve teşvik

edici tutumları, çocuk edebiyatında alanında birçok ürünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından uzun yıllar boyunca Tebliğler Dergisi'nde ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına yönelik tavsiye kitaplar yer almıştır. 2004-2005 yıllarında “Yüz Temel Eser” uygulamasına geçilmiştir. Günümüzde de başta Ankara Üniversitesi olmak üzere diğer üniversitelerin de yaptığı uluslararası çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumlarıyla alana olan ilgi devam etmektedir.

2.3.4. Çocuk Edebiyatının Önemi ve İşlevi

Çocuk edebiyatına yönelik dünyada ve ülkemizdeki gelişmeler çocuğun eğitime ve edebiyata ihtiyacı olduğunun büyük bir kanıtıdır. Bu yüzden çocuk edebiyatının eğitime katkıları planlı ve amaçlı bir şekilde yapılandırılmalıdır (Baş, 2015: 5). Çünkü ailenin çocuğu edebiyatla, edebi eserle yüzleştirmesi çok bilinçli olmayı gerektiren bir durumdur. Bunu sağlayan aileler olduğu gibi bu durumu ihmal eden aileler daha çoktur. Bu nedenle çocuğa edebiyatı, edebi güzellikleri, edebi ürünleri okulun ve okul sisteminin de vermesi gerekir(Dursunoğlu, 2007: 33).

Özellikle ilkokul çağında birey ailesinin belirlediği çevrenin dışına çıkar. Sosyalleşmeye başlayan birey olaylar karşısında mantıksal düşünme, eleştirme ve değerlendirme becerisini geliştirir. Okuma öğrenimiyle birlikte hayatı daha iyi anlar. Çünkü edebi eserler onları başka mekânlara, başka zamanlara, başkalarının yaşamalarına götürür. Hayatı keşfe çıkan çocuk günlük hayatta karşılaşmadığı birçok olayı edebi eserlerde bulur. Edebi eserlerde karşılaştıkları durumlar ve sorunlar hakkında empati kurar, sorunlara çözüm üretmeye çalışır. Böylece hayatta karşılaşmadığı bir durumu önceden yaşamış olur, deneyim kazanır. Edebi eserler bazen insanı içinde bulunduğu sıkıntılı ruh halinden kurtarır; tekerlemelerle güldürür, bilmecelemlerle düşündürür. Aslında çocuklar edebi esere bir noktada muhtaçtır.

Çocukların edebi eserlere neden muhtaç olduğunu Jacop (1955'ten akt. Oğuzkan 2006: 6-7) şöyle ifade etmektedir:

- *Edebiyat hoş vakit geçirtir.*
- *Edebiyat ruha canlılık verir, yaşama gücünü artırır.*
- *Edebiyat hayatı keşfe yardımcı olur.*
- *Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır.*
- *Edebiyat yaratıcı etkinlikleri teşvik eder.*
- *Edebiyat güzel bir dil demektir.*

Çocukları edebiyatın bu güzellikleriyle buluşturan çocuk edebiyatı ürünlerini oluşturmak büyük incelik ve titizlik gerektiren bir beceridir. Çünkü çocuk edebiyatı ürünleri okuyucusunun özelliklerine göre yazılan özel bir üründür. Bu durumda eserlerin ortaya konuluşunda olayları çocukların gözünden değerlendirerek ifade etmek gerekir.

Çocuğun ihtiyaçları ve amaçları genellikle zevkleri doğrultusunda belirlenir. Bu nedenle çocuk edebiyatı yazarı çocuğun zevklerini, amaçlarını ve ihtiyaçlarını iyi bilmeli ve bunları çocuğun algılayıp yorumlayabileceği bir biçimde yazıya dökmelidir (Uz Erşahin, 2009:24). Çocuksu yayınlar ile çocuğu bir yetişkinin kendince oluşturduğu doğrulara bağımlı kılmak isteyen güdümlü yayınlar; çocukta kitap ve edebiyat adına yanlış kanıların oluşmasına, zamanla çocuğun okuma ilgisinin körelmesine ve çocukla kitap arasında engellerin oluşmasına neden olabilir (Sever, 2008: 18). Çocuğun okuduğundan zevk alabilmesi, okuduğunu anlayıp yorumlayabilmesi için çocuk edebiyatı ürünlerinde, çocuk gerçekliğine ve çocuğa görelilik ilkesine dikkat edilmesi gerekir.

2.4. ÇOCUĞA GÖRELİK İLKESİ

Çocukların duygu, düşünce, ihtiyaç, istek ve gelişimlerinin yetişkinlerden farklı olması, edebiyat dünyasında çocuk edebiyatı kavramının oluşmasını sağlamıştır.

Çocuk edebiyatının amacı çocuk-edebiyat arasındaki ilişkiyi kurmak ve güçlendirmektir. Bunu edebi eserlerle gerçekleştirir.

Çocuk edebiyatı eserlerinin; okuduğunu anlayan, düşünen ve kendini gerçekleştiren bireyi, özellikle de edebiyat okurunu yetiştirmesi gerekir (Şirin, 2016: 30). Bunun gerçekleşmesi ise çocuğun seviyesine inebilmek, hayatı onun gözünden görebilmekle mümkündür. Bu nedenle çocuk edebiyatı alanında yazılan kitaplar bazı özelliklere sahip olmalıdır. Çocuğa görelik ilkeleri, bu alanla ilgili bilimsel çalışmalarda bulunan kuramsal kitap yazarları ve araştırmacılar tarafından şöyle ifade edilmektedir:

Çocuklara yönelik hazırlanan eserlerin, onların fiziksel, sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimlerini destekleyebilmesi ve geliştirebilmesi için biçimsel ve içeriksel olarak çocukların seviyelerine göre hazırlanmış olması gerekir (Alan ve diğerleri, 2016: 224). Çünkü çocuk fiziksel ve bilişsel olarak sürekli gelişme süreci içerisinde. Eserlerde kullanılan harf büyüklüğü, satır aralığı, metin-resim oranı çocukların yaşlarına göre değişmektedir.

Çocuklar için yazılan metinlerin çocuğun; düş gücüne seslenen, onun tat alabileceği bir dil ve anlatımı içinde barındıran, kavrama düzeyine uygun metinler olması beklenir (Çakır, 2003: 1173). Bu sayede çocuk, edebi metinler aracılığıyla yaratıcılığını geliştirirken, aynı zamanda yaşamsal bir deneyim de kazanır ve bilinçli bir okur olur.

Akbayır ve Şahin (2005:198)'e göre edebi eserler; çocuğu eğlendirmeli, çocukta estetik haz ve güzellik duygusu oluşturmali, ona farklı bakış açısı kazandırmalı ve onu bilgilendirmelidir. Yani çocuk edebiyatı eserleri aynı anda birçok özelliği içinde barındırmalıdır.

Tosun (2005:214) ise çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğu hayata hazırlaması, onun ruhsal gelişimine yardımcı olması, onda merak ve heyecan duygularını oluşturmaları gerektiğini ifade etmektedir. Bu ifadeler çocuk edebiyatı eserlerinde konu ve tema

seçiminin önemle yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle ocuk kitapları değerler aktarımı noktasında büyük önem arz etmektedir. ocuk edebiyatı ürünleri; ele aldıkları konular, anlatım teknikleri ve kişi kadrosu bakımından, çocukların renkli ve masum dünyalarını olumlu yönde geliştirmeye, onlara birtakım değerleri ve davranış kalıplarını kazandırmaya yönelik olmalıdır (Arseven, 2005: 51).

Edebi eserlerde kurgular çocuğu sadece bilgilendirmek amacıyla oluşturulmamalı, ocuk kitapta örtük iletilerle karşılaşıp okuma eyleminde özne kılınmalıdır (Doğan, 2011: 362). Böylece ocuk kahramanla kendini özdeşleştirecek ve kitabı okumak yerine adeta kitaptaki olayları kendi yaşayacaktır.

Kitap boyutları, çocuğun yaş grubu ve tasarımının içeriğine göre seçilmelidir. Küçük yaştaki çocuklarda resimlemeler ve yazı boyutları büyük olacağından kitap boyutları onların öğrenme düzeylerine göre hesaplanmalıdır (Soylu Koyuncu & Kaptan, 2005: 260-261).

Konu alanı incelendiğinde çocuğa görelilik ilkesi bağlamında ocuk edebiyatı eserleri oluşturulurken tasarım, içerik ve temel eğitim kriterlerine dikkat edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Aksi takdirde oluşturulan eserler çocuğun ilgi alanına girmediği için onu okumaktan ve edebi zevkten uzaklaştırabilir. Bu noktada özellikle anne-babaların ve öğretmenlerin ocuk edebiyatı eserlerini seçerken, çocuğa görelilik ilkelerini göz ardı etmemeleri gerekmektedir.

2.5. ÇOCUK EDEBİYATI YAPITLARINDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Okuma insanoğlunun yaşam boyu kullandığı bir beceridir. Okuma alışkanlığı aslında ilk olarak okul öncesi dönemde başlar. Aileler, küçük yaşlarda çocuklarına okudukları ninniler, masallar ve hikâyelerle onlara dinleme becerisini öğrettikleri gibi onlarda okuma alışkanlığının da ilk adımını atmış olurlar. Okul çağıyla birlikte

okuma becerisini öğrenen çocuk, bu edinimini tek başına gerçekleştirmeye başlar. Hayatının her anında kitapla beraber olacak çocuk için kitapla ilk tanışma ve okuma alışkanlığı kazanımı çok önemlidir. Çocuğun bu alışkanlığı edinmesine ise genelde aileler ve öğretmenler rehberlik eder. Yanlış yapılacak bir yönlendirme, çocuğu kitaptan ve okuma alışkanlığından uzaklaştırabileceği için yönlendirme yapacak kişilerin öncelikle çocukların özelliklerini ve çocuk kitaplarında bulunması gereken nitelikleri iyi bilmeleri gerekir.

Çocuk dilsel, duygusal, fiziksel ve bilişsel olarak sürekli gelişim ve değişim içerisindedir. Bu yüzden çocuklar için belirlenecek kitaplar da onların gelişim süreçlerine uyum sağlamalıdır. Çocuk kitaplarının görsel ve dilsel nitelikleriyle, çocukların duygu ve düşünce dünyalarında istenilen etkileri uyandırabilmesi için bazı temel özellikleri taşıması gerekir, bu özellikler üç ana başlık altında toplanmıştır (Sever, 2006: 45):

- “1.Çocuk kitaplarının taşıması gereken tasarım özellikleri,
2. Çocuk kitaplarının taşıması gereken içerik özellikleri,
3. Çocuk kitaplarının taşıması gereken temel eğitim ilkeleri”

2.5.1. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Tasarım Özellikleri

Kitap, yazarla okur arasında iletişimi sağlayan araçtır. İletişim sürecinin temel unsurları kaynak, ileti, kodlama, kanal, alıcı ve geri bildirim şeklinde sıralanabilir (Temizyürek vd., 2007: 6). İletişimin en önemli öğelerinden biri de kanaldır. İletinin sunulduğu uzam, iletinin kendisi kadar önemlidir. Yazıyla ilgili olan iletişimde kanal metin değil, metnin sunulduğu, bir araya getirildiği baskı özelliklerinin öne çıktığı metinleri çevreleyen dış öğelerdir. Bu öğeler okuru bilgilendirir. Okuyacağı kitapla ilgili ipuçları verir. Bunlara “metin dışı öğeler” denmektedir (Akyüz, 2014: 11). Kitabın dış yapısını yani tasarımını oluşturan bu öğeler çocuğun kitapla ilgili ilk

fikirlerini oluşturması açısından büyük önem arz etmektedir. Sever’e (2006: 45) göre ocuk kitaplarının taşıması gereken tasarım özelliklerini: “Boyut, Kâğıt, Kapak ve Cilt, Sayfa Düzeni, Harf, Resim” ğeleri oluşturmaktadır.

a. Boyut:

ocuk edebiyatı alanında öncülük yapmış ve kuramsal kitapları bulunan Oğuzkan (2006: 370-371), Sever (2006: 45) ve Karatay’a (2012: 94) göre ocuk kitaplarının boyutlarında şu özelliklere dikkat edilmelidir: Çocuklar sürekli olarak aynı boyutlarda hazırlanmış olan eserleri okumaktan hoşlanmazlar. Çocukların sürekli değişen ilgilerinin kitaplara yneltebilmeleri için çocukluğun ilk yıllarında değişik boyutlarda kitaplardan yararlanılabilir. Bunla birlikte kitapların hacim ve ağırlık bakımından kolayca taşınmaya ve kullanmaya elverişli biçimde olmaları gerekir. Özellikle okul öncesi dönemde kitapların değişen boyutları hacim ve ağırlık yönünden sorunlar oluşturmamalı, çocuklar el yapılarına uygun kitapları diledikleri yere bir oyuncak gibi taşıyabilmelidir. Genişlik açısından ise kitabın iki kapağı açıldığında çocuğun kucak boyundan büyük olmaması, normal aralıkta bir kitap rafına sığacak büyüklükte olması gerekir. Belli bir dizinde çıkan kitapların aynı hacimde ve boyutta olması evlerinde kişisel kitaplık kurmak isteyen çocuklar için önemlidir. ocuk kitaplarının 16*23 cm. büyüklüğünde olması normal sayılır. İlköğretimin ilk yıllarıyla birlikte seçilecek kitapların boyutlarındaki çeşitlilik yerini, düzenleme ve kitaplık oluşturma anlayışına da katkı sağlayacak bir dengeye bırakmalıdır.

Alan uzmanlarının bu görüşleri; kitapların boyutları, hacim ve ağırlıkları konusunda kesin bir ölçütün olmadığını göstermektedir. Aynı yaştaki çocukların gelişimlerinin bile birbirinden farklı olması bu kriterlerin değişiklik göstermesine neden olmuştur ama bununla birlikte ocuk kitapları; hacim, taşınabilirlik açısından ocuk kitabı

olduğunu belli etmesi gerekir. Özellikle beşinci sınıf sonrası öğrencileri için kitap boyutlarında yavaş yavaş bir standart oluşturulması gerekliliği anlaşılmaktadır.

b. Kâğıt:

Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıtlar, çocukların okuduklarını daha iyi anlamalarında ve uzun süre okuma yapan çocukların göz sağlıklarının korunması noktasında önem arz etmektedir.

Kullanılan kâğıdın mat ve dayanıklı olması yazıların rahatça okunabilmesine ve resimlerin kolayca takip edilebilmesine olanak sağlamaktadır (Akyüz, 2014: 12). Bu sayede çocuk, kolay bir okuma eylemi gerçekleştirecektir.

Kitapta kullanılan kâğıdın birinci hamur olması çocukların ilgisini çekecektir. Bu özellik ayrıca kitabın dayanıklılık süresini de uzatacaktır (Erdoğan Horasan, 2015: 8). Çocuklar kitabı bir oyuncak gibi görmektedir. Bu yüzden çocuklardan kitaplara yetişkinler gibi itina ile davranması beklenemez. İnce kas becerilerini yetişkinler kadar etkili kullanamayan çocuk istemeden de olsa kitaba zarar verebilir. Bu yüzden kâğıt kalitesinin yırtılmaya ve yıpranmaya dayanıklı olması gerekir.

Kıbrıs (2006: 25)'a göre okurken ışığı yansıtması için ikinci hamur ya da daha az parlak birinci hamur kâğıtlarının kullanılması gerekmektedir.

Çocuk kitaplarında 1. ya da 2. hamur kâğıt seçimi kitapların hitap ettiği yaş seviyesine ve kitaplarda kullanılan resimlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Zengin ve Zengin 'e (2007:123) göre resimlerin güzel ve net çıkması için kâğıdın birinci hamur ve ağır gramajlı (90 gr.) olması gerekir. İkinci hamur denen saman kâğıdı renkleri emmediği için resimli kitapta elverişli değildir.

Kitabın bir sayfasını okurken aynı sayfada arka sayfanın görünmesi de karşılaşılabilecek problemlerden biridir. Bu durum okuma sırasında çocuklara zorluk oluşturacak ve kitaba karşı isteklerini azaltacaktır. Özellikle kuşe kâğıt parlama

yaparak okuma esnasında engel yaratır. Bu durum göz sağlığı açısından da sorun oluşturmaktadır (İpek, 2017: 37).

Araştırmacılar ve kuramsal kitap yazarlarının bu ifadeleri; kitaplarda kullanılan kâğıtların çocukların yaş seviyesine, kitaplarda kullanılan resimleme tekniklerine göre değişebileceğini göstermektedir. Kâğıtların parlak olmaması, dayanıklı olması, göz sağlığına elverişli olması, okuma sürecine elverişli olması tüm araştırmacıların ortak görüşlerini oluşturmaktadır.

c. Kapak – Cilt:

Kapak, çocuğun kitapla ilk etkileşimini sağlayan can alıcı bir öneme sahiptir. Kapakta kullanılan resim ve renk uyumlarının çocuğun ilgi ve merakını uyandıracak şekilde tasarlanması gerekir. Görsel öğeleri arasında uyum sağlamayan kitap kapakları çocukta kitaba karşı ön yargı oluşturabileceği için kitapların kapak tasarımlarına dikkat edilmesi gerekir.

Dış yapı özelliklerinden kapak tasarımı; okuyucunun kitaba yönelmesini, kitapla arasında bağ kurmasını ve kitabı tercih etmesini sağlayan ilk uyaran durumundadır. Okuyucunun beklentilerini, ilgi ve beğenilerini karşılayan bir kapak; kitabın tercih edilerek okunmasına katkı sağlayacaktır (Kaplan, 2017: 1575).

Çocuk kitaplarında karton kapak kullanılmalıdır. Kapağın kırılma özelliği az olmalı, kapak ön yüzündeki yazı ve resimleri açık ve belirgin şekilde yansıtabilecek doku ve nitelikte olmalıdır (Karatay, 2012: 94).

Sezgin (2006: 376-377)'in çocuk edebiyatı kitaplarının kapaklarında belirlediği sıkıntılar göz önüne alındığında, kitap kapaklarında şu noktalara dikkat edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır:

- “*Kapakta kullanılan renkler ve resimler kitapla uyumlu olmalıdır.*
- *Kapak resmi ile kapakta kullanılan yazı arasında uyum olmalıdır.*

- *Kapak kâğıdı yanlış ve özensiz seçilmemelidir.*
- *Kapak sırtında kitaba ait yeterli bilgiler bulunmalıdır.*
- *Kitabın tavsiye edilen yaş grubu belirtilmelidir.*
- *Kapaklarda dil kurallarına aykırı yazılar (ters harfler) kullanılmamalıdır.*
- *Arka kapakta verilen yazar özgeçmişleri okuyucuyu sıkacak uzunlukta olmamalıdır.”*

Kitapların görsel algılarını kitap kapakları oluştururken, dayanıklılığını oluşturan etmenler arasında ise ilk sıralarda kitabın ciltlenme şekli gelmektedir.

Kitapların üç türlü ciltlenme şekli vardır: Bunlardan birincisi sicimle ciltleme, kitapların ince tel ya da iple dikilmesi; ikincisi tel zımba ile dikme; üçüncüsü kitap formalarının tutkallama tekniğiyle bir araya getirilmesidir (Karatay, 2012: 95). Kitapları kullanırken özensiz davranan çocuklar kısa sürede kitaplarda yıpranmaya sebep olabilirler. Çocukların kitapları uzun süre kullanabilmeleri için kitabın iyi bir ciltlemeye sahip olması gerekir.

Tosunoğlu ve Kayadibi'ne (2006 : 341) göre kitaplar formalama yöntemleriyle ciltlenmeli ve iple dikilmelidir. Bu sayede tutkalla yapıştırma yöntemi ve iple dikilme yöntemi bir arada kullanılacağı için kitabın dağılmasının önüne geçilecektir.

d. Sayfa Düzeni

Kitap sayfası üzerinde bulunan her ögenin bir ölçütü olmalıdır. Harf, resim, sayfa kenar boşlukları, satır aralığı vb. bu öğeler çocuğun okuma sürecini destekleyici nitelikte bir düzen ve uyum içerisinde bulunmalıdır.

Çocuk kitaplarında sayfa kenarlarında uygun boşluklar bırakılmalı, satırlar ilk sınıflarda bir buçuk dize aralığı olurken, ileriki sınıflarda normal aralıklı olmalıdır. Paragraflar birinci, ikinci, üçüncü sınıflarda daha kısa, üç tümceyi geçmeyecek bir

şekilde; dördüncü ve beşinci sınıflarda ise daha uzun olmalıdır. Sayfalarda bulunan resimlerin de uygun bir biçimde yerleştirilmiş olması gerekir (Kıbrıs,2006: 25).

Harf aralarındaki boşluklarla, sözcükler arasındaki boşlukların çok fazla veya az olması okumayı güçleştiren nedenlerdendir. Satır uzunlukları arttıkça anlaşılabilirlik azalmaktadır. Çok kısa satırda gözün çok fazla takibini gerektirdiğinden okumayı güçleştirir. Bu nedenle kolay okunabilirlik için satır ne çok uzun ne de kısa tutulmalıdır (Kaya, 2006:422).

Çift sütun olarak düzenlenen sayfalar yerine tek sütun olarak düzenlenen sayfalar okuma rahatlığı yönünden daha iyidir (Oğuzkan, 2006: 372).

e. Harf

Çocukların biyolojik ve zihinsel gelişimleri okuduklarını anlama düzeylerinde değişikliğe sebep olacağından, harfler okuma becerisinin gerçekleşmesinde önem arz etmektedir. Çünkü okuma fiziksel ve zihinsel unsurların birlikte işlemesiyle oluşan bir beceridir (Özbay, 2007: 1). MEB Ders Kitapları Yönetmeliği'nde (2012) kitaplarda kullanılması gereken harf büyüklükleri sınıflara göre:

“1. sınıflar için: yirmi,

2. sınıflar için: on sekiz,

3. sınıflar için: on dört,

4. sınıflar için on iki,

5. sınıflar için on bir, daha üst sınıflar için ise on puntodan daha küçük harfler kullanılmaz.” şeklinde belirlenmiştir. Bu ölçütlerden yola çıkıldığında yaş seviyesi geliştikçe görme ve algılama faaliyetlerinin de geliştiği anlaşılmaktadır. Çünkü yaş seviyesi ilerledikçe kitaplardaki yazı büyüklüklerinin küçüldüğü görülmektedir.

Fontların kullanım amacına göre, tırnaklı tırnaksız (serifli-serifsiz) fontlar ve süslü karakterlerin seçimi okunurluğu etkilemektedir. Süslü karakterlerin karmaşık yapılarıyla, okunurluğun zorlaştığı söylenebilir. Ayrıca süslü ve kaligrafi içeren yazılarda büyük karakterler yan yana kullanılmamalıdır (Soylu ve Kaptan, 2005: 259).

Okuma becerisinin akıcı olması ve anlaşılabilirliğin artmasında yazı karakterinin de etkisi vardır. Bangir'e göre (2008: 113) yazı karakteri seçimi, bir ders kitabında sayfa tasarımındaki toplam etkiyi belirleyecek ana etmenlerden biridir. Yazı karakterinin öğrenci düzeyine uygunluğu da ancak toplam etkiye bakılarak karar verilebilecek bir durumdur. Çünkü harfler, bir araya gelerek sözcükleri, tümceleri hatta tüm sayfa metnini oluşturduklarında ve diğer ilkelerle işe koşulduğunda, izleyende ya da okurda bırakacakları etki çok farklı olabilmektedir.

f. Resim

Eski bir iletişim aracı olan resim, yazı öncesine dayanan bir geçmişe sahip olduğu düşünülmektedir. Yazılı dönem öncesinde insanlar, duygularını konuşarak ve resmederek anlatmışlardır. Yazının bulunmasıyla birlikte de resim, anlaşılabilirliği ve anlatımı destekleyen bir kuvvet olarak yazıyla birlikte kullanılmaya devam edilmiştir. Demirel (2002:51)' e göre insanlar okuduklarının %10'unu, duyduklarının %20'sini, gördüklerinin %30'unu, hem görüp hem duyduklarının %50'sini, hem görüp hem duyup hem söylediklerinin %80'ini, hem görüp hem duyup hem söyleyip hem de dokunduklarının %90'ını, hem görüp hem duyup hem söyleyip hem de dokunup hem de yaptıklarının %95'ini hatırlamaktadır. Bu açıklamadan, iletiler insanın ne kadar çok duyu organına hitap ederse öğrenme ve algılamının da o kadar kuvvetli olduğu sonucu çıkmaktadır. Görsel algının özellikle dinleme ve okuma becerilerine göre daha etkin olduğu bilimsel çalışmalarla da kanıtlanmıştır. Çocuk kitaplarında anlaşılabilirlik önemli bir boyuttur. Anlaşılabilirliğin artırılması için

çocuk kitaplarında görsel öğelere de yer verilmiştir. Göz, tasarım yüzeyi üzerinde öncelikle şekil ve renk alanlarını algılar, daha sonra metin ve yazı elemanlarını algılar. Bu sebepten dolayı bir metne öğrencinin dikkatini çekmek onu görsel lekelerle dönüştürmekle mümkündür (Soylu ve Kaptan,2005:259). Çocukların dikkat sürelerinin kısalığı düşünüldüğünde resimlemeler çocuk kitapları açısından ayrı bir öneme sahiptir. Çocuk kitaplarında resmin önemini Kaya (2006:422) şu şekilde ifade etmektedir:

- *“Resimler çocuğun kitaptaki içeriği kavramasını,*
- *Resimlerin özgün dili, kavranan içeriğin akılda kalmasını,*
- *Resimlerin niteliği de çocuğun estetik beğeni düzeyinin gelişmesini sağlayacaktır.”*

Bu ifadelerden yola çıkılarak resmin, anlaşılabilirliği sağladığı ve bilgilerin unutulmasını engellediği gibi çocukta estetik bakış açısını da geliştirdiği anlaşılmaktadır.

Resimli kitapların çocukların öğrenme gereksinimini estetik yolla karşılayan bir araç olduğunu ifade eden Sever (2008:181-184) çocuk kitaplarını yaş düzeylerine göre üç grupta olduğunu ifade etmiştir:

- *“2-3 yaş grubu için hazırlanan kitaplar nesne ve varlıkları tanıtmaya sorumluluğu üstlenir.*
- *4-5 yaş grubu için hazırlananlar, çocuklar için çoklu ortam oluşturur. Çocuklar bu kitaplarda devingen kahramanların resimlerine bakarak yeni öyküler oluşturabilmelidir.*
- *6-7 yaş grubu ve üstü için hazırlananlar metnin anlaşılabilirliğine destek olur.”*

Kıbrıs (2006: 25) ve Oğuzkan (2006: 373) çocuk yayınlarında yer alan resimleri işlevleri bakımından üç gruba ayırır:

- *“Süsleyici resimler: Bir konuyu açıklamaktan çok o metni daha güzel bir biçimde sunma amacı taşır. Hayal gücünün artmasına katkı sağlar.*

- *Açıklayıcı ve yorumlayıcı resimler: Metnin daha derinlemesine anlaşılmasına ve yorumlanmasına yardımcı olur. Okumayı yeni öğrenen çocuk birçok sözcüğün anlamını somut biçimde genellikle açıklayıcı resimler yardımıyla anlar.*
- *Tamamlayıcı resimler: Yazıyla anlatılması kolay olmayan ayrıntılı nesne ve olayların kolayca kavranması amacıyla yapılır.”*

Bu açıklamalardan yola çıkarak resimlerin yapılış amaçlarının farklı olabileceği anlaşılmaktadır.

Resimlemelerin okunurluğun vurgulayıcı ve artırıcı unsuru olduğunu ifade eden Soylu ve Kaptan (2005:258) resimleme ve tipografi gözün tasarım yüzeyi üzerinde izlediği hareket sırasına göre yerleştirildiğinde, öğrencinin kavrama düzeyine olumlu bir katkısının olacağını belirtir. Bu ifadeler çocuk kitaplarında kullanılan resimlerin, oluşturulma aşamasından kitaptaki konumuna kadar belirli kriterlere sahip olması gerektiği fikrini ortaya koymaktadır.

Kaya (2006: 422), resimli kitabın tasarımında resim-yazı bütünlüğünü vurgulayarak çocuğun ilgisini çekmek için resimlerin sağ sayfada yer alması gerektiğini, yazının resim üzerine basılması düşünülüyorsa zeminle yazı arasında yeterince ton farkı olmasını belirtir.

Kitap üzerinde resmin büyüklüğü, yazıya oranı ve konumu kitabın hitap ettiği yaş seviyesine göre değişmektedir. Çocuk kitapları incelendiğinde sınıf düzeyi arttıkça resimlerin azaldığı görülmektedir. Karatay (2012: 89), Kıbrıs (2006:25) ve Çavuşoğlu (2006:35) yaş düzeyine göre oluşturulması gereken metin resim oranlarını şu şekilde ifade etmiştir:

- “2-7 yaş için kitabın 1/4 yazı, 3/4’ü resim;
- 7-9 yaş için kitabın 2/4’ü yazı, 2/4’ü resim;
- 9-12 yaş ve üstü için kitabın 3/4’ü yazı, 1/4’ü resimdir.”

Kitaplarda kullanılan resimlerin kullanıldıkları yer de kitabın akışı ve anlaşılabilirliği açısından önem arz etmektedir. Baş (2015:121)'a göre resim-metin ilişkisinin seyri üç farklı tasarımla cereyan edebilir:

- *“Resim ve metnin aynı sayfada ya da yan yana olması: Bu tasarım ilköğretim ilk sınıflarda görülür. Bu tür uygulamada metin ve resim birbirini destekler.*
- *Resmin önce metnin sonra verilmesi: İlköğretim 4 ve 5. sınıftan sonra rastlanır. Amaç metindeki kurguyu takip eden çocuğun, olayların gidişatını fark edebilmesini sağlamaktır. Çocukların tahmin, kestirme, yordama gibi becerilerinin kullanabilmesini hedeflemektedir.*
- *Metnin önce resmin sonra verilmesi: Öğrencinin öğrendiği kurguyu daha sonra resim kanalıyla pekiştirebilmesi amaçlanır.”*

Görüldüğü üzere çocuk edebiyatı eserlerine resim yapmak, ürünü görsel boyutta tekrar oluşturmaktır aslında. Bu yüzden oluşturulacak resimlerde dikkat edilmesi gereken birçok özellik bulunmaktadır. Aksi takdirde sadece görsellik yaratmak amacıyla oluşturulan resimler, metinle bir bağlantı sağlayamayacağı için öğrencinin kitabı anlayışını engellediği gibi onu kitaptan uzaklaştıracaktır.

Kara (2012:231) ise başarılı olarak nitelendireceğimiz çocuk kitabının resimlerinin hangi özelliklere sahip olması gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

- *“Çocuğun gelişim basamakları göz önünde bulundurularak tercih edilen yaş grubunun ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmalı.*
- *Metnin ana hatlarıyla örtüşen ve çocuğun hayal gücünü yeterince tetikleyebilen resimsel ayrıntılar yer almalı*
- *Çocuğun duyarlılığını yakalayabilen ve onlara yeni dünyaları ulaştırabilen illüstratörlerin özgün çalışmalarını yansıtmalı*
- *Çocukların bağımsız düşünce yapısına uygun resimlemeleri içermeli.”*

Bu ifadelerden çocuk edebiyatı alanında oluşturulacak resimlerin kolay bir şekilde ortaya çıkmadığı ve uzmanlık gerektiren bir iş olduğu anlaşılmaktadır. Gültekin,

(2006: 405)'e göre çocuk kitabı resimlemesi yapan illüstratörün, hayal gücünün çok iyi olması gerekir, çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimleri konusunda bilgi sahibi olması gerekir. İllüstratörün renk konusunda bilgisinin olması, çocuk duygusuna hitap eden renkleri tespit edebilmesi, renklerin çocuklar üzerindeki psikolojik etkileri doğrultusunda bilgisinin olması gerekir.

Çocuk kitaplarında biçimsel diğer faktörler kadar, önemli bir unsur da renktir. Kitap tasarımlarında gereğinden fazla ve bilinçsiz renk kullanımının karmaşık görsel yapı oluşturduğunu ifade eden Soylu ve Kaptan (2005: 260) rengin çocuk psikolojisindeki önemini vurgularken, soğuk renklerin uzaklık ve derinlik etkisi yarattığını, sıcak renklerin ise çocukları neşelendirdiğini belirtmektedir. Kırmızı, sarı, turuncu gibi renklerin şiddetin, yasaklamanın, uyarının rengi olduğunu; turkuaz, mavi gibi renklerin özgürlüğü bilgeliği simgelediğini; siyahın korku ve ölümü; beyazın ise saflığı, temizliği yansıttığını bildirmektedir.

Denk güçler olarak yazar ve çizerin becerilerinin, duyarlılıklarının ortaklığı, ortaya çocuğa göre olan kitapların çıkmasını sağlamaktadır. İki sanatçının iş birliği sonucunda içerikle ilgili resimler öyküyü görünür kılmakta, metnin anlamını genişletmektedir (Sever, 2008: 176).

Çocuk kitaplarındaki resimlerin çocuğa göreliği iki boyutta ele alınır (Özer,2006: 429-431) :

- *“Resimlerin resim sanatı bağlamında çocuğa göre olması: Çocuk kitabı resimleyen sanatçı, resimlerinin anlam ve iletileri ile sanatsal bir kaygı bütünüyle yaratmalıdır. Çocuk kitabındaki resimler çocukları resim çizmeye istekli kılacak, kendilerini bu yolla ifade etmelerine olanak sağlayacak duyarlılıkta resmedilmelidir. Estetik bir kaygı ürünü olmalıdır. Sanatçı özgün ama çocuğa yakın, onu heyecanlandıracak, meraklandırarak, düşündürcek simgeler seçmelidir.*

- *Resimlerin edebiyat eserinin konusuna ve amacına hizmet ederken, çocuğa göre olması: Sanatçı sanatsal kaygı gütmeli, kitabın geneliyle örtüşmeyen anlam ilgisi kurmayan resimler kullanılmamalıdır.”*

Resimlerdeki çocuğa görelilik ifadelerinden; resmin çocuğa yakınlaştırılarak yapılması gerektiği, resmin çocuk tarafından kolayca anlaşılmasını sağlayan açıklıkta ve sadelikte olması gerektiği ama aynı zamanda estetik değerinin de bulunarak çocukta resim çizme isteği de uyandırması gerektiği anlaşılmaktadır.

Bir grafiker olarak Ceylan (2006: 403) da ders kitaplarının resimlenmesinde birtakım kurallara dikkat edilmesi gerektiğini ifade eder: Çizdiğiniz çocuk tipleri Türk tipine uygun olmalı, giysileri ona göre olmalı. Renkler canlı olmalı, tipler sempatik, sağlıklı, hareketli, doğal ve canlı olmalı, konuyu net olarak ifade etmeli, geri planda renk perspektifine uyulmalı ve gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır.

Çocuk kitaplarının bu kadar düzen ve kriter içerisinde oluşturulan resimlerle buluşturulması, kitapları çocuklara daha da yakınlaştırmıştır. Bu sayede çocukların psikolojik, sosyal ve zihinsel gelişimlerine resimler aracılığıyla da katkı sağlanmaktadır.

Çocuk kitaplarında görsel bir uyaran olarak kullanılan resimlerin çocuğun gelişim sürecine katkılarını Sever (2008: 189 - 190) şöyle ifade etmektedir:

- *“Resimler, yazısız kitaplardan başlayarak çocukların belleklerinde nesne ve varlıkların imgelerini oluşturur ve çocuğun kavramsal gelişimini destekler.*

- *Kitaptaki resimlerle yaşanan iletişim süreci, çocukların duyu algılarını geliştirir.*

Sözcüklerle aktarılamayan duygu ve düşüncelerin dışavurumuna, aktarılanların ise çocuğun görme duyusunu da işleterek alımlamasına katkı sağlar.

- *Kitap okuma ya da okunanı dinleme sürecine, çocuğun birden çok duyusuyla katılmasını sağlar.*

- *Çocuğa, resmin duygu ve düşünceleri açıklamanın bir dili olduğuna, sanat dilinin de birden çok anlam içerebileceğine ilişkin ilk deneyimleri kazandırır.*
- *Resimler üzerine yapılan konuşmalar, çocukların, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirir.*
- *Çocukları okumaya özendirir; yazınsal metinlerle kuracakları iletişime hazırlar.*
- *Çocukların “Sanatçı kimdir, sanat nedir?” sorularını yanıtlayabileceği somut örnekler oluşturur.*
- *Çocuğa, yaşadığı çevreye, doğaya daha duyarlı bakmayı öğretebilir.”*

2.5.2. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken İçerik Özellikleri

Bir kitabın dış görünüşü insanda ilk izlenimi oluşturur. İlk izlenim gelip geçici bir heves gibidir. Etkisi kısa sürebilir; fakat içerik, kitabın kişiliğini oluşturur. Nasıl ki karakteri ve kişiliği düzgün insanlar, etrafında etki yaratırsa içeriği, hedef kitlesine ve amacına uygun hazırlanan kitaplar da okuyucuları üzerinde büyük etki yaratır.

Bir edebiyat eseri de teması, konusu, kahramanları, planı, üslubu ve dili ile bütünlük ve kendine özgü bir kişilik kazanır. Biçimsel özellikler bakımından ne kadar başarılı olursa olsun, içerik bakımından yetersiz veya başarısız eserlerin, çocuklara yararlı olması beklenemez (Oğuzkan:2006:374).

Çocuklar için oluşturulan eserlerin, onlara hedeflenen tutum ve davranışları kazandırabilmesi için biçimsel özelliklerin yanı sıra içerik açısından da belirli özelliklere sahip olması gerekir.

Genel olarak içerik bakımından çocuk kitaplarını değerlendirirken çocuğun düşünce ve hayal dünyasını zenginleştirme, okuma ilgisini ve öğrenme merakını uyandırma, eğlenceli ve en önemlisi öğretici olma gibi özellikler dikkate alınır. Bu özelliklerin hepsini sağlayabilmek için dili edebi türün özelliklerine uygun kullanmak kadar,

okur kitlesinin yaş düzeyini de dikkate almak gerekir. Çünkü bu ölçütler bir kitabın anlaşılabilirlik ve okunabilirliğini artıran önemli değişkenlerdir.

Çocuk edebiyatı yapıtı, tasarım ve içerik özelliklerinin birbirini bütünlemedeki başarısıyla nitelik kazanır. Çocukların görsel algılarının geliştirilmesinde kitapların tasarım özelliklerinin; yaşama, insana ve dile ilişkin duyarlık edinmelerinde de içerik özelliklerinin önemli bir işlevi vardır (Sever, 2006: 47). Çocuk kitaplarının taşıması gereken içerik özellikleri; konu ve kurgu, tema, karakter, ileti, dil ve anlatımdır.

a. Konu ve Kurgu

Konu kitabın çıkış noktasını oluşturur. Oluşturulan kitap konu etrafında gerçekleşen olayları ve durumları anlatır. Olay ve durumlar ise çocuğa yaşamdan örnekler sunar, bu yüzden çocuk kitaplarında işlenecek konu seçimine dikkat edilmesi gerekmektedir. Çünkü işlenen konu çocukta bir etki yaratacaktır, çocukta bir kazanım oluşturacaktır. Oluşturulan bu kazanımların çocuğu, sosyal ve kültürel hayata hazırlayıcı etkisinin olması gerekmektedir.

Uzmanlar çocuk kitaplarındaki konuların çocuk dünyasının yabancı olmadığı olaylardan seçilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Çocuklar bu sayede yakın çevrelerini tanıma fırsatı elde edecek ve hayatı keşfetmeye başlayacaktır (Erbay ve Aydoğan, 2006: 228).

Çocuk; içi enerji dolu bir canlıdır, kıpır kıpırdır. Bu yüzden durağanlıktan hoşlanmaz. Çocuk kitaplarının çocuğun ilgisini çekebilmesi için hareket unsurunu içerisinde barındırması gerekir. Çünkü Oğuzkan (2006:376)'ın da dediği gibi çocuklar; düşünce ve görüşün tekrar tekrar anlatıldığı, açıklandığı ve örneklerle ispatlanmaya çalışıldığı eserlerden çok, hareketli olayların ve hayat durumlarının tasvir edildiği sürükleyici eserleri okumaktan zevk duyarlar.

Çocuk kitapları çocukların gelişim dönemlerini göz önünde bulundurarak gittikçe çeşitlenen bir konu dağarcığına ulaşmalıdır. Konular, değişik edebiyat türleri içinde, yalın ve anlaşılır olandan karmaşığa; somut olandan soyuta doğru bir sıra izleyerek işlenmelidir (Sever, 2008: 122). Çocuk kitaplarının birçoğu işlem öncesi ve somut işlemler döneminde bulunan çocuklara yöneliktir, az bir kısmı ise çocuk edebiyatında ilk gençlik dönemi olarak da nitelendirilen, soyut düşünme yeteneğini yeni elde eden çocuklara yöneliktir. Bu yüzden zihinsel gelişimlerine uygun konuların seçimi ve işlenişi önem arz etmektedir.

Kitap okurken sadece dil gelişmez aynı zamanda değerler yoluyla çocuğa kültür aktarılır, zihniyet oluşturulur, bakış açısı kazandırılır. Bu durum yeni yetişen bireylere karşı sorumluluk ifade etmektedir (Yılmaz, 2006:355). Bu yüzden çocuk kitaplarında yer alan konuların geleceğimizin büyükleri olan çocukların; hayatı daha iyi anlamalarını, sosyal çevreye uyum sağlamalarını kolaylaştırıcı niteliğinin olması gerekmektedir.

Sevgi, ölüm, aile sorunları, yardımlaşma, savaş gibi birçok konu çocuk kitaplarında da işlenebilir ancak bu konuların işleniş biçiminin çocuğun anlam evrenine uygun olarak kurgulanması gerekir. Başka bir deyişle, yaşamda var olan gerçeklikler ve çatışmalar, çocuk gerçekliğine özgü bir biçimde ele alınmalıdır. Çatışmaların ele alınışında çözümün sevgi ve saygıya dayalı olarak çözümlenmesi sezdirilmelidir. Konular yapılandırılırken olay ve çatışmalarda baskı, şiddet yoluyla çözüm olumlanmamalı; ırk, din, dil gibi ayrımcılığa düşürecek konulara yer verilmemelidir (Gökmen, 2017: 25). Yani seçilen konu ne olursa olsun, çocuğa göre anlatılmalı, onun sosyal, zihinsel ve kültürel gelişimine katkı sağlayacak şekilde ele alınmalıdır.

Bir metinde üzerinde söz söylenen, başka bir deyişle ele alınan konu, o metnin yazınsal değerini belirleyen bir öge değildir. Asıl önemli olan, konunun sanatçının duyarlılığıyla öznel dünyasında yarattığı, kurguladığı biçimdir; sanatçının konuyu ele alış, yorumlayış özgünlüğüyle yarattığı içeriktir. Bu içeriğin çocuğun ilgilerinin

devindirip onun düş kurma, düşünme, heyecanlanma ve eğlenme gereksinimine yanıt vermesi gerekir (Sever, 2006: 48).

Sever (2008:127)' e göre konu sadece bir araçtır, önemli olan konunun okuyucuya aktarılması için oluşturulan kurgudur. Kurgu ise yazarın konuyu okuyucuya aktarmak için tasarladığı olay ya da durumdur. Her olayda bir çatışma vardır. Bu çatışmalar şu şekilde sınıflandırılır:

- *“Kişi-kişi çatışması: Genellikle bireyler arasında oluşan fikir ayrılıklarından kaynaklanan çatışmalardır.*
- *Kişinin kendisiyle olan çatışması: Kişilerin kendi tercihlerinde yaşadıkları kararsızlıkları ya da saplantılarından kaynaklı olayları temel alan çatışmalardır.*
- *Kişi doğa çatışması: İnsanların karşılaştıkları doğa olayları ya da doğadan kaynaklanan zorluklarla mücadelenin konu olduğu çatışmalardır.*
- *Kişi toplum çatışması: Kişinin hayat felsefesiyle yaşadığı çevre arasında oluşan anlaşmazlıkları konu alan çatışmalardır.”*

Farklı farklı alanlara yöneltilmiş bu çatışmalar, olayların gidişatını oluşturmaktadır. Konunun okura aktarılmasını sağlayan ortamı yaratmaktadır. Çatışmalar sayesinde oluşturulan olay ve durumların ifade edilişinde çocuğa görelilik kavramının unutulmaması gerekir. Aksi takdirde konunun işlenmesinde birtakım sorunlar oluşmaktadır.

Metinlerde geçen olaylar çocuğun çıkarımında bulunacağı şekilde kurgulanmalıdır. Çocuk kurduğu neden sonuç ilişkileriyle olayları kavrayabilmelidir. Özellikle hikâyelerin çözüm bölümleri serim ve düğüm bölümleriyle ilişki içinde bulunmalıdır. Çözüm, çocuğun mantıksal düşünme sınırlarının dışında tesadüfi olarak oluşturulursa çocuk hayal kırıklığına uğrayacak ve istediği doyuma ulaşamayacaktır.

Çocuk kitaplarını oluşturan metinlerin amaçlarından biri de çocuğu gerçek yaşama hazırlamak olduğu için kitapların çeşitli duyguları öğrenciye hissettirecek özelliğe

sahip olması gerekir. Bu noktada da duyguların hangi öğelere yoğunlaştırılması gerektiği iyi bilinmelidir. Aksi takdirde çocuk abartılmışlığa düşecek ve duygu karmaşası yaşayacaktır.

Çocuk kitaplarında konu seçimi kadar konun işleniş sürecinin de kolay bir iş olmadığı görülmektedir.

Çocuk kitaplarında işlenen konular hakkında yorum yapabilmek için Karatay (2012: 101) tarafından oluşturulan şu sorular bizlere yol gösterici olmaktadır:

- *“Kitaplarda işlenen konu çocuğun sevdiği hoşlandığı türden mi?*
- *Anlatıda sürekli aksiyon var, hikâye akıcı mı?*
- *Kurgu benzerlerinden farklı, orijinal ve yeni mi?*
- *Konu akla yatkın ve inandırıcı mı?*
- *Olaylara giriş mahiyetinde bir ön hazırlık yapılmış mı?*
- *Anlatılan olaylar sebep-sonuç ilişkilerine dayanıyor mu?*
- *Kurgu iyi yapılandırılmış olaylar fark edilebilir dönüm noktalarıyla gelişebiliyor mu?”*

b. Tema:

Tema, metni oluşturan konu ve bu konu çerçevesinde okuyucuya verilmek istenen mesajı içinde barındıran ana kavramdır. Yazarın eserinde sürekli olarak belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşleri, gösterdiği ana yönelimlerdir (Oğuzkan, 2006: 374-375).

Konu ve tema birbirini bütünleyen iki terimdir. Konu yapının oluşturulmasından önce de vardır (Akyüz,2014:19). Tema metnin ana çatısını oluştururken konular, o çatı altında toplanan birer oda gibidir. Yani tema genel bir kavram, konu ise bu kavramın farklı bakış açılarıyla sunum şeklidir. Tema ve konu arasında yakın bir ilişki vardır. Bu ilişki bazen iki kavramın karışmasına neden olmaktadır.

Bir kitabın teması, yazarın hikâyeyi yazma amacını ortaya koyar. Ama yazarın dikkat etmesi gereken bir husus vardır; o da temanın konunun önüne geçmesini engellemektir (Karatay, 2012: 101). “Tema” kavramı, “konu” gibi içerikle değil, daha ziyade metnin ana fikriyle, metinde verilmek istenen mesajla ilgilidir (Özbay ve Çeçen, 2012: 69). Temalar, yazarın bir ana fikir etrafındaki tezlerine verilen genel addır. Bir edebi eserin teması demek o eserde sürekli dile getirilen vurgulanmaya çalışılan düşünceler toplamıdır (Ciravoğlu, 1997: 191).

Her kitabın okuyucusunda oluşturması beklenen bir kazanımı vardır. Temalar bu kazanımların ana noktası olduğuna göre, çocuk kitaplarını oluşturan tema seçimi büyük önem arz etmektedir. Aytekin (2016: 50)’e göre çocuk kitaplarına seçilen temalar, çocuğun kişiliği üzerinde olumlu etki bırakacak evrensel değerleri öne çıkarmalıdır. Bunlar arasında aile bağları, hoşgörü, fedakârlık, dürüstlük, vatan sevgisi, insan ilişkilerinde sevgi ve saygı, sorumluluk duygusu, çevre bilinci vb. gelmektedir.

Her toplumun ortak kültürel değerleri vardır. Bu değerler çocukların şuur altına yerleşerek onlara olumlu davranışlar kazandıracak biçimde düzenlenmelidir. Bunu yaparken etkili bir yöntem kullanılmalıdır. Çünkü bunlar soyut kavramlardır. Çocukların zihinsel gelişimleri göz önüne alındığında somut konuları daha kolay kavradıkları görülmektedir. Soyut konuları kavramakta güçlük çecekleri için basitten karmaşığa, somuttan soyuta giden bir kurgu içinde anlatılmalıdır. Çocuğun, yani hedef kitlenin anlayacağı şekilde sunulmalıdır.

c. Karakter (Kahraman)

Edebiyat eserlerinin vazgeçilmez öğelerinden biri de kişilerdir, kahramanlardır. Gerek roman olsun gerek hikâye ve piyes; kahramanların davranışları, iyi veya kötü rolleri, sürekli çocukları etkilemiştir. Çünkü çocuklar okudukları veya izledikleri bir edebiyat eserinde mutlaka bir kahramanla kendilerini özdeşleştirirler. (Ciravoğlu,

1997: 192). Kahraman çocuğun kitapla ilk etkileşime girdiği andan itibaren bir kahraman olmaktan çıkar ve artık onun arkadaşı olur (Erdem, 2011: 614). Bu özdeşleşme iyi çizilen bir kahraman tipi sayesinde olumlu sonuçlar verir. Bu açıdan kitaplarda oluşturulan kahraman, karakter ve tip öğeleri önem arz etmektedir.

Karakter; bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse (TDK, 2005: 1077).Yazın yapıtlarında, bir kişiyi benzerlerinden ayıran temel özelliklerin tümüne verilen addır. Kahraman ise “hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi” olarak belirtilmektedir (Gencan vd., 1974: 78). Kahraman olayların oluşumunu ve hikâyenin akışını sağlayan şahıstır. Hikâye kahramanlarının yansıttığı karakterlere verilen özellikler bazen abartılarak anlatılır ve tip oluşturulur. Özdemir (2005: 131)’e göre tip, benzerlerinin ortak yönünü kendisinde toplayan, onları simgeleyen kişilerdir. İnsana özgü niteliklerden birini anlatma ve yansıtmada araç olarak seçilen, bu niteliği büyüteç altına konarak doruk noktasına çıkarılan kişidir.

Okurlar arasında kahraman, karakter ve tip kavramları genelde birbirlerine karıştırılır. Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere kitaplarda geçen olayları yaşayan kişilere kahraman denmektedir. Bu kahramanlara yazar tarafından çeşitli düşünce ve davranış kalıpları aktarılır, bu özellikler kahramanın karakterini oluşturur. Kahramanlardaki bazı karakter özellikleri okuyucuya ve dinleyiciye abartılarak aktarılır. Kahraman okuyucunun zihninde artık bir kişi değil, belirlenmiş bir insan özelliğini yansıtan araç konumuna gelir. Bu şekilde okuyucunun zihninde bir tip oluşturulur.

Karakter toplumsal bir yapıdan daha çok kendini, tekili simgelerken; tip, toplumsal yapıda aynı niteliklere sahip kişileri, yani çoğulu simgelemektedir (Gökmen, 2017: 20).

Çocuk kitaplarında yer alan kahramanların çok iyi düşünülerek anlatılması gerekmektedir. Çünkü çocuklar kitaplarda karşılaştıkları kahramanlarla kendileri arasında özdeşlik kurarlar ve bu kahramanları kendileri için bir model olarak seçerler

(Gürel, Temizyürek ve Şahbaz 2007: 37). Bu noktada çocuk edebiyatı alanında eserler veren yazarlara büyük sorumluluk düşmektedir.

Yazar, okuyucu hedef kitlesinin kendisini özdeşleştireceği kahramanı bulmak zorundadır. Çocuk için bu kahramanlar adeta bir arkadaş olmalıdır. Onunla beraber gülmeli veya üzölmelidir (Aytekin, 2016: 52-53). Kahramanı gerçek bir dost gibi gören çocuk onun yaptıklarını günlük hayatında da uygulamaya çalışacaktır. Kitaptaki kahramanlar çocukların toplumsal yaşama uyum sağlamalarını kolaylaştıracaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Yılmaz (2012:312)'ın da ifade ettiğı gibi çocuk kitaplarındaki karakterler, çocuk okurun edebî zevkini geliştirme noktasında etkili oldukları kadar, çocuk okura birtakım iletileri vermek ve onun karakterini geliştirmek açısından da önemlidir.

Günlük hayatta çocuğun uyması gereken toplumsal kurallar ve yükümlölükler uygulamada çocuk için soyut genellemelerden öteye geçemez. Sözlü olarak telkin edildiğinde çocuklar bunları dikkate almayabilirler. Doğru veya yanlış bir davranışın olumlu veya olumsuz taraflarını sözlü olarak telkin etmek yerine, öyküleyici bir eserde bunun yararlarını veya zararlarını öykü kahramanlarının kişiliğinde çocuğa yaşatmak, değer olarak iyi-kötü, doğru-yanlış vb. bir davranış olduğunu göstermek daha etkilidir (Karatay, 2011: 1404) . Çünkü çocuk, kişilik gelişimi sürecinde kendini örnek bir modelle özdeşleştirir. Bu örnekler, başlangıçta ailede ebeveynler iken daha sonra yerini kitaplara ve kurgusal kahramanlara bırakır. Bu bakımdan kurgusal kahramanların sağlıklı olması çocuk okurun bir özdeşim kuramamasına ya da olumsuz bir özdeşim kurmasına yol açabilir (Çinpolat, 2018: 1018).

Açıklamalara bakıldığında, çocuk kitabının etkili olması için çocuğun kitaptaki kahramanı ve bu kahramanın yansıttığı karakteri benimsemesi gerektiğı anlaşılmaktadır. Bu durum, hedef kitledeki çocuğun özelliklerinin iyi bilinmesini ve oluşturulacak kitap karakterinde de bu özelliklerin yansıtılması gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. Özdemir (2005: 132)' e göre karakterler anlatma ve gösterme yoluyla

oluşturulur. Bazen doğrudan bir yol izlenir; kişilerin kıyafetlerini betimleme, onların iç dünyalarını sergileme gibi bazen de dolaylı bir yol izlenir; eylem içinde yansıtmak konuşturma gibi. Bazen hikâyeler de kahramanın yansıttığı karakter, konuşmalardan ziyade yapılan davranış ve hareketlerin anlatılmasıyla okuyucuya sezdirilebilir.

Kahramanın yansıttığı karakter bazen de kahramanın monologlarıyla aktarılır. Kahraman olay karşısındaki düşüncelerini iç ses yöntemiyle dile getirir. Böylece okur kahramanın karakterini yine kahramanın kendinden anlar.

Masal öykü olay ve anlatılarda kahramanların dış görünüşlerine ilişkin yapılan betimlemeler, göndermeler onların karakter özelliklerinin tanınmasına yardımcı olur. Özellikle geleneksel masallarda kötülerin dış görünüşleri çirkin, iyilerin ki ise güzel olarak çizilir (Sever 2008: 99).

Kahramanların yansıttıkları karakter özellikleri bazen de kahramanların karşılıklı konuşmaları esnasında birbirlerine yaptıkları yorumlarla okuyucuya sezdirilmeye çalışılır.

Kimi zaman da yazar kendi yorumuyla kahramanın karakterini okuyucuya doğrudan anlatır. Yazar metin içerisinde bu karakter geliştirme yöntemlerinden birinden ya da birkaçından yararlanabilir. Karatay (2012: 103)'a göre edebi eserlerde yazarlar karakteri farklı anlatım teknikleriyle okuyucuya tanıtarak, anlatıyı tekdüzeliğinden kurtarmaya çalışır. Okuyucunun karakterle özdeşleşmesi için onu iyi tanıması onun duygu ve düşüncelerini kabul etmesi gerekir. Bu noktada karakter tanıtımının çocuğun seviyesine uygun ve inandırıcılığı artırıcı nitelikte yapılması gerekir.

Sever (2008: 104) çocuk kitaplarında yer alan karakterleri açık ve kapalı olmak üzere, Lukens (1999: 86-88. akt. Sever, 2008: 105) ise devingen ve durağan olmak üzere farklı gruplara ayırmıştır.

Kapalı karakterler Sever (2008: 104)'e göre özellikleri yüzeysel olarak tanıtılan karakterlerdir. Öyküdeki ana karakteri farklı yönlerden desteklemek için oluşturulan

yan karakterlerdir. Daha çok ana karakterin zıt özellikleriyle verilir. Amaç okuyucunun karşılaştırma yaparak ana karakteri daha iyi anlamasını sağlamaktır. Bu yüzden yan karakterlerin özellikleri ayrıntılarıyla verilmez. Açık karakter ise öyküde tüm özellikleriyle tanıtılan karakterdir. Okuyucu, açık karakterin olaylar karşısında takınacağı tavrı önceden kestirebilecek biçimde onu iyi tanır.

Durağan karakter; metnin başı ile sonunda duygu ve davranışlarında aşırı değişim olmayan karakterdir. Devingen karakter ise; öykünün başlangıcı ile sonu arasında duygu, düşünce ve davranışlarında değişim yaşar.

Hikâye içerisinde bir karakterin açık, kapalı; durağan ya da devingen olması hikâyede anlatılan olayın konusuna ve daha çok olay örgüsüne göre değişiklik gösterebilir. Asıl önemli olan ise kahramanın okuyucuya yansıttığı karakter özelliklerinin neler olduğudur. Karatay (2012:104)'a göre karakter; evrensel ve ahlaki değerlere saygılı, iyiliğin ve doğruluğun savunucusu, çevrenin ve kültürel değerlerin koruyucusu olmalı ve olumlu kişilik özellikleri taşımalıdır.

Karakterdeki özellikler okuyucu açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü çocuk okuduğu kitaplar sayesinde yeni hayatlara misafir olacak, farklı deneyimler yaşayacaktır. Bu nedenle okuduğu kitap, onun adam olmasını sağlamalı; onu iyiye, güzele, doğruya yönlendirmelidir. Fakat bunu yaparken kötünün de bilincinde, çirkinin de farkında olması gerekir. Yani okur, tamamen kurgulanmış yapay bir yaşam örneğiyle değil, canlılık ifade eden bir karakterle karşılaşmalıdır.

Karataş (2014: 70-75) çocuk edebiyatı eserlerinde karakter tasarlarken; gerçeklik, yaş, karakter sayısı, cinsiyet, tür ve çeşitlilik öğelerine dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Kitabın seyri içinde çocuk okura; zaman zaman örnek olup iyiye, doğruya ve güzele dair bir kısım gerçekleri satır aralarında sezinleten karakterler, çocuk kitaplarında idealize edilmemeli, günlük hayatta karşılaşılabilecek tiplerden seçilmelidir (Yılmaz ve Kılıç, 2015: 143). İdealize edilmiş; yani olumlu özellikleri artırılmış ve olumsuz

özellikleri neredeyse yok edilmiş karakterler, çocuğa gerçeklikten uzak bir yaşam örneği sunacaktır. Çünkü insan doğası gereği yanlış ve hata yapmaya meyilli bir varlıktır. Önemli olan yapılan hataların farkına varabilmektir.

Gerçeklik, karakter oluşumunda önemli bir unsurdur. Çünkü gerçeklik olayların, durumların ve kahramanların inandırıcılık özelliklerini artıracaktır. Bu yüzden çocuk kitaplarında oluşturulan kahramanlar gerçek hayattan seçilmelidir. Aksi takdirde çocuklar kahramana inanmakta zorluk çeker (Oğuzkan, 2006: 376-377; Kıbrıs, 2006: 27; Yalçın ve Aytaş, 2008: 47). Aşırı idealize karakterlerin işin içinde olduğu metin dünyasında okur, gerçek yaşamdakinden uzak, çoğu kez yapay çözümlerle karşılaşmakta ve bu durum okurun karakterden uzaklaşmasına neden olmaktadır (Karataş, 2014: 67).

Karakter tasarlanmasında dikkat edilmesi gereken özelliklerden biri de yaş unsurudur. Çocuklar farklı gelişim dönemlerinde olabilirler. Bu gelişim dönemleri onların istek ve yönelişlerinde de farklılık oluşturacaktır. Bu nedenle çocuk kitaplarında tasarlanan karakter, hedeflenen çocukluk dönemlerine uygun olmalıdır.

Tasarlanan karakterin yaşı gibi, kitaptaki karakter sayısı da okur açısından önem arz etmektedir. Kahraman sayısının artışı akabinde olay sayısının artışına da sebep olacağı için anlaşılabilirliği düşürecektir. Alan uzmanları çocuk kitaplarında çok sayıda kahraman yerine az sayıda kahraman seçilmesinin daha uygun olduğunu ifade etmektedirler (Oğuzkan 2006: 376-377; Kıbrıs, 2006: 27; Yalçın ve Aytaş, 2008: 47).

Çocukların, kitaplar aracılığıyla bulunduğu karakterler, onların yeni yaşantılar edinmelerine olanak sağlar. Bu bağlamda çocuğa seslenen kitaplardaki karakterlerin çocuk gerçekliğine uygun bir çerçevede geliştirilmesi gerekir. Bu gereklilikle karakterlere yüklenen cinsiyet rolleri de çocuğa göre bir nitelikte yapılandırılmalıdır. Bu rollerin nasıl biçimlendiği, kurgu içerisinde kadın ve erkeğin duruşunun, çocuğun bu konudaki bakış açısını da etkileyebileceği bilinmektedir (Güldenoğlu, 2018: 928).

Toplumumuzun ataerkil bir yapıya sahip olmasından dolayı, erkekler üzerinde koruyucu bir yargı, kadınlar üzerinde ise korunmaya muhtaç bir beklenti oluşturulmuştur. Bu beklenti çocuk kitaplarında da görülmektedir. Kadınların iş hayatına girmesi ve her alanda hak ettiği yeri bulmasına yönelik yapılan çalışmalar geçmişteki bu yargıyı değiştirmektedir.

Yazarlar kitaplarında cinsiyetten önce daha önemli evrensel değerlere yer vermeli, kadın-erkek ayrımından ziyade, okur insan olma onuru ile karşı karşıya bırakılmalıdır. Anne ya da babanın bir görev sorumluluk ayrımından çok, huzurlu ve mutlu bir aile ortamının ancak akılcı paylaşımlarla olacağı mesajı verilmelidir. Maskülen ya da feminen kutuplaşmaların yerine, her iki cins arasındaki farklılıklar birer avantaj olarak öne sürülmeli, bireyler birbirinin hayatlarını kolaylaştırma adına iş birliğine yönlendirilmelidir (Göl, 2011: 111-112).

Çocukların zihinsel gelişimleri olaylara bakış açılarını farklılaştırdığı gibi beğeni ve isteklerini de değiştirmektedir. Bu değişim ve gelişim çocukların kitaplardaki kahraman seçimi üzerinde de etkisini göstermektedir.

Çocuklar 3-6 yaş aralığında davranışlarının büyük bir bölümünü yakın ve uzak çevrelerindeki gerçek kişileri ya da film, animasyon, kitap gibi kurgusal yapıtlardaki kahramanları örnek alarak oluşturmaktadırlar. Bu durum ilerleyen yaşlarda da azalarak devam etmekte, ergenlik döneminde daha kritik bir dönemece girmektedir. Özellikle kurgusal karakterler sahip oldukları olağanüstü güçler ve imrenilecek fiziksel özellikleriyle çocukların gözünde ideal rol modelleri oluşturmaktadırlar (Karataş, 2014:60). Bunun yanında yetişkin kahramanların çocukların yakın çevresinden seçilen amca, dayı, hala gibi kişilerden oluşması onlara toplumsal kuralların aktarılmasında da önem arz etmektedir.

Sever (2006: 49)'e göre çocuk kitaplarında yazarların geliştirdiği karakterlere yönelik belirlemelerin yapılabilmesi için aşağıdaki sorulara yanıt aranması gerekmektedir:

Metindeki kahraman kimdir? Yan kişiler kimlerdir?

Karakter nasıl geliştirilmiştir?

Kahraman kişilik özelliği olarak devingen mi durağan mı?

Karakter devingen bir özellik gösteriyorsa yaşadığı değişim inandırıcı mı?

Karakter bir bütün olarak çocuğun özdeşim kuracağı özellikler taşıyor mu?

ç. Çevre

Mekân, en basit şekliyle, anlatmaya dayalı metinlerde vakanın geçtiği yer olarak tanımlanabilir. Anlatıcı olayları ve kişileri ister istemez bir alana yerleştirmek zorundadır. Bu alan yeryüzünde fiziksel varlığı olan, hacim ve kütleye sahip görülebilir bir yer olabileceği gibi kimsenin tahayyül dahi edemeyeceği her türlü kayıttan azade olmuş, sınırlarını anlatıcının çizdiği fizik ötesi bir alan da olabilir (Tuğluk, 2010:236).

Edebi bir eserde mekân olayın geçtiği yer olmanın ötesinde çok farklı işlevler yüklenip farklı anlamlar taşır. Ayrıca mekân yaşanan yeri ifade etmesi bakımından sosyal, kültürel, ekonomik vb. açılımları da olan bir kavramdır (Akdeniz,2012:3). Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere mekân kavramını tek başına nitelendirmek yanlış olacaktır. Çünkü mekânlar bir anlatım unsuru görevi görmektedir. Mekân tasvirlerindeki en ufak bir ayrıntı bile metni anlama hususunda önem arz etmektedir. İyi yapılmış bir mekân tahlili metnin diğer unsurlarının da anlaşılabilirliğini artıracaktır.

Demir (2009:214)'e göre kişilerin mekânları algılayışları; kendilerini ve mekânsal çevrelerini (evi, sokağı, köyü, kasabayı, şehri, ülkeyi, evreni vb.) anlamlandırışları ile ilgili karmaşık ve çok yönlü ilişkiler yumağını ortaya çıkarır. Bu noktada, mekânların pek çok şeyi anlatan, gösteren, sezdiren, sembolize eden, çeşitli işlevleri yerine getiren alanlara dönüştüğü görülür.

Mekân unsurunun bu özelliği, çocuk kitaplarının okuyucunun zihinsel ve sezgisel becerilerinin gelişimini sağlayıcı özelliğine yardım etmektedir. Somut işlemler dönemindeki bir çocuk dokunarak, görerek olayları daha çabuk kavrar. Çocuk eseri yazarı ise kelimelerle resim yapar gibi olayın geçtiği mekânı çocuğun gözünde canlandırır ve metnin anlaşılabilirliğini kuvvetlendirir. Aynı zamanda mekân unsurlarındaki ayrıntılarla kişilerin sosyo-ekonomik durumlarını ortaya koyar, kültür ve tarih aktarımı yapar, insanın duygu ve düşüncelerini yansıtır.

Eserlerdeki mekân ve çevre tasviri, tanıtım amaçlı olabildiği gibi işlevsel nitelikte de olabilir. Metinlerde mekân unsuru, olayların meydana geldiği çevreyi tanıtmak, olayların vuku için atmosfer/ortam yaratmak ve kurmaca eserdeki kahramanları çizmek/yaratmak gibi çeşitli amaçlarla kullanılabilir. Mekân, fonksiyonel olarak kahramanın olay içindeki duruşudur (İçli 2012: 31307). Mekân kavramının edebi eserler üzerinde bu denli etkisinin olması, çocuk edebiyatı yazarlarının bu özelliği kullanırken dikkat etmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda aile ve öğretmenlerin de mekân kavramının anlamını ve işlevini bilmesi gerekmektedir.

“Mekânlar çevresel ve algısal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çevresel mekân; olay merkezli anlatılarda kullanılan ve üzerinde geçilen bir yerdir. Kişi-yer özdeşliği henüz tam olarak sağlanamamış, çevre anlaşılmamıştır. Olgusal mekânlar ise kişi-yer ilişkisini sorunsal açıdan yansıtan, dönüştürülmüş, anlaşılmış, kişinin iç dünyasını yansıtan bir yerdir. Algısal mekânlar kişinin ruh haline göre açık-geniş mekânlar ve kapalı-dar mekân olmak üzere ikiye ayrılır. Kapalılık açık ya da darlık genişlik ilişkisi fiziksel boyutta değildir, kişinin ruh halini yansıtır. Eğer kişi ruhunu sıkılmış görüyorsa ona göre tüm mekânlar kapalı ve dardır ama mutlu ve huzurlu ise ruhsal mekânı geniş ve açıktır (Korkmaz, 2007:402-403).”

Ertuş, (2014: 696-697) ise mekânları; somut mekânlar ve soyut mekânlar olarak ikiye ayırmaktadır:

“Somut mekânlar, açık ve kapalı mekânlar olarak sınıflandırılır. Açık mekânlar, dört duvar arasına sığmayan geniş ve dış (şehir, köy, sokak, mahalle vs.) mekânlar olarak tanımlanırken; kapalı mekânlar, dar ve iç (ev, oda, işyeri vs.) mekânlar olarak sınıflanır.

Soyut mekânlar ise fantastik mekânlar, ütöpik mekânlar, metafizik mekânlar ve duyusal mekânlar olarak sınıflandırılır. Fantastik mekânlar, roman ya da öyküde gerçekçi olmayan mekânlardır. Yazarın hayalinde ürettiği mekânlardır. Ütöpik mekânlar, dünyanın bütün olumsuzluklarından uzakta güzel ve ideal olan mekânlardır. Metafizik mekânlar da, fizik ötesi (cennet, cehennem gibi) bu dünyaya ait olamayan mekânlardır. Duyusal mekânlar ise öykü/roman kişilerinin duygusal ve ruhsal durumuna göre üretilen mekânlardır.”

Kullanılan mekân çeşitleri hikayedeki olay örgüsüne, yapılan anlatı türüne ve yapının hedef kitlesine göre değişmektedir.

Mekân kavramının hikâyenin anlaşılabilirliği üzerinde etkili olması, çocuk kitabı yazarken veya çocuk kitabı tavsiye ederken araştırılması gereken bir özellik olmasını sağlamıştır. Sever (2006: 52) çocuk kitaplarındaki mekan kavramı değerlendirilirken şu unsurlara bakılması gerektiğini vurgulamaktadır:

- *“Kahramanlar nasıl bir çevrede yaşıyor?*
- *Yapıtta olayın geçtiği çevresel ve kültürel özellikler nelerdir?*
- *Olay nerede, ne zaman geçiyor?*
- *Kahraman yaşadığı çevrenin hangi kültürel özelliklerinden etkileniyor?*
- *Kahraman yaşadığı toplumsal çevreyle çatışma yaşıyor mu? Çatışma varsa sebepleri nelerdir?*
- *Kahraman çevresiyle yaşadığı çatışmaları çözümlemede hangi yöntemleri kullanıyor?”*

d. İleti

İnsan sosyal bir varlıktır, toplumsal düzen içerisinde hayatını devam ettirmesi için çevresiyle iletişim kurmak zorundadır. İletişimi Cüceloğlu (2006: 45), iki kişi arasındaki mesaj alışverişi olarak nitelendirir. Demek ki iletişim esnasında insanlar birbirlerine mesaj, yani ileti aktarımında bulunur. Edebi açıdan iletiyi Sever (2008:140) yazarın okurla paylaşmak istediği, asıl düşünce olarak ifade eder. Edebiyat yapıtlarında iletiyi ise, sanatçının okurda yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı olarak belirtir.

Yazının etkili bir iletişim aracı olduğu düşünüldüğünde, her kitabın okuyucusuna vermek istediği bir iletisinin olduğu anlaşılmaktadır. Aksi takdirde kitap boş yere bir araya getirilmiş kelime toplulukları haline gelecektir.

Melanlioğlu (2011:131)'nin da dediği gibi kitap, çocuğun kendini ve yaşadığı dünyayı anlamlandırmasında, bilgilerini artırmasında önemli bir araç olduğu için çocuk kitaplarında “ileti” konusu son derece önemlidir. Çünkü yazar, iletikleriyle çocuğun dünyasını derinden etkileyebilir. Bu yüzden çocuk kitaplarında çocuğa verilmek istenilen iletilere dikkat edilmesi gerekmektedir.

Karatay (2012:111)'a göre yazarın vermek istediği mesaj; çocukların yaratıcı düşünme, problem çözme becerilerini geliştirmeli aynı zamanda ahlaki ve kişilik gelişimlerine olumlu katkılar sağlayarak onların sosyalleşmelerine yardımcı olmalıdır.

Çocuklar için oluşturulan kitaplar; çocuğa bağnazlığı ve yazgıcılığı din, ırk, üstünlüğünü ve ayrımcılığını aşlamamalıdır. Şovenizmden uzak, ulus ve yurt sevgisi kazandırmalıdır. İnsan, hayvan, doğa sevgisi aşılmalı; çocuklara sorumluluk duygusu kazandırmalıdır. Çocuğu kendi gerçekliğinden kopararak yapmacık bir dünyaya, idealize edilmiş söz ve davranışların abartılı dünyasına sokmamalıdır. En önemlisi ise çocuk kitapları bir nasihatname şeklinde düzenlenmemelidir (Ciravoğlu, 1997: 193; Nas, 2004: 69-70; Gürel, vd., 2007: 33; Taşdelen, 2005: 358).

Arseven (2005:51) ise türü ne olursa olsun çocuk edebiyatı ürünlerinin ele aldıkları konular, anlatım teknikleri ve kişi kadrosu bakımından çocukların renkli ve masum dünyasını olumlu yönde geliştirmeye, onlara bir takım değerleri ve doğru davranış kalıplarını kazandırmaya yönelik olması gerektiğini belirtmektedir.

Çocuk kitaplarında çocuğa verilen iletilerin niteliği kadar bu iletilerin çocuğa uygun olarak verilmesi de önemlidir. İletilerin ifade ediliş biçimi ve eserin kurgulanma şekli yapının edebi niteliğini ortaya koyar.

Sınar Çılgın(2007: 80), Kıbrıs (2006, 26) ve Aytekin (2016: 50)'e göre ana düşünce ya da ana duygu açık ve anlaşılır olmalıdır. Yazar yarattığı hikâye aracılığıyla çocuğa ne tür bir mesaj vereceğini iyi bilmelidir. Bunu yaparken çocuğun kafasını karıştıracak, karmaşıklık yaratacak bir anlatımda bulunmamalıdır. Çünkü ana fikri değişik yorumlamalara elverişli eserler, çocuklarda yanlış anlaşılmalara sebep olmaktadır.

Çocuklar için oluşturulan eserlerde fikirlerin doğrudan ya da dolaylı olarak aktarılması eserin amacına göre değişmektedir. Eser çocuğa bilgi aktarımı için oluşturulduğunda doğrudan bilgi aktarımı yapılmalıdır. Kurguya dayalı, tahkiyeli metinlerde ise iletiler okuyucuyu düşünmeye sevk etmeli ve dolaylı olarak verilmelidir.

Çocuk kitapları sadece çocukların eğlenmeleri ya da okuma alışkanlıkları kazanmaları için oluşturulmamaktadır. Bu açıdan mevcut kitapların iletilerinin belirlenmesi de önem arz etmektedir.

Sever (2006: 51)'e göre çocuklar için oluşturulan metinlerin iletilerinin belirlenmesinde şu sorulardan yararlanılabilir:

- “İncelenen metin hangi özellik taşıyor, öğretici mi, yazınsal mı?
- Öğretici nitelikli bir metin ise, metnin temel ileti nedir? Yazar iletiyi hangi yollarla geliştirmiştir?

- *Yazınsal bir metin ise çocukla paylaşılmak istenilen iletiler yazınsal bir kurgu içerisinde sunulmuş mu? Çocuğun düşünmesine, düş kurmasına olanak sağlıyor mu?*
- *Yazınsal iletiler kitabın seslendiği yaş grubunun anlam evrenine uygun mu?*
- *Yazınsal iletiler çocuklarda insana ve yaşama ilişkin duyarlık oluşturabilecek nitelikte mi?*
- *Yazınsal iletiler kurgulanan olayın içine sindirilmiş mi? Okura sezdiriliyor mu? Yoksa bir yargı ya da önerme biçiminde mi aktarılıyor?*
- *İletiler, yazarın kendi fikrini ya da ideolojisini çocuğa kabul ettirme amacı taşıyor mu?”*

e. Dil ve Anlatım

Anlatım; bir duyguyu, bir düşünceyi, bir konuyu, söz veya yazı ile anlatma, bildirme olarak ifade edilir (MEB, 1995). Söz veya yazı ile yapılan anlatım dil aracılığıyla gerçekleşir. Ergin (1998: 3) dili, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessese olarak açıklar.

İnsanın dille ilişkisi anne karnındayken başlar. Anneyle başlayan bu yolculuk zamanla yakından uzağa, basitten karmaşığa doğru genişler. Bu ilişki; önce dinleme, sonra konuşma, daha sonra ilkokulla birlikte yazma ve okuma şeklinde ilerler. Dinleme, yazma, okuma ve konuşma becerilerinden oluşan dil edinimi ömür boyu devam eder (Keklik, 2013: 17). Ömür boyu süren bu dil yolculuğunda kitaplar, çocukların dil gelişimine destek olan en önemli araçlardır. Bu yüzden çocukların anlama ve anlatma becerilerinin gelişiminde kitapların yeri büyüktür.

Edebiyat metni her şeyden önce bir dil ürünüdür, dilin en etkin kullanım özelliklerini yansıtır. Nitelikli çocuk kitapları erken dönemden başlayarak çocuklara gelişimlerine

uygun zengin bir dil çevresi sunan; onların söz varlığını, dil bilincini ve duyarlılığını geliştiren araçlardır (Sever, 2006: 49). Yani çocuk kitaplarında bulunması gereken dil ve anlatım özellikleri çocukların okuma kültürü kazanmasında önem arz etmektedir. Bu açıdan çocuk edebiyatı alanında oluşturulan eserlerin hedef kitlesinin dil gelişimi, iyi bilinmelidir. Çünkü çocuk edebiyatı alanında ortaya konulan eserleri yetişkin edebiyatından ayıran en önemli özellik, anlatımın hedef kitlenin anlayacağı biçimde oluşturulmasıdır.

Yapmacık, zevksiz veya bayağı bir anlatım biçimiyle kaliteli bir çocuk eserinin meydana getirilmesi düşünülemez. Yaşama şansını yitirmiş, eski ve anlaşılması güç sözcük ve deyimlerle de çocuklarda okuma zevkini uyandıracak ve geliştirecek eserler yazılması mümkün değildir (Oğuzkan, 2006:378). Bu noktada yazarın eseri dikkatli bir anlatımla sunması gerekmektedir. Anlatım kısmı ise yazarın üslubunu oluşturmaktadır. Bir bireyin, dilsel gereç ve olanakları kendine özgü ölçütlerle seçip kullanması sonucu söyleme kattığı kişisel nitelikli özelliklerin tümüne üslup denilmektedir (Vardar, 1998: 43). Oluşturulan eserin üslubu ile edebi niteliği arasında büyük bir ilişki vardır çünkü Alpöge (2005: 20)'nin de dediği gibi kısacık bir öykü de olsa onu edebiyat yapan yazarın yeteneği, deyişi, dili kullanmadaki kıvraklığıdır. Yazarın çocukların hoşlanacağı bir üslupla eserini ortaya koyması için çocuğun kavrama becerisinin farkında olması gerekir.

Dilin temel ögesi, sözcükler; anlatımın temel ögesi ise cümlelerdir. Sözcük ya da sözcük öbekleri bir araya gelerek cümleler, dolayısıyla anlatım oluşmaktadır (Sağır, 2002: 16). Yazar anlatmak istediklerini, çocuğun olayları ve durumları kavrayabileceği kelimelerden yola çıkarak ifade etmelidir. Olayları adeta çocukça görebilmeli ve onların anlayacağı şekilde bir anlatım oluşturmalıdır.

Oğuzkan (2006: 378), çocuk yayınlarında yazarların cümle ve paragrafları kurarken, sözcükleri ve deyimleri seçerken; seslendikleri küçük okurların okuma yeteneklerini, kavrayış güçlerini ve sözcük hazinelerini daima göz önünde tutması gerektiğini

bildirir. Ortalama beş veya altı sözcükten oluşan ve içinde tek özne ve tek yüklem bulunan cümlelere öncelik verilmesini, yerli yersiz sıfat kullanılmasından da kaçınılmasını, edilgen çatılı fiiller yerine etken çatılı fiillerin kullanılmasının anlatıma sadelik ve canlılık kazandıracağını belirtmektedir.

Çocukların zihinsel gelişimleri, olayların gözükmeyen tarafını fark edebilecek kadar gelişmemiş olabilir. Bu yüzden yalın olmayan ve gereksiz söz uzatmalarıyla yapılan bir anlatım çocukların metni anlamalarına engel olabilmektedir. Fakat tüm bu gerekçeler edebi sanatlardan uzak bir metin oluşturulması gerektiği anlamına gelmemelidir.

Çocuk edebiyatı ürünleri aynı zamanda çocuklara kültürel aktarımda da bulunmalıdır. Çocukları milletin deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini, keskin ve kıvrak zekâ anlayışıyla dile getiren atasözleri ile tanıştırmak, onları atalarının deneyimlerinden yararlandırmalıdır.

Kelimelerin bir araya gelerek kalıplaşmasıyla oluşan deyimler; o dili konuşan toplumun kültürünü, algılama, anlatım, imgelem ve nükte gücünü bütünüyle ortaya koyan sözcüklerdir (Aksan, 2005: 96-97). Deyimler duygu ve düşünceleri belirli kalıp içerisinde ince ve zarif bir şekilde anlatarak anlatıma canlılık katar. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünlerinde duruluk ve sadelik unsurlarına zarar verilmeden deyimler de kullanılmalıdır. Çocukların, soyut olayları daha iyi kavramaları için çeşitli benzetmelerden de yararlanılmalıdır. Anlatımı güçlendirmek için ikilemelere de yer verilmelidir. Akıcılığın ve anlaşılabilirliğin artırılması için noktalama işaretlerine dikkat edilmelidir. Bunun yanında oluşturulan çocuk edebiyatı ürünleri çocuklara yeni kelimeler öğretecek ve onların kelime hazinelerini genişletecek nitelikte de olmalıdır. Göçer (2009: 1029)'e göre öğrencilerin kelime dağarcığının geniş olması, anlama ve anlatma becerilerini geliştirme ve işlevsel olarak kullanmalarının olmazsa olmazıdır.

Çocuk kitaplarında dikkate dilmesi gereken başka bir husus ise anlatıcının kaçınıcı kişi ağzından yapıldığıdır. Metin türlerine göre farklılık gösterse de yapılan anlatım çocuğa samimi gelmeli ve inandırıcı olmalıdır. Bu açıdan çocuk edebiyatı eserlerinde ne anlatıldığı kadar ele alınan konunun nasıl anlatıldığı da büyük önem arz etmektedir. Çünkü çocuk edebiyatı ürünleri çocukların anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesi için bir öğrenme ortamı oluşturmaktadır. Sever (2006: 50) aşağıda belirtilen sorulara verilen her “evet” cevabının kitabı “dil ve anlatım” açısından nitelikli kılan bir değişken olarak düşünülmesi gerektiğini belirtir.

- *“Kitapta, Türkçenin anlatım gücü ve olanakları çocuğun doğasına uygun kurgularla sezdirilmiş mi?*
- *Anlatım kısa, duru, içten cümlelerle yapılandırılmış mı?*
- *Türkçenin yazım ve noktalama kurallarına özenle uyulmuş mu?*
- *Türkçe sözcükler genel olarak anlatıma egemen mi?*
- *Eskimiş, dilin çevriminden çıkmış sözcüklerin kullanılmasına dönük bir duyarlık yaşama geçirilmiş mi?*
- *Kitap, Türkçenin söz varlığını dilsel düzeyine uygun olarak çocuğun kavramsal gelişimini destekleyecek biçimde yansıtır mı ?”*

2.5.3. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Temel Eğitim İlkeleri

Çocuk bir milletin geleceğini oluşturur. Bu yüzden ileriye ve gelişime dönük olan toplumlar çocuklarının eğitimlerine önem verirler. Eğitim, insan yaşamının vazgeçilmez bir sürecidir. Çünkü insan eğitimle şekillenir ve kendi kişiliğinin gizli güçlerini keşfeder. Eğitim sadece eğitim kurumlarında olmaz. Eğitim anne karnında başlar ve ölüme kadar devam eder. O halde kişinin ailesi, sosyal çevresi ve bulunduğu toplum onun şekillenmesinde birinci derecede önemlidir (Uyumaz, 2011: 234).

Çocukların ilk öğretmenleri anne babalarıdır. Çünkü çocuk ilk olarak onların davranışlarını rol- model kabul ederek bir sosyal öğrenme gerçekleştirir. Eğitim hayatıyla birlikte rol-modelleri çoğalır. Gelişen okuma becerisi sayesinde kitaplarla tanışır. Her kitap öğrenciye farklı bir dünya oluşturur. Her kitap çocuğa yeni deneyimler, düşünceler kazandıran bir eğitim aracı olur.

Edebiyatla eğitim arasında sıkı bir bağ vardır. Edebiyat sözcüğünün kökünü oluşturan ve “terbiye=eğitim” anlamına gelen “edep” kelimesi de bunu açıkça gösterir. Edebiyat çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin en etkili biçimde ortaya koyan bir sanattır (Kavcar, 2017: 2-4).

Edebiyat farklı yaşam deneyimleri sunarak bireye sosyal bir kimlik kazandırmakta; diğer bir deyişle insanlığın çeşitli hallerini tanıtarak her bir insanın karakter, duygu ve düşünce bakımından farklı olabileceğini duyumsatmaktadır. Özellikle sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış edebi bir yapıt, okurun sanatçının penceresinden insan ve dünya gerçeklerini daha yakından görmesine, onları anlamlandırmasına, yeni deneyimler elde etmesine olanak sağlar (Gültekin vd., 2011: 207).

Edebiyat eseri insanı ve çevresini tanıtır. Değişik insanlık durumlarını, serüvenlerini yansıtarak insan doğasını tanıtır, bu yolla yaşantımızı zenginleştirir. Güzelin tadına ve farkına varma gücünü geliştirir. Aynı zamanda insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kemikleşmesi, toplumsal yaşamın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar (Kavcar, 2017: 5).

Çocuk edebiyatı eserleri de edebiyatın insana sağladığı bu yaşam deneyimlerini çocuğa aktarmak için kullanılan önemli bir eğitim aracıdır. Çünkü çocuk, kitabı zaman geçirmek ya da sanatsal zevk duyarak yeni bir şeyler öğrenmeye yarayan bir araç olarak görmez. Kitaplar çocuklar için gerçek bir yaşam alanlarıdır. Onlar kendilerini kitaplardaki karakterle bütünleştirir ve kitaptaki olayı birebir yaşadıklarını düşünürler. Böylece karakterlerin sahip oldukları yaşam deneyimlerini içselleştirirler.

Karakter bireyin içinde bulunduğu çevrenin toplumsal değerlerinden ve ahlak kurallarından oluşur. Karakter, tecrübelerin ve eğitimin etkisi ile zamanla değişikliğe uğrar ve ilerleme gösterir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin de çocuğun hayatında derin etkilere sahip olduğu düşünüldüğünde bu ürünlerin karakter eğitiminde de önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir (Özdemir vd., 2011:2013).

Çocuk edebiyatı kitapları düşsel alanda, çocuklara deneyim kazanacakları güvenli bir ortam oluşturmaktadır. Böylece çocuk sosyal ve bireysel gelişimin bir sonucu olarak, kendi doğru ve yanlışlarını bulup, değerlerini oluşturmaktadır. Bu nedenle hedef kitlesi çocuklar olan eserler, onların gelişim özelliklerine uygun olmalı ve eğitici nitelikler taşımalıdır. Böyle olduğu takdirde edebi eserler okullarda verilen eğitimi destekleyecek ve eğitim sürecindeki boşlukları doldurmada eğitimcilere ve ailelere yardımcı olacaktır (Fırat, 2011: 2005).

Çocuk edebiyatı kitaplarının eğitici rolünün oluşu, onun öğüt verici didaktik bir eser olduğu anlamına da gelmemelidir. Bu kitaplar çocuklara doğrudan öğüt vermemeli, kazandırılmak istenilen nitelikleri, kurgulanan olaylarla ve yaratılan karakter davranışlarıyla sezdirmelidir. Bu nedenle çocuk edebiyatı eserlerine eğitici özellikler yansıtırken, dikkat edilmesi gereken unsurlar vardır.

Sever (2006: 52)'e göre tasarım ve içerik özellikleri bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluk gösteren yapıtlar, bazı temel eğitim ilkelerinin kılavuzluğunda, çocuğun gelişim özellikleri ve evrensel değerlere uygunluğu açısından sınanmalıdır. Bu eğitim ilkeleri özetlenerek şöyle sıralanabilir:

- *“Kitapta mantık yanlışlığına düşülmüş mü?”*
- *Kitap çocuğun sağlıklı bir değer sistemi oluşturmaya engel oluyor mu?*
- *Kitapta kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında bir ayrım var mı?*
- *Kitap toplumdaki cinsel kimliklere yönelik geleneksel yargıları destekliyor mu?*

- *Kitap çocukların kendi cinsel kimlikleri içinde kişiliklerini geliştirmelerine engel olabilecek kurgusal özellikler, iletiler taşıyor mu?*
- *Kitapta kurgulanan olay dizisinde, denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan bir yaklaşım söz konusu mu?*
- *Kitapta yazgıcılığı boş inançları onaylayan, onları önemli kılmaya çalışan bir yaklaşım var mı? Kitap siyasal ya da dinsel telkinlerde bulunuyor mu?*
- *Kitapta çocuğun girişimciliğini, deneme ve araştırma isteğini körelten anlayışlar olumlanıyor mu?*
- *Kitapta çocuğun düşünmesini, eğlenmesini yaratıcılığını baskılayan bir yaklaşım seziliyor mu?”*

2.6. ÇALIŞMA KAPSAMINDA ESERLERİ İNCELENEN YAZAR

Bu başlık altında verilen bilgilerle Hüseyin Yurttaş’ın daha iyi tanınması ve eserleri ile yaşam tarzı arasındaki ilişkisinin kurulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda Hüseyin Yurttaş’ın öz yaşam öyküsü, yazın hayatı, sanata ve çocuk edebiyatına bakış açısı, eserlerin özellikleri ve aldığı ödüller hakkında bilgiler verilmiştir.

2.6.1. Hüseyin Yurttaş’ın Öz Yaşam Öyküsü

1946 yılında İzmir Foça’nın Kozbeyli Köyü’nde doğan Hüseyin Yurttaş, zeytincilik ve tütüncülükle uğraşan bir çiftçi ailesinin çocuğudur. İlkokulu kendi köyünde bulunan birleştirilmiş sınıflı, tek öğretmenli bir okulda, ortaokulu ise Menemen’de okur. Okuma isteği küçük yaşlarda onun içinde sonu gelmeyen bir heves haline gelir ve bu heves giderek vazgeçilmez bir alışkanlığa dönüşür. Parasız yatılı okuduğu Edirne Erkek İlköğretmen Okulu’ndan 1964 yılında mezun olur. Hep aydınlığa koşma isteğinden kaynaklanan bir öğretme duygusu, yazarı öğretmenlik mesleğine yöneltir. Van (Özalp), Amasya (Gümüşhacıköy) ve İzmir illerine bağlı köylerde on

yılı aşkın bir süre öğretmenlik yapan yazar, 1983 yılında öğretmenlikten istifa eder. Yayıncılık ve dağıtımıcılık işiyle uğraşır. Bornova Belediye Kitaplığı ve Okumaevi'ni kurarak bu kurumun yönetimiyle ilgilenir. Bu görevinden 1994 yılında ayrılarak emekli olur.

Çeşitli gazete ve dergilerde şiirleri ve yazıları yayımlanan Hüseyin Yurttaş, arkadaşlarıyla birlikte İzmir'in en uzun ömürlü edebiyat dergisi Dönemeç'i çıkarır. Anı, anekdot ve düşüncelerini içeren deneme tadındaki yazılarına yer verdiği "Cumartesi Sohbeti" adlı köşesiyle, 1995-2001 yılları arasında Yeni Asır gazetesinde yer alır. 2003'te yayımlanmaya başlayan Ünlem dergisinin çıkışına ve yayımına katkıda bulunur. Edebiyat alanında şair ve yazar olarak bilinen Hüseyin Yurttaş yazın hayatına devam etmektedir.

2.6.2. Hüseyin Yurttaş'ın Yazın Hayatı

Kendini iyi bir okur olarak nitelendiren yazar, okuduklarından ve yaşadıklarından edindikleri birikimleri dile getirmek ister. Yaşanılanların anlatımında farklı yollar kullanılsa da yazar için önemli olan alıcının diline, sanat ve anlayış düzeyine uygun ifade becerisini oluşturmaktır. Bu düşünce ve inanış yazarı, yazı dünyasıyla buluşturur.

Yurttaş, yazarlık ve şairlik hayatına ortaokul yıllarında oluşturduğu şiirlerle başlar. Yıllar sonra "Bu yazdıklarım bir şiir değil ses uyumundan ibaret kelimelerdi. İlk yazılarım, gerçek şiire ulaşmak için yapılan acemilikleri yansıtmaktadır." diyen yazar, bu şiir çalışmalarının, anlatım kusurlarını erken yaşlarda fark etmesini sağlayıcı ürünler olması açısından, yazarlık hayatında önem arz ettiğini belirtir. Ortaokul yıllarında başlayan bu heves, Edirne Öğretmen Okulu yıllarında nitelik kazanmaya başlar. Edirne'nin kültürel ve sanatsal ruhunun, öğretmen okulundaki edebiyat ve sanat anlayışının, yazarlık sürecine büyük katkıları olduğunu bildiren Yurttaş, öğretmenlik hayatının ilk yıllarında, uzak köylerde geçirilen zamanlarda, zor

şartlar altında edindiği kitaplar ve edebiyat dergileriyle kendini geliştirmeye devam eder. Bu birikimlerini tayininin İzmir’e çıkmasıyla birlikte okurla buluşturma imkânı bulur ve ilk kitaplarını yayımlamaya başlar.

Yazmaya ilk şiirle başlayan ve ilk olarak adını şiirleriyle duyuran Yurttaş’ın öğretmenlikten gelen hatasız yazma isteği ve dikkati; hikâye, roman ve düşünce yazılarında da etkili eserler ortaya koymasını sağlar. Bu nedenle kendini daha kapsamlı bir kavram olan yazar olarak adlandırmaktadır.

1960’lı yıllarda çocuk edebiyatı alanında yazar ve eser sayısının çok az oluşu, okumaya ve okutmaya çok düşkün olan Yurttaş’ın dikkatini çeker. “O yıllarda çocuk edebiyatı ve çocuğa göre bir şeyler yazmak küçümseniyordu fakat çocuklar için bir şeyler yazılması şarttı çünkü onlar geleceğin okurları olacaktı.” diyen Yurttaş, bu eksikliği her ortamda dile getirir. Özellikle İzmir’e tayin olması onun bu fikirlerini faaliyete geçirmesi noktasında bir fırsat oluşturur. Birikimlerini geleceğin okurlarıyla paylaşmak için çocuk kitapları yazmaya başlar.

2.6.3. Hüseyin Yurttaş’ın Sanata ve Çocuk Edebiyatına Bakış Açısı

Yazar olmaktan öte kendinin iyi bir okur olduğunu ifade eden Yurttaş, sanatsal kişiliğinin oluşumunda kimlerden etkilendiğini şu ifadelerle dile getirir:¹ “Sanat hayatında pek çok kişiden etkilendim. Çok az kişiden etkilenen ya da bir iki kişiye merbut olan insanlar kendi sınırlarına ulaşamazlar. Edebiyatçı, beğenmediği bir yazarı bile okumalıdır; edebiyatı ve edebiyatçıyı bilmek, tanımak zorundadır; bu dünyanın içine girmek zorundadır. Edebiyatçı neyin nasıl yapılmasını bildiği kadar, nasıl yapılmamasının da farkında olmalıdır. Bir edebiyatçı okuyabildiği kadar, anlatabilir, bu nedenle her yazardan, her gruptan kendime bir pay çıkarmışımdır.”

¹ Hüseyin Yurttaş’la 14.01.2019 tarihinde araştırmacı tarafından telekonferans yöntemiyle görüşme yapılmıştır.

Yazar çocuğu, kişiliğini oluşturma noktasında gelişim içerisinde olan bir insan olarak tanımlar. Kişiliğini bulan insan, çocukluktan çıkar ve toplum içerisinde ayrı bir kimlik olarak yerini alır.

Edebiyatı ise sözün yazıya döküldüğü bir sanat olarak ifade eden Yurttaş, edebiyatın insanı özgürlüğe götüren bir araç olduğunu belirtmektedir.

Yurttaş, çocuğun düşünen bir insan olma yolunda ilerlerken ilk olarak ailesinden ve çevresinden pek çok şey öğrendiğini ama bu öğrendiklerinin onun, toplumsal bir kimlik kazanması için yeterli olamadığını belirtir. Yazara göre ocuk edebiyatla sevgiyi, dayanışmayı, dostluğu, temel insani değerleri kavrar; farklı gizemli dünyaları tanır; düşünmeyi ve hayal etmeyi öğrenir. Yani edebiyat çocuğun ufkunu ve hayata bakış açısını geliştir. Onun toplumsal bir kimlik kazanmasına yardımcı olarak evre ve ailenin çocuğa veremediği bazı davranış özelliklerini kazandırır.

Yurttaş'a göre ocuk, olaylara yetişkinlerin bakış açısıyla bakmaz. Onu yetişkinden ayıran en önemli özellikte budur. Bu yüzden ocuk edebiyatı eseri oluşturanlar da çocuğun bu özelliğini her zaman ön planda tutmalıdır. Çünkü ocuğa her şey olduğu gibi anlatılmaz. Örneğin ocuk kitabında cinsellik içeren bir konudan; kanlı, parçalayıcı bir davranıştan; tabancalı, tüfekli bir olaydan; şiddet içeren öğelerden bahsedilemez. Çocuğun dünyası yalın bir dünyadır. ocuk kitaplarında da, o yalın dünyaya seslenebilecek bir temizlik olması gerekir. Bunu yaparken ondan gerçekler de saklanmamalıdır; fakat onu, ocuk yaşta katlanamayacağı acılarla da yüz yüze bırakmamak gerekir.

Hikâyelerin, ocuk ruhunu anlatan bir noktada bulunması gerektiğini ama yapay ve sadece çocuğa pembe rüyalar gösteren bir kurgulama da olmamasını belirten Yurttaş'a göre ocuk, kitaplarda hayatın gerçekleriyle de karşılaşarak deneyimler kazanmalıdır. Gerçekler çocuğu sarsmadan, onu yıkmadan, onun insanlığa olan güveni yok etmeden, ince bir anlatımla dile getirilmelidir. ocuk edebiyatı yazarının bu anlatımı oluşturabilmesi ise eğitimsel bir uzmanlık gerektirmektedir. Aksi

takdirde çocukta hiç farkında olmadan usul usul yaralar açılabilir ya da onda bazı kuşklar oluşturacak güvensizlik yaratılabilir. Bu noktada kitapların çocuğun bilişsel, sosyal ve ahlaki gelişimlerine uygun olarak oluşturulması gerekmektedir.

Yurttaş, çocuk edebiyatının varlığını ise şöyle açıklamaktadır: “Çocuk edebiyatçısı, eserlerini oluştururken çocuğa görelilik kavramlarını ön plana almazsa çocuğu zedeleyebilir. Bu açıdan bakıldığında çocuk edebiyatı genel edebiyat çerçevesinden ayrılmaktadır. Çünkü edebiyatta bir sınır, ölçü, kriter yoktur; fakat çocuk edebiyatında dikkat edilmesi gereken eğitimbilimsel değerler vardır.”

2.6.4. Hüseyin Yurttaş’ın Yaşantısının Eserlerine Etkisi ve Eserlerin Özellikleri

Deniz kenarında bulunan ve dağ yamacında kurulan bir köyde çocukluğunu geçiren yazar, doğan her güne denizi görerek başlar. Deniz ve yazar arasındaki bu etkileşim Yurttaş’ın kitaplarında da etkisini göstermektedir. “Çocuğu anlatmak istediğim zaman, onu denizden uzak düşünemiyorum.” diyen yazarın kitaplarındaki çoğu mekânsal alanı, kıyı kasabaları oluşturmaktadır.

Hikâyelerindeki olayları kurgularken, genellikle köy hayatı ve şehirdeki mahalle kültürünü ele alan yazar, vermiş olduğu iletilerde de genellikle dostluk, sevgi ve özgürlük kavramlarını ön planda tutmaktadır.

Yazar eserleri oluştururken sadece belirli konuları ele almak için bir sınır çizilmemesi gerektiğini vurgulamakta ve kitapların idealize edilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Aksi takdirde oluşturulan eserin hikâye kitabı olmaktan çıkıp bir eğitim kitabına dönüşeceğini ifade eder.

“Çocuk hikâyede kendisini bulmak ister. Kitapta kendi akranlarıyla buluşan çocuk, hikâyede oluşturulan dünyayı daha kolay kabul eder. Karakterle daha iyi özdeşim kurar.” diyen yazar, hikâyelerinin kahramanlarını genellikle çocuklardan oluşturmaktadır.

Hikâyelerde seçilen konularda her zaman günlük hayata uygun konu seçiminin çocuk ruhunu göz ardı etmek olduğunu belirten yazar, gerçekçi ve ütöpik konuların işlenişinde dengeli olmak gerektiğini vurgulamaktadır. “Ne çocuğa ille de gerçekleri anlatalım ne de onu düşlere boğalım.” gibi bir derdin olmaması gerektiğini belirtmektedir.

2.6.5. Hüseyin Yurttaş’ın Kitapları ve Aldığı Ödüller

Şiir kitapları:

İlk İşim Uyanmak (1970)

Gelincik Günleri (1977)

Uzun Yollar Yolcusu (1978)

Uzunçalar (1979)

Sanayi Çarşısı (1980) -1980 Nevzat Üstün Şiir Başarı Ödülü-

Gecede Kanat Sesleri (1984) -1982 Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü, mansiyon-

Çürüme (1986)

Kod Adı: Mansur (1993) -1992 Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü-

Kirli Tarih (1993) -1993 Yunus Nadi Yayınlanmamış Şiir Ödülü, 1994 Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü-

Sevgiden Ötesi Cehennnem (1995)

Yirminci Yüzyıl Ağıtları (1996)

Aşkların Gizli Defteri (1998)

Aşka Bahar Yetmez (2001)

Ra (2005)

Kayıp İklimler (2007)

Sevgiler Kanarken (2012) -2012 Melih Cevdet Anday Şiir Ödülü-

Bir Senfonidir Yaşamak (2014)

Çanakkale İçinde (2015)

Deneme / Anı / Söyleşi kitapları:

Ayna Kırıkları:

1. Bir Sıcak Merhaba (1996)
2. Bu Şehir, Bu Topraklar (1999)
3. Kış Masalları (2001)
4. Özgürlük Çiçekleri (2005)
5. Düşlerde Uçmak (2006)

Molekül -Çocukluk ve Gençlik Anıları- (2008)

Onları Tanıdım -Anılarla Portreler- (2014)

Öykü kitapları:

Ömrün İssız Günleri (2001)

Buğulu Camların Ardı (2007)

Aşk İzleri (2014)

Romanları:

Saklı Kimlik (2003)

Karaço –Yolların Bittiği Yer

GDO Ülkesi -Gençlik/Bilim kurgu- (2005)

Robotlar Ülkesi -Gençlik/Bilim Kurgu- (2008)

Yaz Arkadaşları/ 1. Karaçalı Çetesinin İzinde (2010)

2. Mağaradaki İskelet (2012)

3. Farta Kartalı (2014)

Mucizeler Çitfliği (2012)

Oyunları:

Baskıyı Durdur Usta (*Devlet Tiyatroları repertuarına alınmıştır.*)

Çınar Dede (*Yazarın kendi çocuk kitabından uyarladığı oyun, Devlet Tiyatroları repertuarına alınmıştır.*)

Çocuk kitapları (1975-2016):

Güvercin Kayaları

Eşekler Cenneti

Astronot Çekirge

Çınar Dede (*Yazar tarafından oyunlaştırılmış ve Devlet Tiyatroları repertuarına alınmıştır.*)

Çamlı Kuledeki Giz

Beyaz Bisiklet

Uzaylılar Gelince

Cüceler Gezegeni

Sevgiyle Dönsün Dünya (1992 Çankaya Belediyesi ve Damar Dergisi İlkbahar
Ödülleri, Çocuk Şiiri Birinciliği)

Kör Kaptanın Serüvenleri

Sakar Tay

Tavşancı Dede

Mavi Bilye

Akıllı Köpek Alabaş

Dağa Düşen Uçak

Küçük Telsizci

Irmak Çocukları

Deli Uçurtma

Küçük Balıkçılar

Kıyıdaki Tekne

Gülce Kızın Düşleri

Hınzır Çiçek

Sarıbey

Konuşan Kukla

Aslan İbiş

Arkadaşım Cingo

Meraklı Maymun

Cingöz Balık

Hınzır Kelebek

Niyet Tavşanı

Kahraman Kazlar

Yaralı Fok

Hayvanlar Şenliği

Hasan Dede'nin Hayvanları.

Korkak Pati

Benim Mavi Gezegenim

Bu Dünya Hepimizin

Bizim Evde Vampir Var

Bizim Sokağın Hayvanları

Deney Faresi

Rüzgârın Oyunu

Kaşıkçı Köprüsü

Küçük Kafadarlar

Kardeşim Benim

Kuşlar korusu

Küpeli Oğlak

Şu Benim Sahibim

Güneş Ülkesi'nde Gezi / Edirne Köprülerinden Yeditepe İstanbul'a.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikler doğrultusunda incelenmesi amaçlanan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırması hedeflenen olaylar veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187).

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Hüseyin Yurttaş'ın çocuk edebiyatı alanında vermiş olduğu eserler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitapları arasından rastlantısal yöntemle belirlenen 15 hikâye kitabı ve bu hikâye kitapları içerisinde bulunan 23 hikâye oluşturmaktadır. Bazı kitapların içinde birden fazla hikâye bulunduğu için kitapların ve hikâyelerin isimleri ayrı tablolarda verilmiştir.

Tablo 1: Örnekleme Oluşturan Hikâye Kitapların Listesi

No.	Kitap Adı	Yayın Yılı	Yayınevi
1	Beyaz Bisiklet	2011	Say Yayınları
2	Korkak Pati	2011	Say Yayınları
3	Sakar Tay	2010	Say Yayınları
4	Tavşancı Dede	2010	Say Yayınları
5	Farta Kartalı	2014	Say Yayınları
6	Küçük Balıkçılar	2003	Bilgi Yayınevi
7	Eşekler Cenneti	2005	İmbat Yayınevi
8	Kıyıdaki Tekne	2006	İmbat Yayınevi
9	İrmak Çocukları	2006	İmbat Yayınevi
10	Konuşan Kukla	2007	İmbat Yayınevi
11	Uzaylılar Gelince	2007	İmbat Yayınevi
12	Dağa Düşen Uçak	2016	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
13	Kör Kaptan'ın Serüvenleri	2016	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
14	Cüceler Gezegeni	2016	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
15	Çınar Dede	2018	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Yukarıda yer alan tabloda araştırma kapsamında incelenen Hüseyin Yurttaş’a ait kitapların adı, yayınevi ve yayım yılına dair bilgiler yer almaktadır. 15 kitap içerisinde 23 hikâye bulunmaktadır.

Tablo 2: Örneklemi Oluşturan Hikâye İsimleri

No.	Kitap Adı	Yayın Yılı	Yayınevi
1	Beyaz Bisiklet	2011	Say Yayınları
2	Küçük çevreciler	2011	Say Yayınları
3	Bilgisayarcı Kedi	2011	Say Yayınları
4	Fokların Yurdu	2011	Say Yayınları
5	Kuş Yuvalarında	2011	Say Yayınları
6	Kuklacı Teyze	2011	Say Yayınları
7	Kuşlar Özgür Olmalı	2011	Say Yayınları
8	Bay Müfettiş	2011	Say Yayınları
9	“SEFİLLER”: Karam ve Duman	2011	Say Yayınları
10	Korkak Pati	2011	Say Yayınları
11	Sakar Tay	2010	Say Yayınları
12	Tavşancı Dede	2010	Say Yayınları
13	Farta Kartalı	2014	Say Yayınları
14	Küçük Balıkçılar	2003	Bilgi Yayınevi
15	Eşekler Cenneti	2005	İmbat Yayınevi
16	Kıyıdaki Tekne	2006	İmbat Yayınevi
17	İrmak Çocukları	2006	İmbat Yayınevi
18	Konuşan Kukla	2007	İmbat Yayınevi
19	Uzaylılar Geline	2007	İmbat Yayınevi
20	Dağa Düşen Uçak	2016	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
21	Kör Kaptan’ın Serüvenleri	2016	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
22	Cüceler Gezegeni	2016	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
23	Çınar Dede	2018	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Tablo 2’de araştırmanın örneklemini oluşturan hikâyelerin isimleri, yayınevleri ve yayın yıllarına ait bilgiler bulunmaktadır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada, veri toplama aracı olarak Sever (2018: 153-167) tarafından geliştirilen “Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Çocuk kitaplarını değerlendiren ölçek “Tasarım Özellikleri ve Resim, Konu ve Kurgu, İzlek(Tema), Karakter ve Kahraman, Dil ve Anlatım, İleti, Eğitsel İlkeler” olmak üzere yedi alt bölümden oluşmaktadır. Ölçekte toplam 81 madde bulunmaktadır. Fakat Dil ve Anlatım bölümünün 9,10 ve 11. maddeleri çocuk şiirlerine yönelik oluşturulduğu için değerlendirmede kullanılmamıştır. Böylece ölçek 79 madde olarak uygulanmıştır. Beşli likert tipiyle oluşturulan ölçeğin puanlamaları; çok iyi (5), yeterli (4), kısmen yeterli (3), yetersiz (2), çok yetersiz (1) biçiminde yapılmıştır. Ölçeğin geneli, her alt bölümüne yönelik puan aralıkları ayrı ayrı hesaplanarak Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği’nin Puan Aralıkları

	Çok İyi	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Çok Yetersiz
Maddelerin Puan Aralığı	63-75	51-62	39-50	27-38	15-26
Tasarım Özellikleri Ve Resim Bölümü	67,02-80	54,4-67,1	41,6-54,3	28,8-41,5	16-28,7
Konu ve Kurgu Bölümü	50,4-60	40,8-50,3	31,2-40,7	21,6-31,1	12-21,5

Karakter ve Kahraman Bölümü	54,6-65	44,2-54,5	33,8-44,1	23,4-33,7	13-23,3
Dil Ve Anlatım Bölümü	42-50	34-41	29-33	18-25	10-17
İleti	33,6-40	27,2-33,5	20,8-27,1	14,4-20,7	8-14,3
Tema(İzlek)	29,4-35	23,8-29,3	18,2-23,	12,6-18,1	7-12,5
Eğitsel İlkeler Bölümü	50,4-60	40,8-50,3	31,2-40,7	21,6-31,1	12-21,5
Ölçeğin Tamamının Puan Aralığı	327,6-390	265,2-327,5	202,8-265,2	140,4-202,7	78-140,3

Ölçek 15 kitaba ayrı ayrı uygulanmıştır. Kitaplara yönelik değerlendirmeler maddelere, bölümlere ve ölçeğin tamamına yönelik ayrı ayrı yapıldığı için puan aralıkları da ayrı ayrı hesaplanmıştır. Puan aralığı hesaplanırken ölçekten alınabilecek en yüksek puandan, en düşük puan çıkarılarak beşe bölünmüştür. Tablodan da anlaşılacağı üzere ölçekten alınabilecek en yüksek puan 390, en düşük puan ise 78’dir. Puan aralığı ise 62,4’tür.

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma verileri; Hüseyin Yurttaş’a ait on beş çocuk edebiyatı eserinin, “Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Özellikler” bağlamında incelenmesiyle elde edilmiştir. Öncelikle yazarın farklı yayınevlerinden çocuklara yönelik çıkardığı tüm kitaplar listelenmiştir. Kırıkkale Millet Kütüphanesi’ni başta olmak üzere yakın çevrede bulunan kütüphanelerdeki yazara ait kitaplar toplanmıştır. Son yıllarda İş Bankası Kültür Yayınları’ndan çıkardığı kitaplar ise yayınevinin resmi sitesinden temin edilmiştir. Kitapların özellikle bandrollü ve orijinal olmasına dikkat edilmiştir. Yazarın çocuk hikâyeleri arasından özellikle ortaokul seviyesine uygun olanlar belirlenmiştir. Kitapların ortaokul seviyesine uygunluğu, yazarla yapılan görüşmeler, kitaplardaki yazı puntosu, satır aralığı ve resimlemeler göz önüne alınarak belirlenmiştir. Ortaokula uygunluğu belirlenmiş çocuk hikâyeleri içerisinde

rastlantısal yöntemle seçilen 15 hikâye kitabı öncelikle, çocuk yapıtlarında bulunması gereken özellikler bağlamında betimsel olarak incelenmiş ardından ise Sever (2018: 153-167) tarafından geliştirilen “Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği”ne tâbi tutularak sayısal veriler haline getirilmiştir. Yazarın hayatı, eserleri ve çocuk edebiyatına bakış açısıyla ilgili bilgiler ise yazarla yapılan röportaj ile elde edilmiştir.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ SÜRECİ

Rastlantısal örnekleme yöntemle belirlenen Hüseyin Yurttaş’ın 15 çocuk kitabına ait verilerin analizi üç aşamada gerçekleştirilmiştir.

Birinci aşamada örnekleme oluşturan çocuk kitapları, Sever(2013: 45) tarafından belirlenen“Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Özellikler” başlıkları doğrultusunda incelenmiştir.

İkinci aşamada “Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak elde edilen bulgular SPSS 22 istatistik programıyla sayısal verilere dönüştürülmüştür.

Veri analizinin üçüncü kısmında ise örnekleme oluşturan tüm kitaplar “Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği”ni oluşturan yedi ana bölüm esas alınarak genel değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Kitaplar hakkında bir yargıda bulabilmek için kitapların; ölçek maddelerinden, bölümlerinden ve ölçeğin genelinden elde ettikleri puanların toplamı, ölçekteki puan aralıklarıyla karşılaştırılarak hangi düzeye denk geldikleri belirlenmiştir.

Ölçek genelinde 81 madde bulunmaktadır fakat incelenen eserler arasında şiir bulunmadığı için dil ve anlatımın 9.10. ve 11. maddeleri değerlendirilmeye tabi tutulmamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUM

4.1. HÜSEYİN YURTTAŞ'IN ARAŞTIRMA KAPSAMINDA İNCELENEN ESERLERİ

Bu kısımda Hüseyin Yurttaş'a ait 15 hikâye kitabı tasarım, resim ve içerik özellikleri ana başlıkları altında incelenerek yorumlanmıştır. İncelenen hikâye kitaplarının tamamına yönelik genel değerlendirme yapılmıştır. Genel değerlendirme Sever (2018: 153-167)'in “Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Hikâyelere ilişkin örnekler ekler kısmında verilmiştir.

4.1.1. Beyaz Bisiklet

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Engin Boğaz

Yayınevi: Say Yayınları-İSTANBUL

Yayın yılı: 10. Baskı, 2011

Sayfa sayısı: 7-18 Beyaz Bisiklet

19-32 Küçük Çevreciler

33-42 Bilgisayarcı Kedi

43-57 Fokların Yurdu

58-68 Kuş Yuvalarında

69-80 Kuklacı Teyze

81-96 Kuşlar Özgür Olmalı

4.1.1.1. “Beyaz Bisiklet” Adlı Kitabın Tasarım ve Resim Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu bölümde kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanarak yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 4’ te bulunmaktadır.

a. Boyut

Çocuk kitaplarının 16×23 cm büyüklüğünde olması normal kabul edilmektedir. “Beyaz Bisiklet” adlı kitabın boyutu 13,5×19,5 cm, ağırlığı ise 162 gramdır. Kitap boyut olarak normal boyutlara yakındır. Hacim ve ağırlık bakımından ise kolayca taşınmaya ve kullanmaya elverişli, çocukların el yapılarına uygun biçimdedir. Çocukların düzenli bir kitaplık oluşturmalarına elverişli boyutlara sahiptir.

b. Kapak ve Cilt

Beyaz Bisiklet adlı kitapta Amerikan Bristol kapak kullanılmıştır. Kapağın ön yüzünün üst tarafında büyük karakterli ve siyah olarak yazarın adı bulunmaktadır. Hemen altında ise yine büyük karakterli, gölgelendirmeye süslenmiş, sarı renkte kitabın adı bulunmaktadır. Sağ alt köşede yayın evinin amblemi, sol alt köşede ise

kaçınıcı baskısının yapıldığına ait bilgiler yer almaktadır. Yazılar, sayfa üzerinde resmin üzerine gelmeyecek şekilde konumlandırılmıştır. Ön kapakta, kitabın hitap ettiği yaş seviyesini belirtecek bir açıklama bulunmamaktadır.

Kitap kapağındaki resimlemeler çocukların kitapla ilk etkileşimini kurması bakımından çok önemlidir. Kitapta kitabın adına uygun bir bisikletli çocuk resmi bulunmaktadır. Çocuk ve bisiklet resminin büyük, arka tarafta bulunan evlerin küçük olması resimde çocuk ve bisiklet unsurunu ön plana çıkararak dikkat çekmektedir. Kapakta kullanılan resim, kitabın içeriği hakkında bilgi vermektedir fakat solgun renklerin kullanımı resmin canlılığını düşürmüştür. Ayrıca kitabın adı “Beyaz Bisiklet” olmasına rağmen kitabın kapağında resmedilen bisiklet gri renktedir. “Beyaz Bisiklet” yazısı da açık bulut mavisi fon üzerine sarı ile yazılmıştır. Sıcak renklerin kullanılması çocuk ruhuna hitap etmektedir.

Kapağın arka yüzünde ise kitapta bulunan hikâyeler hakkında okumaya özendirici ve meraklandırıcı kısa bir açıklama, yazarın aynı yayınevinden çıkan diğer kitaplarının adları, kitabın fiyatı ve bandrol bulunmaktadır. Yine arka yüzünde bulunan MEB tarafından tavsiye edildiğine yönelik açıklama ve kitabın yarışmalarda aldığı ödüllere yönelik ifadeler, kitabın okuyucu tarafından tercih edilme nedeni olacak bilgilendirici bir açıklamadır.

İç kapağın ön yüzünde yazar ve kitabın adı yer almaktadır. Arka sayfada ise kitabın yazarı, yayın yönetmeni, sayfa düzenleyicisinin ve resimlemelerinin kim tarafından yapıldığına dair bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca kitabın basım yıllarına ve yayın evine dair ayrıntılı bilgiler vardır.

Sırt kısmında kitabın ve yazarın adı, yayın evinin amblemi bulunmaktadır. Bu durum kitaplık oluşturma noktasında okuyucuya kolaylık sağlayacaktır.

Kitabın cildi, formaların tutkallama tekniğiyle bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Her ne kadar dayanıklı görünse de kitap tamamen açıldığında formaların birleşim yerlerinde kopmaların olabileceği görülmektedir.

c. Kâğıt

Beyaz Bisiklet adlı kitapta 1. hamurdan beyaz kâğıt kullanılmıştır. Kâğıt arka sayfadaki resimleri ve yazıları göstermeyecek kadar kalındır. Kitaptaki yazılar gayet net gözükmemektedir. Kâğıt, ışık yansımaya sebebiyet vermemektedir. Bu durum kitabın okunabilirliğini ve dayanıklılığını artırdığı gibi göz sağlığı açısından da olumlu bir özelliktir.

ç. Harf

Beyaz Bisiklet adlı kitapta 14 puntolu “calibri” yazı karakteri kullanılmıştır. Harfler düz bir şekilde yazılmış eğik yazı kullanılmamıştır. Sadece başlıklarda kalın (bold) yazı karakteri görülmektedir. Kitapta beyaz zemin üzerine siyah font kullanılmıştır. Bu durum yazıların net bir görünüme sahip olmasını sağlamaktadır.

d. Sayfa Düzeni

Beyaz Bisiklet adlı kitapta yazılar tek sütundan oluşmaktadır. Sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Harf ve satır aralarındaki boşluklar, okuma akışını destekleyecek ve gözü yormayacak şekildedir. Paragraf ve cümle uzunlukları anlaşılabilirliği olumlu yönde geliştirecek şekildedir. Sayfa düzenini oluşturan öğeler çocuğun okuma sürecini destekleyici nitelikte bir düzen ve uyum içerisindedir.

e. Resimler

Beyaz Bisiklet adlı hikâye kitabında on beş resim bulunmaktadır. Her hikâyede ortalama iki resim vardır. Bu durum hikâyenin daha çok yazınsal ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Kullanılan resimler yazıyla aynı sayfada değil ayrı bir sayfada yer

almaktadır. Resimlerin bazıları anlatılan olaydan önce verilerek tahmin ettirici özelliğe sahipken, bazıları ise anlatılan olayın sağ tarafında ya da bir arka sayfasında yer alarak okuyucuda olayların pekiştirilmesini sağlamaktadır. Resimlerin genelinin hareketlilik özelliğine sahip olması, olayların daha iyi canlandırılmasını sağlamaktadır. Resimlerde kullanılan karakterler kültürel unsurları yansıtıcı niteliktedir. Konu ve tema ile uyumlu resimlerin oluşturulması olayların daha iyi anlaşılması bakımından önem arz etmektedir.

Rengin çocuk psikolojisi üzerinde farklı etkileri vardır fakat öykü de yer alan resimlerin siyah beyaz olması, resim üzerindeki renk unsurunun etkisini ortadan kaldırmıştır. Ayrıca sulu boya tekniğiyle oluşturulan resimlerin siyah beyaz olarak çoğaltılması resimdeki derinlik algısını ortadan kaldırdığı gibi bazı ayrıntıların okuyucu tarafından görülmesini de engellemektedir.

4.1.1.2. “Beyaz Bisiklet” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

Beyaz Bisiklet adlı öykü kitabı içerisinde 7 küçük hikâye bulunmaktadır. Bu bölümde her hikâye içerik özellikleri bakımından ayrı ayrı incelenerek açıklanmıştır.

4.1.1.2.1. Beyaz Bisiklet

a. Konu ve Kurgu

Her öğrenci eğitim hayatı boyunca ailelerinden farklı isteklerde bulunur. Aileler de bu istekleri gerçekleştirmek için okul derslerinin iyi olmasını şart koşar. Hikâyede de benzer bir kurgulama yapılmıştır. Hikâye kahramanı ailesinden bisiklet ister. Baba ise bu isteğin gerçekleştirilmesi için kahramanın sınıfı geçmesini şart koşar. Kahraman sınıfı geçmek için büyük çaba gösterir ve bu çabası sonucunda ödüle ulaşır. Kahramanın bir sorunu daha vardır; bisiklet sürmesini bilmiyordur. Bisiklet sürmek içinde elinden gelen gayret ve çabayı gösterir. Babasının ve arkadaşı Okan'ın

yardımlarıyla bu sorunu da kolaylıkla halleder. Yardımlaşmayı ve çabalamayı konu edinen bu hikâyede çocukların yakın çevrelerinde yaşanan olaylar ele alınmıştır. Okuyucunun kendi yaşamına aktarabileceği bir konu vardır. Okuyucunun yaşına ve gelişim düzeylerine uygundur; çünkü bisiklet sürme becerisi çocuklar üzerinde küçük yaşlardan başlayarak gençlik yıllarına kadar uzanan bir meraktır.

Çevre ve mekân tasvirlerinden çok olaya ağırlık verilerek hareket unsuru vurgulanmıştır. Bu durum hikâyenin akıcılığını artırmaktadır. Arkadaşı Okan ile babasının ona yardım etmesi bir sorunun çözümünde iş birliğinin önemini vurgulamaktadır. Aynı zamanda yardımlaşma kültürünü de öne çıkarmaktadır. Olaylar içerisinde az da olsa baba ve oğul arasında geçen kişi-kişi çatışmasına yer verilmiş, bazen de kahramanın iç konuşmalarına yer verilerek kişinin kendisiyle yaşadığı çatışmalar anlatılmıştır:

“Zaman zaman tümüyle umutsuzluğa kapıldığım bile oldu. Öyle anlarda bisiklet almaktan caymaya kalkıştım.” (s. 11)

Olaylar neden sonuç ilişkisi içerisinde tutulmuş, mantıksal bir hataya düşülmemiştir.

Hikâyenin sonunda kahraman istediği bisikleti elde etmekte ve bisiklet sürmeyi öğrenmektedir. Bu durum okuyucunun öz benliğini geliştirecek bir davranış örneğidir.

b. Tema

Azim, dostluk ve paylaşma konuları üzerine kurgulanan olayların anlatıldığı bu hikâyede; çocukların sahip olması gereken bazı erdemler anlatılmaya çalışılmaktadır. Tema kavramının, konuların ve ana fikrin oluşturduğu soyut ve üst algı olduğu düşünüldüğünde hikâyenin temasının “erdemler” olduğu anlaşılmaktadır. Bu tema okuyucunun evrensel değerleri kazanması ve kişilik gelişimini etkilemesi noktasında büyük önem arz etmektedir. Kahramanın gösterdiği gayret sonucunda sınıfını

geçerek bisikleti elde etmesi okuyucuda başarıma içgüdüğü oluşturacaktır. Aynı zamanda bisiklet sürmeyi öğrenme girişimlerinde, önceleri başarısızlık yaşayan çocuğun arkadaşı Okan'ın ve babasının yardımlarıyla bu beceriyi kazanması yardımlaşma ve paylaşma bilincini ön plana çıkarmaktadır. Metinde işlenen tema okuyucunun kişiliğinde olumlu izler bırakıcı özelliktedir.

c. İletiler

Kurguya dayalı, tahkiyeli bir metin olan bu hikâyede, iletiler okuyucuyu düşünmeye sevk etmekte ve dolaylı olarak verilmektedir. Kahramanın derslerinde gösterdiği başarısı sonucunda bisikleti elde etmesi, okuyucuda azim ve gayret gösterilerek zorlukların aşılabileceği inancını oluşturmaktadır.

“... Umutsuz olmak yersizdi. Herkes gibi ben de bunu öğrenebilirdim. Tek çare, gereken gayreti göstermek ve çalışmaktı.(s. 12)”

Ayrıca yardımlaşma ve paylaşma sonucu bazı becerilerin kolaylıkla edinilebileceği vurgulanmaktadır.

“— Okan bana bisiklet sürmesini öğretir misin?

— Elbette .” (s.10)

Bunların yanında bazı toplumsal kurallara uyulmasını vurgulayan ve doğrudan verilmiş yardımcı iletilerde bulunmaktadır:

“Artık bende diğer çocuklar gibi küçük cambazlıklar bile yapabiliyorum ama trafik kurallarına çok dikkat ediyorum.” (s.18)

Metinde anlatılanlar okuyucuya sorumluluk duygusu ve ahlaki kişilik kazandırıcı nitelikte, açık ve anlaşılabilir biçimde ifade edilmiştir.

ç. Karakter (Kahraman):

Metinde anlatılan olaylar altı kahraman üzerinden kurgulanmıştır. Bisikleti elde etmek için emek harcayan kişi ana kahraman, baba; Okan, Okan'ın babası, simitçi, mağaza sahibi ise yardımcı kahramanlardır. Yardımcı kahramanlardan simitçi ve mağaza sahibi daha çok ana kahramanı ön plana çıkarmak için oluşturulan ve olay akışını sağlayan kişilerdir. Bu kahramanlar kapalı karakter özelliği taşımaktadır. Kahramanların özelliklerinden ayrıntılı bir şekilde bahsedilmemiştir. Okan'ın babasındaki hoşgörülülük özelliği abartılarak anlatılmış ve benzerlerinden farklı bir özellikte olduğu vurgulanarak bir tip oluşturulmaya çalışılmıştır. Oluşturulan bu tip Okan'ın şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

“Biliyor musun benim babam başkaları gibi değildir. Benim eşyalarımı arkadaşlarımla ve başkalarıyla paylaşmamdan çok hoşlanır. O, öyle değişik bir insan.” (s. 11)

Okan'da babasının öğretilerinden hareketle yardımseverliği ön plana çıkaran bir karakter oluşturulmuştur. Kahramanın babasında ise davranışlarındaki kararlılık ve fedakârlık vurgulanmaya çalışılmaktadır. Okan'ın ve babanın karakteri davranışlarından anlaşılmakta ve durağan karakter özelliği taşımaktadır.

Metin birinci kişi ağzından anlatılmış ve ana kahramanın ismi verilmemiştir. Ana kahramanda, bisikleti hak etmek ve bisiklet sürmesini öğrenmek için gösterdiği mücadeleci davranışlarından dolayı azimli ve hırslı bir karakter özelliği yansıtılmıştır. Ana kahraman açık karakter özelliği taşımaktadır. Kahramanın simitçi çocuğa çarpmasının ardından öncelikle bisikletine bir şey olduğu endişesini duyması çocuk benmerkezciliğini ve bencilliğini ortaya koyarken, simitçinin çocuğa kızmaması olumlu bir davranış örneğidir. Bu davranışlar aynı zamanda hikâyenin idealize edilmemiş olduğunu, günlük yaşamdan izler taşıdığını da göstermektedir.

Kahramanların çoğunun, çocuklardan oluşması okuyucunun karakterle özdeşleşmesini kolaylaştıracaktır. Karakterlerin geneli azim, yardımlaşma, kararlılık

ve dürüstlük gibi evrensel değerleri yansıtmaktadır. Okuyucuya olumlu ve ahlaki bir kişilik kazandırıcı özelliklere sahiptir. Kahraman sayısının azlığı da olayların daha net anlaşılmasını sağlamaktadır.

d. Çevre

Hikâyede mekân ögesi ayrıntılı olarak anlatılmamıştır. Köy, kasaba ya da şehirden bahsedilmemektedir. Ancak parklardan ve bisiklet mağazasından yola çıkarak olayın kentsel bir yerleşim alanında geçtiği anlaşılmaktadır. Mekânların algısal ve soyut özelliklerinden bahsedilmemiş daha çok somut ve çevresel olarak oluşturulan mekânlara yer verilmiştir. Ev ve okul somut ve kapalı mekân özelliği taşıırken park, toprak yol ve sokak açık mekân özelliği taşımaktadır. Mekân unsuruna kültürel ya da psikolojik bir yükleme yapılmamıştır. Zaten çocukların algı seviyeleri somut mekânları daha kolay algılamaktadır. Bu da hikâyenin inandırıcılığını ve anlaşılabilirliğini artırmıştır.

e. Dil ve Anlatım

Eserde noktalama işaretlerinin etkili bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Az kelimeden oluşan kısa cümleler kullanılarak olaylar ifade edilmiştir. Genellikle günlük hayatta kullanılan konuşma diliyle yapılan anlatım sayesinde hem doğallık kazandırılmış hem de hikâyenin akıcılığı artırılmıştır. Anlatımda sadelik ve açıklık ilkelerine dikkat edilerek anlaşılabilirlik arttırılmıştır. Hikâye hedef kitleye uygun olarak oluşturulmuş, bunun yanında kullanılan deyimler, ikilemeler ve atasözleriyle edebi bir zevk uyandırılmaya çalışılmıştır.

“Doğrudan doğruya söylesene şunu... Boş yere kafamı karıştırdın. (...) Boşta dönüp duran zincirin çıt çıt ötüşü öyle hoştu ki! Arada bir çingır çingır öten zilini çalıyordum. (s. 14)”

4.1.1.2.2. Küçük Çevreciler

a. Konu ve Kurgu

Çevre kirliliği birçok hikâyede işlenilen bir konudur. Bu hikâyede de doğaya zarar verenlere karşı duyarlılık kazanmış, birkaç çocuğun oluşturduğu “Küçük Çevreciler” topluluğunun, havayı ve denizi kirletenlere karşı vermiş oldukları mücadele anlatılmaktadır. Büyüklerine özenen birkaç çocuk bir araya gelir. “Küçük Çevreciler” topluluğunu kurarak, toplumsal dikkat çekmeye çalışırlar. Yaptıkları ilk iş, medya kuruluşlarının desteğini alarak fabrikaların bacalarına filtre taktırmak olur. Ardından denize ham petrol ve yağlı atık bırakan bir geminin yarattığı zararlardan hayvanları korumak için mücadele ederler. Birkaç martı ve karabatağı kurtararak iyileştirirler. Asıl amaçları ise buna sebep olan gemi mürettebatına iyi bir ders vermektir. İlk olarak farkında olmadıkları kötü bir düşünceyi uygulamak isterler. Denizden aldıkları petrol ve yağ atıklarını mahkemede sanıkların üzerine dökeceklerdir ama bu durum dikkatli bir polis memuru tarafından fark edilir ve önlenir. Hatalarını anlayan çocuklar bu fikirden vazgeçerler ve bir yolunu bulup kuşları mahkeme salonuna sokarlar. Mahkemede görülen dava o esnada durur, bu arada söyleyecekleri her şeyi dile getirirler. Ertesi gün tüm gazetelerde bu olay anlatılır. Bu şekilde asıl amaçlarına ulaşırlar.

İşlenen çevre kirliliği konusu tüm insanlığı ilgilendiren evrensel bir konudur, hikâyede de bu konu çocuk okuyucuların yaşlarına indirgenerek etkili bir şekilde yansıtılmıştır. Kurgulamada hareket unsuru göze çarpmaktadır. Çevre betimlemelerine aşırı derecede yer verilmemiştir. Sürükleyici ve heyecan verici bir anlatım vardır. Şiddet ve baskı yoluyla bir şeyler elde edilmeyeceği yansıtılmaktadır. Merak ön planda tutulmuş, çevreye karşı duygusallık abartılmadan anlatılmaya çalışılmıştır. Çocukların amaçlarına ulaşmaları okuyucularda öz benlik gelişimine katkı sağlayacaktır. Kişi toplum ve kişi doğa çatışması üzerinde bir kurgulama yapılmıştır. Bu da doğaya karşı farkındalık oluşturmaktadır.

b. Tema

Küçük Çevreciler isimli grubun hava ve deniz kirliliğine karşı yaptıkları mücadeleleri anlatan bu hikâyede “doğa ve çevre kirliliği” teması işlenmektedir. Doğa tüm insanlığın ortak hazinesidir. Bu nedenle hikâyede evrensel bir değer üzerinde durulmaktadır. İşlenen temanın günlük yaşanan bir olaydan hareketle anlatılması da inandırıcılığı artırmaktadır. Okuyucuda yaşadığı doğaya karşı sorumluluk ve görev bilici oluşturmaya bakımından etkili bir tema seçilmiştir.

c. İleti

Küçük Çevreciler adlı grubun doğayı korumak için yaptıklarını konu edinen bu hikâyede doğaya karşı sorumluluk bilinci oluşturulmak istenmiştir. Özellikle çevrenin tüm insanlığa ait kültürel bir miras olduğu ve onu kirletmememiz gerektiği vurgulanmıştır. Küçük Çevreciler isimli gönüllülerin yaşadıkları yerde karşılaştıkları bir olaydan hareketle verilmek istenen ileti, hikâyenin mahkeme bölümündeki yapılan açıklamada da doğrudan dile getirilmiştir:

“Çevre ve doğa bütün insanlığındır. Kimsenin onu kirletmeye, yok etmeye hakkı yoktur.” (s. 30)

Çevreci grubun çocuklardan oluşması, okuyucularda çocukların da büyük işler yapabileceği bilincini oluşturmaktadır.

“Kutudaki petrolü kaptanın üstüne boca etmemiz son anda önlendiği için şimdi gizli gizli seviniyorum. (s.31).” diyen anlatıcı hırs ve öfkeyle hareket etmenin yanlış bir davranış olduğunu belirtmektedir. İletilerin açık, anlaşılır, çocukların kavrayacağı ve örnek alabileceği biçimde verildiği anlaşılmaktadır.

ç. Karakter (Kahraman):

Anlatılan olaylarda kahramanların isimlerine yer verilmemektedir. Olayların başkahramanlarını “Küçük Çevreciler” grubundaki çocuklar oluşturmaktadır. Başkahramanların çocuklardan seçilmesi okuyucuların kahramanla daha çabuk özdeşleşmesini sağlayacaktır. Kahramanların çocuk düşüncelerini yansıtmaları hedef kitleyle uygunluğunu göstermektedir. Küçük Çevreciler grubu tarafından gösterilen çevre duyarlılığı sayesinde azimli, kararlı ve mücadeleci karakter özellikleri vurgulanmaya çalışılmıştır. Karakterlerin yaşı küçük ama yaptığı işlerin büyük olması okuyucuya öz güven aşılamaktadır. Küçük Çevreciler grubunun yansıttığı karakter özellikleri daha çok yaptıkları davranışlarla aktarılmaya çalışılmıştır. Açık karakter özelliği taşımaktadır. Sanıkları cezalandırmak amacıyla mahkemede yapmak istedikleri fakat polisin uyarısıyla yapamadıkları davranışın yanlışlığını zamanla fark etmeleri ve pişmanlık duymaları, grubun yansıttığı karakter özelliklerini durağan halden devingen hale getirmektedir.

Gemi kaptanı ve tayfalar kötü karakter özelliği taşımaktadır. Olayları inkâr etmelerine karşın mahkemede hatalarını kabul etmeleri ve pişmanlıklarını dile getirmeleri, bu karakterlere devingenlik özelliği katmaktadır. Orçun ve babası iş birliğini yansıtmaktadır. Kapalı karakter özelliği göstermektedir. Mahkemeyi yürüten hâkim ise adaleti, yansızlığı ve dürüstlüğü temsil etmektedir. Anlatıcı tarafından komiser karakteri işinin uzmanı olarak gösterilmiş, dikkatliliğine vurgu yapılmıştır; bu durum bir kavram kargaşası da oluşturulmuştur:

“Çevremizi saran kalabalığı görünce emniyet amiri de bizim yanımıza geldi. Herkes kuşlara baktığı için kutuyu gören olmamıştı ama komiserin gözünden kaçmadığı ortadaydı. (s.25).”

Bu ifadelerde komiser ve emniyet amiri kavramlarının karıştırıldığı görülmektedir. Kahraman sayısının azlığı olayların daha iyi anlaşılmasını ve ilginin başkahramanlara yöneltilmesini sağlamıştır.

d. Çevre

Hikâyede anlatılan olay Aliğa'da geçmektedir. Hikâyenin ilk kısmında Aliğa hakkında bilgi verilmekte çevre ve olay ilişkisi kurulmaktadır. Aliğa'nın yurdumuzun bir ilçesi olması, olayın açık ve çevresel mekânda geçtiğini göstermektedir. Olay akışı içerisinde kapalı mekân olarak mahkeme yerinden bahsedilmektedir. Suçluların cezalandırılması noktasında psikolojik bir etki yaratmasından dolayı algısal ve kapalı mekân olma özelliği taşımaktadır.

e. Dil ve Anlatım

Hikâye, Küçük Çevreciler grubu içerisindeki bir üye tarafından anlatıldığı için birinci kişi ağzından anlatım yapılmıştır. Bu da okuyucuyu sanki olayları ilk ağızdan dinliyor havasına sokmaktadır. Hikâyede kullanılan dil hedef kitleye uygundur. Anlatımda duruluk, sadelik ve akıcılık özelliklerine dikkat edildiği görülmektedir. Bunun yanında balçık, ham petrol, yağlı atık vb. sözcüklerle okuyucuya yeni kelimelerin öğretilmesine de dikkat edilmiştir. Olayların ve düşüncelerin kısa cümlelerle anlatılması anlaşılabilirliği artırmaktadır. Birkaç yerde özellikle “ama” bağlacıyla beraber noktalama işaretinin kullanılması haricinde genel olarak noktalama işaretlerine dikkat edildiği görülmektedir. Bu da kitabın daha akıcı okunmasını sağlamaktadır.

“İkinci duruşmada kaptan ve mürettebat hak ettikleri cezaya çarptırıldılar. Ama kıyılarımızdaki kirlilik hala sürüyor. (s.31)” Kullanılan ikileme, benzetme ve deyimlerle anlatıma edebi bir tarz ve canlılık katılmıştır.

“Öte yandan fabrikaların atıkları ve gemi söküm kuruluşlarının denizde ve kıyılarda yarattığı kirlilik cennet gibi yerleri cehenneme çeviriyor.”(s.19)

4.1.1.2.3. Bilgisayarcı Kedi

a. Konu ve Kurgu

Çocuk kahramanın yaz tatilini geçirdiği yerde gördüğü bir yavru kedinin perişan haline dayanamayarak, onu eve götürüp beslemeye başlamasını anlatan bu hikâyede, hayvanlara karşı duyulan merhamet ve sevgi konusu işlenmiştir. Kedinin evde beslenmesine kahramanın annesi ilk başlarda karşı çıkmıştır. Bu durum hikâyede kişi-kişi çatışmasını oluşturmuştur. Kahramanın babasının da desteğiyle anne ikna edilmiş ve sokak kedisine yazlık evde bakılmaya başlanmıştır. Tatil bitimi kahramanımız yazlık evden ayrılıp kendi evlerine dönerken, kediden ayrılacağı için üzülmektedir. Baba kahramanın bu üzüntüsüne dayanamadığından onu da yaşadıkları yerdeki eve götürmeye karar verir. Böylece kedi ailenin dördüncü ferdi olur. Hayvan sevgisi, günlük hayatta sık rastlanan bir kurgu üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır. Olağanüstü bir özelliğin olmaması, rastlantısallık öğelerinin abartılmadan verilmesi hikâyenin inandırıcılığını artırmaktadır. Kurgulanan hikâyede merak duygusuna aşırı derecede yer verilmemiş olması, okuyucu üzerinde olumsuz bir iz bırakmaktadır. Oluşturulmaya çalışılan çatışmaların hiç zorlanmadan çözüme ulaştırılması okuyucuda hayal kırıklığı oluşturabilir. Okuyucu kendisini şaşırtacak bir olay beklerken bir anda hikâyenin sona ermesi okuyucuyu olumsuz etkilemektedir.

b. Tema

Hayvan sevgisinin konu edindiği bu hikâyede “duygular” teması işlenmiştir. Sevgi insanlığın özünü oluşturan bir kavramdır. İnsani özellikleri geliştiren, evrensel bir tema üzerinden olayların anlatılması, çocuğun toplumsal yaşama uyumunu sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Hikâyede işlenen tema çocuğun kişilik gelişimi açısından önem arz etmektedir.

c. İleti

Hikâyede sokak hayvanlarına karşı ilgili ve merhametli davranılması gerektiği vurgulanmaktadır. Verilmek istenen bu ileti ise metnin geneline yansıtılmıştır. Çocuklara hayvan beslemenin sorumluluk gerektirdiği hissettirmeye çalışılmıştır. Diğer hikâyelere göre daha sıradan bir kurguyla bu fikirlerin verilmek istenmesi iletinin etkinliğini düşürmektedir.

ç. Karakter (Kahraman):

Hikâyeyi ana kahraman kendi anlatmaktadır fakat kendi adını dile getirmemiştir. Kahramanın davranışlarından onun sevgi dolu, merhametli biri olduğu anlaşılmaktadır. Kapalı olmasa da yeterince açık bir karakter de değildir. Çünkü ana kahramanın tüm özellikleri net olarak verilmemiştir. Alfa adlı kedi ise sevimli, sıcakkanlı ve hareketli bir karakter özelliğine sahiptir.

“Hem artık Alfa sadece bizim değil komşuların ve arkadaşlarımin da sevgisini kazanmıştı.” (s.40)

Yardımcı kahramanlardan olan anne, olaylara karşı çıkan tutumuyla, ana kahramanın karakteristik özelliklerini ön plana çıkarmak için var edilmiş bir kahramandır. Baba ve Sercan isimli kahraman da olayların akışını sağlamak için kurgulanmış, kapalı ve durağan karakter özelliği taşımaktadır.

d. Çevre

Hikâyede anlatılan bu olay, nerede olduğu net olarak bilinmeyen bir yaz köyünde geçmektedir. Yaz köyünün nasıl bir yer olduğu hakkında kısa bir betimleme yapılmış ama çevresel öğelere psikolojik bir anlam yüklenmemiştir. Mekân unsuru sadece olayın üzerinde yaşandığı yer olarak anlatılmaktadır.

e. Dil ve Anlatım

Birinci kişi ağızından anlatımla oluşturulan bu eserde, günlük dil kullanıldığı görölmektedir. Yazar metinde günlük hayattan alınan diyalog ve monologlarla sıcak bir anlatım oluşturmaya çalışmıştır. Anlatılanlar açık, sade ve anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmiştir.

“Seni hıncır seni kendini sevdirmeyi de güzel biliyor.”(s.38)

“ Bakıyorum da kediye hayran oldun, diye takıldı annem.”(s.36)

“Sayılı günler çabuk biter, derler.”(s.40)

“Alfa sanki bu küçük yaz köyünün maskotu gibiydi.”(s.40)

Kullanılan deyim, atasözü, benzetme ve mecazlı anlatımlarla hikâyede Türk dilinin zenginliğı ve estetiğı sezdirilmeye çalışılmıştır. Tüm bu olumlu özelliklere rağmen birçok eserde işlenen “hayvan sevgisi” konusunun etkili bir kurguyla anlatılmadığı heyecan ve merak unsurlarının etkili kullanılmadığı görölmektedir.

4.1.1.2.4. Fokların Yurdu

a. Konu ve Kurgu

Hikâyede tatil için Foça’ya giden Kurdakul ailesinin, Foça’ya ve burada yaşayan foklara karşı duydukları sevgi konu edinilmiştir. Çevre ve hayvan sevgisi vurgulanmıştır. Hikâyede anlatılan konu, benzerlerinden farklı bir kurguyla, akla yatkın ve inandırıcı bir şekilde işlenmiştir.

Ozan ve ailesi tatil için Ankara’dan Foça’ya gelir. Hoş bir karşılama ile kısa sürede tatil yerine alışırılar. Ozan Foça isminin nereden geldiğini merak eder, babası:

“Burada eskiden çok sayıda fok yaşarmış. Onun için buraya eski insanlar ‘Fokaia’ adını vermişler. Zamanla bu ad ‘Foça’ olmuş.” der. Ozan’da o günden itibaren

fokları canlı olarak görme isteği oluşur. Etrafındaki insanlara sürekli foklarla ilgili sorular sorar. Ozan'ın bu merakı hoşuna giden bir balıkçı onu adalara götürür ama Ozan'ın şansı yoktur hiç, fok göremezler. Ozan üzülerək pansiyona dönerken Foça Belediyesi tarafından festivalde çocuklara yönelik “Foça ve Foklar” konulu resim yarışmasının yapılacağı ilan edilir. Ozan hemen işe koyulur. Önce foklarla ilgi resim ve bilgi toplar ardından birkaç deneme yapar ve resmini tamamlayarak belediyeye teslim eder. Festival günü tüm katılımcılar müzik ve eğlencenin tadına varmaya çalışırken Ozan yarışmanın sonucunu düşünür. Heyecanlı bekleyişi olumlu sonuçlanır ve Ozan yarışmanın birincisi ilan edilir. Hediyesi bir fotoğraf makinesidir. Bu makine ile Foça'nın güzelliklerini ölümsüzleştirir.

İşlenen olayların neden-sonuç ilişkisinde verilmesi mantıksal bir bütünlük sağlamıştır. Çocuk duygusallığı ve merakından yararlanılarak başlatılan kurgu, kahramanı ilk başta hayal kırıklığına uğratsa da güzel bir rastlantısallıkla verilen resim yarışması çağrısıyla olayların gidişatı bir anda değiştirilmiş ve mutlu sonla bitirilmiştir. Bu durum okuyucudaki merak ve heyecan durumunu canlı tutmuştur.

b. Tema

Foça'ya ve burada yaşayan foklara karşı duyulan sevginin konu edinildiği bu hikâyede “doğa ve evren” teması işlenmiştir. Hikâyede çocuklarda doğa ve canlılara karşı duyarlık oluşturan, kültürel miras aktarımı yapan etkili bir tema seçimi yapılmıştır.

c. İleti

Hikâyede işlenen tema ve konu bağlamında verilen iletiler kahramanın merak duygusu ve davranışlarıyla tüm metne sezdirilmiştir. İletiler bazen de kahramanın düşünceleri olarak okuyucuya doğrudan verilmiştir.

“Foça’yı ve fokları çok seviyorum. Hem Foça hem de foklar sonsuza dek yaşasın istiyorum. Onları sevelim, koruyalım. Bu ödülü Ankara’ya bir selam diye götüreceğim.” (s.56)

Çevre ve doğa koruyucu ve kollayıcı olmanın ana fikri oluşturduğu bu iletilerin yardımcı düşüncelerini ise insanlık ve dostluk fikirleri oluşturmaktadır.

Hikâye akışı içerisinde bazen de konuyla doğrudan ilgisi olmasa da bazı öğütleyici ve öğretici mesajlar verilmiştir.

“Mürsel Kaptan’ın ‘Gazete okumuyorsunuz galiba?’ sorusuna babam ‘ Tatildeyiz diye okumuyoruz.’ Diye cevap verdi ama babamın yüzü kızardı. Tatili bahane ederek gazete okumamanın ne kadar yanlış olduğu böylece ortaya çıkmıştı.” (s.48)

Bu ifadelerden kitap okumanın yeri ve zamanının olmadığı fikri de verilmeye çalışılmaktadır. Ana fikirler yanlış anlaşılmaya yer bırakmayacak şekilde açık ve net olarak verilmiştir. Bu durum iletilerin hedef kitleye uygunluğunu göstermektedir. Kitapta farklı kültürdeki insanların dostça yaşadıklarına yönelik yaşantı örneklerin verilmesi de dostluk ve kardeşlik duygularının gelişimi açısından okuyucunun olumlu bir kişilik gelişimine yardımcı olacaktır.

ç. Karakter (Kahraman)

Hikâyenin ana kahramanı Özkan meraklı, çevresine karşı duyarlı ve ilgili bir karakterdir. Özkan’ın karakteri davranışlarıyla ve çevresiyle yaptığı diyaloglarla anlatılmıştır. Açık karakter özelliği göstermektedir. Ana kahramanın çocuk olması hedef kitlenin kahramanla daha kolay özdeşim kurabilmesi açısından önemlidir. Kahramanda yansıtılan ilgi, merak ve çevreye karşı duyarlı olma özelliği, okuyucuyu olumlu davranışa yönlendirecek davranış kalıpları arasındadır. Ozan karakterinin davranışlarının yaşıyla uyumlu olması da okuyucunun, karakterin yaşantısına

inanmasını kolaylaştıracaktır. Kahramanın başarısına gerçekten hak ederek ulaşması da okuyucunun hikâyeye ve kahramana olan inancını artıracaktır.

Diğer kahramanlar ana kahramanın özelliklerini ön plana çıkarmaktadır. Özkan'ın annesi kapalı karakter özelliği taşımaktadır. Pansiyon sahibi ve Mürsel Kaptan ise hoşgörülü ve misafirperverliği yansıtan karakterlerdendir. Özkan'ın babası Erkan Bey ise tüm özellikleri belirtilmeyen kapalı karakter göstermektedir. Fakat kitap okumayla ilgili yardımcı düşüncenin verilmesinde yaptığı hatayı fark ederek karakterine devingenlik özelliği katılmıştır.

Kahraman sayısının az olması hikâyenin kolayca anlaşılmasını sağlamaktadır.

d. Çevre

Hikâyede anlatılan olay İzmir'in Foça ilçesinde geçmektedir. Hikâye olay ağırlıklı olduğu için çevre betimlemelerine ayrıntılı olarak yer verilmemiştir. Yaşanılan mekândan psikolojik yansımalar oluşturulmamıştır fakat insan davranışlarından hareketle çevreye ait hoşgörü, misafirperverlik gibi kültürel özellikler okuyucuya sezdirilmiştir. Yaz aylarında on beş günlük tatil sürecinde yaşanan olaylar, kronolojik bir zaman algısıyla yansıtılmıştır. Bu durum okuyucunun olayları daha kolay anlamasını sağlamaktadır.

e. Dil ve Anlatım

Günlük hayattan diyaloglar kullanılarak öyküleyici bir anlatımla oluşturulan hikâyede, akıcılık ön planda tutulmuştur. Anlatım olayın ana kahramanı tarafından yani birinci kişi ağzından yapılmıştır. Bu durum hikâyede daha samimi bir anlatımın oluşmasını sağlamaktadır. Anlatımda kullanılan cümlelerin kısa ve kurallı olması hikâyenin anlaşılabilirliğini artırmaktadır. Noktalama işaretlerinin düzenli kullanımı

akıcı bir okuma sağladığı gibi hedef kitlenin okuma becerisini geliştirmesine de yardımcı olmaktadır.

“— Size kahvaltı getirsinler mi?

— Eh, fena olmayacak galiba, dedi.” (s.44)

“Foklar artık korumaya alınmıştı. Bu konuda Çevre Bakanlığı, belediye ve Foçahlılar el eleydi.” (s.50)

“Bu kadar güzel, bu kadar temiz deniz belki başka hiçbir yerde yoktur! Gerçekten de öyleydi. Deniz pırıl pırıl, masmavi altımızda uzanıyordu.” (s.50)

“Sıra birincideydi. Yüreğim küt küt vuruyor, kulaklarım uğulduyordu. Bir yanımda annem öbür yanımda babam, hepimiz kulak kesilmiştik.”(s.55)

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi yazar kullandığı pekiştirmeler, yansıma sözcükler, mecaz ve deyimli ifadelerle esere edebi bir zevk katmaktadır. Bu durum hedef kitlede küçük yaştan itibaren edebî anlatıma karşı ilgi oluşturmaya açısından önem arz etmektedir.

4.1.1.2.5. Kuş Yuvalarında

a. Konu ve Kurgu

Bu hikâyede sınır tanımayan ve uyarıları dikkate almayan bir çocuğun, merakının peşinden giderken geçirdiği bir kaza konu edinilmiştir.

İki arkadaş gezerken Çağdaş'ın aklına bir anda Papazın Kulesi diye adlandırılan İzmir'i kuş bakışı gören yer gelir. Oraya gitmek ister, hikâyeyi anlatan kahramanımız da arkadaşını kıramaz. Kule Çıraklık Okulu'nun bahçesindedir. Okuldaki görevliden izin alarak kuleye çıkarlar, İzmir çok güzel gözükmemektedir ama Çağdaş'ın dikkatini kule kovuklarındaki kuş yuvaları çeker. Aşağıdaki çınar ağacına çıkarak yavru kuşlardan almak ister. Arkadaşı Çağdaş'ın bu isteğinin tehlikeli ve yanlış olduğunu

anlatsa da Çağdaş arkadaşının tüm uyarılarına rağmen bahçedeki çınar ağacından kuleye uzanan dallara çıkar. Burada kişi-kişi çatışması etkili bir şekilde verilmeye çalışılmıştır. O arada bir mahalle sakini de onları görür, uyarır ama Çağdaş kendi bildiğini okumaya devam eder. Tam o sırada dal kırılır ve Çağdaş kırılan dallarla birlikte yere düşer. Kol, ayak ve kaburga kemiklerinde kırıklar oluşur, hatasını anlar ama bu hatasını neredeyse canıyla ödeyecektir.

Günlük hayatta çok karşılaşılan bir olay anlatılmaktadır. Özellikle köy çocuklarının neredeyse hepsi Çağdaş'ın başından geçen bu olayı ya yaşamışlar ya da tanık olmuşlardır. Bu nedenden dolayı konunun etkili ve özgün bir kurguyla anlatıldığı ifade edilemez. Fakat konunun çocuk yaşamına uygun olması, hareket unsuru içermesi, mantıksal ve tutarlık içinde verilmesi, çatışmaların okuyucunun anlayacağı düzeyde olması, hedef kitle üzerinde olumlu etki yaratacak özelliklerdir.

b. Tema

Merak duygusu, çocuklarda hayat deneyimi oluşturan önemli bir özelliktir. Bu hikâyede de merakına yenik düşen bir çocuğun başından geçenler anlatılmış, “çocuk dünyası” teması işlenmiştir. Günlük yaşama uygun bir tema seçilmiştir. Çocukların yaptıkları işlerin sonucunu düşünmeleri gerektiğini vurgulaması açısından önem arz etmektedir. Tema ve konu arasında sıkı bir ilişki kurulmuştur.

c. İletiler

Hikâye kahramanı Çağdaş'ın aklına geleni düşünmeden yapması, sakatlanmasına sebep olmuştur. Bu yüzden hikâyede, çocukların yapacakları işlerde öncelikle düşünmeleri ve sonucu kestirmeye çalışmaları gerektiği vurgulanmıştır. Çocuklara verilmek istenen ileti, hikâyenin geneline yansıtılmıştır. Bu durum çocuğun bir çıkarım yapması açısından olumlu bir davranıştır.

“ Heeey, tepedeki, in aşağı! Şimdi düşeceksin! Çabuk in! Yoksa karakola telefon edeceğim.

Çağdaş’ın ona aldıracağı yoktu.” (s. 65)

Çocuk kitaplarının en önemli özelliği onlara hayati tecrübeler kazandırmaktır. Özellikle olumsuz sonuçlar oluşturacak yaşantıları hikâyeler yoluyla hissettirerek, aynı hataya düşmelerini engellemektir. Bu hikâyede de küçük yaştaki okurlara önemli bir ders verilmektedir.

ç. Karakter (Kahraman)

Hikâyenin ana kahramanı Çağdaş meraklı ve inatçı bir karakterdir. Ana kahramanın karakteri diğer karakterlerin konuşmalarıyla ve davranışlarıyla oluşturulmuştur. Yaptığı hatayı hikâyenin sonunda kabul eden Çağdaş devingen bir karakterdir.

“— Çağdaş, bu işten vazgeç! Diye ona seslendim. Hadi, in aşağıya!

İnatçıydı, hiç oralı olmadı.” (s.64)

“Tam o sırada karşı evlerden bir kadın beni ve Çağdaş’ı gördü.

— Aman Tanrım, bu çocuklar ne yapıyor böyle? Heeey, tepedeki, in aşağı! Şimdi düşeceksin! Çabuk in!

Çağdaş’ın ona aldıracağı yoktu.” (s.65)

Hikâyede birinci kişi ağızından bir anlatım yapılmıştır. Anlatıcı olayı yaşayan Çağdaş’ın arkadaşıdır. Anlatıcının ismi verilmemektedir. Anlatıcıya dikkatli ve temkinli bir karakter yansıması yapılmıştır. Durağan karakter özelliği taşıyan bu kahramanın karakteri, yukarıdaki alıntılarda da görüldüğü gibi konuşmalarıyla ve davranışlarıyla oluşturulmuştur. Özellikle Çağdaş karakteriyle tamamen farklı duygu ve düşünce içerisinde olması Çağdaş’ın davranışlarını ön plana çıkarmakta, okuyucuya yapılan davranışların karşılaştırmasının yapılması imkânı sağlamaktadır.

Hikâyedeki güvenlik görevlisi, karşı evlerden Çağdaş'a seslenen kadın ve mahalle sakinleri ise kapalı ve durağan karakter özelliği göstermektedirler.

Karakterlerin idealize edilmemesi, doğru ve yanlış karakterlerin bir arada verilmesi okuyucunun karakterle özdeşleşmesini sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca ana kahramanın devingen karakter özelliği göstermesi hikâyedeki iletiyi de netleştirmektedir.

d. Çevre

Hikâyede anlatılan olay İzmir'de geçmektedir. Papazın Kulesi'nden bakış resimlerle ve yazınsal betimlemelerle okuyucunun gözünde canlandırılmaya çalışılmıştır. Agora'nın anlatımında kullanılan tasvirler mekânın kültürel aktarım yapması açısından da önem arz etmektedir.

“İlginç bir yerdi Agora. Eski İzmir'in tarihinden bir anıt gibi bugüne kalmıştı. İki bin yıl öncesinin insanların ne güzellikler yaratabildiğini bize çok iyi anlatıyordu.”
(s.59)

Ayrıca mekân unsuru ile mahalle kültürü de yansıtılmaya çalışılmıştır. Olaylar karşısında toplumun bakış açısı ve davranış kalıpları okuyucuya hissettirilmektedir.

“ Demedim mi ben? İşte düştü. Koşun komşular, koşun; çocuk ağaçtan düştü!”(s.66)

e. Dil ve Anlatım

Hikâye, hedef kitlenin anlayacağı sadelikte, duru ve içten bir anlatımla sunulmuştur. Halk söyleyişlerine yer verilmesi anlatımda samimiliği oluşturmaktadır.

“Ben böyle üzüntü içerisinde düşünürken oradakiler sanki suçlu benmişim gibi beni azarlamaya başladılar:

— *Ne işiniz var ağacın tepesinde?*

— *İyi olmuş...*

— *Eviniz, ananız-babanız yok mu sizin?(s.66)*

Anlatımda kullanılan deyimler, mecazlı anlatımlar ve yansıma sözcükler de metne edebi bir zevk katmaktadır.

“Serçeler cıvıldıyor, güvercinler ise guruldayıp duruyorlardı.”(s.63)

“Çağdaş kulenin tepesine doğru bir göz attı.”(s.59)

Noktalama işaretlerinin doğru kullanımı okumadaki akıcılığı desteklemektedir fakat bazı ünlem işaretlerinin yanlış kullanımı duyguların yeterince aktarılmasına engel olmaktadır.

“— Anladım. Hadi, oraya gidelim.

— Hadi...”(s.58-59)

“— Çağdaş, dedim, iyi bir şey yapmıyorsun.”(s.63)

4.1.1.2.6. Kuklacı Teyze

a. Konu ve Kurgu

Bu hikâyede komşuluk ilişkileri ve ön yargı konusu işlenmiştir. Apartmana yeni taşınan Aylinlere komşuları “hoş geldin” ziyaretinde bulunurlar. Her gelen komşu Aylinlerin yan dairesinde oturan Esra Hanım’ın ziyarete gelip gelmediğini sorar ve ardından bu kişi hakkında pek de olumlu olmayan bazı ithamlarda bulunurlar. Fakat Esra’nın annesi Ayşe Hanım, komşunu tanımak için istem dışı onu gözlemler. Komşusu hakkındaki gözlemleri diğer komşularının anlattıkları gibi değildir. Bir gün annesi Aylin’i doktora gideceği için komşularından birine bırakmak zorunda kalınca Aylin, Kuklacı Teyze olarak nitelendirdiği Esra Hanım’da kalmak ister. Aslında

Aylin, onu yakından tanımak istiyordur. Fakat daha önceki komşu sohbetlerinden duydukları bazı ithamlardan dolayı, Esra Hanım’a karşı bir ön yargı oluşturmuştur. Esra Hanım, Aylin’i çok sıcak karşılar, ona ikramlarda bulunur. Ne iş yaptığını, nasıl bir yaşantı sürdüğünü anlatır. Bu kısa süre içerisinde Esra Hanım’ı daha yakından tanıyan Aylin’in fikirleri değişir, ona karşı duymuş olduğu ön yargısından kurtulur ve onu çok sevmeye başlar.

Metnin çok kısa olması okuyucunun bir çırpıda hikâyeyi bitirmesine olanak sağlamasına rağmen olayların öncesi ve sonrası hakkında yeterince bilgi olmaması hedef kitlede bir hayal kırıklığı oluşturacaktır. Kişi-kişi çatışmalarından yola çıkılarak kurulan kurgunun ön hazırlığı okuyucunun ana olaya giriş yapmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca hikâyenin yaşanan küçük bir olaydan sonra hemen sona erdirilmesi de okuyucunun beklentisini olumsuz yönde etkilemektedir. Çatışmalar neden-sonuç ilişkisi ile açıklanmaya çalışılmıştır.

b. Tema

Komşuluk ilişkilerinin ve ön yargılı davranışların konu edinildiği bu metinde “birey ve toplum” teması işlenmiştir. Çocukların kişilik gelişimi açısından etkili bir tema seçimi yapılmış olması, çocukta doğru davranış kalıplarının öğrenilmesi bakımından önem arz etmektedir. İşlenmek istenen tema, somut bir kurguyla aktarılmaya çalışılarak konu-tema ilişkisi sağlamlaştırılmıştır.

c. İletiler

İnsanlar bazen bir konu, durum ya da olay hakkında yeterince bilgi sahibi olmadan peşin hükümlerde bulunur, çoğu zaman ise olayın iç yüzü dışarıdan görüldüğü gibi değildir. Bu hikâyede de yeterince bilgi edinilmeden verilen hükümlerin yanlış olacağıyla ilgili iletiler anlatılmaya çalışılmıştır. Okuyucuya ön yargının gerçekleri

görmeyi zorlaştırdığını anlatan bir ileti sunulmuştur. Hikâyenin küçük kahramanı Aylin, Esra Hanım'ı tanıyınca onun hakkında yürüttüğü ön yargılı düşüncelerin yanlış olduğunu kısa sürede anlamıştır.

“Öteki dedikoducu komşularımızın neden onu öyle çekiştirip durduklarına hiçbir anlam veremiyordum.”

“(…) Kuklacı Teyze'yi çok sevdim, hep sevdim. Onu bana unutturmayan kuklasından da hiç ayrılmadım.” (s.79-80)

Ön yargının insan davranışlarında olumsuz etkisinin olduğu doğrudan öğretici bir ileti olarak verilmemiş, kurgusal bir düzen içerisinde hikâyenin geneline yayılmıştır. Bu durum okuyucunun kavrama becerisini geliştirici bir özelliktir. Verilmek istenen ileti okuyucuda insana ve yaşama yönelik duyarlık oluşturmaya açısından önemlidir.

ç. Karakter (Kahraman)

Metnin ana kahramanı Aylin, söylenilenlere inanan fakat olaylar karşısında muhakeme gücünü kullanarak doğruları bulabilen bir karakter özelliğini yansıtmaktadır. Aylin'in bu özelliği davranışlarıyla ve içsel konuşmalarıyla geliştirilmiştir. Hikâyenin sonunda Aylin'in Kuklacı Teyze hakkında düşüncelerinin değişmesi devingen karakter özelliğini yansıtmaktadır. Ana kahramanın yaşı ve olaylar karşısındaki tutumu birbiriyle örtüşmektedir. Ayrıca ana kahraman hedef kitlenin düzeyine uygundur.

Komşular ise insanları yakından tanımadan yargılayan ve yanlış kararlar veren, kapalı ve durağan karakter özelliğindedir.

“— Ayşe Hanım, diyorlardı anneme, dip komşunuz gelmedi mi daha?

— Benden duymuş olmayın ama biraz tuhaf bir kadındır o, diyorlardı.

— Nasıl, diyordu annem, nasıl tuhaf bir kadın?

— *Ne bileyim, tuhaf işte... Pek öyle kimselerle görüşmez...*”(s.69)

Esra Hanım sessiz, sakın bir karaktere sahiptir. Onu bu özellikleri önceleri komşuları tarafından yukarıdaki alıntıda olduğu gibi açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat komşularının bu ön yargısını Aylin onunla zaman geçirince kısa sürede anlamıştır. Esra Hanım davranışlarıyla kendi karakterini yansıtmıştır.

Kahramanlarda olumlu ve olumsuz özelliklerin yansıtılması idealize edilmediğini göstermektedir.

d. Çevre

Hikâyede olayın geçtiği yer olarak sadece apartmandan bahsedilmiştir. Çevre unsuruna psikolojik bir anlam yüklenmemiştir. Somut bir mekân unsuru kullanılmıştır.

e. Dil ve Anlatım

Günlük hayatta tercih edilen kelimelerin sık kullanılması hikâyenin anlaşılabilirliğini artırmaktadır. Özellikle komşular arasında yaşanan diyaloglarla samimi ve canlı bir anlatım yapılmıştır.

“ *Ah ah Şemsettin Bey, böyle bir eğlenceye hanidir gittiğimiz yoktu. Çok haklısın. Gel seninle felekten bir gece çalalım.*” (s. 78)

“ *Hoppalaaaa! Sana da laf anlatmak deveye hendek atlatmaktan çok zormuş be yahu!*”(s. 79)

Yukarıda da görüldüğü gibi hikâyenin anlatımında kullanılan deyimler, atasözleri ve mecazlı ifadelerle Türkçenin edebi gücü okuyucuya sezdirilmeye çalışılmıştır. Anlatımda ana kahramanın farklı duyularına yönelik davranışlara yer verilmesi ise okuyucunun olayları içselleştirmesini kolaylaştırmaktadır.

4.1.1.2.7. Kuşlar Özgür Olmalı

a. Konu ve Kurgu

Özgürlük ve hayvan sevgisi konusunun işlendiği bu metinde, para kazanmak için saka kuşlarını yakalayıp satan bir adama karşı mahalle çocuklarının vermiş olduğu mücadele anlatılmaktadır.

Baharın gelmesiyle sokak oyunlarının tadını çıkaran bir grup arkadaş top oynarken tuzakla kuşları yakalayan bir adamı fark ederler. Kafes içindeki kuşların özgürlüğünün ihlal edildiği bilincine sahip bu çocuklar, önce yapılan yanlış kuşları yakalayan adama anlatmaya çalışır. Bu durum hikâyedeki kişi-kişi çatışmalarını oluşturmaktadır. Adam önceleri çocukların kuşlara karşı gösterdikleri bu ilgiden faydalanarak onlara parayla kuş almalarını ve aldıkları kuşları özgür bırakmalarını ister. Önceleri çocuklar bunu yapsa da kalıcı bir çözüm olmadığı ortadadır. İlerleyen günlerde çocuklar birleşerek adamın kuş avladığı yerde tenekeden yaptıkları davullarla sesler çıkararak kuşların ürkmelerini sağlarlar. Başka bir gün ise kızıl dereli gibi süslenen çocuklar kurdukları bir oyunla kuş avlayan adamı çileden çıkarırlar ve bir yolunu bulup kuş tuzağını ele geçirerek onu yakınlarındaki ırmağa atarlar. Bu duruma adamın çok sinirlenmesi üzerine bir daha o mekâna gitmezler. Aradan zaman geçer hikâye kahramanı bu kuş avcısını sokakta simit satarken görür. Simitçilik yapan adam hatasını anlamıştır. Fakat o günlerde evdeki çocuklarının geçimini sağlamak için bu işi yapmak zorunda kaldığını ifade eder. Hikâye kahramanına da yaptığı bu işten onu döndürdükleri için teşekkür eder.

Hikâye de hayvanların özgürlüğüne verilen değer farklı bir kurguyla anlatılmıştır. İnanılır bir rastlantısallıkla başlayan hikâyenin, gelişme ve sonuç bölümleri arasındaki bağ mantıksal bütünlüğü bozmamaktadır. Hikâye kahramanı olan çocukların yakın çevrelerinde gerçekleşen bu yanlış sessiz kalmamaları ve kendilerine göre bir çözüm yolu bulmaları, okuyucuların yaratıcılık becerilerini geliştirici özelliktir. Kurgunun yapılandırılmasında abartılmış merak, rastlantısallık

ve duygusallık özelliklerinin inandırıcılığı bozmayacak düzeyde verilmesi de hikâyenin akıcılığını sağlamaktadır.

b. Tema

Tüm canlıların yaşam hakkının olduğunu vurgulayan bu hikâyede “özgürlükler ve erdemler” teması işlenmektedir. Tema, çocukta sevgi ve özgürlük bilincini geliştirici özelliklere sahiptir. Soyut bir kavram olan özgürlük teması etkili bir konu ve kurguyla hedef kitlenin anlayacağı düzeyde anlatılmaktadır.

c. İleti

Hayvanların özgürlüklerinin kısıtlanmasının yanlış bir davranış olduğunu vurgulayan bu hikâyede verilmek istenen ileti, hem oluşturulan kurguyla yansıtılmaya çalışılmış hem de çocuklar ve kuşları yakalayan avcı arasında geçen diyaloglarda doğrudan dile getirilmiştir.

“— Hiiiç! Kuşlar özgür olmalı. Babam öyle der. Bu yüzden, çok istediğim halde bana bir kuş almadı.

— İyi işte, dedi, sen kendin al şimdi.

— Ben de artık kuş istemiyorum. Gerçekten kuşlar özgür olmalı.”(s.83)

Vurgulanan bu ileti okuyucunun hayvanlara olan bakış açısını değiştirici özelliğe sahiptir. Çocukların kuş avcısını yaptığı bu yanlış davranışlardan caydırmak için yaptıkları, okuyucuda yaratıcı düşünme becerisini geliştirmektedir.

ç. Karakter (Kahraman)

Olay akışı sağlayan kahramanlar, mahalle arkadaşlarından oluşan bir çocuk grubudur. Çocuklar; çevreye karşı duyarlı, merhametli, cesaretli ve dayanışma

özelliklerine sahiptir. Açık karakter özelliği gösteren çocukların karakterleri davranışları ve kuş avcısıyla yaptıkları konuşmalarla oluşturulmuştur. Kahramanların çocuklardan seçilmesi ve yaptıkları davranışlarının çocuk ruhunu yansıtmaları okuyucu ile karakterler arasındaki özdeşimin kurulmasına yardımcı olan bir özelliktir.

Kuş avcısı, önceleri hayvanlara ve çocuklara karşı duyarsız bir karakter özelliğe sahipken, hikâyenin sonunda yaptığı yanlışları anlayarak doğru yolu bulan devingen bir karakterdir. Karakterdeki bu devingenliğin etkili bir neden sonuçla açıklanması okuyucunun olaylara ve karakterlere olan inancını artırıcı bir özelliktir.

d. Çevre

Olaylar, ırmak kenarında top oynanılan düzlük bir yerde geçmektedir. Mekâna algısal bir yükleme yapılmamıştır. Olayların geçtiği yerle ilgili ayrıntı verilmemiş, okurun zihninde canlandırabileceği özellikte kurgulanmıştır. Toplumsal çevre ile kuş avcısı arasında yaşanan çatışmalar inandırıcı biçimde kurgulanmıştır. Kitapta işlenen zamanın doğrusal ilerlemeyişi ise çocuğun kronolojik zaman algısına uygun değildir. Hikâyenin başlangıcında bahar ayından bahsedilirken, kuşların kışın yiyecek bulamadığı için avcının attığı yemleri yediklerinin ifade edilmesi kronolojik zaman algısını bozmaktadır.

e. Dil ve Anlatım

Hikâyede birinci kişi ağzından ve öyküleyici bir anlatım yapılmaktadır. Kısa ve kurallı cümlelerin kullanılması hikâyede akıcılığı sağlayan bir özelliktir. Çocukların algılama düzeylerine uygun deyim, benzetme ve mecazlı söyleyişlerin bulunması ise hikâyeye edebi bir özellik katmaktadır.

“Eline geçirdiği bir çomakla bizi kovalamaya başladı. Darı dağılır gibi dağıldık.”(s.90)

“Zavallı korkudan tir tir titriyor diye söylendi.”(s.84)

Çocukların gelişimlerine uygun, günlük hayatta sık kullanılan, açık ve anlaşılır sözcükler kullanılması hikâyenin anlaşılabilirliğini artırmaktadır.

“Tüh, be, dedi. Kaçırdınız kuşları! Ne işiniz var burada?” (s.86)

4.1.2. Korkak Pati

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Cavit YAREN

Yayınevi: Say Yayınları-İSTANBUL

Yayın yılı: 1. Baskı, 2011

Sayfa sayısı: 9-30 Korkak Pati

31-44 Bay Müfettiş

45-79 “Sefiller” Karam ve Duman

4.1.2.1. “Korkak Pati” Adlı Kitabın Tasarım ve Resim Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 5’ te bulunmaktadır.

a. Boyut

“Korkak Pati” adlı kitabın boyutu 13,5×19,5 cm, ağırlığı ise 85 gramdır. Kitap, hacim ve ağırlık yönünden çocuk tarafından kolay taşınabilir durumdadır. Yazarın Say Yayınları’ndan çıkan diğer kitaplarıyla aynı ölçüdedir. Belli bir seriden çıkan kitapların aynı boyda olması oluşturulacak kitaplılarda görsel bir düzen sağlamaktadır.

b. Kapak ve Cilt

“Korkak Pati” adlı kitapta Amerikan Bristol karton kapak kullanılmıştır. Kitabın üst kısmında büyük harflerle yazarın ismi bulunmaktadır. Hemen altında ise tamamı büyük harflerle yazılmış kitabın ismi vardır. Kitap isminde kullanılan punto, yazar isminde kullanılan puntunun yaklaşık iki katıdır. Bu da kitap ismini ön plana çıkarmıştır. Kitabın sağ alt köşesinde yayınevinin amblemi bulunmaktadır. İlk sayfada kaçınıcı basım olduğuna ve tavsiye edilebilecek yaş grubuna ait herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kapağın zemininde bulut mavisi kullanılmıştır. Kapak resmini bir avlu içerisindeki içi erzak dolu bir kağı ve etrafında bulunan farklı hayvanlar oluşturmaktadır. Kitabın kahramanı Pati’nin diğer hayvanlara göre büyük çizilmesi, onu ön plana çıkarmıştır. Ayrıca Pati’nin kağıının altında durması korkaklığıyla bağdaşmaktadır. Resimde kullanılan renklerin canlılığı kitabın dikkat çekiciliğini artırmaktadır. Kapağın tasarımı çocuğun kitap içeriğine yönelik düşsel bir hazırlık yapmasına katkı sağlamaktadır.

Sırt kısmında kitabın ve yazarın adı, yayın evinin amblemi bulunmaktadır. Bu durum kitaplık oluşturma noktasında okuyucuya kolaylık sağlayacaktır.

Arka kapağın üst kısmında kitaptaki hikâyelerle ilgili okuyucuyu meraklandırıcı tanıtımlar bulunmaktadır. Kapağın orta kısmında yazarın Say Yayınları’ndan çıkan diğer kitaplarının adları yer alırken, alt kısımda ise kitabın fiyatı ve bandrol

bulunmaktadır. Kitabın MEB tarafından tavsiye edildiğini ifade eden bilgiler, koyu (bold) karakterle yazılarak ön plana çıkarılmaktadır. Kapakta yer alan bilgilerin sayfayı ortalayarak verilmesi görsel bir düzen sağlamıştır.

Kitabın cildi, yayınevleri tarafından en çok tercih edilen formaların tutkallama tekniğiyle bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur.

c. Kâğıt

Kitapta 1. hamurdan beyaz kâğıt kullanılmıştır. Kâğıt arka sayfadaki resimleri ve yazıları göstermeyecek kadar kalındır. Kitaptaki yazılar gayet net gözükmemektedir. Kâğıt, ışık yansımalarına neden olmayacak matlığa sahiptir. Bu durum kitabın okunabilirliğini artırmaktadır.

ç. Harf

Kitapta 14 puntolu “calibri” yazı karakteri kullanılmıştır. Sadece başlıklarda kalın (bold) yazı karakteri görülmektedir. Beyaz zemin üzerinde siyah font kullanımı harflerin daha net görünümünü sağlamaktadır. Kullanılan yazı karakteri ve punto ortaokul öğrencilerinin düzeylerine uygundur.

d. Sayfa Düzeni

“Korkak Pati” adlı kitapta yazılar tek sütun ve iki tarafa yaslanmış biçimde oluşturulmuştur. Harf ve satır aralarında yeterli boşluklar bırakılmıştır. Kenarlarda bırakılan boşluklarla düzenli bir sayfa görünümü oluşturulmuştur. Resimler ve yazılar ayrı sayfalarda bulunmaktadır. Sayfa düzenini oluşturan öğeler çocuğun okuma sürecini destekleyici nitelikte ve uyum içerisinde sunulmuştur.

e. Resim

“Korkak Pati” adlı hikâye kitabında yer alan üç hikâyede toplam yedi adet resim bulunmaktadır. Tam sayfa üzerine sulu boya tekniği ile çizilen resimler, siyah-beyaz olarak basılmıştır. Bu nedenle ayrıntılara inilmemiş sadece olaylar ve durumlar anlatılmaya çalışılmıştır.

Çocuk kitaplarında biçimsel diğer faktörler kadar, önemli bir unsur da renktir. Rengin çocuk psikolojisi üzerinde farklı etkileri vardır fakat öykü de yer alan resimlerin siyah-beyaz olarak oluşturulması, resim üzerindeki renk unsurunun etkisini ortadan kaldırmıştır.

Hikâyede kullanılan resimler metnin daha iyi anlaşılmasını sağlayan tamamlayıcı ve açıklayıcı resim kategorisindedir. Resimlerin anlatılanları görsel okumayla desteklediği anlaşılmaktadır fakat bazen anlatılan metindeki ayrıntının resimlerde olmadığı görülmektedir. Örneğin “Bay Müfettiş” adlı hikâyede Recai’nin dış görünüşü anlatılırken yaz-kış Karşıyaka Spor şapkası giydiği, onu hiç çıkarmadığı ifade edilir ama otuz beşinci sayfada yer alan resimde Recai resmedilirken başında şapka bulunmamaktadır.

Resimlerin geneli hareketlilik unsuru taşımaktadır. Resimlerin metinlere göre sağ tarafta bulunması okuyucunun ilgisinin artmasını sağlamaktadır.

Resimlerde de açıklık ve sadelik kurallarına dikkat edilmiştir. Resimler çocuğun anlayacağı basitlikte oluşturulmuştur. Çocuğun resim çizme becerisini geliştirmesinde örnek olmaktadır. Resimlerde oluşturulan çocuk ve yetişkin erkek karakteri Türk tipine uygundur. Yetişkin erkek karakterlerinde bulunan bıyık figürü kültürü yansıtan bir öğedir.

Resimlerde perspektif kurallarına da dikkat edilmesi sanatsal bir yaklaşımda olduğunu göstermektedir.

4.1.2.2. “Korkak Pati” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

“Korkak Pati” öykü kitabı içerisinde 3 küçük hikâye bulunmaktadır. Her hikâyeye içerik özellikleri bakımından ayrı ayrı incelenerek açıklanmıştır.

4.1.2.2.1. Korkak Pati

a. Konu ve Kurgu

Birçok kişi hayvan beslemeyi merak eder, isteklenir ama iş başa düşünce çabucak sıkılır ve bu hayvanları kaderleriyle baş başa bırakacak yanlışa düşer. Bu hikâyede de beslenmek üzere alınan ama terk edilen bir köpeğin başından geçenler anlatılmaktadır. Duyarlı insanların hayvanlara gösterdiği sevgi ve merhamet konu edinilmiştir. Deniz kenarında bulunan bir ilçeye tatile gelenler tarafından beslenmek için alınan ve ardından terk edilen Pati adlı köpek, bitkin bir şekilde gezerken yolda geçen bir arabanın altında kalmaktan son anda kurtulur. Olayın geçtiği yerde kahvaltı mekânı işleten Hakan Bey, Pati’nin bu haline acır ve onu bahçesine alır. Bahçede Pati’den başka hayvanlar da vardır. Hakan Bey’in eşi Nuran Hanım Pati’nin onları rahatsız etmesinden çekinse de Pati tüm hayvanlardan korkmaktadır. Onun bu korkaklığı, adına korkak sıfatının eklenmesine sebep olur. Kahvaltıya gelen müşterilerden de korkan Pati sadece sabahları ve akşamları ortalığa çıkmaktadır. Bir gün kahvaltıya gelen bir ailenin yeni yürümeye başlayan küçük kızları Pati’nin yanına gider, şaşılacak bir şekilde Pati ondan korkmaz ve küçük kızla oynamaya başlar. Aile ilk başlarda tedirgin olsa da bu durum zamanla hoşlarına gider. Onların bu samimi ve içten oyunlarını videoya çeken Nuran Hanım, işyerlerinin internet sitesinde bu videoyu yayımlar. Video kısa sürede popüler olur ve birçok kişi Pati için kahvaltı salonuna gelir. Pati’nin küçük kızla oynadığı bir gün küçük kız dikkatsiz bir sürücünün altında kalmak üzereyken Pati kızı kurtarır fakat bu arada bu dikkatsiz sürücünün köpeği Pati’yi ısırır. Pati acı çekmesine rağmen korkmadan karşısındaki iri köpeğe karşı koyar. Bu davranışından sonra artık Korkak Pati’nin adı Cesur Pati

olarak değiştirilir ve zamanla ona sadece Cesur diye seslenilmeye başlanır. Nuran Hanım ve Hakan Bey arasında Pati hakkında geçen konuşmalar kişi-kişi çatışmasına birer örnektir. Hikâyenin başlangıcı inandırıcı bir rastlantısallıkla oluşturmuştur. Gelişme bölümünde ise Pati'nin başından geçenler heyecan verici ve merak uyandırıcı bir şekilde sunulmuştur. Özellikle isteklerinde aşırılık olan ve çabucak sıkılan çocuklara hayvan beslemenin sorumluluğunu anlatan bir konu olması, okuyucuya güzel bir hayat tecrübesi sunmaktadır. Hayvanlar ve insanlar arasındaki samimiyetin sevgiye dönüşümü etkili bir kurguyla ifade edilmiştir. Kurgunun olay ağırlıklı olması okuyucunun ilgi ve merakını diri tutmuştur.

b. Tema

Terk edilmişlik psikolojisinin davranışlarına yansısıyla, çekingen ve korkak bir karaktere bürünen Pati'nin başından geçen olayları anlatan bu hikâye de, “erdemler ve duygular” teması işlenmiştir. Evrensel bir değer olan sevginin insan ve hayvanlar arasındaki samimiyeti nasıl geliştirildiği günlük hayattan alınan bir örnekle ifade edilmiş, sorumluluk bilincinin oluşturulması vurgulanmıştır.

c. İletiler

Hayvanların da duygularının ve kişiliklerinin olduğunu vurgulayan bu hikâyede, hayvan beslemenin önemli bir sorumluluk olduğu vurgulanmaya çalışılmaktadır. Sevgiye her canlının ihtiyaı olduğu ifade edilmektedir. Aktarılmak istenen iletiler, birer yargı ve önerme şeklinde değil olaydaki kurguya yansıtılarak verilmektedir. Hayvanlara karşı gösterilen olumlu ve olumsuz davranışlar bir arada gösterilerek, okuyucunun doğruyu fark etmesi sağlanmıştır. Bu açıdan okuyucuda bir muhakeme yeteneği oluşturulmaktadır. Hakan Bey'in iş yerini eşi ile beraber işltmesi, kadına ve

erkeğe yüklenen anlam arasında fark yaratılmadığını ve cinsel rollerin ayrıştırılmadığını göstermektedir.

ç. Karakter (Kahraman)

Metnin ana kahramanını sevimli ve çekingen bir köpek olan Korkak Pati oluşturmaktadır. Pati'ye devingen bir karakter yüklemesi yapılmıştır çünkü Pati, önceleri ilk sahiplerinin onu terk etmeleri üzerine çekingen ve korkak bir karaktere bürünmüş fakat küçük bir çocukta karşılaştığı sevgi ve merhamet, onun insanlara tekrar güvenmesini sağlamıştır. Pati'deki bu duygu ve davranış değişikliğinin kurgusal bütünlükte verilmesi, okuyucunun metne karşı ilgisini ve merakını da artırmıştır. Pati'nin karakter özellikleri onun davranışlarının anlatılmasıyla yansıtılmıştır. Açık bir karakter özelliği taşımaktadır. Pati'deki karakter değişimine sebep olan küçük kız ise yardımcı kahramandır. Küçük kıza karşılıksız sevgi ve samimiyet özellikleri aktarılmıştır. Küçük kız, içtenliği ve saflığı temsil etmektedir. Durağan karakter özelliği sergilemektedir. Hakan Bey ise çevresine karşı duyarlı, olaylar karşısında soğukkanlı ve mantıklı kararlar verebilen bir karakterdedir. Metnin başından sonuna kadar bu özelliklerini devam ettirmesi onun durağan bir karakter olduğunu göstermektedir. Nuran Hanım, Uğur ve misafirler ise ana kahramanı ön plana çıkarmak için metinde yer alan yardımcı kahramanlardır. Bu kahramanların karakter özellikleri ayrıntılı olarak verilmemiştir. Metinde yer alan karakterler okuyucuda empati duygusunu geliştirici özelliğe sahiptir. Hedef kitlenin ilgi ve merakı diri tutulmuş, karakterlere olan güven duygusunun sağlanmasıyla okuyucuya olumlu davranışlar aşılanmaya çalışılmıştır.

d. Çevre

Hikâyede anlatılan olay tatil yöresinde bulunan bir kahvaltı salonunda geçmektedir. Mekânın ayrıntılarına yer verilmiştir. Sadece olayların geçtiği yer olarak

bahsedilmiştir. Anlatıma duygusal ya da algısal bir katkısı yoktur. Somut ve çevresel bir mekân özelliği sergilemektedir.

“ Yazlıkçılar gitti ya, gör o siteleri, deniz kenarlarını; bir sürü hayvan başıboş kalmış.”(s.13)

Bu sözlerden hareketle çevre unsurunun yazlıkçı kelimesine farklı bir anlam yüklediği, geçici bir yaşam yeri olduğu için doğaya ve canlılara önem verilmediği algısı oluşturulmaktadır.

e. Dil ve Anlatım

Hikâye 3. kişi ağzından anlatımla sunulmuştur. İşlenen konu net ve anlaşılabilir kurguyla anlatılmıştır. Olayların kısa cümleler halinde ifade edilmesi, anlaşılabilirliği artırmaktadır. Hedef kitlenin anlayacağı bir dil kullanılmıştır. Günlük konuşma dilinden yararlanılmış olması daha samimi bir anlatım sağlamaktadır.

“Gel bakalım, hele, gel, gel...”(s.10)

“Bir de köpek çıkarma benim başıma Hakan.”(s.14)

Hikâye, okuyucuyu anlam çelişkisine düşürmeyecek bir açıklıkta anlatılmıştır. Gereksiz sözcüklere yer verilmemiş, sadelik unsuruna dikkat edilmiştir. Noktalama işaretlerinin yerinde kullanımı çocuğun akıcı biçimde okumasına ortam hazırlamıştır.

“Sıkı bir frenle kurtardım. Yoksa tam tekerleğin altında kalacaktı.”(s.10)

“Yola öyle çıkı çıkıverirsen canın yanar.”(s.10)

“Gagasını açmış ‘Gaak, vaak!’ diye ses çıkarıyordu ki, Pati korktu.”(s.15)

“Hırçın gürk tavuk bahçeye çıktı. Gürk gürk diye onları gezdirmeye koyuldu.”(s.16)

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi kullanılan ikilemeler, yansımalar ve benzetmelerle edebi zevk uyandırılmaya çalışılmıştır.

4.1.2.2.2. Bay Müfettiş

a. Konu Kurgu

Hayat koşuşturmacası içinde etrafımızda bizden başka canlıların da yaşadığını unuttuğumuz anlar olur. Sokak hayvanlarının, hayatta kalmak adına karşılaştıkları zorlukları ön plana çıkaran bu hikâyede, insanlar ve hayvanlar arasındaki karşılıklı sevgi, merhamet ve vefa duyguları konu edinilmiştir.

Hikâye İzmir Karşıyaka Sporlu eski bir futbolcu olan ve halk tarafından çok sevilen Recai'nin deniz kenarında gezerken aşırı derecede susamış bir köpeğin su bulamadığı için deniz suyunu içmeye çalışmasını görmesiyle başlar. Kişi doğa çatışmasıyla başlayan hikâyenin giriş kısmında oluşturulan bu rastlantısallık çok doğal işlenmiştir. Bu durum okuyucunun olaylara daha içten yaklaşmasına sebep olmaktadır.

Köpek deniz suyundan bir yudum alır ama tuzlu su hayvanı tiksindirmiştir. Bu olay Recai'nin dikkatini çeker. Köpeğin susamış olduğunu ve içme suyu bulamadığını fark eden Recai hemen onun su ihtiyacını giderir. Köpeğin cılız görünüşü yeterince beslenemediğini de göstermektedir. Recai hayvanı doyurur ama ona göre iş bitmemiştir çünkü bu sokak hayvanlarından sadece bir tanesidir. Aklına “*Sokak hayvanları için bir tas su koy.*”(s.34) projesi gelir. O günden sonra adını “Garip” koyduğu bu köpekle evinden sahile uzanan yolun belirli aralıklarına su kapları yerleştirir ve her sabah erkenden Garip’le beraber bu kapları kontrol etmeyi görev haline getirir. Recai’yi tanıyan esnaf ve mahalleli de onun bu davranışına destek olur. Aradan zaman geçer bir gün Recai kalp krizi nedeniyle hayata gözlerini kapatır. Bu durum yakınlarını çok üzer ama onun için üzülen biri daha vardır: köpeği Garip. Garip, cenaze toprağa verilene kadar bir an olsun sahibinin yanından ayrılmaz. Garip’i tanıyanlar onun, sahibi için ne kadar üzüldüğünün farkındadır. Birkaç gün bu olay dilden dile anlatılır. Ardından Garip’e Recai’nin komşuları bakmaya başlar. Garip ise her sabah Recai’nin koyduğu su kaplarının başına giderek, sokaktaki esnaf

ve apartman sakinlerinin suları doldurması için havlamaya devam eder. Bu nedenle sokak sakinleri onu “Bay Müfettiş” diye anmaya başlar.

Hikâyede anlatılan konu günlük hayattan bir kurguyla aktarılmaktadır. Soyut bir konu olan, insanların hayvanlara karşı gösterdiği sevgi ve merhamet, hayvanların da insanlara gösterdiği sadakat ve vefa duyguları somutlaştırılarak verilmiştir. Bu durum hikâyede kurgunun çocuk okuyucuların anlam düzeylerine uygun olduğunu göstermektedir. Duygusal öğesi doğrudan değil de olay ağırlıklı verilmesi hikâyeyi daha etkili hale getirmiştir. İnsani öğeleri öne çıkaran bir konu, okuyucunun çevrelerine bakış açılarını değiştirecek bir kurguyla sunulmuş bu da hikâyenin etkililiğini artırmıştır.

b. Tema

İnsanlar ve hayvanlar arasındaki vefa, merhamet ve sadakat duygularının konu edildiği bu hikâyede “duyarlılık ve erdemler” teması işlenmiştir. Çaresiz durumda olan hayvanlara karşı duyarlı olmayı vurgulayan bu tema, çocuklarda olumlu değer yargıları uyandırması açısından önem arz etmektedir. Hikâyede çocuk gelişimine uygun, evrensel değerleri öne çıkaran ve günlük yaşama uygun bir tema seçilmiştir.

c. İletiler

İnsanların yaptıkları küçük bir davranışın bazı canlılar için hayati önem taşıdığını vurgulayan bu hikâyede, sokak hayvanlarının çektikleri yaşamsal sıkıntılar ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Okuyucuya verilmek istenen ileti doğrudan ifade edilmemiş, günlük hayatla ilişkilendirilmiş bir kurguyla hikâyenin geneline yansıtılmıştır. Sokak hayvanlarına karşı oluşturulan toplumsal duyarlılık, Recai ve Garip arasındaki duygusal ilişkiyle okuyucuya hissettirmeye çalışılmıştır.

“ O günden başlayarak Recai ve Garip her gün bütün sokakları dolaşarak su kaplarını birlikte kontrol ettiler.”(s.39)

Çocukların çevrelerine karşı farklı bir bakış açısı kazandıran bu hikâye onların etrafındaki canlıları fark etmelerini sağlamaktadır. Hikâye, çocuklarda doğru davranış geliştirme ve toplumsal sorumluluk bilinci oluşturma açısından önem arz etmektedir.

ç. Karakter (Kahraman)

Metnin ana kahramanını Recai ve Garip oluşturmaktadır. Karşıyaka Spor’da oynadığı yıllarda taraftarın büyük sevgisini kazanan Recai karakterine sadakat ve sevgi duyguları bir tip oluştururcasına yansıtılmıştır.

“Kendisini isteyen birçok takım olmuş ama o, Karşıyaka’dan ayrılmak istemediğinden tüm istekleri geri çevirmişti. Bütün Karşıyaka da onun bu sevgisinin farkındaydı. Her futbolcu zaman zaman eleştirilene, hatta kimi zaman hakaretlere bile uğrayabilirdi ama Recai, Karşıyakalıların söylemiyle Reco, Asla!” s.(31)

Recai karakterinde yansıtılan bu özellikler hem kahramanın davranışlarıyla hem de yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere, anlatıcının doğrudan açıklamalarıyla oluşturulmuştur. Açık ve durağan karakter özelliği taşıyan Recai karakteri okuyuculara olumlu ve ahlaki davranış özellikleri aşılması ve evrensel değerleri yansıtması açısından hedef kitle için uygundur.

Hikâyenin diğer ana kahramanı Garip ise davranışlarıyla oluşturulmuş bir karakterdir. Garip’e sadakat ve vefa özellikleri yansıtılmıştır.

“O telaş içinde kimsenin farkına varamadığı Garip de cami avlusunda dolaşmaya başlayınca Reco’nun dostlarından tutamayanlar oldu. Garip’in keder içinde olduğu belliydi.”(s.41)

Garip karakteri okuyucularda hayvanlara karşı sempati oluşturması açısından önem arz etmektedir.

Mahalle sakinleri, Aksoy kasabı, taraftarlar ise ana kahramanları ön plana çıkaran, kapalı ve durağan karakter özellikleri göstermektedir. Kahramanların günlük hayattan oluşturulması ve karakterlerin idealize edilmemiş olması, okuyucunun metne olan inancının artmasına sebep olacaktır.

d. evre

Hikâyede anlatılan olay İzmir’in Karşıyaka semtinde geçmektedir. evre tasviri ayrıntılı bir şekilde yapılmamış, olayın geçtiği yer olarak bahsedilmiştir. İzmir ve Karşıyaka okuyucunun gözünde canlandırılmasa da bölge halkının kültürel ve sosyal yaşam anlayışı olayla beraber hissettirilmeye çalışılmıştır. Kişilerin i dünyalarındaki olumlu özellikleri yansıtan algısal ve geniş bir mekân unsuru oluşturulmuştur.

“Ayrıca oradaki ev sahiplerinden, kapıcılardan, esnaflardan birileri her gün bu kaplara su koymalıydı. Eski ve ünlü bir futbolcu olduğu için Karşıyaka’da herkes onu tanıyordu, ev sahipleri, kapıcılar, dkkn sahipleri de bu güzel çabayı desteklemektedir.” (s. 39)

Mekân olayın ruh halini yansıtmaktadır. Bu zellikler kendini karakterle özdeşleştirerek olayı yaşama çabası gösteren okuyucuya sıcak, samimi bir ortam oluşturmaktadır.

e . Dil ve Anlatım

Yazar diğer hikâyelerinde olduğu gibi bu hikâyede de sıcak, samimi bir dil kullanmıştır. Günlük konuşma dilinden örnekler yansıtmıştır. Bu durum okuyucunun hikyeyle oluşacak bağını artıracaktır. Ancak “lm” kelimesi hayatın metafiziki

boyutunu daha tam olarak anlayamayan çocuklar için soğuk ve korkutucu bir kavramdır. Bu yüzden çocukta olumsuz duygular uyandıran “ölüm” kelimesinin güzel adlandırma sanatıyla daha yumuşak ve güzel ifade edilmesi çocuk ruhuna daha uygundur.

“Bir gün bütün Karşıyaka Reco’nun ani ölüm haberiyle sarsıldı.”(s. 40)

Hikâyenin genelinde üçüncü kişi ağzından anlatım vardır. Ara ara Recai’nin doğrudan konuşmalarına yer verilerek birinci kişi ağzından anlatım da yapılmıştır. Noktalama işaretlerinin doğru kullanımı ve cümlelerin kısalığı hikâyenin anlaşılabilirliğini artırırken çocuğun okuma becerisini geliştirmesine de katkı sağlayabilecektir. Kullanılan deyimler, yansıma sözcükler ve ikilemeler sayesinde Türkçenin anlatım gücü ve olanakları edebi bir zevk oluşturacak şekilde çocuğa hissettirilmeye çalışılmıştır.

4.1.2.2.3. “SEFİLLER”: Karam ve Duman

a. Konu ve Kurgu

“Korkak Pati” adlı kitapta yer alan diğer hikâyelerde olduğu gibi bu hikâyede de yazar hayvan sevgisi konusunu işlemiştir. Bu konu üzerinden pişmanlık duygusunu vurgulamaya çalışmıştır. Hikâyenin kurgusu, günlük yaşamdan izler taşımaktadır. İşlenen konu, çocuğun duygularına hitap edecek şekilde tasarlanmıştır.

Hikâye kahramanları yaz tatillerini, Mersinli Sitesi’nde bulunan yazlıklarında geçirmektedir. Gökçe, kedisi Karam’la bir balıkçı barınağında karşılaşır, herkesten kaçan kedi Gökçe’den kaçmaz. Gökçe de onu eve götürerek beslemeye başlar. Gökçe’nin arkadaşı Sıla’nın da bir kedisi vardır. Sıla da kedisi Duman ile bir kahvaltı salonunda tanışır. Duman’ın sıcak davranışlarını çok beğenen Sıla onu eve götürerek beslemeye başlar. Hikâyenin giriş kısmı, aşırı derecede uzatılmadan okuyucuyu ikna edebilecek bir rastlantısallıkla oluşturulmuştur.

Gökçe ve Sıla'nın ortak arkadaşları olan Orçun'un da Çiko adlı köpeği vardır. Üç arkadaş yaz boyu hayvanlarıyla birlikte çok güzel vakit geçirir ama tatil bitiminde Gökçe ve Sıla'nın ailesi tüm ısrarlara rağmen kedileri şehirde yaşadıkları eve götürmek istemezler. Bu durum kızlar ve aileleri arasında yaşanan kişi-kişi çatışmalarıyla ayrıntılı ve etkili bir şekilde anlatılmaktadır.

Tatil bitimi sahipsiz kalan kediler kendi aralarında yaptıkları fikir alışverişi sonrası yakınlarıdaki bir yerleşim yerine gitmeye karar verirler. Burada kediler insan gibi konuşturularak hikâyeye fabla benzer bir özellik katılmıştır.

Şehrin girişinde bir sokak köpeğinin saldırısına uğrayan kediler, köpekten kaçmak için sokakta bulunan bir evin bahçesindeki zeytin ağacına çıkarlar. Ev sahibi olayları fark eder ve kedileri köpekten kurtarır. Kedilerin sahipsiz ve bakımsız kaldığını anlayan yaşlı ev sahibi onları beslemeye başlar.

Bu arada sonbahar bitmiş kış başlamıştır ama Gökçe ve Sıla kedilerini unutamazlar, onlar için sürekli üzülürler. Gökçe'yi çok seven abisi askerden gelince onun bu üzüntüsüne dayanamaz ve bir çözüm yolu bulur. İlk olarak kedileri aramakla başlar işe ama bir türlü bulamaz kedileri, çünkü kediler, Mersinli Sitesi'ni terk etmiştir. Abisinin aklına sosyal medyayı kullanmak fikri gelir. Kedilerin fotoğraflarını önce yakınlarına, sonrada ilçe radyo ve televizyonlarına mail aracılığıyla gönderir. Kısa sürede cevap alırlar. Kedileri köpeklerden kurtaran ve bakımlarını yapan emekli bilim adamı maildeki telefon numarasını arayarak kedilerin kendinde olduğunu ve istedikleri zaman alabileceklerini söyler. Bu arada Gökçe'nin abisi dördüncü kattaki evlerini, birinci kata taşıma konusunda ailesini ikna eder. Böylece Gökçe'nin kedilere bakması için bir engeli kalmaz. Aile de Gökçe'deki hayvanlara karşı sevginin farkına varır ve yaptıkları hatayı anlayarak Duman ve Karam'ın bakımını üstlenmeye karar verir.

Hikâyenin kurgusu günlük hayatta yaşanabilecek bir olayla oluşturulmuştur. Kedilerin birbirleriyle konuşmaları haricinde olağanüstü bir durum yoktur. İşlenen

konu ve kurgu akla yatkın ve inandırıcıdır. Olaylar birbiriyle çelişmemekte ve neden-sonuç ilişkisi içerisinde verilmiştir. Kişi ve doğa çatışmalarından yararlanan bir kurgu bulunmaktadır. Sürükleyici ve heyecan verici bir kurguyla anlatılan olayda merak duygusu ön planda tutulmuştur. Çocuk dünyasının saflığı, temizliği ve sevgisi hedef kitlenin etkilenebileceği biçimde kurgulanmıştır. Ağabeyinin bulduğu çözüm yolu çocuklarda yaratıcı düşünme becerisini geliştirme noktasında örnek teşkil etmektedir.

b. Tema

Hayvan sevgisi konusunun ve pişmanlık duygusunun anlatıldığı bu hikâyede “duygular ve sevgi teması” işlenmiştir. İdeolojik mesajlardan uzak, evrensel ve çocuğun kişilik gelişimine uygun bir tema seçimi yapılmıştır.

c. İletiler

Bu hikâyede çevrede ve doğada yaşayan canlıların da sevgi ve merhamete ihtiyacı olduğu vurgulanmaktadır. Kitapta çocukların ahlaki ve kişilik gelişimlerini geliştirecek bir ileti verilmektedir. Bu iletiler çocukların anlayacağı bir duygu yoğunluğuyla kurgulanmıştır. İletiler kitapta kurgulanan olayın geneline yayıldığı gibi kahramanlar arasında yaşanan diyaloglar kullanılarak doğrudan hissettirilmeye de çalışılmaktadır.

“Bir daha hiç bırakmayacaksınız, ikisini de götürebilirsiniz. Bir hatadan dönmek çok güzel bir şey. Bir de onu daha büyük iyiliklerle taçlandırmak...”(s.76)

Verilen iletiler çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine katkı sağlarken, onları olumluya yöneltmektedir. Bazen aile büyüklerinin de hata yapabileceklerinin yardımcı düşünce olarak belirtilmesi idealize edilmemiş bir hikâyeye olduğunu kanıtlamaktadır.

ç. Karakter (Kahraman)

“Sefiller: Karam ve Duman” adlı hikâye, üçü hayvanlardan olmak üzere toplam on kahramandan oluşmaktadır. Hayvanlardan Çiko’ya davranışlarından yola çıkarak sessiz, sakin, uyumlu bir karakter özelliği aktarılmıştır. Kapalı ve durağan bir karakter özelliği sergilemektedir. Duman ve Karam’a ise sevimli, vefalı bir karakter özelliği yansıtılmıştır. Bu sayede hayvanların insanlara karşı olumlu duygular beslediği okuyucuya hissettirilmeye çalışılmaktadır.

Ana kahraman olan Gökçe hayvan sevgisini, fedakârlığı ve sorumluluk bilincini okuyucuya yansıtan bir özelliğe sahiptir. Çocuk duygusallığını çok güzel yansıtan bu karakter, okuyucuların kahramanla özdeşim kurması açısından hedef kitlenin özelliklerini yansıtmaktadır. Gökçe’nin ağabeyi ise olaylara farklı bir bakış açısıyla yaklaşan ve yaratıcı çözüm önerileri oluşturan bir karakterdir. Açık bir karakter özelliği taşımaktadır. Bilim insanı olarak nitelendiren kahramanımızda ise doğru ve güzeli söyleyen, olaylar karşısında soğukkanlı olan ve öğüt verici bir karakter özelliği oluşturularak adeta bir tip yaratılmaya çalışılmıştır. Gökçenin anne ve babası yardımcı kahramandır. Yaptığı hatayı anlayarak kediyi besleme fikrini kabul etmeleri onların karakterlerine devingenlik özelliği katmaktadır. Bu davranışları okuyucuda, bazen büyüklerin de farklı nedenlerden dolayı hata yapabilecekleri fikrini oluşturmaktadır. Gökçe’nin arkadaşları Sıla, Orçun ve Sergen ise ana kahramanı ön plana çıkaran, durağan ve kapalı karakter özellikleri taşıyan kahramanlardır.

Karakterlerin davranışları yaşlarıyla örtüşmektedir. Kedilerin konuşturulması sıra dışı bir karakter olma özelliği katmaktadır, bu da okuyucunun hayvanları daha iyi anlamalarına sebep olmaktadır. Karakterlerde evrensel ahlaki özelliklerin yansıtılması ve çocuğu olumlu ve güzel davranışlara yönlendirecek davranış kalıplarının verilmesi, hedef kitle için önem arz etmektedir.

d. Çevre

Hikâyede anlatılan olay, adı bilinmeyen bir tatil beldesindeki Mersinli Sitesi'nde geçmektedir. Eylül ayında yaşanan bu olayda çevresel tasvirlerle aşırı derecede yer verilmemiş, mekân olayın geçtiği yer olarak anlatılmıştır. Az da olsa çevrede yaşanan olaylardan yola çıkılarak, yöre halkının davranış kalıpları aktarılmaya çalışılmıştır.

“Bütün yaz seviyorlar seviyorlar; sonrada hayvancıkları bırakıp kaçıyorlar.”(s. 57)

Bu cümle yazlıkçı kelimesine, yaşadığı yeri sadece kendi rahatlığı için kullanan sorumsuz bir yaşam süren insan anlamını yüklemektedir. Böylece olayın geçtiği yer ile kurgu arasında sıkı bir ilişki kurulmuştur. Yine bu söz kahramanla ailesi arasında ortaya çıkan çatışmayı da desteklemektedir. Kahraman ise çevreden ve yaşam şeklinden kaynaklı bu anlayışı değiştirmek istemektedir. Hikâyede kullanılan zaman ve çevre unsurlarının işlenişi kurgusal bütünlüğe katkı sağlamakta ve olayın akışına ortam hazırlamaktadır.

e. Dil ve Anlatım

Yazar bu hikâyesinde de diğer hikâyelerde olduğu gibi sıcak, sade bir dil kullanmıştır. Anlatımda kullanılan betimlemeler karakterlerin ruhsal özelliklerini çok iyi yansıtmaktadır. Hikâyenin genelinde üçüncü kişi ağzından anlatım vardır ama monolog ve diyaloglar yardımıyla birinci kişi ağzından anlatıma da yer verilmiştir. Yazar çocukların gelişim düzeylerine uygun günlük hayatta kullanılan sözcükleri kullanmıştır ama yer yer çocukların anlayamayacağı kelimelerde bulunmaktadır.

“Müşteriler rahatsız oluyor diye lokantacılar ve garsonlar çok kızar biz kedilere. Tekmeyi sopayı orada gör. Aman ha!”(s.60)

“Gökçe, Karam’la ilgili ne yapacağını ağabeyine hiç sormadı. Beklemeyi yeğledi.”(s.68)

“Bugün biraz pedal basacağım. Niyetim Mersinli Sitesine kadar uzanmak.”(s.68)

Yazar kullandığı deyimlerle anlatıma akıcılık kazandırmaktadır. Bunun yanında yazar, bazı yabancı kavramların Türkçe karşılıklarını kullanarak okuyucuda farkındalık yaratmaya çalışmıştır.

“ Aklıma gelen bir şey var onu deneyeceğim dedi. Bilgisunardaki (internet) her yerde duyuru yapacağım.” (s.70)

Yazarın bu davranışı ana dilimize sahip çıkma adına güzeldir. Dil bilincinin öneminin anlatması bakımından olumlu bir örnek oluşturmuştur.

Yazarın anlatımda kedileri konuşturarak kişileştirme, intak gibi söz sanatlarını kullanması ve deyimlerden yararlanması metne edebi bir boyut katmaktadır. Genellikle kısa ve kurallı cümlelerin tercih edilmesi de anlaşılabilirliği kuvvetlendirmiştir.

4.1.3. Dağa Düşen Uçak

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Elif BALTA

Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları-İSTANBUL

Yayın yılı: 8. Baskı, 2016

Sayfa sayısı: 44

4.1.3.1. “Dağa Düşen Uçak” Adlı Kitabın Tasarım ve Resim Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 6’ da bulunmaktadır.

a. Boyut

Kitap 13,5×19,5 cm ebatlarında ve 70 gramdır. Büyüklük, ağırlık ve hacim olarak çocukların kolayca taşıyabileceği ve kullanabileceği ölçülere sahiptir.

b. Kapak ve Cilt

“Dağa Düşen Uçak” adlı kitapta Amerikan Bristol kapak kullanılmıştır. Kapağın ön yüzünün üst tarafında büyük karakterli ve siyah olarak yazarın adı bulunmaktadır. Hemen altında ise yine büyük karakterli ve daha büyük puntolu, mavi renkte kitabın adı yer almaktadır. Yazarın adında kullanılan yazı karakteri ile kitap adında kullanılan yazı karakterleri farklıdır. Bu durum iki bilginin de dikkat çekmesini sağlamaktadır. Kitabın alt kısmının sağ tarafında kaçınıcı basım olduğu, ortasında ise yayınevinin adı ve amblemi bulunmaktadır. Ön kapakta, kitabın hitap ettiği yaş seviyesini belirtecek bir açıklama bulunmamaktadır.

Kapakta kitap ismi ile ilişkili ve çocukların dikkatini çekecek bir resim kullanılmıştır. Resimde vurgulanan hareketlilik özelliği, okuyucuyu kitap içeriği hakkında hayal kurmaya teşvik edici niteliktedir. Kitapla ilgili bilgilerin üst ve alt kısımda verilmesi resim alanını genişletmiştir.

Kitabın arka kısmında ön kapaktaki resmin devamı sağlanmıştır. Sol tarafta büyük bir ağaç resmi, alt tarafta ise çimenler vardır. Arka kapağın sağ tarafında gökyüzü resmedilerek kitap hakkında verilen meraklandırıcı bilgiler için yer açılmıştır. Ön ve arka kapakta kullanılan resmin bütünlük sağlaması ve resimde kullanılan sıcak renkler, kitap tasarımının canlılığını ve düzenini artırmıştır.

İç kapağın ön yüzünde yazar ve kitabın adı, yayınevinin amblemi ve kırmızı tonlarla oluşturulmuş ellerinde oyuncak uçak bulunan iki çocuk resmi bulunmaktadır. Arka sayfada ise kitabın yazarı, editörü, baskı yılı ve yayınevine dair bilgiler bulunmaktadır. Sırt kısmında kitabın ve yazarın adı, yayınevinin amblemi

bulunmaktadır. Kitabın cildi, formaların tutkallama tekniğiyle bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Her ne kadar dayanıklı görünse de kitap tamamen açıldığında formaların birleşim yerlerinde kopmaların yaşanabileceği görülmektedir.

c. Kâğıt

“Dağa Düşen Uçak” adlı kitapta 2. hamurdan elde edilen kâğıt kullanılmıştır. Kitaptaki yazılar gayet net gözükmemektedir. Kâğıt zemininin açık sarı olması, zemin figür kontrastını sağlaması ve ışık yansımalarına engel olması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca göz sağlığı açısından da olumlu bir özelliktir. Maliyetinin düşük olması nedeniyle tercih edilen 2. hamur kâğıtlarının kaliteli baskı yapımına uygun olmaması ve dayanıklılık özelliğinin bulunmaması hedef kitle açısından uygun olmayan bir özelliktir.

ç. Harf

Kitapta serifli yazı grubunda bulunan “Times New Roman” yazı karakteri kullanılmıştır. Harf büyüklüğü 14 puntodur. Kitapta sarı zemin üzerine siyah font kullanılmıştır. Bu durum yazıların net bir görünüme sahip olmasını, daha akıcı ve sağlıklı okumanın yapılmasını sağlayan bir özelliktir.

d. Sayfa Düzeni

Tek sütundan oluşan “Dağa Düşen Uçak” adlı kitapta, sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Harf ve satır aralarındaki boşluklar, hedef kitlenin gelişimlerine uygun düzeydedir. Sayfalar her iki yana kolayca açılıp kapanabilmektedir. Paragraf ve cümle uzunluklarının kısa olduğu görülmektedir.

Sayfalar, okuyucunun okuma sürecini destekleyici nitelikte bir düzen ve uyum içerisinde oluşturulmuştur.

e. Resim

“Dağa Düşen Uçak” adlı kitapta on bir adet resim bulunmaktadır. Resimler bir bütün halinde tüm sayfaya basılmıştır. Kapak resmi haricindeki diğer resimler, siyah-beyazdır. Resimlerin ilk oluşumlarının renkli olmasına rağmen çoğaltma işinin siyah-beyaz yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumdan dolayı bazı resimlerde netlik unsurunun kaybolduğu ve ayrıntıların tamamen yok olduğu görülmektedir. Örneğin 16. ve 20. resimlerde ayrıntılar resmen yok olmuş durumdadır. Sadece çobanlar ve pilot resmi net olarak ortaya çıkmaktadır.

Bazen de hikâyede anlatılanların görsellerle uyum sağlamadığı görülmektedir. Örneğin çoban köpekleri hikâyede güçlü cesur ve korkutucu özelliklerle anlatılmasına rağmen 33. sayfadaki çoban köpekleri resimlerinin masum, çelimsiz, güçsüz bir görünüme sahip olduğu ve süs köpeklerine benzetildiği gözükmemektedir.

Bazen de resimde yer alan kişilerin ve olayların ayrıntılarıyla metinde anlatılanlar örtüşmemektedir. Örneğin 17. sayfada:

“Hasan:

— Başlığı çıkaralım, dedi.”

Ali ona yardım etti. Pilotun başlığını çıkardılar.” İfadeleri yer almaktadır. Oysa 20. sayfada Ali ve Hasan’ın omzuna tutunan pilot resminde, pilotun başlığı kafasında durmaktadır.

Resimler gerçekleriyle birebir aynı değil daha çok karikatür tarzında oluşturulmuştur. Bu durum okuyucuların resimden yola çıkarak hayallere dalmasını sağladığı gibi onları basit resim çizimlerine yöneltmesi açısından olumlu bir özelliktir. Resimlerin

bazıları anlatının sağ tarafında yer alarak tamamlayıcı ve pekiştirici özellik taşıırken, bazıları da yazıların sol tarafında yer alarak gerçekleşecek olaylar hakkında okuyucunun çıkarımında bulunmasını sağlamaktadır.

4.1.3.2. “Dağa Düşen Uçak” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

İki keçi çobanının tanık olduğu bir uçak kazasının anlatıldığı bu hikâgede paylaşmanın, yardımlaşma, dostluk ve vefa konuları işlenmeye çalışılmıştır. Benzerlerinde farklı bir kurguyla ele alınan hikâye, anlamsal ve mantıksal bir tutarlık içinde okuyucuya aktarılmıştır.

Keçi çobanlığı yapan Hasan ve Ali bir gün keileriyle birlikte köylerinin yakınlarında bulunan ve civar köylerin kuş bakışı seyredebileceği Sivritepe’ye gitme kararı alırlar. Sivritepe’den etrafı seyrettikten sonra keçileri toplarken gürültülü bir ses duyarlar. Sesin geldiği yöne baktıklarında alçaktan uçan bir uçak görürler. Uçak Sivritepe’nin arkasına geçince de şiddetli bir patlama işitirler. Gürültüyü merak eden Hasan ve Ali Sivritepe’ye tekrar çıktıklarında uçağın düştüğünü görürler ve hemen uçağın yanına giderler. Önce korku ve endişeyle etrafa bakınırlar, sonra içinde birilerinin olabileceğini düşünerek uçağın etrafını dolaşırlar. O sırada pilotu görürler. Baygın halde yatan pilotun kendine gelmesini sağlarlar. Ardından pilotu Sivritepe’ye kadar taşırlar. Etraftan yardım istemek amacıyla ısıık çalarlar. Islık sesine gelen kır bekçisi Mahmut Amca pilotu atına yükleyerek Ali’yle birlikte köye gider. Hasan da keçileri toplar fakat akılı pilotun, uçak düşmeden önce paraşülle atladı dediği öğrencisindedir. Keçiler dinlenirken etraftaki tepelerin başına çıkarak seslenir. Köpekleri karabaş ve alaca o sırada çalılıklara doğru anlamsızca

havlamaya başlarlar. Köpeklerin havladığı yere gittiklerinde öğrenci pilotu görür, Hasan da öğrenci pilotun kurtulmasına vesile olur.

Kaptan pilot iyileşince oğluyla birlikte Hasan ve Ali'nin ziyaretine gelirler, bu üzücü olay iyi bir dostluğun başlangıcı olur.

Hikâyede ele alınan soyut konular farklı ve heyecan verici bir kurguyla okuyucunun anlam düzeyine uygun olarak anlatılmaktadır. Yer yer karşılıklı diyalog, yer yer de monologlarla verilen kişi-kişi ve kişinin kendisiyle yaşadığı çatışmalar mantıklılık içerisinde çözüme ulaştırılmıştır.

“Uçağın geldiği yönü kestirdi. O yana gitse miydi? Gitse bir yararı olabilir miydi? Yaz günü dağlar da iyice ıssızdı, kimsecikler yoktu. Öğrenci pilot nereye düşmüştü? Evet. Ya yaralıysa? Bir an önce ona ulaşılsa daha iyi değil miydi?” (s. 27)

Mantıksal bir rastlantısallık içerisinde oluşturulan kurguda, çatışmalar okuyucunun merakını diri tutmaktadır. Karşılaştıkları olaylar karşısında serinkanlılıklarını koruyarak, mantıksal bir çözüm yolu bulan çocuklar, okuyucuda yaratıcı düşünme becerilerini geliştirici hayat tecrübesi aktarmaktadır. Kurguda heyecan ve hareket unsurunun ön planda tutulması, hikâyeyi sürükleyici kılarken okurun da zevkli bir zaman geçirmesini sağlayan olumlu bir özelliktir.

b. Tema

Yardımlaşma, iş bölümü ve vefa duygularının vurgulandığı bu metinde “değerler ve erdemler” teması işlenmiştir. Evrensel değerlerin aktarımı ve okuyucunun kişilik gelişimi açısından önemli bir temadır. Tema-konu-kurgu arasında kurulan güçlü ilişki ile soyut kavramların somutlaştırılması yapılmıştır. Tema çocuğun düşünerek yaşantı kazanmasına olanak sağlamaktadır.

c. İleti

Metinde yardımlaşmanın ve dayanışmanın önemi hissettirilmeye çalışılmıştır. Kurgusal bir olaydan yola çıkılarak okuyucuya hissettirilen iletiler, bazen de diyaloglar içinde atasözlerinin yardımıyla ve karakterler arasında verilen öğütlerle aktarılmaya çalışılmıştır.

“Mahmut Amca:

— İkinizin sürüsü birleşince kocaman bir sürü oluyor, dedi. Zor olmuyor mu bu kadar keçiyi gütmek?

Ali söze girdi:

— İşleri paylaşıyoruz, dedi. O zaman daha kolay oluyor...

Mahmut Amca:

— Aferin, dedi, her zaman böyle yapın. ‘Birlikten kuvvet doğar.’ derler. Siz çok iyi çocuklarsınız.”(s.8)

Yukarıdaki diyaloglardan da anlaşılacağı üzere aktarılmak istenen bu iletiler, okuyucuda doğru davranış kalıpları oluşturacak özelliktedir. İletiler okura mantıksal bir bütünlük içerisinde açık ve net olarak hissettirilmiştir. Kahramanların olaylar karşısında gösterdiği tutum ve davranışlar, okuyucuda yaratıcı düşünme ve problem çözme becerisini geliştirici özelliktedir.

ç. Karakter (Kahraman)

Metnin ana kahramanlarını, keçi çobanı olan Hasan ve Ali oluşturmaktadır. Hasan ve Ali karakterlerine; yardımsever, paylaşımcı, insana ve çevreye duyarlı kişilik özellikleri verilmiştir. Kahramanların karakterleri, davranışlarıyla ve diğer karakterlerin yorumlarıyla geliştirilmiştir, açık karakter özelliği taşımaktadır.

“Mahmut Amca:

— Siz iyi çocuklarsınız. Kimseye zarar vermiyorsunuz. Bunun için sizden yana şikâyetim yok.

Hasan:

— Başkalarına zarar verdikten sonra bizim sürümüz, köyün en iyi sürüsü olsa, yine yararı yok, dedi.”(s.8)

“Uçağımın düşmesinden sonra beni baygın bulduğunuz o gün, benim için yaptıklarınızı unutamıyorum. Çok fedakâr, akıllı, yürekli çocuklarsınız.”(s.37)

Kır bekçisi Mahmut Amca, kanunları ve sosyal düzeni temsil eden bir karakterdir. Ana kahramanlarının karakter özelliklerini pekiştirmektedir.

Kaptan pilot ve öğrencisi ise olay akışını sağlayan kapalı ve durağan karakter özelliğine sahiptir. Okuyucuda vefa duygusunun oluşumunu sağlamaktadır.

Kahramanların günlük hayattan seçilmesi ve idealize edilmemesi okuyucu-karakter ilişkisini sağlamlaştırmaktadır. Karakterler yaşadıkları olaylar ve çevreleriyle kurduğu iletişimlerle inandırıcılığı artırmaktadır. Kahramanların olaylar karşısındaki tutumları ve olaylara bakış açıları okuyucuya örnek olabilecek niteliktedir.

d. Çevre

Hikâyede anlatılan olay, çobanların keçi otlattığı Sivritepe denilen bir yerde geçmektedir. Metnin giriş kısmında çevresel tasvirler yapılarak okuyucunun zihninde olayların geçtiği mekânlar canlandırılmaya çalışılmıştır.

“ Vay be! Diye bağırdı. Ne kadar güzel. Her yer ayaklar altında!

Çevreye bir göz gezdirdi. Tepeler, yamaçlar birbirlerini izleye izleye gidiyorlardı. Sivritepe’nin bu güne kadar görmedikleri arka yüzünde ise aşağılara doğru uzanan

yamaçlardan sonra yemyeşil bir ova başlıyordu. Yamaçlar ve ovaya köyler kasabalar serpilmişti.” (s.12)

Bunun yanında çevre olayların yaşandığı yerin sosyal yaşamı ve kültürü hakkında da bilgi vermektedir. Keçi otlatılan bu köydeki geçim kaynağının hayvancılık ve tarım olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kaza anında tüm köylünün kaybolan öğrenci pilotu aramaya çıkması da çevre unsurunun kültürü yansıttığının göstergesidir.

Anlatılan olayların mantıksal bir zaman bütünlüğü içinde verilmesi, olay ve çevre arasında güçlü bir mantıksallık kurulması da okuyucunun metne bağlanmasına yardımcı olmaktadır.

e. Dil ve Anlatım

Metinde üçüncü kişi ağızından bir anlatım yapılmıştır. Olay ağırlık bir metin olması öyküleyici anlatımı ön plana çıkarmaktadır fakat bunun yanında betimleme ve karşılaştırma gibi farklı anlatım yöntemlerinden de yararlanmıştır. Bu sayede okuyucuda hem devingen hem görsel hem de mantıksal bir bakış açısının oluşumu sağlanmıştır. Genelde çocukların anlayacağı düzeyde günlük hayatta sık kullanılan açık ve anlaşılır sözcükler kullanmıştır. Fakat ara ara bazı kelimelerin günlük hayatta kullanımı azalmış eş anlamlarının kullanımı da göze çarpmaktadır.

“Köye vardıklarında bir çocuk:

— Size konuklar geldi, dedi.”(s.38)

“ İp koptu istediğim gibi inemedim. Şu ulu ağaçların dallarına çarptım.”(s.30)

Yukarıdaki alıntıdan da görüldüğü üzere misafir yerine konuk; büyük, uzun yerine ulu kelimesinin kullanımı okuyucunun kelime hazinesini zenginleştirmekte ve sözcük öğretimine katkı sağlamaktadır.

“ Mahmut Amca atını dörtnala sürerek geliyordu.”(s.22)

“Pilot kendini zorlayarak doğrulmaya çalıştı acı ile yüzünü buruşturdu.

— Külçe gibiyim, dedi.” (s.18)

“Gelin buraya. Oşt! Durun hele!”(s.6)

“Yazık çoğunun oğlakları var. Hepsi süt bekliyorlar”(s.4)

“ Pilotun çok kötü durumda olmayışına seviniyordu. Bu, aklına geldikçe içine su serpiliyordu.” (s.279)

Yazar hedef kitlenin gelişim düzeyine uygun atasözü, benzetme ve deyimler kullanarak Türkçenin anlatım gücü ve edebi zevki okuyucuya sezdirmeye çalışmıştır. Ayrıca kurallı ve kısa cümleler ile hikâyedeki akıcılığı artırmıştır. Noktalama işaretlerinin ve yazım kurallarının doğru kullanımı okuyucuda doğru ve etkili anlatım bilinci oluşturması bakımından olumlu bir özelliktir. Fakat nadiren de olsa hataların görülmesi okuyucuda bilgi karışıklığına neden olabilir. Özellikle ünlem işaretlerinin kullanımına daha dikkat edilmelidir. Ünlem işaretinden sonra cümlelerin büyük harfle devam edileceği unutulmamalıdır.

“ Vay be! diye bağırdı. Ne kadar güzel. Her yer ayaklar altında!(s.12)

4.1.4. Tavşancı Dede

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Ali Cavit YAREN

Yayınevi: Say Yayınları-İSTANBUL

Yayın yılı: 7. Baskı, 2010

Sayfa sayısı: 46

4.1.4.1. “Tavşancı Dede” Adlı Kitabın Tasarım Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 7’ de bulunmaktadır.

a. Boyut

Tavşancı Dede adlı kitabın boyutu 13,5×19,5 cm, ağırlığı ise 96 gramdır. Hedef kitle açısından normal boyutlarda olan kitap, hacim ve ağırlık bakımından ise kolayca taşınmaya ve kullanmaya elverişlidir. Çocukların el yapılarına uygun ölçülere sahip olması tasarım açısından olumlu bir özelliktir.

b. Kapak ve Cilt

Kitapta Amerikan Bristol karton kapak kullanılmıştır. Kapağın ön yüzünün üst tarafında büyük karakterli ve siyah olarak yazarın adı bulunmaktadır. Hemen altında ise yine büyük karakterli, gölgelendirmeye süslenmiş, neredeyse yazar adının üç katı büyüklüğünde kitabın adı bulunmaktadır. Bu yazı farklılığı kitap adını ön plana çıkarmaktadır. Sağ alt köşede yayınevinin amblemi, sol alt köşede ise kaçınıcı baskısının yapıldığına ait bilgiler yer almaktadır. Yazılar, sayfa üzerinde resmin üzerine gelmeyecek şekilde konumlandırılmıştır. Ön kapakta, kitabın hitap ettiği yaş seviyesini belirtecek bir açıklama bulunmamaktadır.

Ön kapakta verilen yazınsal bilgilerin üst ve alt kısımlarda yer alması kapak resminin daha geniş bir alana sahip olmasını sağlamıştır. Kapak resminde, çimlerin üstünde tavşanları besleyen birkaç çocuk ve çocukların başında duran yaşlı bir adam vardır. Çocukların hemen arkasında ise kapalı bir bahçe kapısı yer almaktadır. Resimde anlatılanlar hikâyenin başlığıyla uyum sağlamakta, kapalı kapı ise çocuklarda merak duygusunu harekete geçirmektedir. Ayrıca resimde canlı renklerin uyum içerisinde kullanımı resmin dikkat çekiciliğini artıran bir özelliktir.

Arka kapağın üst kısmında kutu içerisine alınmış, hikâyede anlatılan olay hakkında okumaya özendirici ve meraklandırıcı kısa bir açıklama yer almaktadır. Orta kısımda yazarın aynı yayınevinden çıkan diğer kitaplarının adları, alt kısımda ise kitabın fiyatı, bandrol, MEB tarafından tavsiye edildiğine yönelik açıklama ve yazarın almış olduğu ödüllere ait bilgiler vardır.

İç kapağın ön yüzünde yazar ve kitabın adı yer alırken, arka sayfada kitabın yazarı, yayın yönetmeni, sayfa düzenleyicisi, resimleyeni ve yayınevine dair bilgiler yer almaktadır.

Sırt kısmında kitabın ve yazarın adı, yayın evinin amblemi bulunmaktadır. Bu durum kitaplık oluşturma noktasında okuyucuya kolaylık sağlayacaktır.

Formaların tutkallama tekniği kullanılarak bir araya getirilmesiyle oluşturulan cilt, her ne kadar ucuz ve seri üretime uygun olsa da yeterli dayanıklılığa sahip değildir. Bu durum kitabın kullanımı açısından olumsuz bir özelliktir.

c. Kâğıt

Kitapta 1. hamurdan beyaz kâğıt kullanılmıştır. Kâğıtların yeterli kalınlığa sahip olması, yazıların gayet net gözükmesini sağladığı gibi ışık yansımalarının önüne de geçmektedir. Bu durum kitabın okunabilirliğini ve dayanıklılığını artırdığı gibi göz sağlığı açısından da olumlu bir özelliktir.

ç. Harf

Kitapta 14 puntolu “Calibri” yazı karakteri kullanılmıştır. Sadece başlıklarda kalın (bold) yazı karakteri görülmektedir. Kitapta beyaz zemin üzerine siyah font kullanılmıştır. Bu durum yazıların net bir görünüme sahip olmasını sağlamaktadır.

d. Sayfa Düzeni

“Tavşancı Dede” adlı kitapta yazılar tek sütundan oluşmaktadır. Sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Harf ve satır aralarındaki boşluklar, okuma akışını destekleyecek ve gözü yormayacak şekildedir. Sayfa düzenini oluşturan öğeler çocuğun okuma sürecini destekleyici nitelikte bir düzen ve uyum içerisinde planlanmıştır.

e. Resimler

Tavşancı Dede adlı hikâyede on bir tane resim bulunmaktadır. Kapak resmi haricindeki resimler siyah beyaz tonlardan oluşmaktadır. Siyahın tonları kullanılarak derinlik algısı yaratılmaya çalışılmıştır. Resimlerle yazı iç içe kullanılmamıştır. Resimler ayrı birer sayfada yer almaktadır. Bu durum okuyucunun ara ara duraksamasını sağlamaktadır. Bu duraksama, okuyucunun olayları görsel olarak zihninde canlandırmasına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda anlatılan olayların pekiştirilmesini de desteklemektedir. Resimlerin genelinde kahramanların el kol hareketleri ön plana çıkarılarak hareketlilik unsuru sağlanmaya çalışılmıştır. Resimler ya anlatılan olayın yer aldığı metnin sağ tarafında ya da arka sayfasında bulunmaktadır. Bu da resimlerin tamamlayıcı etkisini göstermektedir. Karakterlerin resimde yansıttıkları ruh halleri ve davranışlar metinde anlatılanlarla uyum içindedir. Ayrıca resimde yer alan karakterlerin toplumun kültürel anlayışını, örf ve adetlerini temsil ettikleri de görülmektedir. Örneğin kitaptaki dede figürü her resimde beyaz sakallı olarak resmedilmiştir. Kahramanın babasında ise bıyık figürü toplumsal bir imge olarak yansıtılmaktadır. Resimler okuyucunun kavramsal birikimini kullanarak öyküler oluşturabilecek niteliktedir. Okuyucuda sanatsal bir zevk yaratacak özelliklere sahip olmasının yanında okuyucuyu resim sanatına yönltecek özellikler de taşımaktadır. Olumsuz olarak nitelendirilecek tek nokta ise resimlerde renklerin gücünden yararlanılmamıştır.

4.1.4.2. “Tavşancı Dede” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Dayanışma, yardımlaşma, dostluk ve hayvan sevgisi gibi konuların ele alındığı bu hikâye, günlük hayatta sık karşılaşılan bir kurguyla anlatılmaya çalışılmıştır.

Mahalle kültüründe arkadaşlık ilişkilerinin sıcaklığını vurgulayan üç arkadaş oyun oynarken, sokağın başındaki eski konağa birilerinin taşındıklarını görürler. Merakla olan biteni izlemeye başlarlar. Kamyoncu ve ev sahibi yıllardır açılmayan kapı kilidini açmak için uğraşırken hikâye kahramanlarından yardım ister. Evden getirdiği çekiç ve tornavidayı yeni komşularına veren çocuklar, aynı zamanda merak ettikleri evin içini de görme arzusu içindelerdir. Bu durum çocuk ruhundaki merak ögesini çok iyi yansıtmaktadır.

Yaşları küçük de olsa bir işin ucundan tutmak isteyen çocuklar, yeni komşuları olan yaşlı amcaya taşınmasında yardım ederler. Çocuklardaki bu davranış okuyucuyu sosyal ve kültürel hayata hazırlayıcı bir örnek teşkil etmektedir.

Yaşlı adam çocukların bu davranışından çok memnun olur. Taşınma esnasında çocuklar yaşlı adamın tavşanlarını görürler. Yaşlı adam tavşanlarına çok önem vermektedir. Bu sevimli hayvanlar çocukların da dikkatini çeker. Bu hayvanlar yaşlı adamın çocukların zihninde Tavşancı Dede olarak anılmasını sağlar. Bu isim yaşlı adamın da hoşuna gider. Kısa sürede bu çocuklarla sıcak ilişkiler kuran Tavşancı Dede, onların tavşanlara olan sevgisini görünce ilerleyen zamanlarda onlara yeni doğan tavşanlardan verebileceğini söyler. Çocuklar bu habere çok sevinirler. Bu durum okuyucuların yaşlılara yönelik olumlu algı geliştirmesini sağlayan olumlu bir özelliği temsil etmektedir.

Hemen hemen her gün Tavşancı Dede’yi ziyaret eden çocuklar bir gün onun hasta olduğunu görürler. Tavşancı Dede hastaneye giderken tavşanları çocuklara emanet

eder. Tavşancı Dede'nin bu isteği çocuklarda ve okuyucuda sorumluluk bilinci oluşumu açısından örnek teşkil etmektedir.

Çocuklar üzerlerindeki bu sorumluluğu layıkıyla yerine getirirler ve tavşanlara çok iyi bakarlar. Tavşancı Dede hastane dönüşü çocuklara istedikleri tavşanı alabileceklerini söyler, hikâye anlatıcısı olan kahraman iki tavşan alır. Eve götürdüğünde aile bu duruma şaşırsa da çocuklarını kırmazlar ve tavşana bakmaya başlarlar.

Hikâyede çocuk ruhu hissettirilmeye çalışılmıştır. Özellikle çocukların kendi aralarındaki çatışmalarıyla çok iyi kurgulanmıştır.

“Serkan:

— Ne kadar sevimli bunlar böyle! dedi. Alıp okşasak olmaz mı?

— Olmaz, dedim, korkarlar bizden. Bak kafesin yanına yaklaştığımızda bile korkup titremeye başlıyorlar. Mete:

— Onları yemler, sularız. Zamanla bize alışırlar.” (s.18)

Çatışmalarda merak ögesi dengeli bir şekilde tutulmuş, problemler iletişim kurularak çözülmeye çalışılmıştır. Mantıksal bir sıra izlenerek kurgulanan olaylarda sebep-sonuç ilişkileri içerisinde kurulan bağlantılarla rastlantısallık özelliği abartılmadan verilmiştir. Bu sayede olaylar dizisinin kurgulanmasında inandırıcılık ön plana çıkarılmıştır. Metin içerisinde kişisel ve toplumsal davranış kalıplarını okuyucuya hissettirecek örnekler sunulmaktadır.

Kitabın sanki yeni bir olaya başlayacakken sona ermesi dışında kurgusal bir olumsuzluğunun olmadığı görülmektedir ama olayların bir anda sonlandırılması okuyucuda “Bundan sonra ne olacak?” hissiyatını oluşturarak, okuma ve merak hevesini yarıda bırakmaktadır. Böyle bitmesinin yerine daha yapılandırıcı olması açısından, kitabın devamını okuyucunun tamamlaması, çocuğu hikâye oluşturmaya teşvik eden bir uygulama olabilir.

b. Tema

Hikâyede “çocuk ve erdemler” temaları vurgulanmaktadır. Yardımlaşma, dayanışma, dostluk ve hayvan sevgisi, okuyucunun bireysel ve toplumsal gelişimi açısından önem arz eden özelliklerdir. Konu-kurgu ilişkisi içerisinde somutlaştırılarak, hayattan örnekler sunan hikâyeye, hedef kitlenin gelişim düzeyine uygunluk göstermektedir. Yaşama ve insana özgü duyarlıklar etkili bir şekilde anlatılmaktadır.

c. İleti

Kitapta doğrudan ve dolaylı iletilere yer verilmiştir. Açık iletiler öğüt verici nitelikte değil, kahramanlar arasında geçen diyaloglarla verilmiştir.

“— Amca eğer isterseniz biz size yardım edebiliriz.

— Tabi isterim, dedi. Yardım ederseniz eşyam çabucak taşınmış olur.”(s.11)

Burada yardımlaşmanın işleri kolaylaştırdığı, birlikten kuvvet doğduğu fikri vurgulanmaktadır. Bunun yanında metnin geneline yayılmış örtük iletiler de bulunmaktadır. Örneğin tarihi mekânlara ve eserlere sahip çıkılması gerektiği vurgulanarak okuyucuda tarihi eserlere karşı hassasiyet uyandırılmaya çalışılmıştır.

“ Burası tarihi bir yerdir. Şimdi böyle binalar yapılmıyor artık. Onun için burayı korumaya aldıracağım, eski eserlerden sayılacağı için.”(s.17)

“Oğlum uzak bir ülkede. Kanser hastalığıyla ilgili araştırmalar yapıyor. Bu kötü hastalıktan ölmüştü annesi. O da kanserle başa çıkmak için kendini yetiştiriyor. Yurdumuza dönünce hastalara daha çok yararlı olmak istiyor. Oğlumu okutabilmek için buralardan ayrılmıştım.”(s.33-34).

Oğlunun annesinin ölümüne sebep olan kanser hastalığında kendini yetiştirdiğinden yola çıkarak okuyucuda zorluklarla mücadele etmede insanın kendini geliştirmesi gerektirdiği fikri iletiliyor. Bunun yanında kişisel bilgilerin ulusal ve toplumsal

sorunların çözümü açısından da kullanılması gerektiği aktarılıyor. Oğlu için yaptığı fedakârlık dile getiriliyor. Bunun yanında kahramanın bu evin sahibine ne oldu sorusuna Tavşancı Dede'nin "*Halamı yanıma aldım. Birkaç sene sonra öldü*"(s.34) cevabı yaşlandıklarında aile büyüklerimizi yalnız bırakmamız gerektiğini vurgulayan ahlaki ve toplumsal bir iletidir.

Genel olarak iletiler okuyucuda doğru davranış kalıpları ve güzel, duygusal etkiler oluşturmaya yöneliktir. Yaşama, insana ve hayvanlara karşı duyarlık oluşturmaya yöneliktir. Sorumluluk duygusunu ön plana çıkarmaktadır. İletiler okuyucunun kişisel, toplumsal ve milli kişilik gelişimini destekler niteliktedir.

ç. Karakter (Kahraman)

Metinde bir başkahraman anlayışı yoktur. Mete, Serkan ve anlatıcıdan oluşan üç arkadaş ile Tavşancı Dede olay akışını yönlendiren kahramanlardır.

Mete, Serkan ve anlatıcıda özellikle çocuklar arasında önemi çok büyük olan dostluk, arkadaşlık özellikleri ön plana çıkarılmaktadır. Aynı zamanda evrensel ve insani bir değer olan yardımlaşma bilinci yansıtılmaktadır. Çocuk kahramanlarda geliştirilen bu karakter özellikleri onların davranışlarıyla ve Tavşancı Dede'nin söylemlerinden anlaşılmaktadır.

"Şu eski konağı adam etmekse epey iş..."

— Amca, dedim. Biz sana bu işlerde yardımcı oluruz.

— Çok yaşayın siz, dedi. Ne iyi çocuklarsınız böyle."(s.14)

Açık karakter özelliği gösteren bu kahramanlar, hikâye boyunca davranışlarında değişim göstermedikleri için devingenlik özelliği göstermemektedirler. Gelişimini tamamlamış bir karakter olarak okuyucuya sunulmuştur.

Tavşancı Dede ise sabrı, dik duruşu, yardımseverliği ve başarıyı temsil eden güçlü bir karakterdir. Tavşancı Dede, genç yaşlarda kaybettiği eşinin ardından oğluyla baş başa kalmış ve eşinin vasiyeti üzerine oğlunun doktor olması için elinden geleni yapmıştır. Tavşancı Dede yaşlı halasını da yanına almasıyla merhamet duygusunu da temsil etmektedir. Açık bir karakter özelliği gösteren Tavşancı Dede, aynı zamanda fedakârlığın da bir simgesidir. Yalnızlığını tavşanlarıyla paylaşmaktadır. Yaşlı olmasına rağmen yaşama sevincini asla kaybetmemiş ideal bir karakterdir. Geçmişiyle okuyucuya örnek olmaktadır. Kültürümüzdeki baba olgusunu temsil etmektedir.

Yardımcı karakterler olan anlatıcının babası ve annesi ise koruyucu ve kollayıcı aile algısını yansıtmaktadır. Devingen ve kapalı karakter özellikleri göstermektedirler. Bu karakterler okuyucunun yaşam ve insan gerçekliğini anlaması için sezinletici özellikler taşımaktadır.

Az sayıda kahraman olması olayların seyrini netleştirmektedir. Kahramanların günlük hayattan seçilmesi ve özellikle çocuk kahramanlarda verilen olumlu davranış kalıpları okuyucunun yaşamdan deneyimler kazanması açısından önemli bir özelliktir. Karakterlerin yaşadıkları olaylar ve çevreleriyle kurduğu iletişimlerin inandırıcıdır.

d. Çevre

Metinde anlatılan olay “Eski Konak” denilen bir evde ve bu evin bulunduğu mahallede geçmektedir. Eski konak somut bir mekân anlayışla anlatılmıştır.

“Bahçe kapısından konağa kadar taşlarla döşenmiş bir yol vardı. Bahçenin bir kenarında mermer, bir kenarında havuz bulunuyordu.”(s.9)

“Konağın önünde deniz taşlarıyla işlenmiş çok güzel bir yer vardı. Buraya konağın büyük işlemeli tahta kapısı açılıyordu. Her yer toz içinde olmasına karşın yerlerdeki

döşemelerin güzelliği belli oluyordu. Renk renk deniz taşlarıyla çok güzel şekiller meydana getirilmişti.”(s.15)

Olayın geçtiği yer yapılan etkili tasvirler ve resimler yardımıyla okurun gözünde canlandırılmaktadır. Anlatılanlardan yola çıkıldığında mekânın aynı zamanda tarihi ve sanatsal bir değer taşıdığı da anlaşılmaktadır. Terk edilmişliğin insan yapısında olduğu gibi maddenin yapısında da tahribata yol açtığı vurgulanmaktadır. Böylece olay ve çevre arasında kurgusal bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır.

e. Dil ve Anlatım

Birinci kişi ağzından yapılan anlatım kullanılan hikâyede kısa cümlelerden oluşan konuşma dili kullanılmıştır. Günlük hayattan seçtiği sözcüklerle, açık, anlaşılır ve tutarlı bir üslup ortaya koymuştur. Bu durum metnin anlaşılabilirliğini artıran bir özelliktir.

“Mete:

— Bu adam o kadının akrabalarından biri herhalde, dedi.

Serkan:

— Belki öyledir ama bu da yaşlı biri. Baksana saçları bembeyaz.”(s.6)

Noktalama işaretlerinin çoğunlukla doğru kullanıldığı gözlemlenmiştir. Hedef kitlenin gelişim özelliklerine uygun olarak dilimizin söz varlıklarından ve anlatım olanaklarından etkili bir şekilde yararlanılmıştır.

“— Demek öyle, dedi. Eski konakta artık bir insan yaşayacak... Çok iyi... Köhneleşmişti epeyce. Adamcağız toparlar, düzeltir orayı yeniden adam eder.”(s.25)

Kişiler arası diyaloglarda geçen bazı deyim ve söz öbekleri çocukların anlama evrenini genişletmektedir. Dil bilinci ve duyarlılığı güzel bir kurguyla hissettirilmektedir.

“Canlarının çektiği atları zevkle yiyorlardı biz de onları zevkle izliyorduk.”(s.20)

“Alagözü kafese koymadan önce bizde sevip okşadık.” (s.24)

“Ertesi gün eski konağa doğru yürürken ‘tak tak’ sesler duydum.”(s.35)

Yukarıda da görüldüğü gibi anlatımda beş duyu organına da yer verilerek okuyucunun olayları daha iyi hissetmesi ve somutlaştırması amaçlanmaktadır. Öyküleyici anlatımlar, betimleyici anlatımla desteklenerek olayların zihinde canlandırılması kolaylaştırılmıştır.

4.1.5. Küçük Balıkçılar

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Cavit YAREN

Yayınevi: Bilgi Yayınevi-Ankara

Yayın yılı: 5. Baskı, 2003

Sayfa sayısı: 46

4.1.5.1. “Küçük Balıkçılar” Adlı Kitabın Tasarım ve Resim Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 8’ de bulunmaktadır.

a. Boyut

“Küçük Balıkçılar” adlı hikâye kitabı 13,5×19,5 cm ebatlarında ve 78 gram ağırlığındadır. Büyüklük, ağırlık ve hacim olarak çocukların kolayca taşıyabileceği ve kullanabileceği ölçülere sahiptir.

b. Kapak ve Cilt

“Küçük Balıkçılar” adlı kitapta Amerikan Bristol karton kapak kullanılmıştır. Kitabın ön ve arka kapağı tamamen açıldığında tek bir sayfaymış gibi bütünlük oluşturularak tasarlanmıştır. Resim ve üst bilgiler için oluşturulmuş çizgi sırt kısımda da devam ederek ön ve arka kapak arasında kesintiye uğratılmamıştır.

Ön kapağın üst kısmında yeşil bir zemin üzerinde büyük harflerle yazarın adı ve “Bilgi Yayınevi Çocuk Kitapları” açıklaması bulunmaktadır. Orta kısımda ise dikkat çekmesi açısından kırmızı kutucuk içerisinde kitabın adı bulunmaktadır. Kitabın adı ve resim arasında kaçınıcı basım olduğu belirtilmiştir. Ön kapağın yarısını bu bilgiler oluştururken alt kısmını kapak resmi oluşturmaktadır. Resim için ön kapak, sırt ve arka kapak bütünlük içinde kullanılmıştır. Ön kapaktaki kısımda azgın dalgalar arasında kürek çekmeye çalışan iki çocuk resmedilmiştir. Dalgaların ve çocukların hareketleri hikâyenin heyecan ve adrenalin içerdiğini yansıtan bir özelliktir.

Arka kapağın üst kısmında yine ön sayfada olduğu gibi yeşil zemin üzerinde yazar ve yayın evinin bilgisi yer almaktadır. Yeşil kısmın altında kitabın adı, basım yılı ve kitapla ilgili tek cümlelik bir ipucu bulunmaktadır. Alt kısımda ise ön kapakta oluşturulan resmin devamı bulunmaktadır.

Sırt kısmında yayınevinin amblemi ve kitabın adı vardır.

İç kapaklarda ise yazar ve kitabın adı, kapak ve iç resimlerin kim tarafından yapıldığı, MEB tarafından belirtilen tavsiye kararı, yazarın Bilgi Yayınevi’nden çıkan çocuk kitapları ve yayınevine ait bilgiler yer almaktadır.

Kitap cildinin oluşturulmasında tutkallama tekniği kullanılmıştır. Seri üretim için elverişli olan bu teknik, dayanıklılık noktasında çocuk okurlar için uygun değildir.

Kitap kapağının tasarımı bütünlük oluşturması açısından güzel bir görünüme sahiptir. Okuyucuyla ilk etkileşimi oluşturacak bu tasarım, dikkat çekici bir özelliğe sahiptir. Kitap ve yazar hakkında okuyucuya yeterli bilgiler sunmaktadır. Fakat ön ve arka sayfada, kitabın adı belirtilirken büyük bir yazım yanlışı yapılmıştır. Kitabın adı her iki sayfada da başlık kurallarına uygun olmayan küçük harflerle yazılmıştır: “küçük balıkçılar”

c. Kâğıt

Kitapta 1. hamurdan elde edilmiş beyaz renkli kâğıt kullanılmıştır. Beyaz kâğıt üzerine kullanılan siyah font, kitaptaki yazıların gayet net gözükmesini sağlamıştır. Aynı zamanda zemin figür arasında kontrast oluşturmaktadır. Kâğıt kalitesi, görsellerin ve yazıların net görünmesini sağlaması açısından olumlu özellikler taşımaktadır.

. Harf

Kitapta calibri yazı karakteri kullanılmıştır. Harf büyüklüğü 14 puntodur. Özellikle harflerin el yazısındaki yazımıyla benzerlik göstermesi, okuyucuya daha rahat bir okuma imkânı sağlamaktadır.

d. Sayfa Düzeni

Kitabın, sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Tek sütundan oluşan sayfalarda hedef kitlenin rahat bir okuma gerçekleştireceği şekilde satır arası boşluğu oluşturulmuştur. Bu da sayfanın daha sade ve düzenli

görünümünü sağlamaktadır. Metin her iki yana yaslanarak düzenlenmiştir. Paragraf ve cümle uzunluklarının kısa olduğu görülmektedir. Sayfalar, okuyucunun okuma sürecini destekleyici nitelikte bir düzen ve uyum içerisindedir.

e. Resim

Hikâyede on iki resim bulunmaktadır. Kapak resmi renkli olarak basılmış, arka ve ön kapağın tümünü kapsayarak bütünlük oluşturmuştur. Geri kalan resimler ise siyah beyaz renklerle basılmıştır. Sayfa içindeki bu resimler tamamen olay ağırlıklı görsellerdir. Çevreye ait ayrıntılara yer verilmemiştir. Bu durum okuyucuyu tamamen olaya yönlendirmektedir.

Resimler genel olarak tamamlayıcı özelliğe sahiptir. Resimlerin bir kısmı tüm sayfaya yerleştirilmiş, bir kısmı ise metinle aynı sayfada yer almaktadır. Bazı resimlerin olaylardan birkaç sayfa sonra verilmesi resim-metin ilişkisini bozmaktadır. Örneğin on ikinci sayfada verilen resimle ilgili olay dokuzuncu sayfada anlatılmaktadır.

Bazen de on dokuzuncu sayfada olduğu gibi resim, iki benzer olayın geçtiği sayfalar arasında kullanılmıştır. Bu durum da resmin önceye mi sonraya mı ait olduğuna dair karışıklık oluşturmaktadır.

4.1.5.2. “Küçük Balıkçılar” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Yüzmeyi, denizi ve balık tutmayı çok seven iki küçük arkadaşın başından geçenleri anlatan bu hikâyede pişmanlık, tedbirsizlik ve hırs konuları ön plana çıkarılmıştır.

Onur ve Murat plastik, şişme bir botla balık tutmaya çıkarlar. Babaları ikisini de dikkatli olmaları konusunda uyarmıştır fakat ikisi de bu uyarıları kulak arkası yapmıştır. İyi yüzdükleri için kendilerine çok güvenmektedirler. İlk başlarda kıyıda biraz uzaklaşırlar. Balık tutmanın sevinciyle rüzgârın onları uzaklaştırdığını fark edemezler önceleri. Kıyıda çok uzaklaştıklarını anlarlar fakat daha fazla balık tutmanın hırsıyla balık tutmaya devam ederler. Akşam olmuştur. Geri dönüş yapmak isterler ama bu seferde rüzgârın etkisiyle kıyıya dönemezler. Azgın dalgalarla mücadele ederler neredeyse boğulacaklardır. Küçük bir kara parçası görür ve onun üzerine çıkarlar. Korkudan uyuyakalırlar bir kovukta. Aileleri onları bulur ve yaptıkları hatanın utancını bir daha unutamazlar.

Hikâye olay ağırlıklıdır. Çocukların duygu ve düşünceleri açık ve net anlatılmaktadır. Konu özgün bir kurguyla ele alınmıştır. Sürükleyici ve heyecan verici bir kurguyla okuyucunun merak duygusu diri tutulmuştur. Olayların oluşturulmasında inandırıcılık ögesine dikkat edilmiştir.

Denizin ortasında çaresiz kaldıkları anda bir kara parçası görmeleriyle olayların akışında rastlantısallık ögesinden abartılmadan yararlanılmıştır. Neden-sonuç ilişkileri içinde mantıklı bir bağlantıyla aktarılmıştır.

“Onur, babam fazla açılmayın, dedi.

Ben de ikimizin de çok iyi yüzdüğünü söyledim. Bot patlar ya da yırtılırsa ne yaparmışız?

— Babalarımız hep korkar zaten.”(s.11)

Kişi-kşi ve kşi toplum çatışmalarıyla çocukların olaylara bakış açısı yansıtılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda çocuk ruhundaki doyumsuzluk okuyucuya hissettirilmiştir.

— Haydi, toplayalım oltaları dönelim.

— Böyle balıklı yer bulunmaz Onur. Tuttuklarımız yetmez.

— *Çok inatçısın Murat kusura bakma.*”(s.23-24)

Hikâyenin başlangıcında kahramanların hayatı hakkında kısa bir bilgi verilmiş fakat hemen olaya geçilmiştir. Bu durum okuyucuyu direkt olayın içine sokmaktadır. Ayrıca giriş kısmında olay akışında atlamalar yapılmıştır. Örneğin Murat’ın Onurların evine gitmesi ve botu şişirmeleri anlatılmış. Ardından direkt botun denize indirilişinden bahsedilmiştir. Evden çıkmaları, denize gitmelerinden bahsedilmemektedir.

b. Tema

“Çocuk dünyası ve duygular” temasının işlendiği bu metinde, hedef düzeye uygun bir kurguyla tema-konu ilişkisi etkili bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. Çocukların olaylara bakışlarındaki tecrübesizlik okuyucuya hissettirilerek onlara yaşamsal bir deneyim kazandırılmak amaçlanmaktadır. Kişilik gelişimleri açısından etkili bir tema seçimi yapılmıştır. Anne-baba ve çocuklar arasındaki düşünce farkı etkili bir kurguyla somutlaştırılmıştır.

c. İleti

Metinde okuyucuya, yapılacak işlerde tedbirli davranılması gerektiği vurgulanmaktadır. İletiler öncelikle karşılıklı diyaloglar vasıtasıyla okuyucuya doğrudan aktarılmaya çalışılmış, aynı zamanda oluşturulan kurguyla da aktarılan bu ilenin nedenleri dolaylı olarak hissettirilmiştir.

“Ancak fazla açılmayın. Hava değişirse işiniz zorlaşır aman ha!

— *Ama baba ikimiz de iyi yüzüyoruz.*

— *Deniz bu, hiç belli olmaz.*

— *Biz denizden hiç korkmayız.*

— *Deniz de sizden korkmaz, unutmayın!*”(s.6)

Yukarıdaki diyalogdan anlaşılacağı gibi aileler tedbirli davranılması gerektiğini vurgularken çocuklardaki bu eksiklik anlatılmaya çalışılmıştır.

Bazen de olaylar karşısından çocuk kahramanların kendilerine güvenmeleri okuyucuya hissettirmeye çalışılarak kişisel gelişimi destekleyen iletilere yer verilmiştir.

“Su insanın boyunda da kaldırır daha derinlerde de. Önemli olan yüzebilmek... Yeter ki telaşlanma, korkma.”(s21)

Olayların düğümlenme noktasında gördükleri karaya ulaşmak için gösterdikleri çaba ise okuyucuya, her durumda mutlaka bir çare bulunabileceği bunun için inanmak ve çabalamak gerektiği vurgulamaktadır.

Karaya ulaştıklarında, aramaya çıkanların kendilerini fark etmeleri için yırtık botlarını bayrak gibi yaparak en yüksek kayaya takmaları ise olaylar karşısında yaratıcı çözüm bulmak için düşünmek gerektiğini iletmektedir.

Ailelerin onları bulduğunda bağırıp çağırmadan, yapılan yanlış yüzlerine vurmamaları, okuyucuda hoşgörü anlayışını oluşturmaktadır.

Küçük balıkçıların kıyıya getirildiklerinde anneleri ve diğer tatilciler tarafından öpülmeleri ise yaşanan üzücü durumlarda birlik ve beraberliğin oluşturulması gerektiğine dair toplumsal bir ileti sunmaktadır.

ç. Karakter (Kahraman)

Hikâyenin ana kahramanlarını Murat ve Onur oluşturmaktadır. Kahramanların karakter özellikleri, davranışları ve birbirleri hakkında yaptıkları yorumlarla geliştirilmiştir. İkisi de açık ve devingen karakter özelliği taşımaktadır. Karakterlerdeki bu devingenlik, yaşanan olaylarla inandırıcı kılınmıştır.

“Babaları onları kucaklarken ne söyleyeceklerini bilmiyorlardı. Murat’la Onur üzgündüler. Onların sözlerini dinlememişlerdi.”(s.45)

“Murat! Murat!

— Uyumuş zavallı, birden çok yoruldu. Belki de kendine kızıyordur. Beni dinlemedi çünkü ama akıllı arkadaş.”(s.43)

“ — İyiyim, dedi Onur. Ama az daha boğuluyordum. Sağ ol. Sana çok şey borçluyum.

Murat:

— Bırak bunları şimdi, dedi Murat. Kalk. Böyle yatarsak hasta oluruz.”(s.37)

Yukarıdaki diyalogdan da anlaşılacağı gibi Murat, hırslı olaylar karşısında soğukkanlı ve yönetici ruhlu fakat tedbirsiz ve inatçı bir karakter özelliği taşımaktadır. Onur ise Murat’ın aksine olaylar karşısında daha dirençsiz ve güçsüz bir karakterdir. Onur’un bu karakteri Murat’ın yönetici ruhunu artırmaktadır. Kahramanlardaki bu karakter farklılığı, okuyucunun doğru ve mantıklı davranışı belirleme noktasında karşılaştırma yapmasına imkân sağladığı için olumlu bir özelliktir.

Babalar ise koruyucu ve kollayıcı bir karakter özelliği sergilemektedir. Onların bu özellikleri ana kahramanların davranışlarındaki yanlışlıkların belirlenmesine katkı sağlamaktadır. Olaylar karşısında gösterdikleri hoşgörülü davranışlar ise okuyucuda yapılan yanlışların yüze vurulmaması gerektiğine dair bir anlayış oluşturmaktadır.

Karakterlerin sayısının az olması okuyucunun olayları daha iyi kavramasına yardımcı olmaktadır. Kahramanların yaşları ve davranışları örtüşmektedir. Bu durum da kahramanların inandırıcılığını artırmaktadır. Kahramanların küçük yaştaki çocuklardan seçilmesi ve çocuk ruhunu yansıtmaması, okuyucunun kahramanlarla daha iyi özdeşim kurmasını sağlayıcı bir özelliktir. Ana kahramanların karakterlerindeki devingenlik okuyucuyu doğru davranışa yönlendirmektedir. Aynı zamanda bu özellik karakterlerin idealize edilmemiş olduklarını göstermektedir.

d. Çevre

Hikâyede anlatılan çevre olayların geçtiği somut mekân olarak değerlendirilmektedir. Olay denizde geçmektedir. Fakat ara ara dalgaların hareketlerinden denize bazı ruh halleri yansıtılmaktadır. Bu durum da olayın akışını daha da somutlaştırmaktadır.

Zaman olarak sabahdan akşama kadar geçirilen vakit ele alınmıştır. Ara ara güneşin konumundan hareketle zaman tahminleri yapılmıştır. Bu durum okuyucunun bilgiye düşünerek ulaşmasını sağlamaktadır. Okuyucuyu da olayların içine çekmektedir.

Olayın geçtiği çevre okuyucunun hayalinde canlandırabileceği şekilde kurgulanmıştır. Çocukların kurtulduklarında sahilde bir bayram havasının oluştuğunu ifade eden cümleler toplumsal çevrenin olaylar karşısındaki tutumunu göstermektedir.

e. Dil ve Anlatım

Öyküleyici anlatımla oluşturulan hikâyede olaylar, iki kahramanın arasında geçen diyaloglar yardımıyla anlatılmaktadır. Çocuklar arasında geçen konuşmalarda günlük konuşma dilinin kullanılması kahramanların inandırıcılığını artırdığı gibi anlatımdaki samimiyeti de yansıtmaktadır.

“— Balık vurdu Murat... Aman sus... Hah! Bir daha vurdu... Dur bakayım kimmiş bu kapımızı çalan güzel balık.”(s.14)

Yukarıdaki alıntıdan anlaşılacağı gibi yazar kısa ve kurallı cümleler kurarak anlaşılabilirliği ve akıcılığı artırmaya çalışmıştır. Deyimler, mecazlar ve sıfat tamlamalarıyla konuşma dilindeki zenginliği ortaya çıkarmıştır. Cümle yapıları ve uzunluğu hedef kitlenin gelişim düzeyine uygundur. Karşılaştırma, benzetme gibi farklı düşünceyi geliştirme yollarının kullanılması, hikâyeyi daha anlaşılır hale getirmektedir.

“— Oh! Beşik gibi sallıyor dalga...

— Beşik gibi gerçekten, ne güzel...”(s.18)

Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarının, hikâye genelinde okuyucuya sezdirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Noktalama işaretleri ve imla kurallarının dikkatli kullanımı, anlatımın duru ve akıcı olması okuyucuda dil bilinci ve duyarlılığı oluşturmaya yönelik olumlu özelliklerdir.

Hikâye genelinde etkili bir dil ve anlatımın olduğu görülmekle birlikte bazı baskı hataları cümlelerin akışını bozmaktadır.

“İki arkadaş küçük el kürekleriyle kıyıdan yavaş yavaş uzaklaşırken içlerinde hafif bir ürperti vardı. Ne ki bu ürperti çabuk unutuldu.”

Ayrıca “Murat’cığım” kelimesinin sık kullanılması, kelimeye samimiyet duygusunun abartılı olarak aktarıldığını göstermektedir.

4.1.6. Kör Kaptan’ın Serüvenleri

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Elif BALTA

Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları-İstanbul

Yayın yılı: 6. Baskı, 2016

Sayfa sayısı: 84

4.1.6.1.“Kör Kaptan’ın Serüvenleri” Adlı Kitabın Tasarım ve Resim Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 9’ da bulunmaktadır.

a. Boyut

“Kör Kaptan’ın Serüvenleri” adlı hikâye kitabı 13,5×19,5 cm ebatlarında ve 105 gram ağırlığındadır. Çocuk kitapları için normal kabul edilen boyutlara yakındır. Büyüklük, ağırlık ve hacim olarak çocukların kolayca taşıyabileceği ve kullanabileceği ölçülere sahiptir. Çocukların el yapılarına uygun biçimde hazırlanmıştır.

b. Kapak ve Cilt

Kitapta Amerikan Bristol kapak kullanılmıştır. Renkli basımların daha canlı yansıtılması açısından kullanılan kapak hedef düzeye hitap etmektedir. Kapağın tamamı kapak resmi için kullanılmıştır. Yazarın ve kitabın adı resmin üzerine gelmiştir ama resimde yazının geldiği yerlerin boş alanlar olarak belirlenmesi, yazıların resmi engellemesini önlemiştir.

Ön kapağın üst kısmında yazarın adı, hemen altında ise kitabın adı büyük harflerle ve farklı punto ve yazı karakterleriyle verilmiştir. Bu sayede hem yazar adına hem de kitap adına dikkat çekilmiştir. Ön kapağın orta alt kısmında yayınevinin amblemi, sağ alt kısmında ise kaçınıcı basım olduğu belirtilmiştir. Kitabın tavsiye edilen yaş aralıklarından bahsedilmemesi, kitap seçimi yapacak kitle açısından olumsuz bir özelliktir. Kitap sırt kısmında kitabın ve yazarın adı ile yayınevinin amblemi bulunmaktadır. Bu durum, kütüphaneden kitapların bulunması açısından olumlu bir özelliktir.

Arka kapakta ise resmin devamı, kitabın adı ve kitapla ilgili kısa ve meraklandırıcı bilgilendirme yer almaktadır. Resimde deniz ve kumsal hissettirilmek istenmiş ama ayrıntıya girilmemiştir. Bu yüzden resim sanki zemin rengi gibi yansıtılmıştır.

Arka ve ön kapağın tamamını kaplayan resimde kumsal, çocuklar ve kaptan figürleri vardır. Resimde kaptan ön plana çıkarılmıştır ve diğer karakterlere göre çok büyük çizilmiştir. Sevimli bir yüz ifadesi oluşturulmuş ve göz renklerinin farklılığı hissettirilerek başlıkla ilişkilendirme yapılmıştır. Çocuk kitabı olduğunu belli eden bir kapak tasarımı oluşturulmuştur.

c. Kâğıt

2. hamur kâğıt kullanılmıştır. Kâğıt baskıda sorun oluşturmayacak bir kalınlığa sahiptir. Kitaptaki yazılar gayet net gözükmemektedir. Kâğıdın mat bir renge sahip olması, ışık yansımalarını engellemektedir. Bu durum, kitabın okunabilirliği ve okuyucunun göz sağlığı açısından da olumlu bir özelliktir. Fakat kâğıdın kolay yırtılması, hedef kitle için olumlu bir özellik değildir.

ç. Harf

“Kör Kaptan’ın Serüvenleri” adlı kitapta 14 puntolu “Times New Roman” yazı karakteri kullanılmıştır. Başlıklar ise dikkat çekmesi açısından bold ve farklı karakterde yazılmıştır. Açık sarı zemin üzerine siyah tonda yazı karakterinin kullanılması daha sağlıklı bir okuma yapma imkânı oluşturmaktadır.

d. Sayfa Düzeni

Kitapta yazılar iki yana yaslı şekilde ve tek sütundan oluşmaktadır. Sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Harf ve satır

aralarındaki boşluklar hedef kitlenin gelişim özelliklerine uygun olarak ayarlanmış, okuma akışını destekleyecek ve gözü yormayacak şekilde düzenlenmiştir.

e. Resimler

Hikâyede on bir resim bulunmaktadır. Kapak resmi hariç diğer resimler siyah beyaz olarak basılmıştır. Bu durum resimlerdeki renk unsurunun işlevini düşürmektedir. Resimler yazı ile beraber değil tüm sayfayı kaplamaktadır. Resimlerde ayrıntıların gösterilmediği görülmektedir. Çoğu resim ise o anki olayı değil durumu yansıtmaktadır ve tamamlayıcı özelliğe sahiptir. Resimlerin gerçekliğe yakın olmadığı görülmektedir. Bu durum çocukta resim çizme algısını ortaya çıkarmaktadır. Kapak resmindeki kız ve erkeklerin kıyafetlerinde kullanılan renkler, okuyucuda cinsiyetlere yönelik belirginliğin ortaya çıkarıldığını göstermektedir.

Siyah-beyaz baskının oluşturduğu olumsuzluk dışında resimler hedef kitle açısından olumlu özelliklere sahiptir.

4.1.6.2. “Kör Kaptan’ın Serüvenleri” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Bu kitapta kendini denizlere adayan bir kaptanın hayalle gerçek arasındaki yaşantıları dile getirilmektedir. Sahilde balık tutar ve deniz kabuğu toplayan çocuklarla tanışıp, onlara her gün bir serüven anlatır. Her serüven denizde geçer, çünkü o bir kaptandır fakat her serüvenin konusu ve çocuklara verdiği iletiler farklıdır. Son serüvende ise gerçeğe hayal arasında bir bağlantı kurar. Kurduğu bu bağlantıyla çocuklar anlattıklarının gerçek mi, düş mü olduğuna karar veremez. Bu

durumu onun gizemini iyice artırır. Kitabın başlarında çocukluk hayallerinden ve K r Kaptan lakabının nereden geldiğinden bahseder. Çocukken hayal ettikleri kahramanlara özenerek, arkadaşı Ferhan’la namı diğ r amiral e kaçırdıkları kayığı ve yıllar sonra onunla Almanya’daki karşılaşmasını anlatır.

Yardımlaşma, merhamet ve misafirperverlik duygularının işlendiğı “Sandaldaki    Kişi” adlı hikâyede ise savaş nedeniyle Yunanistan’dan kaçan bir subay ve ailesi ile denizin ortasında karşılaşması ve onları kurtarıp yeniden hayata dönmeleri anlatılır. Kişi-toplum çatışmalarının örnekleriyle gerçeklik kazanan hikâyenin sonunda, Yunanistanlı subayın köpeklerinin adını Kurtuluş savaşı yıllarında Mustafa Kemal’e duydukları öfkeyle Kemal koymalarındaki yanlıştan dolayı duyduğı, vicdan azabı hissettirilir.

“Knidoslu Bebek” adlı hikâyede zor şartlar altında Knidos’da yaşayan Mesut’un doğıum yapan eşini Dat a’ya götürmek için  ektiğı korku dolu anlar anlatılmaktadır. Kişi-doğıa çatışmasıyla oluşturulan hikâyede cesaret ve yardımseverlik konuları işlenmiştir.

“ Yağımur denizin üstünü  il  il oyarak yağımaya başladığı zaman ben en yakın kıyıyı kestirmiş ve rotamı değıştirmiştim. Bir an önce kendimi Dat a Yarımadası’nın en batısındaki tarihi liman Knidos’a atmalıydım.”(s.32)

“Rodoslu  ocuk” adlı metinde ise  ocuk yaşta anavatan hasreti yaşayan bir çocuğun kaçak yollarla Türkiye’ye gelmek için Turgut Kaptan’ın gemisine sığınması anlatılarak vatan ve millet sevgisi konusu işlenmektedir. Rodoslu Türk çocuğuna yardım etmek isteyen fakat kanunları da çiğnemek istemeyen kaptanın kendisiyle  atışması hikâyeye inandırıcılık katmaktadır.

“Beklenmedik Konuk” adlı hikâyede gemi çalışanlarının birinin oğıu olan Cem de Turgut Kaptan’la bir yolculuğı katılır. Yolculuk yaparken, denizin ortasında karşılaştıkları göçmen kuşlardan biri yaralı olduğı için gemiye konar. Cem ve Turgut

Kaptan kuşun yarasını iyileştirirler ve İskenderiye limanından tekrar gökyüzüne salarlar. Bu hikâyede de hayvan sevgisi konu edinilmiştir.

“Gemideki Eşek” adlı hikâyede Erdek’ten alınan bir eşeğin feribota yüklenip Avşa adasına götürülürken çekilen sıkıntı anlatılarak hayvanların doğal yaşam alanlarının dışında huzursuzlaştıkları dile getirilmiştir.

Yukarıda da görüldüğü gibi Kör Kaptan hayal ya da gerçek olduğu tam olarak bilinmeyen olayları başından geçiriyor gibi okuyucuya aktarır. Bu da hikâyenin kurgusuna ayrı bir özgünlük katmaktadır. Her metinde mutlaka bir çocuk kahramanın olması anlatılanlar karşısında çocukların ilgi ve merakını diri tutmuştur. Kör Kaptan’ın içsel konuşmalarıyla yarattığı kişinin kendisiyle yaşadığı çatışmalar ve deniz şartlarının anlatıldığı doğa- kişi çatışmaları ağırlıktadır. Son serüvene kadar olaylar dizisinde inandırıcılık ögesi diri tutulmuştur. Bu sayede okuyucunun düşünmesi, düş kurması, heyecanlanmasına ve hoşça vakit geçirmesine olanak sağlanmıştır.

b. Tema

Hayallerin ve gerçeklerin birbirine karıştığı bu kitabın genelinde “çocuk dünyası” tema olarak işlenmiştir ama her serüvende de farklı bir temadan yararlanılmıştır.

İlk serüvende anlattığı hikâyede daha çok “çocuk dünyası ve kişisel gelişim” teması işlenmiştir. İkinci serüvende ise “erdemler ve Millî kültür” teması işlenmektedir.

“Rodoslu Çocuk” metninde vatan sevgisiyle dolu bir çocuğun başından geçenler anlatılarak “vatandaşlık” teması okuyucuların zihninde somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Yaralı bir leyleğin iyileştirilerek tekrar özgürlüğüne kavuşturulduğunun anlatıldığı “Beklenmedik Konuk” adlı hikâyede “özgürlük ve sevgi” teması işlenerek evrensel bir değer aktarımı yapılmıştır.

Hayvan hakları temasının işlendiği “Gemideki Eşek” adlı hikâyede Erdek’ten alınan bir eşeğin gemide yaşadığı huzursuzlukla, hayvanların doğal yaşamlarına dikkat çekilmek istenmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi kitapta, kültürel mirası yeni kuşaklara aktarıcı, evrensel değerleri öne çıkaran okuyucunun kişilik gelişimlerine katkı sağlayan, günlük yaşama uygun temaların seçilmesi hedef kitle açısından uygun bir özelliktir.

c. İleti

Hikâyenin ana kahramanı Kör Kaptan’ın başından geçen her olayda okuyucuya farklı bir ileti verildiği görülmektedir.

İlk serüvende hayallerin peşinden koşmak gerektiği vurgulanmıştır. Çocukların aileleri ile arasında geçen kişi kişi çatışmalarıyla sorunların kavga ve şiddetle değil iletişimle çözümleneceği hissettirilmiştir.

“Eve vardığımda korkudan titriyordum. Babam şimdi hep sözünü edipte yapmadığı şeyi yapacak: Çapanın sapını çıkaracak ve beni onunla dövecekti!.. Ama hayır, öyle olmadı, beni karşısına aldı uzun uzun öğüt verdi. Bende yaptığım yanlış o zaman daha iyi anladım.”(s.16)

Gerçekleşmeyen hayallerin üzüntü yaratmaması gerektiği mutluluğun insanın elinde olduğu anlatılmıştır.

“Özlemle gerçeği buluşturmak, öyle ya da böyle bizim elimizde değil miydi?”(s.18)

İkinci hikâyede Turgut Kaptan’ın savaştan kaçan bir Yunan subayına yardım etmesi ve onların tekrar hayata bağlanmalarını vesile olarak Türklerin insani yardım anlayışını, kin ve nefret duygularını bastırarak evrensel bir bakış açısına sahip oldukları iletilmiştir. Hikâyenin sonunda Yunan subayının yaptığı yanlıştan dolayı

üzülmesiyle çocuklara “Düşmana bile saygılı davranılması gerektiği” mesajı verilmektedir.

“Knidos’lu Bebe” adlı serüvende ise insan yaşamına verilen değer ve dostluk bilinci aşılarmaya çalışılmıştır.

“Beklenmedik Konuk” adlı hikâyede yardımcı kahramanlardan Cem’le birlikte yaralı leyleğin iyileşmesinde gösterdikleri itinalı davranışlarla, zorda kalmış bütün canlılara yardım edilmesi gerektiği ileilmeye çalışılmıştır.

“Rodoslu Çocuk” adlı hikâyede ise vatan millet sevgisi ile kanuna karşı gösterdiği hassasiyet vurgulanmaya çalışılmıştır.

“Bütün gün kendimle hesaplaştım. Yasa dışı bir şey yapmamayı, dürüstlük yolundan sapmamayı ilke edinmiş bir insandım ben.”(s.46)

Erdek’ten alınan bir eşeğin feribota yüklenip Avşa adasına götürölürken yaşananların anlatıldığı “Gemideki Eşek” adlı hikâyede hayvanların doğal yaşam alanlarının dışında huzursuzluk yaşadıkları vurgulanmaktadır. Fakat Mehmet Ağa’nın eşeği turistleri gezdirmek gibi ticari bir maksatla kullanmasına kimsenin karşı çıkmaması okuyucuda bu olayın normal bir durum gibi hissettirilmesi hedef kitlenin kişisel ve ahlaki gelişimini olumlu yönde etkileyen bir ileti değildir. Bu yüzden hikâyenin günümüz basımlarında bazı olayların güncelleştirilip, hayvan haklarına uygun olarak yansıtılması, çocuk okurların doğru davranış kalıpları kazanması bakımından önem arz etmektedir.

Kitabın sonunda ise bir gözünün çocukken nasıl kör olduğunu anlattıktan sonra her türlü sıkıntıya rağmen yaşama güzellik katmanın insanın elinde olduğunu vurgulamıştır.

“Yaşamak bütün eksiği ve gediği ile güzel. Onu güzel kılmak, yaşanılır kılmakta iş.”(s.79)

Hikâyenin geniş bir ileti kapsamı bulunmaktadır. Okuyucunun kişilik, ahlaki, ulusal ve evrensel gelişimini destekleyen iletiler bütünlük içinde verilerek, okuyucunun her açıdan kendinin geliştirilmesi sağlanmaktadır. Özellikle iletilerin okuyucunun düş ve düşünce evreninde güzel duygular bırakması olumlu bir özelliktir.

ç. Karakter (Kahraman)

Hikâyenin kahramanları küçük bir sahil kasabasında tatillerini geçiren çocuklardır. Kapalı karakter özelliği göstermektedir. Asıl kahraman ise Kaptan Turgut'tur. Kahramanın karakteri önce dış görünüşüyle oluşturulmuş sonrada kendi yaşantısıyla desteklenmiştir.

“Bu yaz gününde koyu ve kalın giyecekler giymişti. Gözlerine siyah bir gözlük takmıştı. Yüzü gür ve göğsüne doğru uzanan bir kırçıl sakallarıyla örtülüydü. Ağır ve sallantılı bir yürüyüşü vardı. İri yarı olduğu için bize o an korkutucu gelmişti.”(s.3)

Turgut Kaptan her hikâyede farklı karakter özelliklerini ön plana çıkarmaktadır.

Birinci hikâyede gizemli, hayalperest bir karakteri yansıtmakta, “Sandaldaki Üç Kişi” adlı hikâyede ise yardımsever, ırk ve din ayrımı yapmayan bir karakter anlayışını hissettirmektedir.

“Knidos’lu Bebek” serüveninde dostunun yardımına koşan bir kahraman karakterine bürünmüştür.

“Rodoslu Çocuk” adlı hikâyede ise kanunlardan vazgeçmeyen ama vatan hasretiyle yanan bir çocuğun içindeki hırsa, inanca ve sevgiye de dayanamayan bir karakter yansıtılmıştır.

Yaralı leyleği tedavi ettiklerini anlatan “Beklenmedik Konuk” adlı hikâyede ise sevgi ve merhamet karakterleri ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Turgut Kaptan namı diğer K r Kaptan’da her hikâyede farklı olumlu karakter özellikleri yüklenerek adeta bir tip oluşturulmaya çalışılmıştır. Kahramanda yansıtılan iletiler okuyucunun özellikle kişisel, ahlaki ve milli kimlik gelişimini geliştirici özelliklere sahiptir. Evrensel insanlık değerlerini yansıtıcı unsurlar bulunmaktadır.

Yan kahramanlar ise genellikle olayların akışında K r Kaptan’ın özelliklerini ortaya çıkarmak için kullanılmıştır. Yan kahramanlar arasında eşekleri ticari amaç için kullanma peşinde olan Mehmet Ağa haricinde olumsuz özellik yansıtan bir karakter yoktur. Özellikle her serüvende  ocuk kahramanlardan yararlanılması hedef kitlenin hikâyede olaylara inanmasını ve kahramanlarla özdeşim kurmasını kolaylaştırmaktadır.

d.  evre

Her hikâyede farklı bir mekân ve zaman kullanılmıştır. Bazen açık ve somut mekân özellikleri oluşturulmuş bazen de mekâna algısal bir yükleme yapılmıştır.

Mekân olarak genellikle gemi ve deniz kullanılmıştır. Denizin rüzgâr ve yağmurla birlikte oluşturduğu hareketler, okuyucunun hayalinde canlandırabileceği şekilde tasvir edilmeye çalışırken bu hareketlere aynı zamanda algısal bir yükleme de yapılmıştır.

“Fırtına patladığında akşam zeriydi. Bir anda ortalığın karardığını, ufukların şimşek  atlamalarıyla yarıldığını gördüm. Bulutlar birbirlerinin üzerine yığılarak sanki bir anda gökyüzünü kapladılar. (...) Dalgalarla ne kadar boğuştuğumuzu kestiremiyorum.”(s.32)

Ser venlerde zaman akışı mantıksal bir düzende sağlanmışır. Özellikle son hikâyede gerçekten yaşanmış gibi anlattığı bir kurguyu sonradan rüyaya çevirmesi ise

çocukların aklını karıştırmış, olayların gerçek olup olmadığı noktasında çocukları çelişkiye düşürmüştür. Bu durum okuyucuyu şaşkınlığa uğratmaktadır.

e. Dil ve Anlatım

Hikâyeler Kör Kaptan'ın, yani birinci kişi ağzından anlatımla sunulmuştur. Hikâyelerde betimleyici ve hikâye edici anlatım, beraber kullanılmıştır. Bu sayede anlatılanlar okuyucunun gözünde ayrıntılı olarak canlandırılmış ve hikâyeye canlılık katılmıştır.

“Akdeniz inanılmaz güzellikteki günlerinden birindeydi. Uçsuz bucaksız bir dinginlik halinde deniz masmavi uzanıyordu. Sanki çırpınıp durduğu ve yorgun düştüğü günlerin acısını çıkarıyor, dinleniyordu.”(s.49)

Tasvirlerle anlatıma güç katılmıştır. Denizdeki hareketlere anlam yüklenmiş, deniz kişileştirilmiştir. Kullanılan deyimler, benzetmelerle anlatımdaki edebî güç okuyucuya hissettirilmeye çalışılmıştır.

“Hey! Hacı Baba! Dedim, öyle düşünüp durma! Nasıl olsa sizin o taraflara gidiyoruz.”(s.55)

“Mehmet Ağa eşeği çözdü. Yularından çekti. Beş-on metre tıpış tıpış Mehmet Ağa'nın arkasından giden eşek, denize bir-iki adım kala rappadak durdu.”(s.62)

“Deh dedik, adım atmadı; çüş dedik bana mısın demedi, çiftelyi savurdu.”(s.68)

Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi günlük konuşma dili, ikilemeler ve yansıma sesler kullanılarak, anlatımda akıcılık ve samimiyet oluşturulmuştur. Az da olsa argo kelimelere de yer verilerek anlatımdaki doğallık ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Nadiren de olsa günlük hayatta fazla tercih edilmeyen kelimelerin kullanıldığı da görülmektedir.

“Yarayı bir güzel temizledik. Sağaltıcı ilaçlar sürdük. Kurumuş kanlarını filan bir bir sildik.”(s.55)

“Az önceki delişmen hayvanın yerinde yeller esiyordu.”(s.67)

Çocukken sol gözündeki görme yetisini kaybettiğinden dolayı Turgut Reis’e Kör Kaptan denilmesi ve kitap adının da bu şekilde oluşturulması, çocuk gelişimi ve algılayışı açısından uygun değildir. Okuyucularda görme engelli diğer insanlar için de “kör” kelimesini kullanma alışkanlığı yaratabilir. Bu durum toplumsal kişilik gelişimi açısından uygun bir davranış kalıbı oluşturmamaktadır.

Genel olarak hikâyede Türkçenin anlatım gücünün okuyucuya hissettirildiği görülmektedir. Okuyucunun dilsel düzeyinin geliştirilmesini destekleyici niteliktedir.

4.1.7. Cüceler Gezegeni

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Elif BALTA

Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları-İstanbul

Yayın yılı: 9. Baskı, 2016

Sayfa sayısı: 96

4.1.7.1. “Cüceler Gezegeni” Adlı Kitabın Tasarım ve Resim Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 10’ da bulunmaktadır.

a. Boyut

Kitap 13,5×19,5 cm ebatlarında ve 115 gram ağırlığındadır. Büyüklük, ağırlık ve hacim olarak çocukların kolayca taşıyabileceği ve kullanabileceği ölçülere sahiptir. Çocukların el yapılarına uygun biçimde hazırlanmıştır.

b. Kapak ve Cilt

Kitapta Amerikan Bristol kapak kullanılmıştır. Yazarın ve kitabın adı resmin üzerine gelmiştir ama resimde yazının geldiği yerlerin gökyüzü olarak belirlenmesi, yazıların resmi engellemesini önlemiştir.

Ön kapağın üst kısmında yazarın adı, hemen altında ise kitabın adı büyük harflerle ve farklı punto ve yazı karakterleriyle verilmiştir. Yazıların rengi ile gökyüzünde resmedilen ay ve yıldızların aynı olması, kitap isminin gökyüzünde parladığı hissiyatı vermektedir. Ön kapağın orta alt kısmında yayınevinin amblemi, sağ alt kısmında ise kaçınıcı basım olduğu belirtilmiştir. Kitabın tavsiye edilen yaş aralıklarından bahsedilmemesi, kitap seçimi yapacak kitle açısından olumsuz bir özelliktir.

Kitap sırtında kitabın ve yazarın adı, yayınevinin amblemi bulunmaktadır. Arkada kitabın adı ve kitapla ilgili kısa ve meraklandırıcı bilgilendirme yer almaktadır.

Kapakta kullanılan resim ön-arka kapak ve sırt kısmının tamamını kapsayarak bütünlük oluşturmaktadır. Kapakta ay ve yıldızların yer aldığı derin bir gökyüzü alanı oluşturulmuş, kitapla ilgili bilgiler de bu alanda verilerek yazı–resim bütünlüğü sağlanmıştır. Farklı bir gezegeni andıran bir toprakta astronot elbiseli birinin önündeki sivri kulaklı bir uzaylıyı kovaladığı bir resim bulunmaktadır. Kapak resmi ve kitap adı birbiriyle uyum sağlamaktadır. Hareketli bir resim oluşu da okuyucuda olanlar hakkında merak uyandırmaktadır.

Cilt tutkallama tekniğiyle oluşturulmuştur. Dikkatli, kullanılmadığında sayfaların kolay dağılmasına neden olması çocuklar için olumsuz bir özelliktir.

Resim ve yazı karakterlerinin uyumu ile ocuk kitabı olduğunu belli eden bir kapak tasarımı oluşturulmuştur.

c. Kâğıt

Kitapta sarı renkli 2. hamur kâğıt kullanılmıştır. Kâğıt baskıda ve resimlemelerde sorun oluşturmayacak bir kalınlığa sahiptir. Kitaptaki yazılar gayet net gözükmektedir. Işık yansıması oluşturmayan, göz sağlığı açısından uygun bir kâğıt kullanılmıştır. Fakat kâğıdın kolay yırtılması, hedef kitle için olumlu bir özellik değildir.

. Harf

Kr Kaptan'ın Serüvenleri adlı kitapta 14 puntolu “Times New Roman” yazı karakteri kullanılmıştır. Başlıklar ise dikkat çekmesi açısından bold ve farklı karakterde yazılmıştır. Harf büyüklüğü, sağlıklı bir okuma yapma imkânı oluşturacak özelliktedir.

d. Sayfa Düzeni

Satır ve yazı aralıkları izleme ve okuma rahatlığı sağlayacak ölçüdedir. Kitapta yazılar iki yana yaslı şekilde ve tek sütundan oluşmaktadır. Sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır.

e. Resimler

Toplam on bir resim bulunan hikâyede, kapak resmi haricindeki resimler siyah-beyaz basılmıştır. Kapak resmi canlı ve dikkat çekici gözükmektedir. Kitap içindeki resimlerin renkli yapılmasına rağmen siyah-beyaz çoğaltımı, resimlerin estetik değerini azaltmaktadır.

Resimler gerçekçilikten biraz uzak çizilmiştir. Perspektif olarak resimlerdeki kişilerin elleri ve ayakları farklılık göstermektedir. Ressamın yorumuyla oluşturulan bu farklılık, resimlerde çocuksuluk anlayışının ön planda tutulduğunu göstermektedir. Resimlerde sadece o an ki durum ya da hareket anlatılmaya çalışılmış, ayrıntılara yer verilmemiştir. Resimlerdeki figürler birbirleri ile bütünlük göstermektedir.

4.1.7.2. “Cüceler Gezegeni” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Dünyamızdaki yer altı ve yer üstü kaynakların azalması ve yaşam imkânının giderek zorlaşması nedenleriyle, uzun yıllar gözlemlenen ve yaşam belirtileri olan Gökyüzü İncisi adlı gezende yeni bir yaşam alanı kurmak için yapılan yolculuğun anlatıldığı bu hikâyede uzay ve keşif konuları işlenmektedir.

“Amacımız Cüceler Gezegeni’ne yerleşmek. Orada insanlığın bir kantonunu, bir ileri karakolunu oluşturacağız. İnsanlığın geleceğini böylelikle uzaya taşıyacağız.”(s.9)

Bilim kurgu türünde hazırlanmış bu eserde Dünya Uzay Merkezi tarafından seçilen on dört kişilik ekibin Gökyüzü İncisi adlı gezene yaptıkları yolculuk anlatılır. Kitabın

başında anlatıcının ve diğer astronotların aklını karıştıran sorularla okuyucuda merak duygusu oluşturulmuştur.

“Ancak merak ettiğimiz bir konu var: Gezegendeki cüceler insanların gelişini nasıl karşılayacak? Oraya temelli yerleşeceğimizi anlayınca karşı koyacaklar mı?”(s.9)

Uçuşa heyecanla başlayan kahraman bir yandan da Dünya’dan ayrılışına üzülmemektedir. Belki de bir daha hiç dönüş olmayacaktır. Uzak boşlukta bir meteor parçasının onlara çarpmasıyla uzay taşıtları zarar görür. Bu yüzden Ölü Gezegen’e iniş yaparlar, burada ayak izlerini bırakarak yollarına devam ederler. Bir ara uzay araçları galaksi korsanı olan Etarom tarafından kesilir. Komutan Endru kendilerinin zararsız bir uzay aracı olduklarını söylemesine rağmen galaksi korsanı onları rehin almak ister. İletişimle sağlanamayan çözüm süreci, iki grubun çatışmasıyla çözülür. Sonunda ise galaksi korsanları imha edilir. Bu durum da çatışmaların çözümünde öncelikte iletişim yolu tercih edilse de sonunda ateşli silahlarla imha edilmesi çocuklarda iletişimle çözemedikleri durumun silahla çözülebileceği fikri oluşturmaya açısından olumsuz bir durumdur.

Ardından yollarına devam ederek cüceler gezegenine ulaşırlar. Fakat Dünya’da göz ardı edilen bir durumla karşılaşılır. Bu gezegende yer çekimi dünyanınkinin yaklaşık iki katıdır ve iklim çok soğuktur bu yüzden, insan yaşamına uygun değildir. Oradaki yaşayan cücelerde yapılan araştırmalarda bu durumu kanıtlamaktadır. Alınan kararlar Dünya’ya geri dönüş yapılır.

Hikâyede olağanüstü olaylar çocuk gerçekliğine indirgenerek anlatılmıştır. Hikâyenin gelişimi mantıksal bir süreç içerisinde kurgulanmıştır. Bazı durumlarda gerçeklik ögesinden çok fantastik öğelere ağırlık verilse de okuyucunun uzayla ilgili düşüncelerini canlı tutacak bir kurgulama yapılmıştır. Özellikle kişinin kendisiyle ve karşısındakilerle yaşadığı çatışmalarla merak ögesi diri tutulmuştur. Fantastik bir kurgu olmasına rağmen olaylarda kurulan neden-sonuç ilişkileriyle mantıklı olay örgüsü oluşturulmuştur.

Kitaptaki olaylar okuyucunun düş kurmasını, düşünmesini, heyecanlanmasını ve hoşça vakit geçirmesini sağlayacak özelliktedir.

b. Tema

Uzay araçları ve uzay yolculuğuyla ilgili bir olayın anlatıldığı bu hikâyede “bilim ve teknoloji” teması işlenmektedir. Çocuklar açısından uzay gibi esrarengiz ve üst düzey bir konunun somutlaştırılarak anlatılması hedef kitle açısından olumlu bir özelliktir.

c. İleti

Hikâyede bu uzay yolculuğunun sebebi olarak Dünya’nın yaşamsal imkânlarının azaldığı ve bu yüzden uzay çalışmalarına hız verilerek, yaşamlarını sürdürebilecek yeni bir gezegen arayışına girildiği ifade ediliyor.

Bilimsel gelişmeler açısından gerçekten üst düzey bilgi gerektiren bir davranışın insanoğlu tarafından yapılabileceği algısı yaratılırken Dünya’daki hava, su, toprak gibi birçok yaşamsal ögenin kirlendiği mesajı da verilmektedir.

Araştırma grubunda farklı meslek ve yaş grubundan kişilerin yer alması, insanlık için yapılan gelişmelerde, küçük büyük herkesin rol alabileceği mesajı verilmektedir.

İletiler genel olarak çocuğun düş ve düşünce evrenine güzel etkiler bırakacak niteliktedir.

Tüm bu olumlu iletilerin yanında, farkında olunmadan çocukların bilinçaltına olumsuz iletiler de gönderilmektedir.

İnsan ömrünün neye göre değişeceği konusu, çocuk okur için soyut ve algılanması zor bir kavramdır. Bu kavramların farklı yansıtılması çocukların düşünce yapılarında karmaşaya neden olabilir.

“Yıllar önce yine Dünya’nızdan gelen bir gemiye el koymuştum. Bakın, onlar hala yaşıyorlar. Çünkü benim gezegenimde ömürler çok uzundur. Siz de uzun yıllar yaşarsınız”(s.59)

Yukarıdaki cümleler galaksi korsanı tarafından, Komutan Endru’ya söylenmektedir. Bu ifadeler insan ömrünün yaşanılan yere göre değiştiği algısı oluşturmaktadır. Kader ve inanç açısından çocuk okuyucuların belleğinde olumsuz iz bırakacak iletilerdir.

Uzaya uyum sürecinde öğretilen araçlar arasında uzay silahları da bulunmaktadır. Kahramanımızın bu silahlardan bahsederken son çarenin öldürmek olduğunu vurgulaması, okuyucuların kişilik gelişimlerinde olumsuz etki bırakabilecek bir risktir. Son çarede kullanılmak için dahi olsa, çocuk kitaplarında silah ve öldürmekten bahsetmek, çocuk psikolojisi açısından olumlu bir özellik olarak görülmemektedir.

“Bence işin en zevkli yanı ışınlanma silahlarını kullanmaktır. İki namlulu ve iki objektifli bu silahlar duruma göre değişik amaçlarla kullanılabilir. Bayıltmak, etkisiz hale getirmek ve öldürmek... Eğer karşınızdaki düşman çok tehlikeliyse ve onu etkisiz hale getiremiyorsanız, o zaman öldürücü ışınlanmada bulunuyorsunuz.”(s.8)

ç. Karakter (Kahraman)

Hikâyenin kahramanlarını uzay ekibinde bulunan on dört kişi, cüceler ve Galaksiler Kaplanı Etarom oluşturmaktadır. Kahramanların yansıttıkları karakter özellikleri genellikle diğer kahramanların konuşturulmasıyla ve davranışlarıyla geliştirilmiştir.

Küçük kahramanımız Cenk; dikkatli, meraklı ve cesaretli bir karakteri yansıtmaktadır. Ara ara merakına yenik düşmesi çocuk olduğunu ve hata yapabileceğini gösterdiği için idealize edilmemiş bir karakter olduğunu

kanıtlamaktadır. Açık ve devingen bir karakterdir. Hikâyede galaksi korsanını ilk onun fark etmesi ve olayların akışını değiştirecek müdahalelerde bulunması, okuyucuların kahramanla daha çabuk özdeşim kurmalarını sağlayacak bir durumdur.

“Aferin oğlum, dedi, çok dikkatlisin. Seninle övünüyorum. Bizi boşuna seçmediler uzay için”(s.55)

Ana kahramanımızın en yakın arkadaşı Oz ise iyi huylu, neşeli, cana yakın fakat bir o kadar da düşünmeden hareket eden bir karakter özelliği taşımaktadır.

“— Oz lütfen dön.

— Cenk sen de gel. Bak bunlar böyle ne güzel. (...) Dur bir tanesini yakalayayım.”(s.73)

Hikâyede galaksi korsanı ise kötülüğü temsil eden bir karakterdir. Adeta iyilerin ve kötülerin evrenin her yerinde olduğunu vurgulamaktadır.

Diğer kahramanlar ise olayların akışını devam ettirmek için farklı roller üstlenen kapalı karakterlerdir. Ana kahramanın okuyucularla aynı yaşlarda olması okuyucunun özdeşim kurması açısından olumlu bir özelliktir. Kahramanın davranışlarının rastlantıya bırakılmaması inandırıcılığını artırmaktadır.

d. Çevre

Olaylar uzay aracı, Ölü Gezegen ve Cüceler Gezegeni gibi fantastik mekânlarda geçmektedir. Olayların geçtiği yerler yazar tarafından oluşturulmuş, tasvirlerle okuyucunun düş ve düşünce dünyasında canlandırılmaya çalışılmıştır. Olay kurgusu ile çevre arasında güçlü bir ilişki kurularak inandırıcılık artırılmıştır. Zamanın doğrusal ve kronolojik ilerlemesi de olayların anlaşılabilirliğini desteklemektedir. Dünya, uzay, gezegen gibi kavramların çocuk bilincinde somutlaştırılması açısından önemli bir özellik taşımaktadır.

e. Dil ve Anlatım

Yazar metinde günlük hayattan alınan diyalog ve monologlarla sıcak bir anlatım oluşturmaya çalışmıştır. Bu sayede anlatılanlar açık, sade ve anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmiştir.

“— Hey Oz, kolay gelsin!

— Kolaysa başına gelsin nasıl yatacağım şimdi ben?”(s.24)

Öyküleyici ve betimleyici anlatımın iç içe kullanılmasıyla olaylar ve çevresel mekânlar, okuyucunun zihninde canlandırılmaya çalışılmıştır.

“Anladığım kadarıyla küçük bir gezegen bu. Dünya’mızdan Ay’dan çok daha küçük. Mat, kahverengi bir rengi var.”(s.37)

“Bilgisayarımı kapattım. Dalmışım. Birde rüya görmüşüm ki, rüya dediğin böyle olmalı. İstanbul’daymışız. (...)

Marmara’nın durgun bir günü. Aşağıda masmavi bir deniz uzanıyor. Yönümü Kızkulesi’ne doğru çeviriyorum. Kızkulesi birini mi bekliyor boğaz ortasında? (...)Harem’de vapurlar. İnsanlar Sirkeci’ye, Beşiktaş’a karşıdaki diğer iskelelere gidecekler.”(33)

“O an kameramda Dünya’mızı gördüm. İri, mavi bir cam bilyeyi andırıyordu. Daha önce buna benzer görüntüleri çeşitli film ve fotoğraflarda görmüştüm. Ama onu böyle karşıdan, uzaktan izlemek ve gözlemek gerçekten büyüleyiciydi. Kendimi tutamadım ve mavi topacım benim diye söylendim. Boşlukta nasıl parıltılı, ısıltılı anlatamam!”(s.22)

Yapılan bu benzetmeler, betimlemeler, ikilemeler ve kişileştirmelerle Türkçenin anlatım gücü ve dil olanakları okuyucuya hissettirilmeye çalışılmıştır. Dil bilinci ve duyarlılığı edebi bir anlatımla okuyucuya sezdirilmeye çalışılmıştır.

Çocukların gelişim düzeylerine uygun olarak deyim ve atasözleriyle mizah duygusu yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu durumda okuyucunun daha eğlenceli vakit geçirmesini sağlamaktadır.

“Deli misin dedi. Endru ciddi bir adam. Ona öyle şeyler söylenir mi? Toprak bastı parası derken, faka bastı yarası almayalım?”(s.64)

Metnin genelinde açık ve anlaşılır kelimler kullanılmasına rağmen ara ara günlük hayatta sık kullanılmayan kelimelere de rastlanmaktadır.

“Onlara göre biz zavallı yaratıklar durumundaydık. Bunu ayırımsamış olmak hepimizi derinden yaralamış, büyük üzüntüye salmıştı.”(s.89)

4.1.8. Sakar Tay

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Ali Cavit YAREN

Yayınevi: Say Yayınları-İSTANBUL

Yayın yılı: 8. Baskı, 2010

Sayfa sayısı: 46

4.1.8.1. “Sakar Tay” Adlı Kitabın Tasarım Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 11’ de bulunmaktadır.

a. Boyut

“Sakar Tay” adlı kitabın boyutu 13,5×19,5 cm, ağırlığı ise 100 gramdır. Normal boyutlarda olan kitap, hacim ve ağırlık bakımından ise kolayca taşınmaya ve kullanmaya elverişlidir. Hedef kitleye uygun ölçülere sahip olması tasarım açısından olumlu bir özelliktir.

b. Kapak ve Cilt

Kitapta Amerikan Bristol, karton kapak kullanılmıştır. Ön kapak resminde karla örtülü bir alan görseli olduğu için beyaz zemin rengi tüm kapağa yansıtılmıştır. Bu durum ön kapaktaki resim ve yazıların daha canlı görünmesini sağlamıştır.

Ön kapağın üst tarafında yazarın ve kitabın adı yer almaktadır. Kitabın adı farklı renk ve karakterde yazıyla ön plana çıkarılmıştır. Ön kapağın sağ alt köşesinde yayınevinin amblemi, sol köşesinde ise kaçınıcı basım olduğunu bildiren bilgiler yer almaktadır. Ön kapağın orta kısmı tamamen resimden oluşmaktadır. Karla kaplı bir çam ormanında, tay ve çocuk resmi oluşturulmuştur. Tayın ve çocuğun kıyafetlerinde sıcak renklerin seçimi resme canlılık katmıştır. Zemin renginin de beyaz olması resimdeki tüm figürleri ön plana çıkarmıştır. Bu açıdan etkili bir görsel oluşturulmuştur. Ön kapakta, kitabın hitap ettiği yaş seviyesini belirtecek bir açıklama bulunmamaktadır.

Kitabın sırt kısmında yazarın ve kitabın adı ile yayın evinin amblemi bulunmaktadır. Fakat yazı puntosunun çok küçük belirlenmiş olması okunurluğu düşürmüştür.

Arka kapak ile ön kapak arasında resim bağlantısı bulunmaması iki kapağın bütünlüğünü bozmaktadır. Arka kapakta ön kapağın tersine koyu turuncu bir zemin vardır ve harf rengi beyaz seçilerek zıtlık oluşturulmuştur. Bu durum arka kapağın da canlı gözükmesini sağlamaktadır. Kitap hakkında kısa bir bilgi, MEB tarafından

verilen tavsiye kararı, yazarın aldığı ödüller ve diğer kitaplarının isimleri bulunan arka kapak görsel düzene uygun olarak hazırlanmıştır.

İç kapakta ise kitabın resimleyeni ve yayınevi hakkında bilgiler bulunmaktadır. Ön ve arka kapak okuyucuda heyecan ve ilgi uyandıracak özelliklere sahiptir.

Kitap cildinin tutkallama tekniğiyle oluşturulması, sayfaların dağılmasına ve kopmasına neden olabileceği için hedef kitleye uygun değildir.

c. Kâğıt

Kitapta 1. hamurdan beyaz kâğıt kullanılmıştır. Kâğıtların yeterli kalınlığa sahip olması, yazıların gayet net gözükmesini sağladığı gibi ışık yansımalarının önüne de geçmektedir. Bu durum kitabın okunabilirliğini ve dayanıklılığını artırmaktadır. Göz sağlığı açısından uygun bir kâğıt seçimi yapılmıştır.

ç. Harf

Kitapta 14 puntolu “Calibri” yazı karakteri kullanılmıştır. Başlıklarda kalın (bold) ve tamamı büyük yazı karakteri kullanılmıştır. Beyaz kâğıt üzerine, siyah harflerin kullanılması, yazıların net bir görünüme sahip olmasını sağladığı gibi okuma isteğini artırıcı bir etki de oluşturmuştur.

d. Sayfa Düzeni

Sayfa düzenindeki öğelerin birbirleriyle uyum sağladığı kitapta, yazılar tek sütundan oluşmaktadır. Sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Harf ve satır aralarındaki boşluklar, okuma akışını destekleyecek ve gözü yormayacak şekildedir.

e. Resimler

Hikâyede dokuz resim bulunmaktadır. Resimlerin sulu boya tekniğiyle yapıldığı görülmektedir. Resimlerin hepsi renkli olarak oluşturulmasına rağmen kapak resmi haricindeki diğer resimler siyah beyaz olarak çoğaltılmıştır. Bu durum renk unsurunun resme kattığı canlılığı ortadan kaldırmaktadır. Resimlerin genelinde hareketlilik unsuru yansıtılmaktadır. Böylece resimler okuyucun zihninde hikâyeyi canlandırmasını kolaylaştırmaktadır. Resimler anlatılan olayların sağ tarafında ya da bir sayfa gerisinde yer almaktadır. Bu nedenle tamamlayıcı bir etkiye sahiptir. Resimlerin gerçeğe yakın ve ayrıntılı oluşu okuyucunun düş ve düşünce serüvenine çıkmasına yardımcı olmakta ve resim diliyle iletişimi sağlamaktadır. Yirmi altıncı sayfada yer alan resimde, annenin başındaki yazma ve babadaki bıyık figürü ile ressam kendi yorumuyla Türk kültürünü yansıtmaya çalışmıştır. Resimlemeler hikâyede anlatılan konuya uygun ve sanatsal zevk uyandırıcı özelliktedir.

Kapak resminde kullanılan çocuk, cinsel kimliği içerisinde oluşturulmamıştır. Kahramanın beresi ve çizmesi pembe, eldivenleri ise mor renkte resmedilmiştir. Kıyafetlerde kullanılan renkler kahramanın kız çocuk olduğu düşüncesini akla getirmektedir. Oysa hikâye kahramanımız erkektir.

4.1.8.2. “Sakar Tay” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Hikâyede hayvan sevgisi ve insan yaşamını zorlaştıran kış koşulları konu edinilmiştir. Bir dağ köyünde, doğa şartlarının insan yaşamını zorlaştırdığı kış aylarında, babasıyla odun toplamaya giden Mehmet, fırtınada annesini kaybetmiş ve kurtların saldırısına uğramış bir tayla karşılaşır. Babasıyla beraber tayı eve getirerek yarasını temizler. Babası Mehmet’e tayın sahibi bulunana kadar bakımını yapmasını,

sahibi bulunmazsa bu tayın onun olacağını söyler. Bu duruma çok sevinen Mehmet tay ile bir arkadaş gibi ilgilenir. Kısa sürede tay da Mehmet'e alışır. Kış bitene kadar kendini toplar ve güzel bir kısırak olur. Baharın gelmesiyle onu otlaklara götüren Mehmet, okuldan gelince tüm vaktini tayla geçirir. Bütün köy tayın güzelliğini konuşur. Bir gün evlerine yabancı bir atlı gelir. Yabancı'nın atında da Mehmet'in tayında olduğu gibi alnında beyaz bir akıtma vardır. Yabancı ile babası konuşurken Mehmet de konuşulanları merak eder ve gider. Gelen, tayın sahibi ve annesidir. Yabancı, tayı nasıl kaybettiklerini anlatır. Tayın son halini görünce çok sevinen adam, ona iyi baktığı için Mehmet'e teşekkür eder. Mehmet tay gideceği için üzülür, ağlamaklıdır ama yabancı onu zor durumlardan kurtaran Mehmet'e tayı hak ettiğini söyler. Artık tay Mehmet'indir. Ona Fırtına adını koyarlar. Zaman geçer, mevsim tekrar kış olur. Bir gün Fırtına, Mehmet ve babası yine odun toplamaya giderler. Babası odun kesmeye devam ederken Mehmet Fırtına'yla kesilen bir kısım odunu köye götürmek için yola çıkar. Yolda Mehmet'e çoban köpekleri saldırır. Üzerindeki yükten kurtulmayı başaran Fırtına çifteleriyle çoban köpeklerini kaçırrır ve Mehmet'in hayatını kurtarır. Bu olay tüm köyde duyulur. Fırtına iyi bir at olmaktan öte, sadık ve kahraman bir at olur.

Hayvanlar sadık yaratıklardır. Kendilerine iyilik edenlere karşı vefalıdırlar. Bu hikâyede de hayvanların içgüdüsel özellikleri özgün bir şekilde, hedef kitlenin anlayacağı düzeyde anlatılmaktadır. Kurguda anlamsal bir tutarlık oluşturulmuştur. Kış koşullarının insan yaşamına etkisi doğa-kişi çatışmasıyla etkili bir şekilde anlatılmıştır.

“Bir saat kadar yol almıştım ki, kar tipiye döndü. Göz gözü görmez oldu. Tipiden gözlerimi bile açmaya güçlük çekiyordum.”(s.31)

Rastlantısallık öğeleri neden-sonuç ilişkisi içerisinde verilmiştir. Hikâye kahramanı Mehmet'in duygu ve düşünceleri olaylar içerisinde geliştirilmiştir. Hikâyedeki

olaylar dizisinin; okuyucunun düşünmesine, düş kurmasına, heyecanlanmasına olanak sağlayacak şekilde kurgulanması olumlu bir özelliktir.

b. Tema

İnsan ve hayvanlar arasında oluşan ilişkiyi anlatan bu hikâyede “duygular” teması işlenmiştir. Kış koşullarının canlı yaşamını nasıl etkilediği de hissettirilerek “doğa ve evren” teması da okuyucuya verilmiştir. Yazınsal bir kurguyla aktarılan temalar, okuyucunun düş kurarak, duygu ve algılarını kullanarak yaşantı kazanmasını sağlayacak özelliğindedir.

c. İleti

Küçük bir çocukla tay arasında geçen saf ve temiz bir sevginin anlatıldığı bu hikâyede, çocuklardaki hayvan sevgisi ve hayvanların sahiplerine karşı gösterdikleri vefa duygusu ön plana çıkarılmaktadır. Her canlının, kendine yapılan iyiliğin farkında olduğu vurgulanmaktadır. Okuyucuya verilen ana ileti hikâyenin genelinde dolaylı olarak hissettirilirken, yardımcı iletiler diyaloglarla doğrudan verilmeye çalışılmıştır.

“Mehmet:

— Herkes bir çam kesiyor. Ama yaş ağaç kesilmez ki, değil mi baba?”(s.7)

Orman köyü olmasına rağmen ağaçların, köylerinden çok uzaklarda kaldığını fark eden Mehmet, babasıyla konuşurken yaş ağaç kesiminin yanlış bir davranış olduğunu vurgulamaktadır.

Yine baba ve Mehmet arasında geçen bir diyalogda, kaybolan bir şeyin bulunduğu öncelikle sahibinin soruşturulması gerektiği iletilmektedir.

— Baba bu tay bizim olur mu o zaman?

— *Sahibini ararız bulamazsak bizim olur.”(s.19)*

Küçük tayın annesinden ayrı kalmasıyla ilgili yürüttükleri fikirde, annelik kavramının kutsallığının tüm canlılar için geçerli olduğu hissettirilmeye çalışılmıştır.

“*Annesi:*

— *Küçükmüş de daha, annesini nasıl kaybetti ki?*

— *Belki de kurtlar yemiştir annesini, dedi Mehmet. Yoksa bunu bırakmazdı.*

— *Olabilir, dedi annesi. Analar yavrularını bırakmazlar. Canlarını verirler; yavrularını vermezler.”(s.24)*

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi okuyucunun kişisel, toplumsal ve ahlaki kişilik gelişimlerini destekleyen iletiler sunulmuştur. Çocukta sorumluluk duygusu oluşturulmaya çalışılmıştır. Okuyucuda doğru davranış kalıpları oluşturacak yaşamsal deneyim örnekleri verilmiştir. Oluşturulan iletilerde cinsel rollerin ayrıştırılmasından kaçınılmış, kadına ve erkeğe yüklenen değer farklı olmadığı vurgulanarak, asıl olanın iş paylaşımı olduğu anlatılmaya çalışılmıştır.

“*Annesi avluya çıkıp onları karşıladı. Yükün bir yanına dayandı. Babası yükü yıkınca katırı ahıra çekti.”(23)*

Tüm bu olumlu özelliklerin yanında ara ara çocuk okurların yanlış kavrayabilecekleri iletiler de verilmektedir.

“— *Baba, burada kurtlara rastlarsak ne olur?*

— *Tüfeğimiz var ya oğlum, dedi babası. Onlar bize hiçbir şey yapamazlar. Biz onları keşke görsek... Basarız kurşunu...”(s.8)*

Vahşi hayvanlara karşı elbette kendimizi korumamız gerekir fakat buradaki temel şart onların bize zarar verecek durumda olmalarıdır. Aksi takdirde her görünen vahşi hayvanın öldürülmesi yanlış bir davranış örneğidir.

ç. Karakter (Kahraman)

Hikâyenin kahramanlarını Mehmet, babası, annesi, Fırtına ve Fırtına'nın eski sahibi olan yabancı oluşturmaktadır. Ana kahramanımız Mehmet, yardımlaşma bilincine sahip, sevgi ve merhamet dolu bir karakteri yansıtmaktadır. Açık ve devingen bir karakter özelliği göstermektedir.

“Babası.

— Çizmeyi giyecektin, dedi. Böyle karlar dolar işte. Botlarını giyecektin. Üstüne çorabını çekip, pantolonunun da paçalarını bağlayacaktın. İlle de çizme giyeceğim diye tutturdun. Şimdi kardan ayakların ıslanacak. Hasta olacaksın.

Mehmet babasına hak verdi. Evdeyken onun sözlerini dinlemediği için kendine kızdı.”(s.9)

Mehmet'teki bu devingenlik olaylarla ilişkilendirilerek inandırıcı kılınmıştır. Mehmet'in karakter özellikleri davranışlarıyla ve diğer kahramanların konuşmalarıyla oluşturulmuştur. Karakterin çocuk olması, okuyucunun kahramanla özdeşleşmesini sağlayan önemli bir özelliktir. Kitaptaki diğer karakterler de okuyucunun yaşam ve insan gerçekliğini anlaması için sezinletici dönütlerle sunulmaktadır.

“Analar yavrularını bırakmazlar. Canlarını verirler; yavrularını vermezler.”(s.24)

Baba ve anne karakteri ise yukarıdaki örnekte olduğu gibi yaşamsal deneyimlerle Mehmet'e örnek olmaya çalışmaktadır. Koruyu ve kollayıcı bir karakter özelliklerini yansıtmaktadır.

Diğer karakterlerde ana karakterin davranışlarını ön plana çıkarmaya çalışan davranışlar sergileyen kapalı karakter özelliği göstermektedirler. Karakter sayısının

az ve günlük hayattan seçilmesi hikâyenin ve olayların daha iyi anlaşılmasını desteklemektedir.

d. Çevre

Hikâyede anlatılan olay bir çam ormanında ve dağ köyünde geçmektedir. Mekân faktörü olayların geçtiği yer olmanın yanında olay akışını etkilemesi yönünden algısal bir özellik taşımaktadır.

“Orman yolu ıssızdı. Kimsecikler yoktu. Mehmet bu kış gününde aç kalan hayvanları düşündü. Aklına kurtlar geldi. Kışın yiyecek sıkıntısı çeken kurtların kimi zaman köye kadar indiği biliniyordu.” (s.8)

Olayın geçtiği yer, yapılan etkili tasvirler ve resimler yardımıyla okurun gözünde canlandırılmaktadır. Hikâyede kullanılan zaman ve çevre unsurlarının işlenişi kurgusal bütünlüğe katkı sağlamak ve olayın akışına ortam hazırlamaktadır.

“Köyün sokaklarındaki karlar çiğnendikçe buzlaşmış taş gibi olmuştu. Yürüdükçe ayaklarının altında kıtır kıtır ötüp duruyordu.”(s.6)

Mekân olayın ruh halini yansıtmaktadır. Böylece olay kurgusu ile çevre arasında güçlü bir ilişki kurulmuştur.

e. Dil ve Anlatım

Metinde sade bir dil kullanılmıştır. Kısa cümleler ve paragraflarla anlatımın akıcılığı sağlanmıştır. Noktalama ve yazım kurallarıyla etkili bir metin oluşturulmuştur. Yer yer kültürümüzün bir parçası olan Nasrettin Hoca'nın nüktelerine yer verilerek, okuyucunun daha neşeli vakit geçirmesi sağlanmıştır.

“Komşu, dedi. Bakıyorum senin katır doğurmuş. Haydi hayırlısı... Nasrettin Hoca'nın kazanı gibi...”(s.23)

Metin bir dağ köyünde geçtiği için yöresel ve hayvanlara yönelik ifadeler de kullanılmıştır. Okuyucunun daha önce duymadığı sözcüklere yer verilerek, söz varlıklarını ve dilsel düzeylerini geliştirecek örnekler verilmiştir.

“Tay su içerken Mehmet ıslık çalıyordu ona. Sonra tüylerini kaşağı ile tarıyordu.”(s.27)

“Atımı mahmuzladım. Zavallı kısrağım yavrusunu bırakıp gitmek istemiyordu.”(s.33)

“Yolu yarılamiştık ki, bir tepede otlamakta olan keçi sürüsünün üç köpeği hışım gibi onlara doğru seğirtti. Mehmet, ‘Oışt!’ diyerek taş bulmaya çalıştı.”(s.40)

Bazen de yukarıda ve aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi kullanılan deyim, benzetme ve yansıma sözcüklerle Türkçenin anlatım gücü ve dil olanakları okuyucuya sezdirilmeye çalışılmıştır.

“O kadar güzel bir görünüşü vardı ki; Mehmet, onu gözünden bile sakınıyordu.”(s.29)

“Fırtına bu engebeli yolda dörtnala koşamıyordu. Ama rahvan gidişiyile de rüzgâr gibiydi.”(s.44)

Anlatımda çocuğun beş duyu organına hitap eden kelimelere yer verilmesi, okuyucunun olayları somutlaştırmasını ve hissetmesini kolaylaştırmaktadır.

4.1.9. Farta Kartalı

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Ali Cavit YAREN

Yayınevi: Say Yayınları-İSTANBUL

Yayın yılı: 1. Baskı, 2014

Sayfa sayısı: 152

4.1.9.1. “Farta Kartalı” Adlı Kitabın Tasarım Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 12’ de bulunmaktadır.

a. Boyut

Kitabın boyutu 13,5×19,5 cm, ağırlığı ise 170 gramdır. Kitap, hacim ve ağırlık bakımından hedef kitleye uygun ölçülere sahiptir. Kitabın her iki tarafa rahatça açılıp kapanması kitabın kullanımı kolaylaştırmaktadır.

b. Kapak ve Cilt

Kitapta Amerikan Bristol, karton kapak kullanılmıştır. Kapak resmi ön ve arka kapağın tamamını kapsamaktadır. Bu bakımdan iki kapak arasında bütünlük oluşturulmuştur. Kitabın dikkat çekiciliğini artırmak için kapak resminde hep canlı renklerin kullanıldığı görülmektedir. Fakat kitap isminin resim üzerine getirilmesi resmin görünürlüğünü olumsuz yönde etkilemektedir. Kitap isminde yeterli zemin yazı zıtlığı oluşturulamamıştır. Resimde bir mağara ağzında kazı yapan işçiler ve denizden mağaraya ulaşmaya çalışan kahramanlar bulunmaktadır. Kapağın üst kısmında kahramanların küçük resimleri, yazarı ismi ve yaz arkadaşları serisinin üçüncü kitabı olduğuna dair bilgiler yer almaktadır. Kapağın sol alt köşesinde ise yayınevinin amblemi bulunmaktadır.

Arka kapakta, kapak resmi devam ettirilmiştir. Resmin üst kısmında mavi bir çizgi içerisinde kahramanların adlarına yer verilmiştir. Hemen altında ise kitap hakkında meraklandırıcı ve bilgilendirici bir metin bulunmaktadır. Yazarın hayatı, yayınevi ve resimleyen hakkında ayrıntılı bilgiler iç kapak sayfalarında verilmiştir.

Kapakta tavsiye edilen yaş düzeyine ait bilgi bulunmamaktadır. Kitap cildi tutkallama tekniğiyle oluşturulmasına rağmen sağlam bir görünüme sahiptir.

c. Kâğıt

Kitapta 2. hamur kâğıt kullanılmıştır. Göz sağlığı açısından uygun bir kâğıt olmasına rağmen dayanıklılık yönünden hedef kitleye uygun değildir. Çünkü kâğıt türü kolay yıpranan ve yırtılabilen bir özelliğe sahiptir. Kâğıtların yeterli kalınlığa sahip olması, yazıların gayet net gözükmesini sağladığı gibi ışık yansımalarının önüne de geçmektedir. Bu durum kitabın okunabilirliğini ve dayanıklılığını artırmaktadır.

ç. Harf

Kitapta 12 puntolu “Times New Roman” yazı karakteri kullanılmıştır. Yazıların net görünümünü sağlayan ve okuma rahatlığı oluşturan bir yazı karakteri ve punto seçimi hedef kitle açısından olumlu bir özelliktir. Okuma isteğini artırıcı bir etki oluşturmaktadır.

d. Sayfa Düzeni

Sayfa düzenindeki öğelerin birbirleriyle uyum sağladığı kitapta, yazılar tek sütundan oluşmaktadır. Sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Harf ve satır aralarındaki boşluklar, okuma akışını destekleyecek ve gözü yormayacak şekildedir. Fakat yazı puntosunun okuyucuların gelişim düzeyi açısından en alt seviyelere yakın seçilmesi bazı sayfalarda yoğunluk oluşturmaktadır.

e. Resimler

Hikâyede sadece kapak resmi kullanılmıştır. Kapak resmi ön ve arka kapakta bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Yalnız, hikâyenin başlığı ve kapağın üst tarafındaki karakterlerin hep bir arada verildiği küçük resimleri, kapak resminde

oluşturulan mağara figürünün üstüne getirilmesi, resmin görünürlüğünü bozmaktadır. Hikâyenin içinde olay akışını destekleyen ya da tamamlayan resimler bulunmamaktadır. Okuyucunun ne kadar fazla duyu organına seslenilirse anlaşılabilirliğin de o derecede arttığı bilenen bir gerçekken metin içinde hiç resmin olmaması, hedef düzey açısından uygun olmayan bir özelliktir. Çünkü resimler okuyucunun olayları anlamlandırmasının ve beyinde canlandırmasının yanında; okuma esnasında duraklamayı, dinlenmeyi de sağlayan bir unsurdur.

4.1.9.2. “Farta Kartalı” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Hikâyede Farta’da yaşayan, çevresinde olup bitenlere kayıtsız kalamayan ve cesaretli bir grup çocuğun araştırma merakı ve iş birlikçi çalışmaları konu edinilmiştir.

Heyecan ve serüven peşinde koşan çocukların yaşadıkları yerdeki tarihi mekânlara ilgisi büyüktür. Her şeyi merak ederler, meraklarının peşinden gitmekten de asla çekinmezler ve korkmazlar. Çevrelerine karşı aşırı dikkatlidirler. Olup biten her şeyin nedenini araştırırlar. Bu arada tedbiri de elden bırakmazlar.

Gece ay ışığı altında Farta’yı izlemeye giderken ormanın içinde gördükleri gölgelere kayıtsız kalamayan altılı grup, her gece onları izlemeye devam eder ve sonunda bu gölgelerin gizli bir iş yaptıklarına karar vererek, güvenlik güçlerine haber verirler. Olayın sonucunda askerlere bombalı pusu kuran bir terör grubu yakalanır.

Başka bir hikâyede keçi sütü almaya gittikleri köyde karşılaştıkları bir mağaranın gizemini merak ederler, arkeoloji kazısı yapan Demir Bey’e bu yeri gösterirler. Yapılan araştırmalar sonucu, buranın bir kaçış yolu olduğu ortaya çıkar ve yüzyıllardır söylence olarak dile getirilen Farta tarihi hakkında bazı gerçekler kanıtlanmış olur.

Metinde ele alınan konular bir topluluğun tarihini aydınlatan önemli olaylar da olsa bu konular özgün bir kurguyla çocukların anlayabileceği şekilde anlatılmıştır. Kurguda yaşanan olaylar anlamsal ve mantıksal bir tutarlıkla işlenmiştir. Örneğin çocuklar, meraklarının peşinden koşarken olayların gelişmesi ve sonuçlanması için her zaman büyüklerinden yardım almaktadır. Çocuklar, karşılaştıkları olayları mutlaka kendi aralarında yorumlamakta ve tartışmaktadır. Kişi kişi çatışmalarının sık rastlandığı hikâyede, her kahraman olaylar hakkında içsel çözümleme de yapmaya çalışmaktadır. Böylece yapılan işlerdeki hata oranı azalmıştır. Bu tartışmalarla, çatışmaların iletişim yoluyla çözülebileceği de okuyucuya aktarılmıştır.

Çatışmalarda merak ögesinden de yararlanarak okuyucunun okuma ilgi ve isteği diri tutulmuştur. Olaylar dizisi, okuyucunun düşünmesini, düş kurmasını ve heyecanlanmasını sağlamaktadır. Böylece okuyucuya, keyifli bir vakit geçireceği ortam oluşturulmuştur.

b. Tema

Meraklarının peşinden giden, düşünen ve araştıran bir çocuk grubunun yaşadıkları serüvenleri anlatan bu hikâyede “çocuk dünyası ile zaman ve mekân” temaları birlikte işlenmiştir. Çocuk dünyasında önemli bir yeri olan merakın düşünme ve araştırmayla ilişkisi okuyucuya hissettirilmeye çalışılmıştır. Tema ve konu arasında kurgusal bağlantı oluşturularak, tema okuyucunun anlayacağı düzeyde somutlaştırılmıştır. Tema çocuğun düş kurarak, düşünerek yaşantı kazanmasına olanak sağlayıcı bir özelliğe sahiptir.

c. İleti

Yaşadığımız çevrede hiçbir şeyin tesadüf olmadığını, bunu anlamamız için olaylara ve çevremize daha dikkatli bakmak gerektiğini vurgulayan hikâyede verilen iletiler,

genellikle dolaylı olarak aktarılmıştır. Hikâyede ana iletilerin yanında okuyucunun bireysel, toplumsal, ulusal kimlik gelişimini destekleyecek yardımcı iletilere de yer verilmiştir. Yardımcı iletiler doğrudan dile getirilse de diyaloglar yardımıyla öğüt verici nitelikten uzaklaştırılmıştır.

“Kaptan Dedeyi kitap okurken buldu. ‘Bu yaşta her gün okuyor.’ diye düşünmeden edemedi.”(s.10)

Her sabah dedesinin kitap okuduğunu ifade eden hikâye kahramanı okuyucuda, okumanın yaşının olmadığını hissettirmektedir.

“— Çok güzel bir dalıştı. Kara Geçit’ten geçtik. Balık filan kalmamış denizler hızla kirleniyor. Kötü avlanma... Balık mı kalır?”(s.12)

Etraftan sürekli duydukları için merak ettikleri bir mağaradaki su birikintisine dalan Uygur ve Yağız, dalıştan aldıkları zevki anlatırken deniz kirliliğinin sonuçları hakkında bir gerçekliği de ortaya koymaktadır.

“ Biz vatandaşlık görevimizi yerine getirdik. Ödül için yapmadık. Ödül, gelecekte böyle şeyler yapanlar için beklentiye neden olabilir. İstemiyoruz.

Ödül için değil, onur için, ülke için, insanlık için dikkatli olmak ve çaba harcamak zorundayız.”(s.25)

Teröristlerin yakalanmasına vesile olan çocuklar, kendilerini ödüllendirmek isteyen görevlilere verdikleri bu cevapla okuyucuda kişisel, toplumsal ve ulusal bilincini geliştiren önemli bir ileti vermektedir.

Bazen de çocuk ruhunun etkileri gösterilerek onlara doğru davranış kalıpları sunan iletilere yer verilmiştir.

“Arda Meriç’in yanına sokularak:

— Hep sen bulacak değilsin. Birazda biz bulalım kardeşim. Tek başına hareket edersen böyle karşılığını görürsün.

Meriç söyleyecek söz bulamadı. Üzgündü. Arda onun üzgün olduğunu görünce dayanamadı ona sarıldı.”(s.80)

Yukarıda görüldüğü gibi arkadaşlar arasında bazen ufak kırgınlıklar olsa da arkadaşlığın baki olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere iletiler okuyucunun düş ve düşünce evreninde duygusal etkiler bırakmaktadır. Çocuğa farklı deneyimler sunmaktadır. Okuyucuda yaşama, çevreye, tarihe ve kültüre yönelik duyarlık oluşturmaktadır. Evrensel insanlık değerlerini okuyucuda duyumsatacak örnekler sunmaktadır.

ç. Karakter (Kahraman)

Metinde okuyucu kitlenin özellikleri göz önüne alınarak onların özdeşim kurabilecekleri kahramanlar seçilmiştir. Birbiriyle iyi anlaşılan altı çocuk grubu ve onlara yol gösteren iki ağabey hikâyenin ana kahramanları arasındadır. Hikâyedeki olayların büyüklüğü ve çeşitliliği, tek ana kahramanın oluşumunu engellemektedir. Bu durum okuyucuya özdeşim kuracağı karakteri seçmesi imkânı sunmaktadır. Kahramanlarda yansıtılan karakter özellikleri genellikle davranışlarıyla oluşturulmuştur. Açık ve devingen karakter özelliği göstermektedirler. Kahramanların hem fiziksel özellikleri hem de davranışları, karakterlerinin oluşumunda kullanılmıştır.

“Can, Arda ve Fırat ufak yapılı olduklarından, içeride daha rahat hareket edebileceklerini, bunun içinde yararlı olabileceklerini söyleseler de, Demir Bey’e söz anlatamıyorlardı.”(s.76)

Çocuklar heyecan peşinde koşsalar da tedbiri de elden bırakmayan bir karakter özelliği yansıtmaktadırlar.

“— Can nerede bunlar, hiç gözükmедiler?”

(...) — *Ya kötü bir şey olduysa? Hemen jandarmayı, sahil korumayı aramak gerekebilir.*”(s.10)

Kahramanlardaki karakter özellikleri bazen de yazarın ya da diğer kahramanların anlatımlarıyla oluşturulmuştur.

“Vay canına, dedi Demir Bey, civa gibi bir gençlik geliyor. Bunlar olduktan sonra biz neler başaramayız ki!”(s.79)

“Yaşananlar ortada arkadaşım, dedi. Bu çocukların gözü kara. Bunlar serüven peşinde koşuyorlar.”(s.101)

“Demir Bey:

—Size hayranım, dedi. Hepinize... Kasabanın her şeyine sahip çıkıyorsunuz. Yapamadığınız fedakârlık yok.”(s.122)

Hikâye kahramanlarının çocuklardan oluşturulması hedef düzey açısından uygun bir seçimdir. Çünkü çocuk okurlar, kendi yaşlıtlarının hareketlerini ve davranışlarını daha iyi benimseyecek ve örnek alacaklardır. Ayrıca bu yaş gurubu özellikle macera içerikli kitapları okumaktan hoşlandığı için kitap ilgi çekici özelliğe sahiptir. Hikâyede de görüldüğü gibi karakterlerin yansıttığı davranış kalıpları, inandırıcılık göstermektedir.

Davranışlarında rastlantısallık yoktur. İnandırıcılığının artırılması için hikâyedeki uzaman kişilerden yardım alınmıştır. Örneğin hikâye kahramanlarından Demir Bey arkeoloji üzerine uzman, Gazeteci Murat ise araştırmalar ve iz sürme üzerine uzman karakterlerdir.

“Demir Bey her şeyi kılı kırk yararak düşünen, tasarlayan bir arkeolog ve araştırmacıydı.”(s.75)

Kahramanlardaki davranış değişiklikleri nedensellik kurularak verilmiş bu sayede mantıksal bir tutarlık sağlanmıştır. Kahramanlar ulaştıkları başarıları yapmış

oldukları davranışlarla hak etmiştir. Çocuklara yeni deneyimler ve doğru davranış kalıpları oluşturan karakter ve kahramanlar oluşturulmuştur.

d. Çevre

Metinde anlatılan olaylar, Farta adında tarihi çok eskilere dayanan bir sahil kasabasında geçmektedir. Farta mekânsal kullanımın yanında psikolojik olarak da olayların oluşumunu etkilemektedir. Bu açıdan somut ve algısal bir mekân özelliği taşımaktadır.

“Farta’nın geçmişi elbette bu topraklara dayanır. Ama Mısır’dan, İskenderiye’den Kartaca’ya, Kartaca’dan Roma’ya, Cenova’ya yani Cenevizlere ulaşan bir geçmişi var.”(s.31)

Olaylarla çevre arasında sıkı bir ilişki kurulmuş, böylece mekânın özellikleri olayların gelişimine sebep oluşturmuştur. Mekân okuyucunun gözünde canlandırılacak şekilde tasvirlerle anlatılmaya çalışılmıştır.

e. Dil ve Anlatım

Metin üçüncü kişi ağzından anlatımla ifade edilmiştir. Özellikle günlük hayattan diyaloglarla samimilik sağlanmıştır. Yapılan tasvirlerle olaylar ve çevre okuyucunun gözünde canlandırılmak istenmiştir.

“Motorlar, sabahleyin adamakıllı تنها olan yolda arka arkaya ilerliyorlardı. Sağda yükselip giden çam ormanı yeşil bir deniz gibiydi. Solda ise ışıltılı, sütü gibi görünen maviliğiyle Ege...”(s.8)

Benzetmeler, deyimler ve atasözlerinin kullanımıyla Türkçenin anlatım gücü okuyucuya hissettirilmeye çalışılmıştır.

“Eee, dedim. Ağzındaki baklayı çıkar bakalım, ey düşünür!”(s.31)

Ara ara da terim anlamlı kelimeleri kullanarak, denizcilikle ilgili okuyucuya yeni kelimeler öğretilmeye çalışılmıştır.

“Bağırış çağırış arasında gemi onların arasına daldı. Onlar ise tornistan yapıp geri geri gidiyorlardı.”(s.93)

Bazen de yabancı dillerden dilimize giren kelimelerin Türkçe karşılıkları verilmeye çalışılmıştır.

“ Bilgisayarı açtı, Bilgisunar’a (internete) girdi.”(s.22)

Anlatım etkili bir dilsel düzlem içerisinde sunulmaya çalışılmıştır. Okuyucunun farklı duyularına seslenen kelimelerin kullanımıyla olayların ve durumların daha iyi hissettirilmesi amaçlanmıştır. Fakat bazı kelimelerin sık kullanılmayan eş anlamlarının ya da o kelimeleri karşıladığı düşünülen ifadelerin tercih edilmesi çocuk okurun dil seviyesinin üzerinde kalmaktadır.

“Bahçe kapısını da aynı sakınımla açtı.”(s.22) “Kimliğini uzattı:

— Siz beni kaydedin, dedi. Ödentim varsa, kitaplarla birlikte getiririm.”(s.61),

“Persler bir zamanlar buraları zapt etmişler ya, belki o zaman alıp gittiler. Ya da bir bastırık altında kaldı.”(s.64)

“Saptanmış bir kitap adı varsa, ben yardımcı olayım. Değilse, siz aramanıza başlayın.”(s.69)

4.1.10. Eşekler Cenneti

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Kapak Resmi: Cavit YAREN

İç Resimler: M. Hakan KİREZCİ

Yayınevi: İmbat Yayınevi-İzmir

Yayın yılı: 7. Baskı, 2005

Sayfa sayısı: 80

4.1.10.1. “Eşekler Cenneti” Adlı Kitabın Tasarım ve Resim Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 13’ de bulunmaktadır.

a. Boyut

13,5×19,5 cm ebatlarında olan kitap 110 gram ağırlığındadır. Yazarın diğer kitapları gibi büyüklük, ağırlık ve hacim olarak çocukların kolayca taşıyabileceği ve kullanabileceği ölçülere sahiptir.

b. Kapak ve Cilt

Kitapta karton kapak kullanılmıştır. Beyaz zemin üzerine yeşillikler ve eşeklerden oluşturulan kapak resmi, çocuk okura hitap edecek şekilde düzenlenmiştir. Kitap ismi, beyaz zemin üzerine kalın, büyük ve kırmızı karakterle yazılarak ön plana çıkarılmıştır. Ön kapağın orta bölümü tamamen kapak resmine ayrılmış orta alt kısımda büyük harflerle yazarın ismine ve yayın evinin amblemine yer verilmiştir. Sağ alt köşede ise kaçınıcı basım olduğuna ait bilgi bulunmaktadır.

Arka kapakta resim olmamasına rağmen beyaz zemin kullanılarak ön kapakla bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır. Üst kısımda yayın evinin adı, orta kısımda

yazarın diğerk kitaplarına ait küçük kapak resimleri, alt kısımda ise yayınevinin adresi bulunmaktadır.

İç kapaklarda ise resimleyenlere, yayın evine, MEB tarafından tavsiye kararına ait bilgiler bulunmaktadır.

Kapakta kullanılan yazıların ortalananarak yazıldığı dikkat çekici bir özelliktir. Kapağın tasarımı, çocuğun dikkatini çekecek ve onu hayallere daldıracak bir düzende oluşturulmuştur.

c. Kâğıt

Kitapta 1. hamurdan elde edilmiş beyaz renkli kâğıt kullanılmıştır. Kâğıt ve yazı arasındaki zıtlık yazıların gayet net gözükmelerini sağlamıştır. Kâğıt görsellerin ve yazıların arka sayfadakilerle karıştırılmasını engelleyecek kalınlığa sahiptir. Kâğıt etkili ve sağlıklı okumaya imkân sağlaması açısından olumlu özellikler taşımaktadır.

ç. Harf

Kitapta “calibri” yazı karakteri kullanılmıştır. Harf büyüklüğü 14 puntodur. Harflerin büyüklüğü rengi ve kalınlığı okuyucuya daha rahat bir okuma imkânı sağlamaktadır.

d. Sayfa Düzeni

Tek sütundan oluşan sayfalarda hedef kitlenin rahat bir okuma gerçekleştireceği şekilde satır arası boşluğu oluşturulmuştur. Kitabın, sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Bu da sayfanın daha sade ve düzenli görünümünü sağlamaktadır. Paragraf ve cümle uzunluklarının kısa olduğu görülmektedir. Metin her iki yana yaslanarak düzenlenmiştir. Sayfalar, okuyucunun okuma sürecini destekleyici nitelikte bir düzen ve uyum içerisinde oluşturulmuştur.

e. Resim

Kitapta on yedi resim bulunmaktadır. Kapak resmi renkli, iç resimler ise siyah beyaz tonlarda oluşturulmuştur. Kapak resminde canlı renkler kullanılarak dikkat çekilmeye çalışılmıştır. İç resimler ise uzun ya da kısa çizgilerin uyumuyla oluşturulmuştur. Negatiflik ön plana çıkarılmıştır. Keskin çizgiler ve siyah beyaz renkler, metinde anlatılan vahşi olaylarla uyum sağlamaktadırlar. Ressam görsellere kendi yorumunu da katarak karikatürize bir etki yaratmıştır. Bu sayede bir çizgi film havası oluşturulmuştur. Görseller sayfanın tamamını kaplamakta ve metindeki yazınsal ifadeleri tamamlamaktadır.

4.1.10.2. “Eşekler Cenneti” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Hayvanlar arasındaki anlaşmazlıkları anlatan bu kitapta iktidar ve özgürlük konuları işlenmiştir. Fabl türünde yazılan eserde olaylar eşekler, atlar, sığırlar ve kurtlar arasında geçmektedir.

Sığır, at ve eşekler, beraber yaşadıkları otlığı paylaşamamakta ve sürekli kavga etmektedir. Bir gün eşekler kendi aralarında toplanarak, sığır ve atlardan kurtulmak için düşmanları olan kurtlarla iş birliği yapma kararı alırlar. Düşmanla yapılan bu işbirliği ile diğer hayvanları otlaklardan uzaklaştırırlar ama kurtlarla da ağır bir anlaşma yaptıklarının farkında değillerdir. Ölen eşekler ve söz dinlemeyen asi sığırlar kurtlara verilecektir. Kendi aralarında seçimle bir başkan seçerler. Başkan seçme kararı doğru karşılanır fakat seçimler kurtların desteğini alan eşeğin başa gelmesiyle sonuçlanır. Zaman geçtikçe kurtların isteklerinin artmasıyla sığırlar azalmaya başlar ve eşeklerin nesli tükenme durumuna gelir. Bu durumu fark eden bazı eşekler,

iktidara baş kaldırmaya çalışsa da bazı ajanlar tarafından yapılacak işler önceden eşeklerin başına haber verilir ve iktidar yanlısı olan mahkeme tarafından verilen cezaıyla başkaldıran eşekler kurtlara teslim edilir. Bu arada birkaç eşek ve sığa kaçarak eski dostları at ve sığırları aramaya koyulur. Onları bulurlar, özür dileyerek durumu anlatırlar. Atlar ve sığırlar yanlarına gelen eşeklerle ana yurtlarına dönme kararı alırlar, fakat kışın geçmesini beklerler. Baharın gelmesiyle ana yurduna dönen hayvanlar, tüm eşeklerin kurtlar tarafından yenildiklerini görürler.

Metinde özellikle çocukların olayları daha iyi anlamaları için kahramanlar hayvanlardan seçilmiştir. Konunun ele alınışı ve yorumlanması özgündür fakat anlatılan olaylar içerisinde geçen iktidar çatışması, yapılan hainlikler, kendi soydaşlarına yapılan ihanetler ve seçimlere hile karıştırılması gibi konular, hedef kitlenin düzeyine uygun değildir. Çatışmalar, her ne kadar iletişim kurularak çözülmüş olsa da özgürlüğü elde etme adına her türlü yanlısın yapılabileceğine dair örnekler sunulmaktadır. Sevgi üzerine kurulmamıştır. Kitapta, ihanetten, cezadan ve kurtlar tarafından parçalanarak ölümden bahsedilmesi, çocuğun hoşça vakit geçirmesini engelleyen özelliklerdir. Kötülük yapanlar cezalarını bulsa da cezanın ölüm olması, hedef düzeyin psikolojisi açısından uygun olmayan bir durumdur. Baskı ve şiddet hiçbir zaman çözüm olmamalıdır.

b. Tema

Fabl türünün özellikleriyle oluşturulmuş bu kurguda “hak ve özgürlükler” teması işlenmiştir. İşlenen tema yazınsal bir kurguyla geliştirilse de olaylar okuyucuda, sevgi duygusunu geliştirecek yapıda değildir. Somut kavramlar olay akışıyla somutlaştırılmıştır. Fakat hayvanlar arasındaki özgürlük arayışı, çocuğa olumlu davranış örnekleri sergileyecek düzeyde değildir.

c. İletiler

Metinde aktarılmak istenilen iletiler olayla bağlantı kurularak diyaloglar, deyimler ve atasözleriyle verilmektedir. Ana ileti metnin geneline sezdirilmiştir. Yapılan kötülüğün cezasının mutlaka çekileceği anlatılarak, ahlaki bir ileti verilmektedir.

Metnin genelinden anlaşılan bu iletinin yanında çocukların anlam düzeyinin üzerine çıkabilecek dini, toplumsal, evrensel ve ahlaki iletiler de bulunmaktadır. Her ne kadar metnin geneline verilen ileti, ilahi adaleti oluştursa da konunun kurgulanışında kullanılan yardımcı iletiler, olayları bütünsel bakış açısıyla göremeyen çocuklar açısından uygun değildir.

Yaşama ve insana yönelik duyarlık oluşturma noktasında çocuk okurların seviyelerinin üzerine çıkılmıştır.

“ Dünyada önemli olan çıkarlardır. Çıkarlar düşmanları bile birleştirebilir. O sayede biz de yeni dostlar kazanabiliriz. Öyleyse, bizim kimlere, ne gibi çıkarlar sağlayacağımız önemli...”(s.8)

Yukarıdaki yardımcı iletide, dostluk ilişkilerinin çıkar odaklı olduğu belirtilmektedir, oysa dostluk karşılık beklemeden yapılan ve fedakârlığa dayanan bir ilişkiyi temsil eder.

“Başkan ve arkadaşları orada burada toplaşan sıpaların, eşeklerin kendi aralarında konuştuklarını merak ediyorlardı. Onların konuştuklarını tartıştıklarını başkana ve arkadaşlarına duyuracak, gizlice haber taşıyacak güvenilir eşekler bulmalıydı...”(s.38)

Ajanlık olarak da ifade edilen laf taşımacılığı ahlaki bir davranış değildir. Hele ki yakın arkadaşlar arasında yapılan bu iş, arkadaşlık ve dostluk ilişkilerini zedeleyen bir davranıştır.

“Sayın yargıçlar! Önce, sizin yansız olmadığınızı belirtmeden geçemeyeceğim. Bu bir. İkincisi siz aslında bir yargıç bile değilsiniz!..”(s.49)

Çocuk dünyası saf ve temizdir. Adalet kavramı, çocukta doğruyu ve haklıyı gösteren bir terimdir. Yukarıdaki alıntıda ise çocuk okurdaki bu düşünceleri zedelenmektedir.

“Ben bir zamanlar insanların yanında yaşadım. Siz hayvanların onlardan neler çektiğini bilmiyorsunuz. İnsanlarla yapılan bir anlaşmada çok zararlı çıkarız. Siz çift sürmek nedir bilir misiniz? Sütünüzü, etinizi, derinizi, gübrenizi, kemiğinizi insanların nasıl aldığını bir bilseniz! Onların eline düşersek ömür boyu boğaz tokluğuna çalışmak zorunda kalırız. Ellerinden çekmediğimiz kalmaz.”(s.73-74)

İnsanlardan yardım isteyelim teklifine yukarıdaki alıntıda yer alan cevap verilmiştir. Bu cevapta insanoğluna hayvanlara sürekli eziyet eden ve onların her şeyini sömüren bir özellik yüklenmiştir. Bu durum hayvan haklarını ihlal ediyormuş gibi anlaşılabilir, çocuğun hayvansal ürünlerden uzaklaşmasına bile neden olabilir. Oysaki hayvanın sütünden faydalanmak ona zarar verici bir davranış değildir.

Metnin genel iletisi kötülüğün cezasız kalmayacağını vurgulasa da kurgusal düzlemde verilen olaylar içindeki iletiler çocuklar için uygun değildir.

ç. Karakter (Kahraman)

Kahramanlar eşekler, sığırlar, atlar ve kurtlardan oluşmaktadır. Kahramanlara ait isimler genellikle görünüşlerinden hareketle verilmiştir. Rengi boz olan eşeğe Boz eşek, yaşlı olana ise Yaşlı eşek diye hitap edilmektedir. Eşek kahramanlar açık ve devingen karakter özellikleri göstermektedir. Kahramanların sahip oldukları karakterler bazen anlatıcının ve diğer kahramanların yorumları, bazen de göstermiş oldukları davranışlarla oluşturulmuştur. Karakterlerdeki devingenlik yaşadıkları olayla bağlantı kurularak verilmiştir. Karakterlerin geneli çocuklar için uygun olmayan davranış özellikleri göstermektedir.

Örneğin yaşlı eşek, seçimleri kaybedeceği şüphesini duyunca kurtlara verdiği yanlış bilgiler ile rakibini zor durumda bırakmaktadır. Ayrıca kendine karşı çıkanları,

oluşturduğu düzenbaz bir mahkeme kurulu ile cezalandırarak zafere ulaşmak için her türlü düzenbazlığı göstermektedir. Bencil ve çıkarıcı bir karakter özelliği göstermektedir.

“Gözcüler, eşekleri toplayıp onlara gözdağı verdiler.

— Eşekler Cenneti’ni kuran yaşlı eşiği seçin. Çünkü biz onu tanır onu biliriz yoksa karışmayız.”(s.27)

Boz eşek ise yapılan yanlış fark eden ve etrafındakileri de canı pahasına bilgilendiren cesaretli ve lider özelliğe sahiptir. Bu davranışının sonucunda kurulan mahkemece idam edilse de sözlerini söylemekten çekinmemiştir.

“O kargaşa içinde kır eşiğin gür sesi duyuldu:

—Yaşasın özgürlük savaşımız. Kahrolsun kötü başkan! Kahrolsun saldırgan kurtlar!”(s.58)

Kurtlar ise çatışma ortamından yararlanan, çıkarlarını dostluktan üstün tutan kapalı bir karakter özelliği göstermektedir.

Karakterler çocukların özdeşim kuracağı davranış kalıpları sunma noktasında yetersizdir.

d. Çevre

Olayların gerçekleştiği yer her tarafın uzun otlarla kaplı geniş bir düzlük alan olarak belirtilmektedir. Olayların yaşanıldığı mekân metnin başında okuyucunun gözünde canlanacak şekilde anlatılmıştır. Olayların çıkış nedeni olarak yaşanan çevre verildiği için olay kurgusu ile çevre arasında sıkı bir ilişki kurulmuştur. Zaman mantıksal bir sıra ile ilerlemektedir.

e. Dil ve Anlatım

Metinde anlatılanlar etkili bir kurguyla verilmiştir. Her ne kadar anlatılan konu oluşturulan kurgu ve kahramanlarla çocuk kitabı gibi gözükse de daha çok toplumsal ve yönetsel sıkıntıları ortaya koyan sembolik bir eleştiri kitabı görünümündedir. Metinde yer verilen olaylar, sanki bazı atasözü ve deyimlerin anlamlarını somutlaştıran kısa hikâyeler olarak verilmiştir.

“Bu cezayı hemen yerine getirdiler. Her birine onar çifte attılar. Birer kulaklarını ısıtarak yırttılar. ‘Bu sizin kulağınıza küpe olsun dediler.’(s.55)

Kişileştirme, konuşturma, benzetme gibi söz sanatlarıyla Türkçenin anlatım gücü sezdirilmeye çalışılmıştır.

“Ayrılırken kösemen koç yaşlı eşeğe döndü:

— Kargayla düşüp kalkanın burnu pislikten arınmaz, diye bir söz vardır. Kurtlarla anlaşma yaptığınız için çok pişman olacaksınız. Bizlerden bir tutam otu sakındınız. Umarız, bir tutam ot burnunuzdan gelmez”(s.25)

Üçüncü kişi ağzından anlatımla oluşturulan fablda eskimiş, yıpranmış ve yabancı sözlerden arındırılmış bir anlatım yapılmıştır.

Etkili, düzenli bir dil kullanılmasına rağmen konunun anlatımında oluşturulan kurgu nedeniyle çocuk okurun seviyesinin üzerinde kalmaktadır.

4.1.11. Kıyıdağı Tekne

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Ali Cavit YAREN

Yayınevi: İmbat Yayınevi-İZMİR

Yayın yılı: 5. Baskı, 2006

Sayfa sayısı: 45

4.1.11.1. “Kıyıdaki Tekne” Adlı Kitabın Tasarım Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 14’ de bulunmaktadır.

a. Boyut

“Kıyıdaki Tekne” adlı kitabın boyutu 13,5×19,5 cm, ağırlığı ise 78 gramdır. Hacim ve ağırlık bakımından, taşımaya ve kullanmaya elverişli olan kitap; büyüklük açısından da normal ölçülere sahiptir.

b. Kapak ve Cilt

Kitapta karton kapak kullanılmıştır. Resim sadece ön kapakta bulunmaktadır fakat zemin renginin beyaz olması arka ve ön kapak arasında bir bütünlük oluşturmaktadır.

Ön kapakta orta kısım tamamen kapak resmine ayrılmıştır. Canlı renkler ve gerçeğe yakın figürler kullanılarak dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Kitabın üst kısmında tamamı büyük harflerle ve kırmızı renkte kitabın adı yer almaktadır. Zemin rengi ile oluşturulan bu zıtlık, kitap adını ön plana çıkarmıştır. Kapağın alt orta kısmında ise yazarın adı ve yayınevinin amblemi bulunmaktadır. Sol kısımda kaçınıcı basım olduğuna dair bilgi verilmiştir. Ön kapak tasarımı sade ve dikkat çekici biçimde tasarlanmıştır.

Kitabın sırtında yazar adı ve yayınevinin amblemi yer almaktadır. Kitabın sırt kısmının dar olması yazıların küçük kalmasına neden olmuştur.

Arka kapakta ise yayınevi tarafından basılan, yazarın diğer kitaplarının ön kapak resimleri bulunmaktadır. Yayınevi ve bandrol uygulaması kanunu hakkında bilgilere yer verilmiştir. Okuyucuya kitap hakkında ön bilgilerin verilmediği görülmektedir. Ayrıca hangi yaş grubuna hitap ettiğine dair tavsiye de bulunmamaktadır.

İç kapakta ise yayınevi, resimleyen, dizgici, kitabın diğer basımlarının yılları, MEB tarafından verilen tavsiye kararı ve yazarın diğer kitapları hakkında bilgiler yer almaktadır.

Dış ve iç kapaklarda yazarın özgeçmişine dair bilgi bulunmamaktadır. Genel olarak kapak, okuyucunun içeriğe ilişkin düşsel hazırlık yapmasına katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.

Kitabın cildi, tutkallama tekniğiyle oluşturulmuştur. Her ne kadar dayanıklı görünse de kitap tamamen açıldığında formaların birleşim yerlerinde kopmaların yaşanabileceği anlaşılmaktadır. Sayfaların kopmaya ve dağılmaya karşı dirençsiz olduğu görülmektedir.

c. Kâğıt

1. hamur beyaz kâğıttan oluşan sayfalar, arkadaki yazı ve resimleri göstermeyecek kalınlıktadır. Kitaptaki yazılar gayet net gözükmemektedir. Kâğıt, ışık yansımalarına sebebiyet vermemektedir. Bu durum kitabın okunabilirliğini artırmaktadır. Yıpranmaya ve yırtılmaya karşı dayanıklı olması da hedef kitle açısından uygun bir özelliktir.

ç. Harf

14 puntolu “calibri” yazı karakteri kullanılmıştır. Sadece başlıklarda kalın (bold) yazı karakteri görülmektedir. Kitapta beyaz zemin üzerine siyah font kullanılarak zıtlık oluşturulmuştur. Harflerin kalınlığı, büyüklüğü ve rengi hedef kitle açısından uygundur.

d. Sayfa Düzeni

Kitapta yazılar tek sütundan oluşmaktadır. Resimler ve metin aynı sayfada buluşturulmamıştır. Sayfa kenarlarında, kelime ve paragraf aralarında okumayı rahatlatıcı boşluklara yer verilmiştir. Paragraf ve cümle uzunlukları anlaşılabilirliği olumlu yönde geliştirecek şekildedir. Tek sıkıntı sayfa numaraları ile metin arasında yeterli boşluğun bırakılmamasıdır. Sayfa düzenini oluşturan diğer öğeler çocuğun okuma sürecini destekleyici nitelikte bir düzen ve uyum içerisinde oluşturulmuştur.

e. Resimler

Hikâyede toplam dokuz resim bulunmaktadır. Kapak resmi renkli, iç resimler ise siyah beyaz tonlardan oluşturulmuştur.

Resimler genel olarak tamamlayıcı bir özellik içermektedir. Figürler gerçeğe yakın yapılmıştır. Çocuklardaki jest ve mimiklerle hareketlilik unsuru yansıtılmaya çalışılmıştır. Resimler hikâyede anlatılan olayları okuyucunun zihninde canlandırılmasını desteklemektedir. Çocuğun kitapla olan iletişimini kuvvetlendirici ve onları resme yönlendirici özelliktedir. Resimlerin tamamı ayrı sayfada bulunmaktadır. Renk unsurunun çocuklar üzerindeki etkisi haricinde genel olarak etkili bir görsel düzen oluşturulmuştur.

4.1.11.2. “Kıyıdaki Tekne” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Çocuk her an çevresini tanımakta olduğu için sürekli merak eder. Karşılaştıkları her durum, onun ilgisini çeker. Bu hikâyede de çevrelerinde olup bitenlere karşı çocuklarda oluşan merak duygusu konu edinilmiştir. Kahramanımız yaz tatilini geçirmek için geldiği kıyı köyündeki arkadaşlarıyla balık tutmaya gider. Balık tutarken koyun ucunda denize dalış yapan bir tekne dikkatlerini çeker. Fener bekçisinin oğlu Sedat’ın bu tekne birkaç gündür hep aynı yerde demeleri üzerine merakları iyice artar. Kendi aralarında çeşitli senaryolar oluştururlar ve tekneye gitmeye karar verirler. Tekneye yaklaştıklarında Erbil ayağına kramp girmiş gibi yapar. Dinlenmek için onu tekneye çıkarırlar ve orada denizden çıkarılan testileri görürler. Tahminleri doğru çıkar. Hemen soluğu Sedat’ın babasının yanında alırlar. Fener bekçisi olayı sahil koruma ve jandarmaya haber verir. Kısa sürede güvenlik güçleri kaçakçıları yakalar.

Kitapta ele alınan konu, özellikle deniz kenarında yaşayanların yakın çevrelerinde sıkça rastladıkları güncel bir olaydan hareketle oluşturulmuştur. Sürükleyici ve heyecan verici bir kurguyla anlatılmaktadır. Merak duygusu ön planda tutulmaktadır. Bu merak çocuk ruhuyla iyi ilişkilendirilmiştir. Olaylar arasında anlamsal bir tutarlılık oluşturulmuştur. Çocukların kendi aralarında oluşturdukları kişi-kişi çatışmalarıyla çocuk ruhu yansıtılmaya çalışılmaktadır. Örneğin, teknede olup bitenleri merak edince gidip bakmak isterler ama bir bahanelerinin olması gerekir. Kendi aralarında düşündükten sonra Olcay şöyle der: *“Kanımca o yılan balığı vuruldu. Bizde onu almaktan korkuyoruz. Gidip teknedekilerden yardım isteyelim. O zaman, bizim tekneye hangi amaçla yaklaştığımızı anlayamazlar.”*(s.31).

Sorunlar karşısında düşünerek ve tartışarak, yaratıcı çözüm önerilerinin oluşturulacağı hissettirilmiştir. Konu, çocuk düzeyine uygun bir kurguyla, özgün bir şekilde oluşturulmuştur.

b. Tema

Çocuklardaki çevreye karşı dikkat ve merak duygularının anlatıldığı bu hikâyede “çocuk dünyası” teması işlenmiştir. Günlük hayata uygun bir kurguyla, çocuğun kişisel gelişimine uygun bir tema yansıtılmıştır. Çocuğa ve doğaya özgü durumları ele alarak, okuyucuya yeni yaşantılar sunmaktadır.

c. İleti

Yakın çevremizde yaşanan olaylara karşı dikkatli ve duyarlı olmayı ileten bu hikâyede verilmek istenen mesaj, metnin yazınsal kurgusu içerisinde sezdirilmiştir. Yakınlarındaki tekneyi merak eden kahramanlar ilk olarak tekneye gitmek için inandırıcı bir bahane bulmuşlardır. Bu durum okuyucuya çocukların da yaratıcı fikirler üretebileceğini gösteren ve okuyucudaki kişisel gelişimi destekleyen bir iletidir.

Olayları anlayınca direkt müdahalede bulunmayarak hemen en yakınlarından yardım isteyen kahramanlar, yaptıkları davranışlarla tedbirli olmayı, kendi güçlerinin yetmeyeceği yerde büyüklerinin yardımına başvurmak gerektiğini yansıtmaktadırlar.

“Sedat:

— Hemen babama durumu anlatalım. Onun telsizi var. Telsizle sahil koruma ve jandarmayla konuşabiliyor. Onlara haber versin.”(s.38)

Bazen de yazar, kahramanların kendi aralarında geçen konuşmalarında doğaya ve canlılara karşı verilen zararların sebeplerini dile getirerek ahlaki ve toplumsal farkındalık oluşturmaya çalışmıştır.

“Eskiden buralarda çok balık bulunurmuş. Şimdiyse balık bulmak gerçekten güç. Hemen hemen hiç bulunmuyor. Çünkü bu kıyılarda, geçen yıllarda deniz dibini tarayan ince ağlarla balık avlanmış. Bu ağlar denizin dibini taradıklarından balık yuvalarını bozuyorlarmış. Bu yüzden balıklar yeterince üreyemez olmuşlar.” (s.6)

Her ne kadar doğaya ve hayvanlara karşı duyarlı olmayı yansıtan iletiler ağırlıkta olsa da olay akışı içerisinde okuyucuya bazı yanlış davranış örnekleri sunulmaktadır.

“Sedat:

—Hey, bana bakın oltacılar, dedi. Şu balığı babamın büyük oltasına takın, atın. Belki büyük bir balık yakalayabiliriz.

— Nasıl olacak bu? diye sordum. Bu balık yaralı ama henüz ölmemiş...

Sedat, gözlüğü çıkardı. Ölmek üzere olan küçük balığı babasının büyük oltasına geçirdi.”(s.15)

Balık, elbette ki insanlar için besin kaynağıdır ama canlı olduğu da unutulmamalıdır. Farklı amaçlar için kullanılmamalıdır. Bu ileti ahlaki ve dini açıdan olumlu kişilik özellikleri oluşturmamaktadır.

ç. Karakter (Kahraman)

Metnin ana kahramanlarını anlatıcı ve anlatıcının arkadaşları olan Tekin, Olcay, Sedat ve Erbil oluşturmaktadır. Kahramanların çocuklardan oluşturulması, çocuk ruhunu ve davranışlarını sergilemesi inandırıcılığı artırmıştır. Karakterler davranışlarıyla ve konuşmalarıyla çocuk ruhunu yansıtmaktadırlar. Yılan balığından bahsederken çocuklar daha anlatılanlardan bile korkmaktadır.

“Sedat:

— Evet, bir metre ya da daha uzun.

Olca:

— Uhuuuu, ben korkarım! dedi. Denizin dibinde de görsem hemen kaçarım. Dokunmam, ne hali varsa görsün. Bana ne!..(s.11)

Bunun yanında çocuklar çevrelerine karşı dikkatli ve sorgulayıcı bir karakter özelliği sergilemektedirler.

“Konu açılınca Sedat:

— O tekne üç gündür orada duruyor, dedi. (...)

Olca:

— Belki süngercilerdir.

Tekin:

—Kaçakçılar olmasın? (s.15)

Ana karakterlerin çocuklardan oluşması ve karakterlerin davranışlarında abartıya kaçılmaması, okuyucunun ana karakterlerle daha iyi özdeşim kurmasını sağlayan olumlu özelliklerdir. Ayrıca çocuklar arasındaki çatışmaların ve çözümlerin çocuk ruhuna özgü olarak kurgulanması okuyucuya yeni yaşantı örnekleri sunma açısından önem arz etmektedir.

Yardımcı kahramanlar ise bazen davranışlarıyla bazen de fiziksel özellikleriyle oluşturulmuştur. Ana kahramanların karakterlerini ön plana çıkaran davranışlar göstermektedirler. Kapalı ve durağan karakter özelliğine sahiptirler.

Şişman adam:

“— Burada topluiğne ne gezer be! diye tersledi Tekin’i.

Zayıf adam Erbil'in ayağını yavaş yavaş ovalamaya devam ediyordu”(s. 35)

ç. Çevre

Hikâyede anlatılan olay, bir kıyı kasabasında geçmektedir. Çevre tasviri geniş olarak yapılmamıştır. Mekân, somut olarak kullanılmıştır. Olayın geçtiği yer olarak ele alınmış, ruhsal ve psikolojik bir yükleme yapılmamıştır. Olaylar arasında kronolojik zaman akışı oluşturulmuştur. Kahramanın yaşadığı çevre ile olay akışı arasında sıkı bir bütünlük oluşturulmuştur.

e. Dil ve Anlatım

Diyaloglarla konuşma dili hissettirildiğinden sıcak ve samimi bir anlatım oluşturulmuştur. Cümlelerdeki sözcük sayısının azlığı ve birinci kişi ağzından yapılan anlatım metnin akıcılığını artırmıştır.

“Erbil:

— Oh be! dedi. Geçti işte... Amma da acıdı ha! Yavaş yavaş yerinden doğruldu zayıf adama:

— Amca, bir bardak suyunuz var mı? diye sordu.”(s.35)

Ünlem ifade eden kelimelerden, deyimlerden ve mecazlı anlatımlardan yararlanılarak Türkçenin anlatım gücü ve olanakları hissettirilmeye çalışılmıştır.

“— O kadar korkmayın. Canına okumuşsunuz zavallının. Size bir şey yapacak hali mi kalmış?”(s.37)

Bazen yöresel ifadelere yer verilerek bazen de dilimizde Türkçe karşılığı yaygınlaşmamış denizle ilgili malzemeleri ifade eden kelimelerin Türkçe

açıklamaları parantez içerisinde verilerek okuyucunun söz varlığı geliştirilmeye çalışılmıştır.

“Paletlerimi de giydim. Şnorkeli (Denize dalanların kullandığı havalandırma borusu) yıkayıp ağzıma taktım.”(s.16)

“Sedat yüzerek kayanın çevresini dolaştı. Kayanın arka tarafına geçince dineldi.”(s22)

Okuyucunun beş duyu organına hitap eden kelimelerle olayların okuyucunun zihninde somutlaştırılması sağlanmıştır. Noktalama ve yazım kuralları okuyucuya sezdirilmeye çalışılmıştır.

Genel olarak dil ve anlatım hedef kitleye uygundur fakat ara ara kelimelerde baskıdan kaynaklı harf eksiklikleri bulunmaktadır. Bazen yapılan anlatım bozukluklarıyla anlaşılabilirlik zayıflatılmıştır.

“Bu ağlar denizin dibini taradıklarından balık yuvalarını bozuyorlarmış. Bu yüzden balıklar yeterince üreyemez olmuşlar.”(s.6)

Öznenin insan ya da başka varlıklar olması yüklem tekil veya çoğulluğunu etkiler. Eğer özne bitkiler, hayvanlar, cansız varlıklar ya da soyut kavramlarsa, yüklem daima tekil olur. Oysa yukarıdaki örnekte birinci cümlede özne cansız varlık, ikinci cümlede özne hayvanken yüklem çoğul olarak kullanılmıştır.

4.1.12. Irmak Çocukları

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Ali Cavit YAREN

Yayınevi: İmbat Yayınevi-İZMİR

Yayın yılı: 5. Baskı, 2006

Sayfa sayısı: 46

4.1.12.1. “Irmak Çocukları” Adlı Kitabın Tasarım Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 15’ te bulunmaktadır.

a. Boyut

“Kıyıdaki Tekne” adlı kitabın boyutu 13,5×19,5 cm, ağırlığı ise 76 gramdır. Hacim ve ağırlık bakımından, taşımaya ve kullanmaya elverişli olan kitap; büyüklük açısından da normal ölçülere sahiptir.

b. Kapak ve Cilt

Yazarın İmbat yayınevinden çıkan serileri neredeyse hep aynı formattadır. Kitapta karton kapak kullanılmıştır. Arka ve ön kapakta beyaz zemin tonu kullanılarak bütünlük algısı oluşturulmuştur. Kitap adı büyük harflerle kırmızı renk tonunda kitabın üst kısmında yer almıştır. Kapağın alt orta kısmında ise yazarın adı ve yayının evinin amblemi bulunmaktadır. Sol kısımda kaçınıcı basım olduğuna dair bilgi verilmiştir.

Resim sadece ön kapakta bulunmaktadır. Ön kapakta orta kısım tamamen kapak resmine ayrılmıştır. Canlı renkler ve gerçeğe yakın figürler kullanılarak dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Kitabın sırtında yazar adı ve yayınevinin amblemi yer almaktadır. Kitabın sırt kısmının dar olması yazıların küçük kalmasına neden olmuştur.

Yazarın İmbat yayınevinden çıkan kitaplarının hepsinde arka ve iç kapak aynı formattadır. Aynı bilgiler yer almaktadır. Kitap hakkında meraklandırıcı bir ön bilgilendirme yapılmamıştır. Dış ve iç kapaklarda yazarın özgeçmişine dair bilgi bulunmamaktadır.

Kitabın cildi, tutkallama tekniğiyle oluşturulmuştur. Her ne kadar dayanıklı görünse de kitap tamamen açıldığında formaların birleşim yerlerinde kopmaların yaşanabileceği anlaşılmaktadır. Sayfaların kopmaya ve dağılmaya karşı dirençsiz olduğu görülmektedir.

c. Kâğıt

1. hamur beyaz kâğıttan oluşan sayfalar, arkadaki yazı ve resimleri göstermeyecek kalınlıktadır. Yıpranmaya ve yırtılmaya karşı dayanıklı olması ve göz sağlığı açısından elverişli olması hedef kitle açısından uygun bir özelliktir.

ç. Harf

14 puntolu “calibri” yazı karakteri kullanılmıştır. Sadece başlıklarda kalın (bold) yazı karakteri görülmektedir. Harflerin kalınlığı, büyüklüğü ve rengi hedef kitle açısından uygundur. Kitapta beyaz zemin üzerine siyah font kullanılarak zıtlık oluşturulmuştur.

d. Sayfa Düzeni

Sayfa kenarlarında, kelime ve paragraf aralarında okumayı rahatlatıcı boşluklara yer verilmiştir. Resimler ve metin aynı sayfada buluşturulmamıştır. Sayfaların alt kısmında eşit boşlukların olmadığı görülmektedir. Tek sıkıntı sayfa numaraları ile metin arasında yeterli boşluğun bırakılmamasıdır.

e. Resimler

Metinde dokuz resim bulunmaktadır. Kapak resmi renkli, diğer resimler ise siyah beyaz tonlardadır. Resimler gerçeği yansıtan özellikler göstermekte ve tek sayfada yer almaktadırlar. İç resimlerde renk unsurunun yer almaması, resmin olayları ve durumları yansıtıcı özelliğini azaltmaktadır. Resimlerin geneli hareketlilik özelliğini içermektedir. Karakterlerin ruh halini yansıtması açısından metni okuyucunun gözünde canlandırmaktadır. Görseller çocukta resim diliyle iletişimi destekler niteliktedir.

4.1.12.2. “Irmak Çocukları” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

“Irmak Çocukları” adlı bu hikâyede iletişim ve yardımlaşma konuları işlenmiştir. Günlük hayatta sık yapılan bir hata üzerinden kurgulanan konu, hedef kitlenin düzeyine uygun olarak işlenmiştir.

Hikâye bir ırmak kasabasında geçer. Küçük yaşta geçirdiği menenjit hastalığı nedeniyle akıl sağlığını kaybeden Memik’le köy halkı sağlıklı iletişim kurmaz. Onunla dalga geçmeye, onun bu halinden kendilerine eğlence çıkarmaya başlayınca Memik de yalnızlaşır. Yine bir gün sığırlarını gütmeye giden çocuklar Memik’le karşılaşır. Onun güneşle konuştuğunu işittiklerinde dalga geçmeye başlarlar. Üstelik şapkasını alarak onu oynatırlar. Çok eğlenirler ama Memik’in bu duruma çok üzüldüğünü çocuk bilinciyle fark edemezler. Hikâyenin bu kısmında kişi-kişi çatışmalarına ve insanlardaki empati becerisinin gelişmediğine verilebilecek güzel örnekler yer almaktadır.

İrmak kenarındaki Halil’le sürülerini birleştiren dört arkadaş, ailelerinin uyarılarını göz ardı ederek ırmağa girip serinlemek isterler. Halil durumun tehlikeli olduğunu hatırlatsa da onu dinlemez arkadaşları. Halil sığırlarla ilgilenirken Memik’in onlara doğru geldiğini görür ve yanına gider. Memik sinirlidir. Diğer çocukları döveceğini söyleyince Halil hatasını anlar ve Memik’e “ Özür dilerim, Memik. Sen benim ağabeyimsin. Bir daha hiç yapmam.” der. Ağabey olmak Memik’in hoşuna gider. Bu sırada ırmak yükselmiştir. Halil’in danası ırmağın karşı kıyısına kaçmıştır. Çocukların zor durumda olduğunu gören Memik onları ırmak adasından kurtarır. İrmağın karşısına geçerek Halil’in ineğini de getirir. Tam o sıra, yağın yağmurun getirdiği selle ırmak coşar. Tekne içinde sürüklenen bir çocuğun sesi işitilir. Memik bu çocuğu da kurtarır. Günün kahramanıdır. Tüm çocuklar yaptıklarından çok pişman olur ondan özür dileyerek Memik’in kendilerinin de ağabeyi olmasını isterler. Bu duruma çok sevinen Memik artık güneşle değil çocuklarla konuşacağını söyler.

Toplum tarafından yapılan büyük bir yanlış, çocuk ruhuyla okuyuculara hissettirilmiştir. Özgün bir şekilde ele alınan konu, mantıksal bir düzenle kurgulanmıştır. Çocukların anlayacağı düzeydeki çatışmalarla olay örgüsü sağlanmıştır. Özellikle ırmakta kalan çocuklarla merak ve heyecan ögesi oluşturularak okurun ilgisi diri tutulmuştur. Rastlantısallık ve duygusallık öğeleri inandırıcı bir boyutta ele alınmıştır. Özellikle çatışmaların iletişimle çözülebileceği hissettirilmeye çalışılmıştır. Hikâye konu ve kurgu olarak hedef kitlenin düzeyine uygundur.

b. Tema

Dakikalar sonra kimin başına ne geleceğinin belli olmadığı bu hayatta, insanların özürleriyle dalga geçmek hoş olmayan bir davranıştır, toplumsal bir kusurdur. Hikâyede “erdemler ve iletişim” temalarına ait konuların ön plana çıkarıldığı

görülmektedir. İyi yapılandırılmış bir kurgu ve iletişim örnekleriyle hedef kitlenin düzeyine uygun bir etki yaratılmıştır. Tema, yaşama ve insana özgü durumları, duyarlılıkları hedef kitleye duyumsatıcı özelliklere sahiptir.

c. İletiler

İnsanların özürlerinin ya da kusurlarının alay konusu yapılmaması gerektiğini ileten bu hikâyede verilmek istenenler, yaşanan olayla hissettirilse de kişiler arası diyaloglarla da doğrudan iletilmektedir.

İnsan davranışlarının mutlaka bir sebebinin olduğu hissettirilmiştir. Memik'in güneşle konuşmasını komik bulan çocuklar, bunun altında yatan sebebi öğrenince mahcup olmuşlardır.

“Memik:

— Gülme, dedi, gülme! Hem, sabah sen güneşle konuştuğuma inanmadın. Bana güldün. (Boynunu büktü) Ben güneşle konuşurum hep, kimsem yok ki başka...

O an Memik'e çok acıdım.”(s.19)

Ayrıca anne-babalarının sözlerini dinlemeyen çocuklar, ırmak adasında mahsur kalınca çok korkmuşlardır. Metinde anlatılanlar çocuk ruhunu çok iyi yansıtmaktadır. Çocukların en iyi öğrenme yolu yaparak, yaşayarak öğrenmedir fakat kötü durumların yaşayarak öğrenilmesi onlara zarar verebilir. Bu hikâyede de olduğu gibi çocuklara sunulan yaşantı örnekleriyle onların doğru ve yanlışın farkına varmaları sağlanabilir. Hikâyede verilen iletiler çocuğun düş, düşünce ve duygu dünyasına hitap edecek düzeydedir.

ç. Karakter (Kahraman)

Metinde yer alan kahramanlar çocuklardan oluşmaktadır. Orhan, Ömer, Coşkun ve Halil sürülerini güden arkadaşlardır. Çocuk ruhunu ve karakterlerini temsil etmektedirler. Halil davranışları ve konuşmalarıyla doğru davranış kalıplarını sergilerken diğer arkadaşları çocuk ruhundaki asiliği, tedbirsizliği temsil etmektedir.

“Halil:

— Ben ırmağa girmeyeceğim. Babam kızıyor. Akşam yine sıkı sıkı tembihledi. Irmağın suları, yüksek dağlarda karlar eridiğinden, bu mevsimde ansızın artabilirmiş.

Ömer güldü:

— Hadi canım sen de. Ona bakarsan herkesin babası kızıyor ama nereden bilecekler bizim ırmağa girdiğimizi?”(s.14)

Memik ise saflığı temizliği, karşılıksız yardımlaşmayı ve dostluğu temsil etmektedir.

Karakterlerin hepsi açık ve devingenlik özelliği göstermektedirler. Olayların akışı içerisinde davranışlarını değiştirmektedirler.

“Ben de Memik’e yaptıklarım için çok pişmandım. Ama onların yaptıkları çok daha kötü olmuştu. Bunun için başları önlerine eğikti. Mahcup oldukları için bakışlarını kaçırıyorlardı.”(s32)

“Daha sonra Ömer ve Orhan da Memik’e teşekkür ettiler. Ondan sabahki davranışları için özür dilediler.”(39)

Karakterler fiziksel özellikleriyle olmasa da ruhsal özellikleriyle çok iyi geliştirilmiştir. Kahramanlar doğru ve yanlış davranış kalıplarını okuyucuya çok iyi sezdirmektedir. Okuyucuya olumlu ve ahlaki özellikler aşılamaktadır. Kahraman sayısının az olması ve özellikle çocuklardan oluşması da okuyucunun kahramanlarla özdeşim kurmasını kolaylaştırıcı bir özelliktir.

d. Çevre

Hikâyedeki olay ırmak kenarında geçmektedir. Çevre somut olarak ele alınmıştır. Ruhsal ve psikolojik bir mesaj vermemektedir. Olayların gelişimini destekleyen bir yönü bulunmaktadır. Kahramanın yaşadığı çevre ve olay kurgusu bütünleştirilmiştir. Olaylar doğrusal bir zaman akışıyla ele alınmıştır.

e. Dil ve Anlatım

Metindeki olay birinci kişi ağzından anlatılmaktadır. Öyküleyici bir anlatım yapılmıştır. Okuyucuya çocuk davranışlarından örnekler sunularak karşılaştırma yapma imkânı sağlanmıştır. Çocukların gelişim düzeylerine uygun günlük hayatta sık kullanılan açık ve anlaşılır sözcükler kullanılmıştır. Bazı yöresel ve terimsel kavramlara da metnin bağlamından anlaşılabilecek şekilde yer verilmiştir.

“Buralar bütün kış bataklık olduğu için sular yeni yeni çekiliyordu. Kofalar, hayıtlar, böğürtlenler büyük yer kaplıyorlardı.”(s.8)

“Ömer:

— Tam büvelek zamanı. Bir tutarsa kuyruğu diken kaçır. Ona göre

Coşkun :

— Bu büvelek ne ki böyle? diye sordu.

Ömer:

— Büvelek, sığırları sokan bir sinek dedi.”(s.11)

Benzetme, ikileme, mecaz gibi anlatımı canlı tutan ve Türkçenin anlatım gücünü sezdiren örneklerle yer verilmiştir. Genelde kurallı ve kısa cümlelerle yapılan anlatım sayesinde anlaşılabilirlik ve akıcılık güçlendirilmiştir. Doğa olaylarını somutlaştıran kalıplar kullanılarak çocuklardaki kavram gelişimi komik bir şekilde anlatılmaya

alışılmıştır. Yağmurun yağma olayı “leğenler devrildi” şeklinde somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Genel olarak hikâyedeki dil ve anlatımın hedef kitleye uygun olarak duru, akıcı ve samimi olduğu görölmektedir.

4.1.13. Konuşan Kukla

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Engin BOĞAZ

Yayınevi: İmbat Yayınevi-İZMİR

Yayın yılı: 4. Baskı, 2007

Sayfa sayısı: 80

4.1.13.1. “Konuşan Kukla” Adlı Kitabın Tasarım Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 16’ da bulunmaktadır.

a. Boyut

“Kıyıdaki Tekne” adlı kitabın 13,5×19,5 cm, ağırlığı ise 112 gramdır. Kitabın boyutu, hacim ve ağırlığı hedef kitlenin yaş düzeyine uygundur.

b. Kapak ve Cilt

Karton kapak kullanılan kitabın ön kapağını, canlı renklerin kullanıldığı kapak resmi oluşturmaktadır. Kapak resminde şehir hayatından figürler çocuk ruhunu yansıtır şekilde verilmeye çalışılmıştır. Kitabın adı kapağın üst kısmında büyük harflerle yer almış, yazar ismi ve yayınevinin amblemi ise sağ alt köşede bulunmaktadır. Ön kapak tasarımı sade ve dikkat çekici biçimde tasarlanmıştır. Diğer kitaplara göre yazar ismi biraz geri planda tutulurken kapak resmi ön plana çıkarılmıştır.

Sırt, arka ve iç kapaklarda ise yazarın imbat yayınevinden çıkan diğer kitaplarıyla aynı bilgilere yer verilmiştir.

Okuyucuya kitap hakkında ön bilgilerin verilmediği görülmektedir. Dış ve iç kapaklarda yazarın özgeçmişine, kitabın hangi yaş grubuna hitap ettiğine dair bilgi bulunmamaktadır.

Kitabın cildi, tutkallama tekniğiyle oluşturulmuştur. Her ne kadar dayanıklı görünse de kitap tamamen açıldığında formaların birleşim yerlerinde kopmaların yaşanabileceği görülmektedir. Sayfaların kopmaya ve dağılmaya karşı dirençsiz olduğu görülmektedir.

c. Kâğıt

1. hamur kırık beyaz renkte kâğıttan oluşan sayfalar, arkadaki yazı ve resimleri göstermeyecek kalınlıktadır. Kâğıdın kalınlığı ve rengi, ışık yansımalarına sebebiyet vermemektedir. Bu durum kitabın okunabilirliğini artırmaktadır.

ç. Harf

14 puntolu “calibri” yazı karakteri kullanılmıştır. Kitapta beyaz zemin üzerine siyah font kullanılarak zıtlık oluşturulmuştur. Harfler alıntı ve şiirlere italik olarak normal

anlatımda düz olarak kullanılmıştır. Harflerin kalınlığı, büyüklüğü ve rengi hedef kitle açısından uygundur.

d. Sayfa Düzeni

Kitapta yazılar tek sütundan oluşmaktadır. Resimler ve metin aynı sayfada buluşturulmamıştır. Sayfa kenarlarında, kelime ve paragraf aralarında okumayı rahatlatıcı boşluklara yer verilmiştir. Sayfa düzenini oluşturan tüm öğeler çocuğun okuma sürecini destekleyici nitelikte bir düzen ve uyum içerisinde oluşturulmuştur.

e. Resimler

Kapakla beraber on altı resim bulunan hikâyedeki resimler, okuyucuyu resim çizmeye teşvik edici özelliktedir. Resimdeki nesne ve varlıklar, sanatçının yorumuyla okuyucuyu sanki bir çizgi film serüvenine çıkarmaktadır. Tek sayfadan oluşan resimler olaylar hakkında ipucu veren ve anlatılanları tamamlayıcı bir özellik taşımaktadır. Çocuğun düş serüvenine çıkmasına, eğlenmesine katkı sağlayacak özellikler göstermektedir. Hikâyenin çocuğun belleğinde canlandırılmasına katkı sağlamaktadır.

4.1.13.2. “Konuşan Kukla” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Hemen hemen herkes küçüklüğünde oyuncaklarını konuşturmuş ve onlarla çeşitli oyunlar oynamıştır. Bu hikâyede yaptığı işten sıkılan bir kuklanın kendine değer

veren bir arkadaşı ile insan yaşamına ayak uydurma sürecini anlatmaktadır. Hikâyede arkadaşlık ve özgürlük konusu işlenmektedir.

Hikâye kahramanı İbiş kukladır. Memiş ise onu çok seven bir öğrencidir. Okulda yapılan bir kukla gösterisi sonunda sahibinden kaçan İbiş, Memiş’le karşılaşır ve onunla sıkı bir dost olur. Kuklanın konuştuğunun iddia edilmesi kişi-kişi çatışmalarını örnekleyen diyaloglar oluşturmuştur.

“Müdür bey, kuklalarımın birisi kayıp. Daha doğrusu kaçak.

Müdür Bey şaşırmıştı. ‘Bu adam ne diyor?’ der gibi dikkatle ustanın yüzüne baktı. ‘Ne o, dedi. Sanki kukladan canlı bir yaratılmış gibi söz ediyorsunuz.’

‘Hayır’, dedi usta. ‘Bu olağan üstü bir kukla. Bunu kime söylesem aklımdan zorum var sanıyor. Hayır, Müdür Bey, hayır; bildiğiniz kuklalardan değil bu. Konuşuyor, istediğini yapıyor. Sanki biyonik!’”(s.30)

Hikâyede anlatılanlar çocukların hayal dünyalarını süslemektedir. Sıkı bir arkadaşlığın nasıl kurulduğu ve dostluk için fedakârlık gösterilmesi gerektiği anlatılmaktadır. İbiş’in yaramazlıkları okuyucunun dikkatini çekmekte, onların merakını ve heyecanını diri tutmaktadır. Sevgi ve özgürlük kavramlarını okuyucuya hissettirmektedir. Kitaptaki olaylar dizisi okuyucunun düş kurmasına, heyecanlanmasına ve hoşça vakit geçirmesine olanak sağlamaktadır. Tek sorun olaylar devam ederken bir anda kitabın bitmesi olmuştur. Yani kitabın sonuç bölümü bulunmamaktadır. Bu durum kitabın devamı geleceğini okuyucuya hissettirmektedir. Fakat hikâyenin sonunda serüvenin devamını oluşturacak kitap hakkında bilgi verilmemiş olması okuyucuyu boşlukta bırakmaktadır.

b. Tema

Çocukların kendine ait dünyalarının olduğunu vurgulayan bu hikâyede “ çocuk dünyası” teması işlenmiştir. Sevgi üzerine geliştirilen tema, okuyucunun soyutlama

yapmasına olanak sağlamaktadır. Fakat kurgu ve tema arasındaki bağlantı net oluşturulmamıştır.

c. İleti

Hikâyede özgürlüğün her varlık tarafından istenilen bir kavram olduğu ve arkadaşlığın fedakârlık gerektirdiği iletmeye çalışılmıştır. İletiler yazınsal bir kurgu içerisinde yaşanan olaylar ve diyaloglarla doğrudan aktarılmıştır. İletiler çocuğun duygu ve düşünce evrenine uygundur.

Memiş'in İbiş'e yaptığı uyarıyla, insanların uyması gereken toplumsal kuralların olduğu, bu kurallara uymanın cezai yükümlülükler doğurduğu vurgulanmıştır. Bu sayede okuyucuların topluma daha rahat uyum sağlamasını kolaylaştıracak iletiler vurgulanmıştır.

“Bundan sonra lütfen daha dikkatli ol. Hepimizin uyması gereken kurallar var. Onları çiğnersek, o kavşaktaki gibi kargaşa doğar. Bu da cezasız kalmaz.”(s.45)

Memiş, pervasızca hareket eden İbiş' e yaptığı uyarı ile eğlenmek adına yapılanların başkasına zarar vermemesi gerektiğini belirterek, ahlaki ve kişisel gelişimi destekleyen bir ileti yansıtmaktadır.

“Şaka dediğin zararsız olmalı. Bu ne böyle?”(s.47)

Memiş'in kitabın ne olduğunu merak eden İbiş'e verdiği cevapla, kitap okumanın okuyucuya sağladığı faydalar dile getirilmektedir.

“Kitap okumak çok güzel. İnsan apayrı dünyalara dalıp gidiyor. Bir sürü serüven yaşıyor, birçok insan tanıyor.”(s.56)

Bazen büyükler tarafından yapılan, yanlış davranış örnekleri yansıtılmaktadır. Yaşamda sorunların çözümü için iletişim kurmak gerektiği, kaba kuvvetin bir sorun çözme yöntemi olmadığı sezdirilmiştir.

“İyi adamdı hoş adamdı ama kendi babasından gördüğü gibi çocukları kulak çekerek cezalandırmak gerektiğine inanması kötüydü.”(s.62)

Hikâyedeki iletiler çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak kurgulanmıştır. Kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında ayırım yapılmamıştır.

ç. Karakter (Kahraman)

Metnin ana kahramanları İbiş ve Memiş’tir. İbiş toplumsal kurallara uymayan, düşüncesizce hareket eden sorumsuz bir kukladır. Devingen karakter özelliği göstermektedir. Karakterindeki devingenlik olaylarla hissettirilmektedir.

“Memiş:

— Sen çok yaramazsın. Her şeyden oyun çıkarılmaz ki bak şu halime... Ya o zavallı adamcağız? Ona zarar verdin, işini engelledin.”(47)

Memiş ise onun bu hareketlerini önlemeye çalışan, dost canlısı bir arkadaştır. Kahramanların yansıttıkları karakterler, davranış tarzları ve fiziksel görünümleriyle geliştirilmiştir.

“İbiş, siyah saçlı, kara üzüm gözlü, beyaz tenli bu çocuğa seslendi:

— Hey, senin adın ne?”(s.25)

Diğer karakterler ise olayların devamını sağlamak için oluşturulan kapalı ve durağan karakter özelliği taşımaktadırlar. Hikâyedeki kahraman sayısı, çocuğun özdeşim kurmasına uygun sayıdadır. Kahraman, çocuğun özdeşim kuracağı doğru ve çocuksu davranış kalıpları sergilemektedir.

d. Çevre

Olaylar okulda başlayıp, sokak, park ve evde geçmektedir. Gerçekçi ve somut mekânlar kullanılmıştır. Mekânlara ruhsal ve psikolojik bir anlam yükleme yapılmamıştır. Kahramanın yaşadığı çevre, olay kurgusuyla bütünleştirilmiştir.

e. Dil ve Anlatım

Metinde üçüncü kişi ağzından anlatım vardır, fakat sık sık diyaloglarla birinci kişi ağzından anlatıma da yer verilmiştir. Deyimler, atasözleri ve ikilemelerle Türkçenin anlatım gücü hissettirilmeye çalışılmıştır.

“İbiiiış, buraya gel! Bir çuval inciri berbat ettin.”(s.37)

“Kuklalar arasında şakalar yapan İbiş, insanlar arasında da böyle olacağını sanıyordu. Memiş:

— Bak, dedi. Eğer böyle giderse bir araba sopa yeriz.”(s.48)

Günlük konuşma diline yer verilerek anlatımda samimilik ve canlılık oluşturulmaya çalışılmıştır.

“Figen Teyze:

— Akşama annene söyleyeceğim, dedi. Görürsün sen... Seni gidi seni. Dur bakayım, arkana sakladığın ne öyle?”(s.51)

Genel olarak çocukların anlayacağı düzeyde kelimeler seçilmesine rağmen bazen günlük hayatta sık kullanılmayan kelimelere de yer verilmiştir.

“ Bunları düşünerek yürürken İbiş’in yerinde olmadığını ayırmadı.”(s.51)

“Fark etmek” gibi günlük hayatta sık kullanılan bir kelime varken ayırımsamak kelimesinin kullanılması, cümlelerin akışını bozmaktadır.

Genel olarak noktalama ve yazım kurallarına uyulmuştur. Anlatımda çocuğun beş duyu organına seslenerek olayların somutlaştırılması sağlanmıştır. Hikâye dil ve anlatım olarak hedef kitleye uygun özellikler sergilemektedir.

4.1.14. Uzaylılar Geline

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Engin BOĞAZ

Yayınevi: İmbat Yayınevi-İZMİR

Yayın yılı: 6. Baskı, 2007

Sayfa sayısı: 95

4.1.14.1. “Uzaylılar Geline” Adlı Kitabın Tasarım Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 17’ de bulunmaktadır.

a. Boyut

Kitabın boyutu 13,5×19,5 cm, ağırlığı ise 128 gramdır. Kitap, hacim ve ağırlık bakımından hedef kitleye uygun ölçülere sahiptir.

b. Kapak ve Cilt

Kitapta, karton kapak kullanılmıştır. Kapağın üst kısmında alt alta sırasıyla büyük, kalın harflerle kitabın adı; altında yazarın adı, altında ise yayınevinin amblemi yer almaktadır. Yayın evinin amblemi silik bir şekilde gözükmemektedir. Sol alt köşede ise kaçınıcı basım olduğu belirtilmektedir. Ön kapağın tamamı resimden oluşmaktadır.

Resimde yere iniş yapmak üzere olan bir ufo, dede ve torun resmi yer almaktadır. Karakterler gerçeğe dönük değil, çocuk dünyasında şirin bir görüntü oluşturacak şekilde yansıtılmıştır. Kapakta kullanılan zıt ve canlı renkler, kitabın çocukların dikkatini çekecek özelliklere sahiptir. Kapak resmi, kitabın içeriği hakkında okuyucuyu düşsel yolculuğa çıkaracak özellikler taşımaktadır. Kapak resmi sadece ön kısımda bulunmakta arka kapak ile bütünlük oluşturmamaktadır.

Kitabın arka kapağı, sırt ve iç kapakta yer alan bilgiler ve tasarımlar, yazarın İmbat yayınevinden çıkan diğer kitaplarıyla aynı özelliklere sahiptir.

Okuyucuya kitap hakkında ön bilgilerin verilmediği görülmektedir. Dış ve iç kapaklarda yazarın özgeçmişine, kitabın hangi yaş grubuna hitap ettiğine dair bilgi bulunmamaktadır.

Kitabın cildi, tutkallama tekniğiyle oluşturulmuştur. Her ne kadar dayanıklı görünse de diğer ciltleme tekniklerine göre bu teknikte, sayfaların kopmaya ve dağılmaya karşı daha dirençsiz olduğu bilinmektedir.

c. Kâğıt

Kitapta 1. hamurdan kâğıt kullanılmıştır. Yırtılma ve yıpranmaya karşı dayanıklı bir kâğıt olması hedef kitle açısından uygun bir özelliktir. Yeterli kalınlığa sahip olması, yazıların gayet net gözükmesini sağladığı gibi ışık yansımalarının önüne de geçmektedir. Bu durum kitabın okunabilirliğini artırmaktadır.

ç. Harf

Kitapta 14 puntolu “Calibri” yazı karakteri kullanılmıştır. Yazıların net görünümünü sağlayan, okuma rahatlığı oluşturan bir yazı karakteri ve punto seçimi yapılmıştır. Genelde düz harfler kullanılmış ama tırnak içi alıntılarda italik yazı karakteri kullanılmıştır.

d. Sayfa Düzeni

Rahat bir okuma imkânı oluşturan sayfa öğeleri, birbirleriyle uyum içerisinde kullanılmıştır. Yazılar tek sütundan oluşmaktadır. Sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Resimler ve yazılar ayrı sayfalarda yer almaktadır.

e. Resimler

Hikâyede sadece kapak resmi dâhil on altı resim bulunmaktadır. Kapak resmi renkli, iç resimler siyah beyaz tonlardan oluşturulmuştur. Resimlerde perspektif kurallarına uyulmamış daha çok karakterlerin yüz ifadeleri ön plana çıkarılmıştır. Genel olarak sevecen ve çocuksu karakterlerle sanatçı resimdeki yorumunu yansıtmaktadır. Çocuk okuyucuya hitap eden tarzdadır. Resimler hikâyedeki olay akışını tamamlayan özellik göstermektedir. Okuyucuyu resme olan ilgisini artıracak düzeydedir.

Resimler genel olarak anlatılanlarla uygun ve okuyucunun ilgisini çekecek düzeydedir, fakat dede figürünün ağzında sürekli pipo bulunması çocuk okura güzel bir örnek oluşturmamaktadır. Olumsuz bir mesaj vermektedir.

4.1.14.2. “Uzaylılar Gelince” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Uzaylılar ve ufoların gerçekliği hakkında günümüzde de net bilgiler bulunmamaktadır. Çok eski zamanlardan beri, çeşitli serüvenlere ve hayallere malzeme olmuştur. Bu hikâyede de uzaylılar konusu işlenmektedir.

Dünyaya araştırma yapmak için gelen uzaylılara karşı, insanların ön yargılı ve aşırı savunmacı davranışları anlatılmaktadır. Dünya’ya inerken kendi güvenlikleri için

çeşitli sinyalleri kesen uzaylılar insanları merak içinde bırakır. İnsanlar da olayları anlamadan uzaylıların Dünya'yı ele geçirmek için geldiklerini düşünerek onlara savaş açmak isterler, oysa uzaylıların böyle bir niyetleri yoktur. Üstelik insanlardan yüzlerce yıl ileri düzeyde bir teknolojiye sahip olduklarından, insanların isteseler de onlara zarar veremeyeceklerini bilmektedirler. Kahramanımız Sinan'ın bilgisayarındaki değişik harflerin uzaylılarla ilgisinin olduğunu düşünür. Bilgisayarından onlara bir dostluk mesajı gönderir. Uzaylılar da Sinan'ın bu dost tavırlarına karşılık verir ve onunla iletişime geçer. Kurulan bu iletişimle uzaylıların kötü varlıklar olmadığı, beyinlerinde ve genlerinde kötü düşünceleri yok ettikleri anlaşılır.

Uzaylılarla yapılan bu iletişimde Sinan ve dedesi Cahit Bey'in yaşadıkları şaşkınlık, heyecan ve korku içsel ve kişi-kişi çatışmalarıyla çok iyi yansıtılmıştır. Çocuk algısına göre soyut bir kavram olan uzay ve gezegenler konusu özgün bir olay kurgusuyla somutlaştırılarak anlatılmaktadır. Çatışmalara sebep olan olay çocuğun sevgi gereksinimini karşılayacak düzeydedir. Çatışmalardaki merak unsuru ise okuyucunun kitaba yönelik ilgi ve isteğini diri tutmaktadır. Olaylar okuyucunun heyecanlanmasını ve düş kurmasını sağlayıcı özelliktedir.

b. Tema

“Çocuk dünyası” temasının işlendiği bu hikâyede tema okuyucuya yaşama, insana ve doğaya özgü durumları hissettirmektedir. Tema okuyucunun toplumsal barış gibi soyut kavramları anlamasına olanak sağlamaktadır. Evrensel değerleri öne çıkarmaktadır.

c. İletiler

Gerçek uygarlığın, akıllarda savaşın yerine barışın hâkim olduğunda yaşanacağını ifade eden bu hikâyede, okuyucunun evrensel ve toplumsal kişilik gelişimini destekleyen iletiler verilmektedir. Savaşın ilkelik olduğu vurgulanmaktadır.

“Bizimle savaşmak istediğinizi biliyoruz ama biz bu ilkelikten kurtulalı çok uzun zaman oldu. Biz düşmanlık ve kötülük duygularını yok edeli bin yıllar oldu ama siz hala içgüdülerinizin buyruğundasınız. Sizi bütün dostluk duygularımızla bu yolda çalışmaya çağırıyoruz.”(s.93)

Alıntıdan da anlaşılacağı gibi iletiler kurgusal düzlem içerisinde doğrudan aktarılmaya çalışılmıştır.

“ Sana bir şey demiyorum hanım. İnsanlara kıızıyorum, insanlara! Uzaydan tehlike söz konusu olunca akılları başlarına geldi. Baksana tüm dünyada savaşlar durmuş.”(s.23)

Ana iletinin yanında bazı yardımcı iletiler de verilmektedir. Denizde çıkan dalgalardan dolayı dedesinin Burak isimli teknesinin parçalanmasının ardından geçen diyalogda, insan hayatının mal ve mülkten daha kıymetli olduğu sezdirilmeye çalışılmıştır.

İletiler çocuğun duygu ve düşünce yapısına uygun olarak verilmiştir. Olumlu ve olumsuz iletiler fikir çatışmalarıyla hissettirilmiştir. İnsan ve yaşama ilişkin duyarlık oluşturulmaya, savaşın çözüm yolu olmadığı vurgulanmaya çalışılmıştır.

ç. Karakter (Kahraman)

Olayların ana kahramanları Cahit Bey ve torunu Sinan’dır. Kahramanların karakterleri davranışlarıyla ve yazarın anlatımlarıyla oluşturulmuştur. Açık ve

devingen karakter özelliği göstermektedirler. Karakterlerindeki değişimler olayların akışı içerisinde inandırıcılığını yitirmeden hissettirilmektedir.

Cahit Bey koruyucu, kollayıcı ve sevecen bir dede karakterini yansıtmaktadır.

“Denize güvenmediği için torunlarına bir şey olmasından gerçekten çok korkuyordu.”(s.26)

Sinan ise girişimci, meraklı ve araştırmacı özelliklerinin yanında çocuk ruhunu hissettiren çekingen ve tedirgin karakter özelliklerini göstermektedir.

Yazar, uzaylı kavramının okuyucunun zihninde somutlaştırması için onları hem fiziksel görünüşleriyle hem de kişilik yönleriyle anlatmıştır.

“Gövdesine göre kafası biraz küçüktü. Gözleri ise mavi, sarı ve yeşil renklerin bulunduğu cam bir bilyeyi andırıyordu. Kulakları da kafasına göre çok küçüktü bu yaratığın.”(s.63)

“İnsanlar boşuna telaşlanıyor. Biz düşmanlık duygularını, kötülük düşünme yeteneklerini genlerde yapılan değişikliklerle kaç bin yıldır ayıkladık.”(s.71)

Olay karakter bütünlüğü ile soyut kavramlar somutlaştırılmıştır. Geliştirilen karakterlerle insan ve yaşam gerçekliğinin anlaşılmasına dönük ipuçları verilmiştir. Kişi sayısının az olması olayların kimler tarafından yaşandığını daha iyi göstermektedir.

Kahramanların yansıttığı karakterler çocuğun özdeşim kuracağı özellikler göstermektedir. Mantıksal ve inandırıcı özelliklere sahiptir.

d. Çevre

Metinde anlatılanlar fantastik bir kurguyla verilse de gerçek yaşam alanları sunularak somutlaştırma sağlanmıştır. Bu sayede okuyucuda inandırıcılık artırılmaya çalışılmıştır. Olaylar Datça'nın Çeşme köyüne bağlı Palamutbükü koyunda

geçmektedir. Somut ve soyut mekânlar birlikte kullanılmıştır. Olaylar mantıksal bir zaman akışı içinde verilmiştir. Zaman ve mekân öğeleri okuyucunun gelişim düzeyine uygunluk göstermektedir.

e. Dil ve Anlatım

Üçüncü kişi ağzından ve öyküleyici anlatımın yapıldığı hikâyede, diyaloglarla birinci kişi ağzından ifadeler de yer verilmiştir. Dede ve torunlar arasında geçen konuşmalar sıcak, samimi bir anlatım oluşturmuştur.

“ — Vay canına! Diye söylenmekten kendini alamadı. Şuna bakın hele! Kocaman! Sanki yeşil gibi...

— Ne olabilir dede?”(s.11)

Noktalama ve yazım kurallarına dikkat edildiği görülmektedir. Kısa cümleler ve paragraflarla anlaşılabilirlik kolaylaştırılmıştır. Yer yer betimsel ifadeler de yer verilerek olayın yaşandığı yerler okuyucunun gözünde canlandırılmaktadır. Hikâye genel olarak güzel bir dil ve anlatımla sunulmuştur. Fakat ara ara dilsel sorunlarda bulunmaktadır.

Bazen okuyucunun olayları anlamasını zorlaştırabilecek anlatım bozuklukları yapılmıştır.

“ Tahminlere göre, eğer inerlerse Akdeniz kıyılarında bir yere inebilecekleri tahmin ediliyor.”(s.22)

Argo sözcük kullanımı anlatımı günlük konuşma diline yakınlarsa da çocukların dil gelişimini olumlu yönde destekleyen bir özellik değildir.

“ Sinan öfkелendi. Bilgisayarına:

— Saçmala geri zekâlı! Diye söylendi.”(s.34)

Hikâye anlatımında genelde okuyucunun dilsel düzeyine uygun kelime seçimi yapılmışsa da ara ara okuyucunun alışık olmadığı kelimelerin tercih edildiği de görülmektedir.

“Bütün insanlık gelen uzaylıların Dünya’yı istila edecekleri sanıyordu.”(s.52)

“Düğün bütün gürültü ve patırtısıyla sürerken Sinan sıkıldığını ayımsadı.”(s.56)

4.1.15. Çınar Dede

Yazar: Hüseyin YURTTAŞ

Resimleyen: Elif BALTA

Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları-İSTANBUL

Yayın yılı: 7. Baskı, 2018

Sayfa sayısı: 89

4.1.15.1. “Çınar Dede” Adlı Kitabın Tasarım ve Resim Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında kitabın tamamına ait tasarım özellikleri açıklanmış ve yorumlanmıştır. Hikâyeye ilişkin görseller Ek 18’ de bulunmaktadır.

a. Boyut

Kitap 13×19,5 cm ebatlarında ve 100 gramdır. Büyüklük, ağırlık ve hacim olarak çocukların kolayca taşıyabileceği ve kullanabileceği ölçülere sahiptir.

b. Kapak ve Cilt

Karton kapak kullanılan kitabın ön ve arka yüzü, kullanılan resimle bütünleştirilmiştir. Kapakta yeşil tonları hâkimdir. Yaşlı bir çınar dibinde kedisi ile

oturan masum bir kız çocuğu resmi yer almaktadır. Çınarın gövdesine de yüz ifadesi oluşturulmuştur. Kitabın resmi görsel olarak okuyucunun dikkat çekecek canlılıktadır. Kitabın adı ve içeriğiyle uyum sağlayan kapak resmi okuyucunun düş kurmasına olanak sağlayacak özellik taşımaktadır. Kapağın üst kısmında farklı renklerde, büyüklükte ve karakterde yazar ve kitabın adı bulunmaktadır. En alt kısmında ise yayınevinin adı ve kaçınıcı basım olduğu belirtilmiştir. Ön kapakta, kitabın hitap ettiği yaş seviyesini belirtecek bir açıklama bulunmamaktadır.

Arka kapakta resmin devamı bulunmaktadır. Resmin devamında figürlerin olmaması sadece yeşillik bir alanı görselleştirmesi arka kapaktaki yazıların net okunmasını sağlamıştır. Arka kapakta kitapla ilgili meraklandırıcı ve heyecanlandırıcı kısa bir bilgi ve MEB tarafından alınan tavsiye kararı yer almaktadır. İki kapak arasında yer alan sırt farklı renkte bir zeminle kapaklar arasındaki bütünlüğü bozsa da kitabın ve yazarın adını net bir yazı ile belli ederek kitaplık oluşturmaya fayda sağlamaktadır.

İç kapağın ön yüzünde yazar ve kitabın adı, yayın evinin amblemi; arka yüzünde ise kitabın yazarı, editörü, baskı yılı ve yayınevine dair bilgiler bulunmaktadır.

Kitabın cildi tutkallama tekniğiyle oluşturulmuş olsa da kopmaya ve dağılmaya karşı yeterli direnci gösterecek niteliktedir.

c. Kâğıt

Kitapta 2. hamur kâğıt kullanılmıştır. Kâğıt zemininin açık sarı ve mat olması, ışık yansımalarına engel olmaktadır. Bu durum göz sağlığı açısından olumlu bir özelliktir. Maliyetinin düşük olması nedeniyle tercih edilen 2. hamur kâğıtlarının dayanıklılık özelliğinin daha az olması ise hedef kitle açısından uygun olmayan bir özelliktir.

ç. Harf

Kitapta 14 puntolu “Times New Roman” yazı karakteri kullanılmıştır. Kitapta kullanılan harf büyüklüğü, rengi ve kalınlığı okuyucu açısından uygun özellik göstermektedir. Bu durum daha akıcı okumanın yapılmasını sağlayan bir özelliktir.

d. Sayfa Düzeni

Harf ve satır aralarındaki boşluklar, hedef kitlenin gelişimlerine uygun düzeydedir. Sayfalar her iki yana kolayca açılıp kapanabilmektedir. Paragraf ve cümle uzunluklarının kısa olduğu görülmektedir. Tek sütundan oluşan kitapta, sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Sayfalar, okuyucunun okuma sürecini destekleyici nitelikte bir düzen ve uyum içerisinde oluşturulmuştur.

e. Resim

Kapak resmi dâhil on iki resim bulunmaktadır. Resimlerdeki figürler sanatçının özgün yorumuyla oluşturulmuştur. Perspektiften ve gerçeklikten uzak bir çizim yapılmıştır. Çizimlerde çocuk ruhunun resme yansıdığı görülmektedir. Yani resimler çocukça çizilmiştir. Bu durum çocuğu resim çizmeye yönlendiren bir özelliktir. Resimlerin genellikle durağan ve metni tamamlayıcı özellik gösterdiği görülmektedir. Olayları ve durumları okuyucunun gözünde canlandırmasını kolaylaştırmaktadır. Resimlerde ayrıntı ve netlik unsurunun göz ardı edilmesi, estetik zevk unsurunu düşürmektedir.

4.1.15.2. “Çınar Dede” Adlı Kitabın İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Konu ve Kurgu

Hiçbir insanın ailesini, ırkını seçme hakkı yoktur. Fakat insanoğlu bazen bu farklılıkları zenginlik olarak değil ayrılık olarak görmektedir. Hikâyede de göçebe yaşayan bir Çingene ailenin toplum tarafından küçümsenmesi ve dışlanması konu edinilmiştir. Konargöçer hayat yaşayan aile, Çınar Dede’nin altına çadırlarını kurarlar. İnsanların kendilerine olumsuz bakış açılarından dolayı köyden uzak bir yeri seçmiştir. Doğru ve dürüstlükten ayrılmasalar da toplumdaki ön yargıdan çok rahatsızdırlar. En kötüsü ise çocukların eğitim hayatının olmamasıdır. Küçük Sanina ve ağabeyi insanların kendilerine karşı olan bu tavırlarına çok içerlemektedir. Bu durum içsel çatışmalar ve kişi-toplum çatışmalarıyla çok iyi yansıtılmıştır.

— *Ne o, Çingeneler mi gelmiş? Dedi, Çırpıcı Mahmut’a.*

— *Hee, dedi Çırpıcı Mahmut.*

— *Ortalığı kasıp kavururlar gene; ne varsa çalıp çırpırlar...”(s.29)*

“*Sanina:*

— *Niçin Çingene kızım ben? Niye böyle esmerim? diye kendi kendine söylendi.”(s.29)*

Bir gün Çınar Dede Sanina’nın gözyaşlarına dayanamaz ve onunla konuşur. Ona zorluklarla mücadele etmesi ve okuması gerektiğini söyler. Ağabeyi ve babasına bu durumu anlatan Sanina, onların da aklında yerleşik hayat fikrini oluşturur.

Hikâyede toplumsal bir eksiklik dile getirilmiştir. Okuyucuya farklılıkların ayrılık değil zenginlik olduğunu gösteren bir yaşantı örneği sunulmaktadır. Çatışmalarda sevginin ve iletişimin gücü gösterilmiştir. İnanırcı ve özgün bir kurguyla oluşturulan olaylarla, soyut konular somutlaştırılmış ve okuyucunun düzeyine uygun

hale getirilmiştir. Abartılmış merak ve rastlantısallıktan kaçınılarak olaylar arasında sıkı bir bağlantı kurulmuştur. Kitap konu ve kurgu yönünden hedef düzeye uygun özellikler göstermektedir.

b. Tema

Hikâyede “hak ve özgürlükler, birey ve toplum” temaları işlenmektedir. Hikâyeye okuyucuda etki yaratacak bir kurguyla sunulmuştur. Yaşama ve insana yönelik düşüncelerin, sevgiyle bütünleşmesi gerektiği hissettirilmektedir. Hikâyede işlenen tema okuyucunun kişilik gelişimine katkı sağlaması ve evrensel değerleri yansıtmaları açısından olumlu özellikler taşımaktadır.

c. İleti

İnsanlar arasındaki dil, din, ırk farklılıklarının bir ayrılık değil kültürel zenginlik olduğu ifade edilmektedir. İnsanların yaşam tarzından, ekonomik durumundan ya da görünüşünden dolayı aşağılanmasının yanlış bir davranış olduğu anlatılmaktadır.

“Sen kara derilisin, sen sarı derilisin diye başkasını hor görmek hiç insana yakışır mı?” (s.32-33)

Olay kurgusu içerisinde verilen yardımcı iletilerle doğaya ve canlılara karşı duyarlı olmak gerektiği de hissettirilmeye çalışılmıştır.

“Bir sapan taşıyla küçük bir kuşun başının ya da gövdesinin parçalanması acı bir olay değil mi?(s.37)

Çınar Dede hurafesinin insanlarca oluşturulduğu anlatılarak, yazgıcılık ve boş inançtan uzak durulması gerektiği hissettirilmiştir.

“Ben öyle şeylerden korkmam. Çınar Dede, geceleri geziyorsa daha iyidir, bize bekçilik eder hiç olmazsa... Yahut bize konuk gelir bir sigara tüttürürüz birlikte.”(s.47)

Sigara içme davranışının normal bir durum gibi yansıtılması haricinde olumsuz bir iletiye rastlanmamaktadır. Bu duruma karşı yeni basımlarda duyarlı olunması hikâyenin iletilerini güçlendirecektir.

Hikâyedeki iletiler yazınsal bir kurgu içerisinde okuyucuya sezdirilmiştir. İnsana, yaşama ve doğaya karşı duyarlılık oluşturacak yaşam örnekleri sunmaktadır. Okuyucunun toplumsal, kişisel ve ahlaki kişilik gelişimini destekleyen özellikler göstermektedir.

ç. Karakter (Kahraman)

Kitaptaki olaylar çekirdek bir ailenin başından geçmektedir. Çınar ağacı ve Sanina ana kahraman diğerleri ise yardımcı kahramanlardır. Ana kahramanlar ruhsal ve fiziksel özellikleriyle geliştirilmiştir. Çınar ağacı olaylara ve durumlara iyimser yönleriyle bakan, insanları iyiye ve doğruya yönlendiren ütopyik bir karakterdir. Aslında bu karakterle bir tip oluşturulmuştur.

“Her sarı insan beyaz, her beyaz insan sarı, her esmer insan Kızılderili ya da bunların tümü kara derili olabilirdi... Bunların hepsi insandır. Sakın böyle şeyler için kendini üzme Sanina. Senin öteki insanlardan bir ayırdın yok.” (s.32-33)

Sanina ise çocuk saflığını ve temiz duygularını hissettiren bir karakterdir. Devingen ve açık karakter özelliği taşımaktadır. Karakterindeki devingenlik olay kurgusuyla inandırıcılık göstermektedir.

“Sanina:

— Deli adam, dedi, güldü.

—Öyle deme kızım, dedi Şerif Usta. Küçükken o da akıllı biriymiş. Menenjit hastalığı geçirmiş böyle olmuş.

Sanina söylediğine pişman oldu.”(s.69-70)

Şerif Usta ise doğruluğu dürüstlüğü ve helal rızık kazanmanın önemini vurgulayan örnek bir baba karakterini yansıtmaktadır.

“Yoo, Şerif Usta ’ymış buraya konan. O öyle biri değildir. Dürüştür. Alnının teriyle geçinir. Çalıp çırpma, hırsızlık, uğursuzluk nedir bilmez.”(s.29)

Yardımcı karakterlerden define avcıları kendi çıkarları için başkalarını zor duruma düşüren kötü karakter özelliği gösterirken, köylüler ise insanları yaşam tarzları ve etnik kimlikleriyle değerlendiren olumsuz karakter özelliklerini yansıtmaktadır.

“Ama biz Çingene’yiz. Köylüler köylere bile sokmak istemiyorlar bizi... Bize kim yer yurt verir ki?”(s.72)

Olay, karakter uyumu çok iyi sağlanmıştır. Kahraman sayısı ve kahramanların yansıttığı karakter özellikleri çocuğun özdeşim kuracağı niteliktedir. Kahramanların davranışlarında abartıya kaçınılmamıştır. Kadın ve erkek arasında ayırım yapılmamış, sorumlulukları paylaşmayı örnekleyen davranışlar sezdirilmiştir. Fakat bir diyalogda bu özelliği yıpratıcı bir konuşmaya yer verilmiştir.

— Sen onlara bakma, hoş gör arkadaş, dedi Şerif Usta ’ya. Kadın akli işte...”(s.52)

d. Çevre

Hikâyede anlatılan olaylar 400 yaşını aşmış bir çınar ağacının altında geçmektedir. Mekân unsuru sadece somut bir yer olarak değil fantastik bir özellik taşımaktadır. Kahramanın yaşadığı çevre olay kurgusuyla bütünleştirilmiştir. Çevre, kahramanların kültürel bakış açıları hakkında da bilgi vermektedir. Toplumsal çevre ve kahramanın

yaşadığı çatışmalar inandırıcı biçimde kurgulanmıştır. Mantıksal bir zaman akışı içerisinde olaylar, okuyucunun gözünde canlandırılmaya çalışılmaktadır.

e. Dil ve Anlatım

Hikâye, ana kahraman Çınar Dede tarafından anlatılmaktadır. Anlatım içten ve akıcı cümlelerle yapılmıştır. Günlük konuşma dili, deyimler, ünlemlerle canlılık oluşturulmuştur.

“İyi ki buralarda sırtlan ya da kurt yok. Yoksa Çoban Ali’nin sürüsünün dibine dari ekerlerdi.”(s.17)

Noktalama işaretleri ve imla kuralları okuyucuya hissettirilmeye çalışılmıştır. Metinde dilsel bir düzen oluşturulmuştur.

“Hadi oradan lapacı! Ekmekleri lap lap yutarsın; sonrada gidip taa orada yatarsın! Ne ararsın orada! Çadırı bekle, çadırı!”(s.43)

Köy kültürünün özelliklerini yansıtan kelimelerle, okuyucunun sözcük dağarcığı geliştirilmeye çalışılmıştır.

“Baba, burada çok sele, sepek, küfe öreriz. Çünkü derelerde çok hayıt var. Kargı da buluruz...”(s.23)

Dil ve anlatım çocuğun metni anlamasını kolaylaştırmaktadır. Çocuğa düzgün bir dil çevresi sunmaktadır fakat bazı kelimelerin günlük hayatta tercih edilmeyen eş anlamlarının kullanıldığı görülmektedir.

“Onları izlemeye öylesine dalmışım ki, tırısa kalkmış bu atın ayak seslerini ben bile ayırımsayamamışım.”(s.15)

“Şerif Usta, tilki geldi sanısıyla kümesteki tavuklara baktı.”(s.43)

4.2. HÜSEYİN YURTTAŞ'IN ARAŞTIRMA KAPSAMINDA İNCELENEN ESERLERİNİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Bu başlık altında, araştırma kapsamında incelenen Hüseyin Yurttaş'ın çocuklar için yazdığı hikâye kitaplarına ilişkin genel değerlendirmelere yer verilmiştir. Değerlendirmeler, Sever (2018; 153-167) tarafından geliştirilen “Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği” esas alınarak yapılmıştır.

4.2.1. Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Tasarım ve Resim Özelliklerine İlişkin Genel Değerlendirme

Tablo 4: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Tasarım ve Resim Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

Tasarım Özellikleri ve Resim	Toplam Puan
1. Kitabın boyutu, hacim ve ağırlığı yaş düzeyine uygundur.	75
2. Kâğıt dayanıklı, göz sağlığı açısından uygundur.	62
3. Kapağın görsel etkisi, çocuğun okuma ve izleme etkisini artırmaktadır.	72
4. Cilt dağılma ve kopma olmayacak şekilde hazırlanmıştır.	43
5. Sayfa düzenindeki öğelerin (resim, fotoğraf, yazı, rakam vd.) birbiriyle uyumu estetik bir etki sağlamaktadır.	66
6. Sayfa kenarlarındaki boşluklar izleme-okuma rahatlığı sağlamaktadır.	72
7. Harflerin puntosu düzeye uygundur.	75
8. Harf renkleri izleme-okuma isteğini artırıcı niteliktedir.	75
9. Harf kalınlıkları izleme-okuma isteğini uyandırıcı niteliktedir.	75
10. Görseller çocukta resim diliyle iletişimi isteklendirecek özellik taşımaktadır.	61
11. Resimlerdeki nesne ve varlıklar, sanatçının yorumlarıyla çizilmiştir.	69

12.	Resimler, metnin anlamını tamamlamaktadır.	65
13.	Resimler, metnin çocuğunun belleğinde canlandırılmasına katkı sağlamaktadır.	64
14.	Resimler, metne görsel dilin anlatım gücüyle yeni yorumlar katmaktadır.	64
15.	Resimler, çocuğun düş ve düşünce serüvenine çıkmasına, eğlenmesine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	65
16.	Resimler, çocuğun kavramsal birikimini kullanarak öyküler oluşturabilmesini sağlayacak özellikler taşımaktadır.	63
Genel Ortalama:		71,0667

Tablo 4 incelendiğinde hikâye kitaplarının boyut, kapak, sayfa düzeni ve harf özellikleri bakımından “çok iyi” düzeyde oldukları görülmektedir. Kitaplarda kullanılan kâğıdın dayanıklılık özelliğinin “yeterli” puan aralığında olduğu anlaşılmaktadır. Tutkallama tekniğiyle bir araya getirilen kitaplar, cilt bakımından “kısmen yeterli” düzeydedir. Her ne kadar iç sayfalarda siyah-beyaz resimler kullanılsa da kitapta yer alan resimlerin “çok iyi” düzeyde olduğu söylenebilir. İncelenen kitapların tasarım özellikleri ve resim bakımından genel değerlendirmesine bakıldığında “çok iyi” düzeyde olduğu görülmektedir.

4.2.2. Hüseyin Yurttaş’ın Kitaplarının Konu ve Kurgu Özelliklerine İlişkin Genel Değerlendirme

Tablo 5: Hüseyin Yurttaş’ın Çocuk Kitaplarının Konu ve Kurgu Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

Konu ve Kurgu	Toplam Puan
1. Metinde ele alınan konu düzeye uygundur.	69
2. Konunun ele alınışı özgündür.	72
3. Kurguda, olayların anlatılmasında anlamsal bir tutarlık vardır.	68

4.	Çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeyine uygundur.	70
5.	Olay kurgusu, çocuğun okuma isteğini canlı tutacak özelliktedir.	67
6.	Çatışmalar çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinimlerine uygundur.	67
7.	Çatışmalardaki merak ögesi, okuma ilgi ve isteği uyandırabilecek niteliktedir.	67
8.	Çatışmaların kurgulanılışında aşırı duygusallıktan kaçınılmıştır.	64
9.	Olay kurgusunda, abartılmış merak ve rastlantısallıktan kaçınılmıştır.	57
10	Kitapta ki olaylar dizisi çocuğun gülmesi, heyecanlanması ve düş kurmasına olanak sağlamaktadır.	70
11.	Metnin kurgusu yalın bir anlatım çizgisiyle oluşturulmuştur.	72
12.	Kahraman, olay kurgusunda inandırıcı biçimde geliştirilmiştir.	70
Genel Ortalama:		54,2

Tablo 5’te yer alan hikâyelerin konu ve kurgularıyla ilgili maddelerden 9. madde hariç diğerlerinin “çok iyi” düzeyde olduğu görülmektedir. Hikâyelerde çocukların düzeyine uygun konuların işlendiği, bunların da özgün ve tutarlı bir şekilde kurgulandığı anlaşılmaktadır. Konu ve kurgular, çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinimlerini karşılayan, okuma isteğini artıran ve onlara hoş vakit geçirme imkânı sağlayan özelliktedir. 9. Maddenin “yeterli” puan aralığında olması ise kurguda rastlantısallıktan yararlanıldığını fakat bunun inandırıcılık içerisinde, olay akışıyla bağlandığını göstermektedir. Hikâyelerin konu ve kurgularına ait genel ortalamalarının da “çok iyi” düzeyde olduğu söylenebilir.

4.2.3. Hüseyin Yurttaş’ın Kitaplarının Tema (İzlek) Özelliklerine İlişkin Genel Değerlendirme

Tablo 6: Hüseyin Yurttaş’ın Çocuk Kitaplarının Tema (İzlek) Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

İzlek (Tema)	Toplam Puan
1. Yazarın / şairin çocukta uyandırmak istediği etkinin kurgulanışı uygundur.	70
2. İzlek, yazımsal kurgu ile geliştirilmiştir.	70
3. İzlek, çocuğa; yaşam, insana, doğaya özgü durumları duyumsatmaktadır.	70
4. İzlek, çocuğun gülerек, düşünerek ve duyarak yaşantı kazanmasına olanak sağlayıcı özelliktedir.	68
5. İzlek, “sevgi” üzerine yapılandırılmıştır.	68
6. İzlekler, çocuğun soyutlama yapmasına olanak sağlayıcı niteliktedir.	69
7. Konu ve izlek uyumu, bütünlüğü sağlamaktadır.	71
Genel Ortalama: 32,4	

Tablo 6’ya bakıldığında hikâyelerde işlenen temalara ait maddelerin tamamının ve genel ortalamanın “çok iyi” puan aralığında olduğu görülmektedir. Genellikle sevgi üzerine kurgulanan hikâyeler, okuyucuya insan ve doğa yaşamına özgü örnekler sunmaktadır. Konu ve kurgu ilişkisi içerisinde yansıtılan temaların, okuyucunun kişilik gelişimini destekleyici özellik gösterdiği söylenebilir.

4.2.4. Hüseyin Yurttaş’ın Kitaplarının İleti Özelliklerine İlişkin Genel Değerlendirme

Tablo 7: Hüseyin Yurttaş’ın Çocuk Kitaplarının İleti Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

İleti	Toplam Puan
1. Olay kurgusu, yazımsal bir anlayışla yapılandırılmıştır.	69
2. İletiler yazımsal ipuçları ile sunulmuştur.	68

3.	İletiler çocuğun duygu ve düşünce evrenine uygundur.	68
4.	Metnin iletisi çocuğa yeni yaşantılar kazandırıcı özelliktedir.	66
5.	İletiler insana ve yaşama ilişkin yeni duyarlılıklar oluşturacak özelliktedir.	69
6.	İletiler çocuğun girişimciliğini desteklemektedir.	65
7.	İletiler metnin yazınsal kurgusu içine sindirilmiştir.	69
8.	Yazınsal kurgu, çocuğa anlamı yapılandırma sorumluluğu vermektedir.	70

Genel Ortalama: 36,2667

Tablo 7’ye bakıldığında iletilere ait maddelerin hepsinin ve genel ortalamanın “çok iyi” puan aralığında olduğu görülmektedir. İletiler genellikle yazınsal kurgunun içerisinde okuyucuya sezdirilmektedir. İnsana ve yaşama ilişkin duyarlılık oluşturmakta ve okuyucuya yeni yaşantı örnekleri sunmaktadır. Okuyucunun kişisel, toplumsal, evrensel ve ahlaki gelişimini destekleyici özellik göstermektedir.

4.2.5. Hüseyin Yurttaş’ın Kitaplarının Karakter ve Kahraman Özelliklerine İlişkin Genel Değerlendirme

Tablo 8: Hüseyin Yurttaş’ın Çocuk Kitaplarının Karakter ve Kahraman Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

Karakter ve Kahraman	Toplam Puan
1. Karakter, ruhsal özellikleri ile iyi geliştirilmiştir.	73
2. Karakter fiziksel özellikleri ile iyi geliştirilmiştir.	58
3. Olay- karakter bütünlüğü, uzlaşması sağlanmıştır.	73
4. Geliştirilen karakter çerçevesi insan ve yaşam gerçekliğinin anlaşılmasına dönük ipuçları sunmaktadır.	72
5. Kahramanın yaşadığı değişimler olaylarla ilişkilendirilmiştir.	74

6.	Kahramanın olay kurgusundaki (varsa) değişimleri inandırıcıdır.	74
7.	Çocuğun özdeşim kurması için kitaptaki kahramanın sayısı uygundur.	73
8.	Kahraman, çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşımaktadır.	71
9.	Kahraman, ulaştığı başarıları gerçekten hak etmiştir.	67
10	Kahramanın davranışlarında abartıya kaçılmamıştır	69
11.	Kahramanın amaca ulaşması rastlantıya bırakılmamıştır.	63
12.	Kahramanın yaşadığı çevre, olay kurgusuyla bütünleştirilmiştir.	72
13.	Kahramanlar arasındaki çatışmalardan düğün ve çözümlerin sunuluşu yazınsal özellik taşımaktadır.	69
Genel Ortalama:		60,53

Tablo 8 incelendiğinde 2. maddenin “Karakter fiziksel özellikleri ile iyi geliştirilmiştir.” “yeterli” diğer maddelerin ise “çok iyi” puan aralığında olduğu görölmektedir. Hüseyin Yurttaş hikâyelerinin hemen hemen hepsinde ana kahraman olarak çocukları kullanmıştır. Kahramanların karakterlerinde çocuk ruhu ve samimiyeti çok iyi yansıtılmıştır. Özellikle günlük hayattan alınan kurgularla kahramanların yansıttıkları karakterlerin inandırıcılığı artırılmıştır. Bu da okuyucunun karakterle özdeşim kurmasını kolaylaştırmaktadır. Kahramanlar yansıttıkları karakter özellikleriyle okuyucuya örnek olmakta ve onlara özgüven aşılamaktadır. Kahramanlar fiziksel özelliklerinden ziyade, davranışlarıyla ve olaylara bakış açılarıyla yansıtılmıştır. Yazarın incelenen hikâyelerinin hepsinin kahraman ve karakter özellikleri açısından “çok iyi” düzeyde olduğu belirtilebilir.

4.2.6. Hüseyin Yurttaş'ın Kitaplarının Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Genel Değerlendirme

Tablo 9: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Puan Aralığı

Dil ve Anlatım	Toplam Puan
1. Türkçenin anlatım gücü ve olanakları, çocuğun dilsel düzeyine uygun bir yaklaşımla sezdirilmiştir.	72
2. Anlatım duru, akıcı ve içten cümlelerle yapılmıştır.	70
3. Noktalama ve yazım kurallarına uyulmuştur.	73
4. Metnin dilsel düzenlenişi çocukların düş, düşünce ve imgelem gücüne uygundur.	70
5. Cümlelerdeki sözcük sayıları çocuğun dil düzeyine uygundur.	75
6. Çocuğun dilsel düzeyine uygun Türkçenin söz varlığından yararlanılmıştır.	69
7. Anlatımda Türkçe sözcükler egemendir.	75
8. Anlatım çocuğun beş duyusunu devindirici özelliktedir.	66
9. Dizelerdeki dilsel düzenleniş, çocukların düş ve imgeleme gücünü uyarmaktadır (Okunan şiir kitabı ise).	
10. Dizelere kısa yalın ve bellekte kalıcı özellikler taşımaktadır (Okunan şiir kitabı ise).	
11. Ses ve sözcüklerin yarattığı işitsel erki, çocukta şiir okuma isteği uyandıracak özelliktedir (Okunan şiir kitabı ise).	
12. Metin bir bütün olarak çocuğa öykülenebileceği düzgün bir dil çevresi sunmaktadır.	69
13. Metin bir bütün olarak çocuğun kavramsal gelişimini desteklemektedir.	70
Genel Ortalama: 47,2667	

Tablo 9 incelendiğinde, hikâyelerin dil ve anlatıma yönelik genel ortalamalarının ve her maddenin toplam puanının “çok iyi” puan aralığında olduğu görülmektedir. İncelenen kitaplar şiir kitabı olmadığı için ölçekteki 9, 10 ve 11. maddeler

değerlendirilmeye alınmamıştır. Yazarın sade, akıcı ve samimi bir üslubunun olduğu görülmektedir. Yazar kısa cümleler ve paragraflarla anlaşılabilirliği arttırmış, Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarını, çocuğun dilsel düzeyine uygun olarak kullanmıştır. Hikâyelerinde çocuğa örnek alabileceği bir dil ve anlatım çerçevesi oluşturmuştur. Yazarın hikâyelerdeki dil ve anlatımının çocukların kelime hazinelerinin gelişmesinde etkili olduğu söylenilebilir.

4.2.7. Hüseyin Yurttaş'ın Kitaplarının Eğitsel İlkeler Açısından Genel Değerlendirmesi

Tablo 10: Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Eğitsel İletiler Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Puan Aralığı

Eğitsel İlkeler	Toplam Puan
1. Kitapta öğüt veren dayatmacı bir yaklaşım benimsenmemiştir.	66
2. Kitapta çocuğa duyma, düşünme sorumluluğu veren; düşündürürken güldüren bir yaklaşım yeğlenmiştir.	71
3. Girişimcilik, benlik duygusu ve yaratıcılık desteklenmiştir.	70
4. Cinsel rollerin ayrıştırılmasından kaçınılmıştır.	71
5. Kadına ve erkeğe biçilen değer ve yüklenen anlam arasında fark yaratılmasından kaçınılmıştır.	68
6. Çocuğun kendi cinsel kimliği içinde kişiliğini geliştirilmesine olanak verilmiştir.	70
7. Yaşamda sorunların çözümü için iletişim kurulması özendirilmiştir.	73
8. Şiddet ve kaba gücün bir sorun çözüme yöntemi olmadığı gösterilmiştir.	65
9. Siyasal ve dinsel tekinlerden uzak durulmuştur.	68
10. Yazgıcılık ve boş inançtan uzak durulmuştur.	65
11. Çocuğun sağlıklı değerler sistemi oluşturması özendirilmiştir.	67

12. Denetimci ve kuralcı anlayışlara karşı olan bir yaklaşım 68 sezdirilmiştir.

Genel Ortalama: 54,8

Tabla 10 incelendiğinde eğitsel iletilere ait maddelerin toplam puanlarının ve hikâyelerin eğitsel ilkelere ait genel ortalamalarının “çok iyi” düzeyde olduğu görülmektedir. Yazar hikâyelerin genelinde çocuğun farklı yönlerden kişilik gelişimlerini destekleyici yaşam örnekleri sunmuştur. Karşılaşılan sorunlarla ilgili kaba kuvvetin sorun çözme yöntemi olmadığı, iletişimin ve yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanarak okuyucuya düşünme sorumluluğu verilmeye çalışılmış, okuyucunun özbenliği kuvvetlendirilmek istenmiştir. Yazgıcılık ve boş inançlardan uzak durulmuş, cinsel rollerin ayrıştırılmasından kaçınılmıştır.

4.2.8. Hüseyin Yurttaş’ın Kitaplarının Genel Değerlendirmesi

Tablo 11: Hüseyin Yurttaş’ın Çocuk Kitaplarının Genel Değerlendirmesine İlişkin Puan Aralığı

		Toplam Puanlar								
Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitapları		Tasarım ve Resim	Konu ve Kurgu	Tema (İzlek)	İleti	Karakter ve Kahraman	Dil ve Anlatım	Eğitsel İlkeler	Genel toplam	
1	Çınar Dede	77	60	35	40	65	46	58	381	
2	Uzaylılar Geline	76	57	35	34	59	43	56	360	
3	Konuşan Kukla	76	52	30	29	55	50	54	346	
4	Irmak	74	58	35	38	62	49	59	375	

Çocukları									
5	Farta Kartalı	54	56	34	40	64	44	57	349
6	Eşekler Cenneti	73	42	19	26	56	45	46	307
7	Beyaz Bisiklet	68	52	33	38	60	45	55	351
8	Sakar Tay	75	56	35	36	63	49	56	370
9	Küçük Balıkçılar	72	57	35	38	59	50	54	365
10	Korkak Pati	67	56	32	39	58	48	58	358
11	Kör Kaptanın Serüvenleri	67	53	32	35	62	49	54	352
12	Tavşancı Dede	77	45	31	36	61	50	55	355
13	Cüceler Gezegeni	73	56	31	39	63	47	52	358
14	Dağa Düşen Uçak	63	56	34	40	58	46	50	347
15	Kıyıdaki Tekne	74	57	35	39	63	48	58	374
Genel Ortalamalar		71,0667	54,52	32,04	36,26	60,53	47,26	54,08	356,5

Kitapların genel değerlendirmesi gösteren Tablo 11'e bakıldığında tasarım açısından "Farta Kartalı" isimli hikaye kitabının 54 puanla "kısmen yeterli" puan aralığında olduğu görülmektedir. Bu hikâyede sadece dış kapakta resim bulunmakta iç sayfalarda resim yer almamaktadır. Ayrıca kitapta dağılmaya ve yıpranmaya karşı daha az direnç gösteren 2. hamur kâğıt kullanılmıştır. Dağa Düşen Uçak adlı hikâye kitabı ise 63 puanla "yeterli" puan aralığındadır. Hikâyede bulunan resimlerde ayrıntılara yer verilmemiş sadece figürlerdeki yüz ifadeleri yansıtılmaya çalışılmıştır. İkinci hamur kâğıt kullanımından dolayı da iç sayfadaki bazı resimler netliğini kaybetmiştir. Bazen de hikâye de anlatılanların görsellerle uyum sağlamadığı

görülmektedir. Diğer hikâye kitaplarının tasarım ve resim özellikleri açısından “çok iyi” düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Konu ve kurgu açısından bakıldığında ise Tavşancı Dede ve Eşekler Cenneti isimli hikâyelerin “Yeterli” diğer hikâye kitaplarının ise “çok iyi” düzeyde oldukları anlaşılmaktadır. Tavşancı dede adlı hikâyede olaylar bir anda sonlandırılmaktadır. Kitabın sonuç kısmı etkili kurgulanmamıştır. Eşekler Cenneti adlı hikâyede ise konunun ele alınışı ve yorumlanması özgündür, fakat anlatılan olaylar içerisinde geçen iktidar çatışması, yapılan hainlikler, kendi soydaşlarına yapılan ihanetler ve seçimlere hile karıştırılması gibi konular, hedef kitlenin düzeyinin üzerinde kalmaktadır.

Hikâyeler işlenen tema açısından değerlendirildiğinde ise Eşekler Cenneti isimli hikâye 19 puanla “kısmen yeterli” düzeyde diğer hikâyelerin ise “çok iyi” puan aralığında oldukları görülmektedir. Eşekler Cenneti isimli hikâyede olayların sevgi duygusu üzerine değil de ihanet üzerine kurgulanması, okuyucu açısından olumlu bir özellik oluşturmamaktadır.

Hikâyelerde aktarılan iletiler değerlendirildiğinde 26 puanla Eşekler Cenneti isimli hikâye “kısmen yeterli” puan aralığındayken, Konuşan Kukla Adlı hikâyenin 29 puanla “yeterli” düzeyde olduğu görülmektedir. İncelenen diğer hikâyelerin ise “çok iyi” puan aralıklarında oldukları anlaşılmaktadır. Eşekler Cenneti isimli hikâyede her ne kadar metnin genelinde, ilahi adaleti oluşturan bir ileti verilse de konunun kurgulanışında kullanılan yardımcı iletiler, olayları bütünsel bakış açısıyla göremeyen çocukların dini, toplumsal, evrensel düşüncelerinde karmaşıklığa neden olabilir.

Hikâyelerin hepsi karakter ve kahraman açısından “çok iyi” puan aralığında yer almaktadır. Yazarın tüm hikâyelerinde başkahramanları çocuklar oluşturmaktadır. Kahramanlar çocuk ruhunu ve samimiyetini çok iyi yansıtmıştır.

Değerlendirilen hikâyelerde Türkçenin anlatım gücü ve olanakları, çocuğun dilsel düzeyine uygun bir yaklaşımla sezdirilmiştir. Hikâyelerin hepsi dil ve anlatım açısından “çok iyi” puan aralığındadır.

Hikâyeler eğitsel ilkeler açısından da “çok iyi” düzeydedir. Hikâyeler çocukta özgüven ve benlik duygusu oluşturmaktadır. Çocukların kişiliklerini geliştirici özellik taşımaktadır. Çocukların evrensel ve milli kişilik gelişimini destekleyici özellikler göstermektedir. Özellikle ergenlik döneminin başlangıcına denk gelen ortaokul öğrencileri Erikson’un “Psikososyal Gelişim Kuramı”na göre kimlik kazanımına karşı kimlik karmaşası evresini yaşamaktadırlar. Hikâyelerde yer alan kahramanlar, anlatılan olaylar ve verilen iletiler çocukların karakterlerinin oluşumuna ve kimlik kazanımlarına olumlu etkiler sunduğu söylenebilir.

Hikâyeleri bazılarında tasarım, konu, tema ve ileti açısından birtakım eksiklikler görülse de bütünsel bakış açısıyla değerlendirildiğinde, yazarın hikâyelerinin genel olarak 356,5 puanla “çok iyi” düzeyde olduğu görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu başlık altında araştırma kapsamında Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitaplarına yönelik yapılan incelemeler ve değerlendirmeler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar belirtilmiş ve elde edilen sonuçlara dayanılarak öneriler sunulmuştur.

5.1. SONUÇLAR

Hüseyin Yurttaş'a ait 15 çocuk kitabı içerisinde yer alan 23 hikâye, çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikler açısından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

5.1.1. Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Tasarım ve Resim Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

a. Boyut

İncelenen 15 kitabın 14'ü 13,5×19,5 cm ebatındadır. Çocukların düzenli bir kitaplık oluşturmalarına elverişli ölçülere ve özelliklere sahiptir. Kitaplar, boyut olarak orta

büyükölüktedir. Hacim ve ağırlık bakımından ise kolayca taşınmaya ve kullanmaya elverişlidir. Kitaplar ebat olarak çocukların el yapılarına uygun biçimde oluşturulmuştur.

İncelenen hikâye kitaplarının %84'ünde birinci hamur kâğıt, %26'sında ise ikinci hamur kâğıt kullanılmıştır. Kullanılan kâğıtlar arka sayfadaki resimleri ve yazıları göstermeyecek kalınlığa ve ışık yansımasına sebebiyet vermeyecek matlığa sahiptir. Bu durum kitabın okunabilirliğini artırmaktadır. Kullanılan kâğıtların mat olması ise göz sağlığı açısından olumlu bir özelliktir. Çocuklar kitabı bir oyuncak gibi görmektedir. Bu yüzden çocuklardan kitaplara yetişkinler gibi itina ile davranması beklenemez. İnce kas becerilerini yetişkinler kadar etkili kullanamayan çocuk, istemeden de olsa kitaba zarar verebilir. Bu yüzden kâğıt kalitesinin yırtılmaya ve yıpranmaya dayanıklı olması gerekir. Özellikle İş Bankası Kültür Yayınları'ndan çıkan kitaplarda 2. hamurdan elde edilmiş kâğıt kullanılmıştır. Maliyetinin düşük olması nedeniyle tercih edilen 2. hamur kâğıtlarının kaliteli baskı yapımına uygun olmaması ve dayanıklılık özelliğinin bulunmaması hedef kitle açısından uygun olmayan bir özelliktir. Kitapta kullanılan kâğıdın birinci hamur olması çocukların ilgisini çekecektir. Bu özellik ayrıca kitabın dayanıklılık süresini de uzatacaktır (Horasan, 2015: 8).

b. Kapak ve Cilt

İncelenen kitapların tamamında ince karton kapak kullanıldığı görölmektedir. Kapaklarda kullanılan kartonlar yeterli esnekliğe sahiptir ve kapak resimlerinin etkili bir şekilde yansıtılmasına olanak sağlamaktadır. Kitap kapaklarının tamamında resim ve kitap ismi ön plana çıkarılmıştır. Bunun yanında yazar ismine ve yayınevinin amblesmine yer verilmiştir.

Kapakların arka yüzünde ise kitapta bulunan hikâyeler hakkında okumaya özendirici ve meraklandırıcı kısa bir açıklama yer almaktadır. Sadece İmbat Yayınevi'nden

ıkan kitapların kapaklarında içeriğe yönelik meraklandırıcı kısa bilgilendirmelerin yapılmadığı görülmektedir.

Kitapların sırt kısımlarında kitabın ve yazarın adı, yayınevinin ise amblemi bulunmaktadır. Bu durum kitaplık oluşturma noktasında okuyucuya kolaylık sağlayacaktır.

Kitapların tamamının i kapaklarında kitabın yazarı, yayın yönetmeni, sayfa düzenleyicisi; resimlemelerinin kim tarafından yapıldığına ve yayınevine dair bilgiler bulunmaktadır.

Hikyelerdeki kapak resimlerinde genellikle başkahraman ve olayların geçtiği ana mekânlar yer almaktadır. Bu durum olayın ve kahramanın okuyucunun zihninde canlanmasını kolaylaştırmaktadır. Resimlerde kullanılan renklerin canlılığı kitabın dikkat çekiciliğini artırmıştır.

Kitap isimleriyle kapak resimlerinin uyumuna dikkat edilmiştir. Kitap isimlerinin seçiminde bazen ana kahramanlardan (Korkak Pati, ınar Dede, Tavşancı Dede vb.) bazen de olayın geçtiği mekanlardan (Kıyıdaki Tekne, Dağa Düşen Uçak, Farta Kartalı vb.) yararlanılmıştır. Kitap adları içerikle tutarlı ve ilgi çekicidir.

Kapakların tasarımı çocuğun kitap içeriğine yönelik düşsel bir hazırlık yapmasına katkı sağlamaktadır. Çocuğun dikkatini çekecek ve onu hayallere daldıracak bir düzende oluşturulmuştur.

Genel olarak kapaklarda kullanılan yazılarda imla ve yazım kurallarına uyulduğu görülmektedir ama yazarın Bilgi Yayınevi'nden çıkan kitaplarının hepsinde kitap adları her iki sayfada da başlık kurallarına uygun olmayan küçük harflerle yazılmıştır: “küçük balıkçılar”.

Kitapların ciltleri, tutkallama tekniğiyle oluşturulmuştur. Her ne kadar dayanıklı görünse de kitap tamamen açıldığında birleşim yerlerinde kopmaların yaşanabileceği anlaşılmaktadır. Sayfaların kopmaya ve dağılmaya karşı daha dirençli olması

gerekmektedir. Bu durum kitabın kullanımı açısından olumsuz bir özelliktir. Tutkallama tekniğinin ucuz ve seri üretime uygun olduğu için basım evleri tarafından tercih edildiği düşünülmektedir. Seri üretim için elverişli olan bu teknik, dayanıklılık noktasında çocuk okurlar için uygun değildir.

c. Kâğıt

Yazarın İş Bankası Kültür Yayınlarından çıkan kitapları 2. hamur diğer yayınevlerinden çıkan kitapları 1. Hamur kâğıttandır. Kâğıtların kalınlığı ve rengi, ışık yansımalarına sebebiyet vermemekte, arka sayfalardaki figürleri göstermemektedir. Bu durum kitabın okunabilirliğini artırmıştır.

ç. Harf

Kitaplarda 14 puntolu “Times New Roman” ya da “Calibri” yazı karakteri kullanılmıştır. Başlıklar ise dikkat çekmesi açısından “bold” ve farklı karakterde yazılmıştır. Zemin ve yazı renkleri arasında oluşturulan zıtlık, yazının daha net gözükmesini sağlayarak sağlıklı bir okuma alanı oluşturmaktadır. Harf büyüklükleri, renkleri ve kalınlıkları okuma isteğini artırıcı niteliktedir.

d. Sayfa Düzeni

Kitapların, sayfa kenarlarında okuyucuyu rahatlatacak uygun boşluklar bırakılmıştır. Tek sütundan oluşan sayfalarda hedef kitlenin rahat bir okuma gerçekleştireceği şekilde satır arası boşlukları oluşturulmuştur. Bu da sayfaların daha sade ve düzenli görünümünü sağlamaktadır. Yazılar her iki yana yaslanarak düzenlenmiştir. Paragraf ve cümle uzunluklarının kısa olduğu görülmektedir. Sayfalar, okuyucunun okuma sürecini destekleyici nitelikte bir düzen ve uyum içerisindedir.

e. Resimler

Kitaplarda farklı ressamın resimleri yer almaktadır. Resimlerdeki nesne ve varlıkların sanatçının yorumlarıyla oluşturulduğu görülmektedir. Cavit Yaren tarafından oluşturulan resimler daha gerçekçi, olay ve ayrıntı ağırlıklıdır. Elif Balta ve Engin Boğaz'ın oluşturduğu resimlerin gerçeklikten biraz daha uzak, karikatür tarzında olduğu, karakterlerin yüz ifadelerinin ön plana çıkarıldığı ve ayrıntılara fazla yer verilmediği görülmektedir. Kullanılan resimler yazıyla aynı sayfada değil ayrı bir sayfada yer almaktadır. Resimlerin bazıları anlatılan olaydan önce verilerek okuyucunun tahmin gücü geliştirilmeye çalışılmış, bazılarına ise anlatılan olayın sağ tarafında ya da bir arka sayfasında yer verilerek okuyucuda olayların pekiştirilmesi sağlanmıştır.

Resimlerin genelinin hareketlilik özelliğine sahip olması, olayların okuyucunun zihninde daha iyi canlandırılmasını sağlamaktadır. Resimlerde kullanılan karakterlerin kültürel unsurları yansıttığı, toplumun örf ve adetlerini temsil ettiği görülmektedir. Örneğin kitaptaki dede figürü her resimde beyaz sakallı olarak resmedilmiştir. Baba figüründe ise bıyık unsuru toplumsal bir imge olarak yansıtılmaktadır. Konu ve tema ile uyumlu resimlerin oluşturulması olayların daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Resimlerde de açıklık ve sadelik kurallarına dikkat edilmiştir. Resimler çocuğun anlayacağı basitlikte oluşturulmuştur. Çocuğun resim çizme becerisini geliştirmesine örnek olmaktadır. Resimler okuyucunun kavramsal birikimini kullanarak öyküler oluşturabilecek niteliktedir. Okuyucuda sanatsal bir zevk yaratacak özelliklere sahip olmasının yanında görsel iletişimi destekleyen özellikler de taşımaktadır.

Kitaplarda yer alan resimler, genel olarak çocuk okurun gelişim özelliklerine uygun olsa da bazı eksiklikleri de bulunmaktadır.

Resimlerin anlatılanları görsel okumayla desteklediği anlaşılmaktadır, fakat bazen anlatılan metindeki ayrıntının resimlerde olmadığı görülmektedir. Örneğin Bay

Müfettiş adlı hikâyede Recai'nin dış görünüşü anlatırken yaz-kış Karşıyaka Spor şapkası giydiği, onu hiç çıkarmadığı ifade edilir ama otuz beşinci sayfada yer alan resimde Recai resmedilirken başında şapka bulunmamaktadır.

Özellikle kapak resimleri okuyucunun dikkatini çekecek şekilde canlı renklerden oluşturulmuştur. Fakat kapak resmi haricindeki diğer resimlerin siyah beyaz olması, resim üzerindeki renk unsurunun etkisini ortadan kaldırmıştır. Ayrıca sulu boya tekniğiyle oluşturulan resimlerin siyah beyaz olarak çoğaltılması, resimdeki derinlik algısını ortadan kaldırdığı gibi bazı ayrıntıların okuyucu tarafından görülmesini de engellemektedir.

Okuyucunun ne kadar fazla duyu organına seslenilirse anlaşılabilirliğin de o derecede arttığı bilenen bir gerçekken, Farta Kartalı isimli hikâyede hiç resmin olmaması, hedef düzey açısından uygun olmayan bir özelliktir. Çünkü resimler okuyucunun olayları anlamlandırmasının ve beyinde canlandırmasının yanında; okuma esnasında duraklamayı, dinlemeyi de sağlayan bir unsurdur.

Sakar Tay isimli hikâyenin kapak resminde kullanılan çocuk, cinsel kimliği içerisinde oluşturulmamıştır. Kahramanın beresi ve çizmesi pembe, eldivenleri ise mor renkte resmedilmiştir. Kıyafetlerde kullanılan renkler kahramanın kız çocuk olduğu düşüncesini akla getirmektedir. Oysa hikâye kahramanımız erkektir.

Uzaylılar Geline adlı hikâyede ise dede figürünün ağzında sürekli pipo bulunması çocuk okura güzel bir örnek oluşturmamaktadır. Olumsuz bir mesaj vermektedir.

Bir grafiker olarak Ceylan (2006: 403) da ders kitaplarının resimlenmesinde şu kurallara dikkat edilmesi gerektiğini ifade eder: Çizdiğiniz çocuk tipleri Türk tipine uygun olmalı, giysileri ona göre olmalı. Renkler canlı olmalı, tipler sepatik, sağlıklı, hareketli, doğal ve canlı olmalı, konuyu net olarak ifade etmeli, geri planda renk perspektifine uyulmalı ve gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır.

5.1.2. Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının İçerik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

a. Konu ve Kurgu

Hüseyin Yurttaş hikâyelerinde çocuklara yaşam deneyimleri oluşturacak farklı tatlar sunmaktadır. Çocuklar için yazmış olduğu hikâyelerde günlük hayatla ilişkili konulara yer vermiştir.

Yardımlaşma, çaba, merak, özgürlük, pişmanlık, hırs, tedbirsizlik gibi konularla çocuğun kişisel gelişimi desteklenmeye çalışılmıştır. Dışlanma, küçümseme, paylaşma, dostluk gibi konularla ise çocuğun toplumsal yaşama uyumunu kolaylaştıracak örnekler verilmiştir. Kitaplarda hitap edilen kesimin çocuk olduğu, onların kitaptan farklı beklentilerinin olduğu da unutulmamıştır. Hayaller, rüyalar, uzay gibi bilim kurgu içerikli konularla çocuğun düşünce dünyası zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Çevre kirliliği, hayvan sevgisi gibi konularla okuyucuda çevreye karşı duyarlık oluşturulmak istenmiştir.

Hikâyelerde ele alınan konular, çocuk okuyucuların yaşlarına indirgenerek etkili bir şekilde yansıtılmıştır. Kurgulamada hareket unsuru göze çarpmaktadır. Çevre betimlemelerine aşırı derecede yer verilmemiştir. Sürükleyici ve heyecan verici bir anlatım vardır. Şiddet ve baskı yoluyla bir şeyler elde edilmeyeceği yansıtılmaktadır. Merak ön planda tutulmuştur, bu durum hikâyelerin akıcılığını artırmaktadır.

İşlenen olayların neden-sonuç ilişkisinde verilmesi mantıksal bir bütünlük sağlamıştır. Hikâyelerin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri arasında kurulan mantıksal bağlar anlatım bütünlüğü oluşturmaktadır. Kurgunun olay ağırlıklı olması okuyucunun ilgi ve merakını diri tutmuştur. İşlenen konular, çocuğun duygularına hitap edecek şekilde tasarlanmıştır. Çocuk dünyasının saflığı, temizliği ve sevgisi hedef kitlenin etkilenebileceği biçimde kurgulanmıştır.

Hikâyelerde karşılaştıkları olaylar karşısında serinkanlılıklarını koruyarak, mantıksal çözüm yolları bulan çocuk kahramanlar, okuyucunun yaratıcı düşünme becerisini geliştirecek örnekler sunmaktadır.

Çatışmalarda heyecan ve hareket unsurunun ön planda tutulması, hikâyeyi sürükleyici kılarken okurun da zevkli bir zaman geçirmesini sağlamıştır.

Mantıksal bir sıra izlenerek kurgulanan olaylarda sebep-sonuç ilişkileri içerisinde kurulan bağlantılarla, rastlantısallık özelliği abartılmadan verilmiştir. Bu sayede olaylar dizisinin kurgulanmasında inandırıcılık ön plana çıkarılmıştır. Hikâyelerde kişisel ve toplumsal davranış kalıplarını okuyucuya hissettirecek örnekler sunulmuştur. Kitaptaki olaylar okuyucunun düş kurmasını, düşünmesini, heyecanlanmasını ve hoşça vakit geçirmesini sağlayacak özelliktedir.

Konuların geneli mantıksal bir kurgu içerisinde verilmiştir ama Farta Kartalı ve Kör Kaptan'ın Serüvenleri adlı kitapta farklı bir kurgulama yapılmıştır. Kör Kaptan'ın Serüvenleri adlı kitapta, gerçek olan tüm olayların bir anda hayal ürünü olduğu anlaşılmakta; diğerinde ise karışık verilen hikâyeler, kitabın sonunda birleştirilerek ortak bir sonuca bağlanmaktadır. Bu sayede kurguda alışılmışın dışına çıkarılarak okuyucu şaşırtılmaya çalışılmıştır.

Kurguda en çok kişi-kişi çatışmasından yararlanılmıştır. Kişinin kendisi ile girdiği çatışmalarla, karakterlerde ve olaylarda devingenlik sağlanmıştır. Kişi-toplum çatışmalarıyla toplumsal uyumu örnekleyen davranış kalıpları sunulmuştur. Kişi-doğa çatışmalarıyla çevreye ve diğer canlılara karşı duyarlılık hissettirilmeye çalışılmıştır.

Çatışmalarda sevginin ve iletişimin gücü gösterilmiştir. İnandırıcı ve özgün bir kurguyla oluşturulan olaylarla, soyut konular somutlaştırılmış ve okuyucunun düzeyine uygun hale getirilmiştir. Abartılmış merak ve rastlantısallıktan kaçınılarak olaylar arasında sıkı bir bağlantı kurulmuştur.

Konu ve kurgular genel olarak okuyucunun düzeyine uygun olsa da bazı kitaplarda çeşitli kurgusal hataların olduğu da görülmektedir. Örneğin, Konuşan Kukla adlı hikâye kitabında olaylar devam ederken bir anda kitap bitmektedir. Yani kitabın sonuç bölümü bulunmamaktadır. Bu durum kitabın devamı geleceğini okuyucuya hissettirmektedir. Fakat hikâyenin sonunda serüvenin devamını oluşturacak kitap hakkında bilgi verilmemiş olması okuyucuyu boşlukta bırakmaktadır.

Eşekler Cenneti adlı kitapta konunun ele alınışı ve yorumlanması özgündür fakat anlatılan olaylar içerisinde geçen iktidar çatışması, yapılan hainlikler, kendi soydaşlarına yapılan ihanetler ve seçimlere hile karıştırılması gibi konular, hedef kitlenin düzeyine uygun değildir. Çatışmalar her ne kadar iletişim kurularak çözülmüş olsa da özgürlüğü elde etme adına her türlü yanlışın yapılabileceğine dair örnekler sunulmaktadır. Sevgi üzerine kurulmamıştır. Kitapta, ihanetten, cezadan ve kurtlar tarafından parçalanarak ölümden bahsedilmesi, çocuğun hoşça vakit geçirmesini engelleyen özelliklerdir. Kötülük yapanlar cezalarını bulsa da cezanın ölüm olması, hedef düzeyin psikolojisi açısından uygun olmayan bir durumdur. Baskı ve şiddet hiçbir zaman çözüm olmamalıdır.

Cüceler Gezegeni adlı kitapta çatışmaların çözümünde öncelikte iletişim yolu tercih edilse de çözüm oluşturulamayınca ateşli silahlarla uzay aracının imha edilmesi çocuklarda iletişimle çözemedikleri durumun silahla çözülebileceği fikri oluşturmaları açısından olumsuz bir durumdur.

b. Tema (izlek)

İncelenen eserlerde yazar değerler, duygular, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, vatandaşlık, doğa ve evren, zaman ve mekan, çocuk dünyası, bilim ve teknoloji temalarını işlemiştir. Temaların İlköğretim Türkçe programına uygun olduğu görülmektedir. Tema-konu-kurgu arasında kurulan güçlü ilişki ile soyut kavramlar somutlaştırılarak çocuğun gelişim düzeyine uygun hale getirilmiştir. Yazınsal bir

kurguyla aktarılan temalar, okuyucunun düş kurarak, duygu ve algılarını kullanarak yaşantı kazanmasını sağlayacak özelliğindedir. Hikâyelerde işlenen temalar okuyucunun bireysel, toplumsal ve evrensel kişilik gelişimini destekleyici özellikler taşımaktadır. Çocuklarda, doğa ve canlılara karşı duyarlılık oluşturan, kültürel miras aktarımı yapan davranış kalıpları sunmaktadır. İşlenen temalar okuyucuda olumlu değer yargıları geliştirmesi açısından önem arz etmektedir. Evrensel bir değer olan sevginin insan ve hayvanlar arasındaki samimiyetin nasıl geliştirildiği, günlük hayattan alınan örneklerle ifade edilmiştir. İşlenen temaların günlük hayatta karşılaşılabilecek olaylardan hareketle anlatılması da inandırıcılığı artırmıştır.

c. İleti

Okuyucuya verilmek istenen ana iletiler doğrudan ifade edilmemiş, günlük hayatla ilişkilendirilmiş bir kurguyla hikâyenin geneline yansıtılarak okuyucuya sezdirilmiştir. Hikâyede ana iletilerin yanında okuyucunun bireysel, toplumsal, ulusal kimlik gelişimini destekleyecek yardımcı iletilere de yer verilmiştir. Yardımcı iletiler doğrudan dile getirilse de diyaloglar yardımıyla öğüt verici nitelikten uzaklaştırılmıştır. Hikâyelerde yer alan ana iletilerde:

Ön yargının insan davranışlarında olumsuz etkisinin olduğu, yapılacak işlerde öncelikle düşünülmesi ve sonuçların kestirilmesi gerektiği, sorunların kavga ve şiddetle değil iletişimle çözümleneceği ifade edilmiştir. Hayata iyimser gözlerle bakılması gerektiği, mutluluğun insanın elinde olduğu anlatılmıştır. Yaşadığımız çevrede hiçbir şeyin tesadüf olmadığını, bunu anlamamız için olaylara ve çevremize daha dikkatli bakmak gerektiğini vurgulanmıştır. İnsanlar arasındaki dil, din, ırk farklılıklarının bir ayrılık değil kültürel zenginlik olduğu belirtilmiştir.

Okuyucunun kişisel, toplumsal, Millî ve ahlaki kişilik gelişimlerini destekleyen iletiler sunularak, okuyucunun her açıdan kendinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Çocukta sorumluluk duygusu oluşturulmaya çalışılmıştır. Okuyucuya doğru davranış kalıpları oluşturacak yaşamsal deneyim örnekleri sunulmuştur. Oluşturulan iletilerde cinsel rollerin ayrıştırılmasından kaçınılmış, kadına ve erkeğe yüklenen değerin farklı olmadığı vurgulanarak, asıl olanın iş paylaşımı olduğu anlatılmaya çalışılmıştır.

Çevreye, tarihe ve kültüre yönelik duyarlık oluşturmak istenmiştir. Evrensel insanlık değerlerini okuyucuda duyumsatacak örnekler sunulmuştur. Hikâyedeki iletiler çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak kurgulanmıştır.

İletiler okura mantıksal bir bütünlük içerisinde açık ve net olarak hissettirilmiş, olumlu ve olumsuz davranışlar bir arada gösterilerek, okuyucunun doğruyu fark etmesi sağlanmıştır. Bu açıdan okuyucuda bir muhakeme yeteneği oluşturmak istenmiştir.

Genel olarak iletiler okuyucunun girişimciliğini desteklemekte; insana, yaşama, doğaya ve bilime karşı duyarlık oluşturmaktadır. Fakat kurgusal düzlemde doğruyu ve güzeli fark ettirmek için bazı zararlı iletilerin verildiği de görülmektedir. Cüceler Gezegeni isimli hikâyede kahramanımızın, silahlardan bahsederken son çarenin öldürmek olduğunu vurgulaması, okuyucuların kişilik gelişimlerinde olumsuz etki bırakabilecek bir risktir. Son çarede kullanılmak için dahi olsa, çocuk kitaplarında silah ve öldürmekten bahsetmek, çocuk psikolojisi açısından olumlu bir özellik olarak görülmemektedir.

Eşekler Cenneti adlı hikâyede de her ne kadar metnin geneline verilen ileti, ilahi adaleti vurgulasa da konunun kurgulanışında kullanılan yardımcı iletiler, olayları bütünsel bakış açısıyla göremeyen çocuklar açısından uygun değildir.

Kıyıdaki Tekne isimli hikâyede çocukların küçük balıkları canlı yem olarak kullanması ahlaki ve dini açıdan olumlu bir davranış örneği oluşturmamaktadır.

ç. Karakter ve Kahraman

Çocuk edebiyatı yapıtları, kurgusal ve dilsel olarak çocuğun gelişim düzeylerine uygun olmalıdır. Çocuğa yol göstermesi ve ona örnek davranış kalıpları sergilemesi gerekir. Çocuklar ise en çok sosyal öğrenmeyle bazı davranışları edinir. Hüseyin Yurttaş'ın eserlerinin hemen hepsinde ana kahraman olarak çocukları kullanmıştır. Çocukların karakterlerinde, dostluk, arkadaşlık, yardımseverlik, azim, çevreye karşı duyarlılık gibi davranışlar ve merak, heyecan, hayvan ve doğa sevgisi gibi duygular yansıtılmıştır. Kahramanların çocuklardan oluşturulması, çocuk ruhunu ve davranışlarını temsil etmesi, olumlu kişilik özelliklerini yansıtması, okurun kahramanlarla özdeşim kurmasını kolaylaştırmaktadır.

Çocukların karakterleri genellikle davranışlarıyla ve diğer arkadaşlarının yorumlarıyla okuyucuya hissettirilmeye çalışılmıştır. Ana kahramanlar genellikle açık ve devingen karakter özelliği göstermektedir. Çocuk ruhunu iyi temsil eden kahramanlar, yapmış oldukları bazı hatalı davranışlardan dolayı pişmanlık duymakta ve bu hatalı davranışları olay akışı içerisinde düzelterek okuyucuyu doğruya yöneltecek yaşantı örnekleri sunmaktadır. Bu sayede karakterlerin idealize edilmediği de okuyucuya hissettirilmektedir. Karakterlerin yaşı küçük ama yaptığı işlerin büyük olması okuyucuya öz güven aşılamaktadır. Kahramanların davranışlarının yaşıyla uyumlu olması da okuyucunun, karakterin yaşantısına inanmasını kolaylaştıracaktır. Kahramanların başarılarla gerçekten hak ederek ulaşması, okuyucunun hikâyeye ve kahramana olan inancını artıran bir özelliktir.

Ayrıca çocuklar arasındaki çatışmaların ve çözümlerin çocuk ruhuna özgü olarak kurgulanması okuyucuya yeni yaşantı örnekleri sunma açısından önem arz etmektedir.

Bazı hikâyelerde ise kahramanlar hayvanlardan ya da insan dışı diğer varlıklardan oluşturulmuştur. Hayvan karakterlerde, insanlara karşı duyulan sevgi ve vefa duygusu ön plana çıkarılmıştır. Hayvan karakterlerde hissettirilen bu özellik,

okuyucunun hayvanlara karşı sempati oluşturmasını sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Yardımcı kahramanlar ise bazen davranışlarıyla bazen de fiziksel özellikleriyle oluşturulmuştur. Ana kahramanların karakterlerini ön plana çıkaran davranışlar göstermektedirler. Kapalı ve durağan karakter özelliğine sahiptirler. Hemen hemen her hikâyede çocuklara doğruyu gösteren, çocuklara bazı konularda yardımcı olan anne-baba, dede, ağabey gibi yardımcı karakterlere yer verilmiştir.

Kahraman sayısının azlığı olayların daha iyi anlaşılmasını ve ilginin başkahramanlara yöneltilmesini sağlamıştır.

Kahramanların davranışlarında abartıya kaçınılmamıştır. Kadın ve erkek arasında ayırım yapılmamış, sorumlulukları paylaşmayı örnekleyen davranışlar sezdirilmiştir.

d. evre

Hikâyelerin birçoğu yaz tatilini geçirmek için gelinen yazlık sitelerde ya da kıyı köylerinde geçmektedir. Genellikle açık ve somut mekânlara yer verilmiştir. Özellikle İzmir bölgesinin mekân unsuru olarak çokça kullanıldığı görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak yazarın İzmirli oluşu düşünülmektedir.

Mekânlara ruhsal ve psikolojik bir anlam yüklemesi yapılmasa da olayların geçtiği yerler kahramanların kültürel bakış açılarını etkilemektedir.

Kahramanın yaşadığı evre ile olay akışı arasında sıkı bir bütünlük oluşturulmuştur.

evre, tasvirlerle okuyucunun dş ve düşünce dünyasında canlandırılmaya çalışılmıştır. Fakat evre tasvirleri olay anlatımının önüne geçmemektedir. Olay kurgusu ile evre arasında güçlü bir ilişki kurularak inandırıcılık artırılmıştır. Zamanın doğrusal ve kronolojik ilerlemesi de olayların anlaşılrlığını desteklemektedir.

Her ne kadar hikâyelerin çoğunda açık ve somut mekânlar kullanılsa da Cüceler Gezegeni adlı hikâyede kapalı ve fantastik mekân örnekleri sunularak okuyucuda “Hep aynı mekân” algısının oluşması engellenmeye çalışılmıştır.

e. Dil ve Anlatım

Çocuk edebiyatı alanında ortaya konulan eserleri yetişkin edebiyatından ayıran en önemli özellik, anlatımın hedef kitlenin anlayacağı biçimde oluşturulmasıdır.

Hikâyelerin büyük kısmında birinci kişi ağzından anlatım yapılmıştır. Bu durum okuyucuda, olayları yaşayan kişinin kendisinden dinliyor hissiyatı oluşturmaktadır. Günlük hayatı yansıtan, karşılıklı ya da içsel konuşmalarla samimi bir anlatımın oluşması sağlamıştır.

Anlatımda kullanılan cümlelerin kısa ve kurallı olması hikâyenin anlaşılabilirliğini artırmaktadır. Noktalama işaretlerinin düzenli kullanımı akıcı bir okuma sağladığı gibi hedef kitlenin okuma becerisini geliştirmesine de yardımcı olmaktadır.

Hikâyelerin genellikle olay ağırlıklı olması öyküleyici anlatımı ön plana çıkarmıştır fakat bunun yanında betimleme ve karşılaştırma gibi farklı anlatım yöntemleri ve düşünceyi geliştirme yollarının kullanımı, anlatımı kuvvetlendirmektedir. Öyküleyici ve betimleyici anlatımın iç içe kullanılması olayların ve çevresel mekânların, okuyucunun zihninde canlandırılmasını kolaylaştırmaktadır.

Bu sayede okuyucuda hem devingen hem görsel hem de mantıksal bir bakış açısının oluşumu sağlanmıştır.

Genelde çocukların anlayacağı düzeyde günlük hayatta sık kullanılan açık ve anlaşılır sözcükler kullanmıştır. Hedef kitlenin gelişim özelliklerine uygun olarak dilimizin söz varlığından etkili bir şekilde yararlanılmıştır.

Kullanılan benzetmeler, betimlemeler, ikilemeler ve kişileştirmelerle Türkçenin anlatım gücü ve dil olanakları okuyucuya hissettirilmeye çalışılmıştır.

Dilimizde yaygın olarak kullanılan bazı yabancı kelimelerin Türkçe karşılıkları verilmeye çalışılarak, Türkçenin etkisi ve gücü korunmak istenmiştir. Böylece dil bilinci ve duyarlılığı edebi bir anlatımla okuyucuya sezdirilmeye çalışılmıştır.

Çocukların gelişim düzeylerine uygun olarak kullanılan deyim ve atasözleriyle anlatıma edebilik katılmış, dilimizdeki estetik zevk yansıtılmaya çalışılmıştır.

Bazen nükteli ifadelerle yer verilerek, okuyucunun daha neşeli ve eğlenceli vakit geçirmesi sağlanmıştır.

Genel olarak dil ve anlatım hedef kitleye uygundur, fakat ara ara kelimelerde baskıdan kaynaklı harf eksiklikleri bulunmaktadır. Bazen yapılan anlatım bozukluklarıyla da anlaşılabilirlik zayıflatılmıştır.

5.1.3. Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarında Yer Alan Eğitsel İletilere İlişkin Sonuçlar

İleriye ve gelişime dönük olan toplumlar çocuklarının eğitimlerine önem verirler. Eğitimin en önemli aracı ise kitaplar, dolayısıyla metinlerdir.

Yazar, edebiyat kelimesi içerisindeki edep ile eğitim arasındaki ilişkiyi eserlerindeki eğitsel iletilerle çok iyi göstermektedir. Eserlerinde çocuğun kişisel, toplumsal, ahlaki ve evrensel gelişimini destekleyici iletiler ve yaşam örnekleri sunmaktadır. Kitaplarında sunduğu hayata dönük kurgularla, okuyucuda insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşmesini, toplumsal yaşamın gerektirdiği değerlerin benimsenmesini sağlamaya çalışmıştır. Yaşamda karşılaşılan sorunlar karşısında, yaratıcı düşünceler geliştirilmesi gerektiği, çaba ve inancın asla yitirilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Şiddet ve kaba gücün sorun çözme yolu olmadığı, karşılaşılan sıkıntılarda öncelikle

iletişim yolunun seçilmesi gerektiği hissettirilmektedir. Toplumda cinsel rollere yüklenen değerlerin sorumluluklar üzerinde kurulması gerektiği vurgulanmaktadır.

Yazarın yazınsal ve eğitsel ilkeler açısından okuyucuyu geliştirici bir eser anlayışına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

5.2. ÖNERİLER

5.2.1. Yazarlara ve Yayınevlerine Yönelik neriler

İkinci ve üçüncü hamur kâğıtlar yırtılma ve yıpranmaya karşı daha az direnç gösterdiği için çocuklara yönelik oluşturulan kitaplarda birinci hamur kâğıt kullanılmalıdır.

Tutkallama yöntemiyle oluşturulan ciltler sayfaların birleşim yerlerinde kopma ve ayrılmaya sebebiyet verebileceği için ocuk kitaplarında daha dayanıklı ciltleme yöntemleri(ip dikişli) kullanılmalıdır.

Çocuklar için kitap seçimi yapacak kişilerin yönlendirilmesi açısından ocuk kitaplarının kapak sayfalarında tavsiye edilen yaş aralıklarına yönelik bilgiler verilmelidir.

Özellikle kitapların i sayfalarında yer alan resimler siyah-beyaz olarak oğaltılmamalı, resimlerde renk unsurunun insan psikolojisi üzerindeki etkilerinden yararlanılmalıdır. Resimler doğal ve canlı olmalı, konuyu net olarak ifade etmelidir.

Seri olarak oluşturulan hikâyelerin sonuç bölümleri, gelecek serideki kitapla ilişkilendirilerek bitirilmelidir.

Hikâyelerde ele alınan konu ve kurgulamalar hedef düzeyin psikolojisine ve olaylara bakış açısına uygun olarak oluşturulmalıdır.

Türkçenin anlatım ve estetik gücü hissettirilmeli, dil aynı zamanda kültür aktarımını sağlayan bir araç olarak kullanılmalıdır.

5.2.2. Araştırmacılara, Öğretmenlere ve Ailelere Yönelik Öneriler

Son yıllarda çocuk edebiyatı alanına yönelik ilginin artması, bu alandaki ticari gelişmeleri de harekete geçirmiştir. Fakat ticari kaygı, bazen kitapların niteliklerinin önüne geçmektedir. Bu nedenle çocuk edebiyatı alanında eser veren diğer yazarların kitapları da çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler bakımından incelenmelidir.

Hüseyin Yurttaş, çocuklara yönelik hikâye ve roman yazarı olmanın ötesinde şair olarak da tanınmaktadır. Farklı yarışmalarda ödül almış birçok şiiri olmasına rağmen Yurttaş'ın şiirleriyle ilgili yapılmış bir akademik çalışması bulunmamaktadır. Yurttaş'ın şiirlerinin çocuğa göreliğini değerlendiren çalışmalar yapılabilir.

Hüseyin Yurttaş'ın eserlerinde ele aldığı tema ve konular, Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan, öğrenme öğretme sürecinde işlenmesi ve öğretim materyallerinde yer verilmesi öngörülen temalar ve bu temalarla ilgili konu önerileriyle uyumluluk göstermektedir. Bu nedenle Hüseyin Yurttaş'ın hikâyeleri Türkçe derslerinde ve Türkçe ders kitaplarında okuma metni olarak kullanılabilir.

Çocuğun okuma alışkanlığı edinmesine genelde aileler ve öğretmenler rehberlik eder. Yanlış yapılacak bir yönlendirme çocuğu kitaptan ve okuma alışkanlığından uzaklaştırabileceği için yönlendirme yapacak kişiler, öncelikle çocukların özelliklerini ve çocuk kitaplarında bulunması gereken nitelikleri iyi bilmelidir. Bu amaçla öğretmen ve ailelere, çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özelliklerle ilgili seminer ve konferanslar düzenlenmelidir.

Özellikle anne-baba ve öğretmenlerce, çocuklar için kitap seçimi yaparken sadece okuma becerisinin geliştirilmesi ön planda tutulmamalı, çocuğun kişilik gelişimini

destekleyen, ona olumlu yönde yaşantı örnekleri sunan kitaplar seçilmelidir. Bu doğrultuda Hüseyin Yurttaş'ın özellikle yeterli nitelikte olduğu tespit edilen eserlerinin öğrencilerle tanıştırılması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

Akbayır, S. & Şahin, Ş. (2005). Yaş Guruplarına Göre Çocuklar İçin Edebiyat. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 104-105(1),190-204.

Akdeniz, S. (2012). İntibâh Romanında Mekân Kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 3.

Aksan, D. (2005), *Türkçenin Zenginlikleri ve İncelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Alan, Y., Hüküm, M., Biçer, N. (2016). Çocuğa Görelik İlkesi Açısından Cemal Süreya'nın Aritmetik İyi, Kuşlar Pekiyi Adlı Eseri. Erol Asiltürk(Ed.) *I.Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Asoss Congress Bildiri Kitabı içinde*, (s.222-233)Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Alpan Bangir , G. (2008). Ders Kitaplarındaki Metin Tasarımı. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(1), 107-134.

Alpöge, G. (2005). Okul Öncesi Kitapları ve Çocuk Edebiyatı. *Yusuf Çotuksöken, Necdet Neydim(Ed.) Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Kurultayı içinde* (s.17-20), İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Arseven, T. (2005). Mesaj Açısından Çocuk Kitapları. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*. Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 104-105, 42-52.

Aydın, A. (2014). *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baş, B. (2015) *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bilgin, H. (2011). *5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik 1990-2010 Yılları Arasında Basılan Resimli Kitapların Çocuğa Görelik Kavramına Göre İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ceylan, S. (2006). Resmin Büyüsü “Çizer Olarak İzlenimlerim.” Sedat Sever (Ed.) *II. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu bildiri kitabı içinde*, (s.401-404), Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Ciravoğlu, Ö. (1997). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İletişim Donanımları Keşkesiz Bir Yaşam İçin İletişim*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çakır, P. (2003). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi*. *Turkish Studies. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8(1), 1171-1180.
- Çavuşoğlu, A. (2006). *Ana Dili Çocuk Edebiyatı*, Kayseri : Ufuk Kitabevi Yayınları.
- Çelik, M. (2013). *Edebiyat – Eğitim İlişkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Çinpolat, E. (2018). Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykülerdeki Kişilerin Karakter Özellikleri Üzerine Bir İnceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4). 1016-1040. 01.03.2019 tarihinde <http://www.anadiliegitimi.com/download/article-file/562282> adresinden erişilmiştir.
- Demir, A. (2009). *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nda Mekânın/Mekân Tasvirlerinin Başlıca İşlevleri*. *International Journal of Central Asian Studies*. 13(1), 195-216.

12.12.2018 tarihinde <http://www.iacd.or.kr/pdf/journal/13/Binder14.pdf> adresinden erişilmiştir.

Demirel, Ö. (2002). *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.

Dilidüzgün, S. (2003). *İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Doğan Güldenoğlu, B. N. (2011), Aytül Akal'ın Öykülerinin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi, *Sedat Sever (Ed.) III. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (Sorunlar ve Çözüm Yolları) bildiri kitabı içinde*, (s.361-369), Ankara: Ankara Üniversitesi.

Doğan Güldenoğlu, B. N. (2018). Çocuk Romanlarındaki Kadın Karakter Çerçevesinin Sosyal ve Kültürel Yaşamdaki Yerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), s.926-946. 01.01.2019 tarihinde <http://www.ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/2367> adresinden erişilmiştir.

Dursunoğlu, H. (2007) *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Erbay, F. & Aydoğan, Y. (2006). Okul Öncesi Çocuklar İçin Hazırlanan Resimli Hikaye Kitaplarının Konu Ve Zaman Kullanımı Açısından İncelenmesi. *Sedat Sever (Ed.) II. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu bildiri kitabı içinde*, (s.227-232), Ankara: Ankara Üniversitesi.

Ercan, R. (2014). Anne Babaların Günümüzde Sahip Olduğu Çocuk İmgeleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 1(30), 377-396. 25.12.2018 tarihinde https://www.jasstudies.com/Makaleler/75003333_22-Yrd.%20Do%20C3%A7.%20Dr.%20Recep%20ERCAN.pdf sayfasından erişilmiştir.

Erdem, A. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Çocuk Kitaplarındaki Kahramanlar. Sedat Sever (Ed.) *III. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (Sorunlar ve Çözüm Yolları) bildiri kitabı içinde, (s.613-620)*, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Erdoğan Horasan, A. (2015) . *Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Ergin, M. (1998). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Ertuş, A. (2014). Ayla Kutlu'nun Öykülerinde Mekân. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 9(3), 695-714. 05.10.2018 tarihinde <http://www.turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=6540&Detay=Ozet>, adresinde erişilmiştir.

Fırat, H. (2011). İlk Eğitimci Çocuk Kitabı Şermin'de İşlenen Değerler, Sedat Sever (Ed.) *III. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (Sorunlar ve Çözüm Yolları) bildiri kitabı içinde, (s197-205)*, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Gencan, T. N. (1974). *Yazın Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.

Gültekin, A., Çiftçi, Z., Yetim, A. (2011). Üniversitelerde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Öğretimin Sorunları. Sedat Sever (Ed.) *III. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (Sorunlar ve Çözüm Yolları) bildiri kitabı içinde, (s.207-212)*, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Gürel, S., Temizyürek, F., Şahbaz, N,K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Basımevi.

Göçer, A. (2009). Türkçe Eğitiminde Öğrencilerin Söz Varlığını Geliştirme Etkinlikleri ve Sözlük Kullanımı. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 1025-1051.

15.10.2018 tarihinde http://http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/ali_gocer_sozvarligi_sozluk_kullanimi.pdf adresinden erişilmiştir.

Gökmen, B. (2017). *Ödüllü Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Göl, M. (2011). *Çocuk Edebiyatında Cinsiyet Rollerini: Mustafa Ruhi Şirin ve Ayla Çınaroğlu'nun Eserleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Gültekin, E. (2006). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Çocuk Kitaplarının Resimlemelerine Genel Bakış. Sedat Sever (Ed.) *II. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu bildiri kitabı içinde*, (s.405-412), Ankara: Ankara Üniversitesi.

İçli, A. (2012) Turkey Fuzûlî'nin Rind Ü Zahid Eserinde Mekân: Meyhane ve Mescit, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 7(1), 1305-1317. 20.11.2018 tarihinde <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933810.pdf> adresinden erişilmiştir.

İpek, O. (2017). *Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Eğitimi Çerçevesinde Numan Kartal'ın Eserlerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Kaplan, K. (2017). Kitapların Kapak Tasarımlarındaki Mesajlarda Kullanılan Propaganda Teknikleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(3), 1574-1589. 12.10.2018 tarihinde <http://dx.doi.org/10.7884/teke.3939> adresinden erişilmiştir.

Kara, C. (2012). Çocuk Kitabı Seçiminde Resimlemelerle İlgili Olarak Ebeveynin Dikkat Etmesi Gereken Başlıca Unsurlar. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 1(1), 225-232.

Karataş, E. (2014). Çocuk Edebiyatında “Karakter Kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(1), 60-79.

Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 6,(1), 1398-1412. 05.11.2018 tarihinde http://www.turkishstudies.net/makaleler/1008127830_karatayhalit.pdf adresinden erişilmiştir.

Karatay, H. (2012). Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler, Tacettin Şimşek (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* içinde (s. 81-129). Ankara: Grafiker Yayınları.

Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınları.

Kavcar, C. (2017). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kaya, İ. (2006). Çocuk Kitabı Resimlerinde Estetik Boyut. Sedat Sever (Ed.) *II. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu bildiri kitabı* içinde, (s.421-424), Ankara: Ankara Üniversitesi.

Keklik, S. (2015). *Çocukta Dil Edinimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Tek Ağaç Yayınları.

Korkmaz, R. (2007). “*Romanda Mekanın Poetiği*”. Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Sürer Eker (Ed.) *Edebiyat ve Dil Yazıları* içinde (s. 399-415). Ankara: Grafiker Yayınları.

Kulaksız, Y. (2014). Yoksulluk Bağlamında Çocuk İşgücü. *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 2(3), 91-111.

MEB (1995). *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

MEB. (2012). *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*,

Resmi Gazete, Sayı: 28409. 01.11.2018 tarihinde

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> adresinden

erişilmiştir.

- Macit, M. (2005). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*. Ankara : Grafiker Yayınları.
- Melanlıoğlu, D. (2011). Ayla Çınaroğlu'nun Öykülerindeki İletiler ve Bu İletilerin Aktarımına Yönelik Tespitler. *Sedat Sever (Ed.) III. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (Sorunlar ve Çözüm Yolları) bildiri kitabı içinde, (s.431-437)*, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi kitapevi.
- Oğuzkan, F. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzhan, Y. (2012). Kurgusal Nitelikli Çocuk Kitapları ve Karakter Eğitimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(3), 311-325. 12.12.2018. tarihinde <http://www.anadiliegitimi.com/download/article-file/226755> sayfasından erişilmiştir.
- Önal, M. (2012). *Edebiyat Sanatı*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Özbay, M. (2007). *Türkçe Özel öğretim yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. & Çeçen, M. A. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-76.
- Özer, A. (2006). Çocuk Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğa Göreliliği. *Sedat Sever (Ed.) II. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu bildiri kitabı içinde, (s.425-432)*, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Özdemir, E. (2005). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, B., Karakuş Tayşi, E., Dedeoğlu Orhun, B. (2011) Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi Yaklaşımında Çocuk Edebiyatının Yeri, *Sedat Sever (Ed.) III. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (Sorunlar ve Çözüm Yolları) bildiri kitabı içinde, (s213-217)*, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sağır, M. (2002). *İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Sağlam, Ö. (2009). *Harf Çocuk Edebiyatı Çeviri Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.

Sever, S. (2006), *Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?* Sedat Sever (Ed.) II. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu bildiri kitabı içinde, (s.41-56)*, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.

Sever, S. (2018). *Sanatsal Uyarılarla Dil Öğretimi*. Ankara: Tudem Yayıncılık.

Sınar Çılgın, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Soylu Koyuncu, S. & Kaptan, A. Y. (2005). Çocuk Kitaplarında Görsel Anlatım ve Tasarım Sorunları. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 104-105, 256-262.

Süer Sezgin, N. (2006). Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Yayınevlerinden Kaynaklanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. Sedat Sever (Ed.) II. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu bildiri kitabı içinde, (s.373-378)*, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Şahin, A. (2007). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pagem A Yayıncılık.

Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Şirin, M. R.(2016). *Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı Edebiyatın Amacı ve İşlevi. Türk Dili Dergisi*. CX (780), 12-31. 10.10.2018 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/images/3_Mustafa%20Ruh%9Flevi.pdf,adresinden erişilmiştir.

Taşdelen, V. (2005). Çocuk Edebiyatında Yalınlık İlkesi. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı. Ankara. 104-105(1), 352-361.

TCK (2004). *Tanımlar (Çocuk)*. 05.01.2019 tarihinde [http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/ 1.5.5237.pdf](http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf) adresinden erişilmiştir.

TDK (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

Temizyürek, F., Erdem, İ., Temizkan, M. (2007). *Konuşma Eğitimi*. Ankara: Öncü Basımevi.

Tosun, N. (2005). Çocuk Hikayeleri. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 104-105(1), 213-218.

Tosunoğlu M. & Kayadibi, N. (2006), Türkiye’de 2000-2005 Yıllarında Devlet Tarafından Yayınlanmış Çocuk Kitaplarının Biçim ve İçerik Analizi. Sedat Sever (Ed.) *II. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu bildiri kitabı içinde*, (s.339-348), Ankara: Ankara Üniversitesi.

Toz, H. (2007). *Çocuk Edebiyatı Tarihi*. Yılar, Ö. & Turan, L. (Ed.) *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı içinde* (s.225-252). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Tuğluk, A. (2010). Mustafa Kutlu’nun Mavi Kuş’unda Mekan Poetiği. *Selçuk Üniveristesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 28(1), 235-248.

Tural, S. (2004). *Edebiyat Bilimine Katkıları*. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.

Tüfekçi Can, D. (2014) *Çocuk Edebiyatı: Giriş*, Konya: Eğitim Kitapevi.

UNICEF (1989). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. 01.02.2019 tarihinde https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html sayfasından erişilmiştir.

Uyumaz, G. (2011). Dede Korkut Öykülerinde Çocuk Eğitimi, Sedat Sever (Ed.) *III. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (Sorunlar ve Çözüm Yolları) bildiri kitabı içinde*, (s233-239), Ankara: Ankara Üniversitesi.

Uz Erşahin, I. (2009). *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Çağdaş Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve*

Eğitsel Öneriler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Vardar, B. (1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: ABC Kitabevi Yayın ve Dağıtım.

Veziroğlu, M. & Gönen, M. (2013). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eğiten Kitap.

Yaşar, K. (2013). *Erich Kästner 'In Hayvanlar Toplantısı Adlı Eserinin Çocuğa Göreligi Ve Çocuk Edebiyatı İlkelerine Uygunluğu*. Yüzüncüyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Yıldırım, A & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, O. & Kılıç, B.S. (2015). İdealize Karakter Bağlamında Elif Şafak'ın Sakız Sardunya'sı. Tacettin ŞİMŞEK ve Bican Veysel YILDIZ (Ed.), II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri içinde (s.145-152). 01.02.2019 tarihinde <http://www.cogeyb.org/sempozyum/ii-sempozyum-bildirileri-kitabi/> sayfasından erişilmiştir.

Yılmaz, R. (2006). “100 Temel Eser” in Değer Öğretimi Bağlamında Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi. Sedat Sever (Ed.) II. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu bildiri kitabı içinde, (s.349-356), Ankara: Ankara Üniversitesi.

Zengin, A. Y. & Zengin, N. (2007). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Truva Yayınları.

Hüseyin Yurttaş'ın İncelenen Çocuk Edebiyatı Eserleri

Yurttaş, H.(2011). *Beyaz Bisiklet*. (10. Baskı).İstanbul: Say Yayınları.

Yurttaş, H.(2011). *Korkak Pati*. (1. Baskı).İstanbul: Say Yayınları.

Yurttaş, H.(2010). *Tavşancı Dede*. (7. Baskı).İstanbul: Say Yayınları.

Yurttaş, H.(2003). *Küçük Balıkçılar*. (5. Baskı).İstanbul: Bilgi Yayınları.

Yurttaş, H.(2010). *Sakar Tay*. (8. Baskı).İstanbul: Bilgi Yayınları.

Yurttaş, H.(2014). *Farta Kartalı*. (1. Baskı).İstanbul: Bilgi Yayınları.

Yurttaş, H.(2005). *Eşekler Cenneti*. (7. Baskı).İzmir: İmbat Yayınevi.

Yurttaş, H.(2006). *Kıyıdaki Tekne*. (5. Baskı).İzmir: İmbat Yayınevi.

Yurttaş, H.(2006). *Irmak çocukları* (5. Baskı).İzmir: İmbat Yayınevi.

Yurttaş, H.(2007). *Konuşan Kukla*. (4. Baskı).İzmir: İmbat Yayınevi.

Yurttaş, H.(2007). *Uzaylılar Gelince*. (6. Baskı).İzmir: İmbat Yayınevi.

Yurttaş, H.(2018). *Çınar Dede*. (7. Baskı).İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Yurttaş, H.(2016). *Dağa Düşen Uçak*. (8. Baskı).İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Yurttaş, H.(2016). *Kör Kaptan'ın Serüvenleri*.(6. Baskı).İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Yurttaş, H.(2016). *Cüceler Gezegeni*.(9. Baskı).İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

EKLER

Ek 1: Hüseyin Yurttaş'ın Yapıtlarını Resimleyen Çizerlerin Listesi

	Resimleyen	Kitap Adı
1.	Ali Cavit Yaren	Beyaz Bisiklet
2.		Korkak Pati
3.		Tavşancı Dede
4.		Küçük Balıkçılar
5.		Sakar Tay
6.		Farta Kartalı
7.		Eşekler Cenneti
8.		İrmak Çocukları
9.		Kıyıdaki Tekne
10.	Engin Boğaz	Konuşan Kukla
11.		Uzaylılar Gelince.
12.	Elif Balta	Dağa Düşen Uçak
13.		Kör Kaptan'ın Serüvenleri
14.		Cüceler Gezegeni
15.		Çınar Dede

Ek 2: Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği

Tasarım Özellikleri ve Resim		Çok İyi	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Çok Yetersiz
1.	Kitabın boyutu, hacim ve ağırlığı yaş düzeyine uygundur.					
2.	Kâğıt dayanıklı, göz sağlığı açısından uygundur.					
3.	Kapağın görsel etkisi, çocuğun okuma ve izleme etkisini artırmaktadır.					
4.	Cilt dağılma ve kopma olmayacak şekilde hazırlanmıştır.					
5.	Sayfa düzenindeki öğelerin (resim, fotoğraf, yazı, rakam vd.) birbiriyle uyumu estetik bir etki sağlamaktadır.					
6.	Sayfa kenarlarındaki boşluklar izleme-okuma rahatlığı sağlamaktadır.					
7.	Harflerin puntosu düzeye uygundur.					
8.	Harf renkleri izleme-okuma isteğini artırıcı niteliktedir.					
9.	Harf kalınlıkları izleme-okuma isteğini uyandırıcı niteliktedir.					
10.	Görseller çocukta resim diliyle iletişimi isteklendirecek özellik taşımaktadır.					
11.	Resimlerdeki nesne ve varlıklar, sanatçının yorumlarıyla çizilmiştir.					
12.	Resimler, metnin anlamını tamamlamaktadır.					
13.	Resimler, metnin çocuğunun belleğinde canlandırılmasına katkı sağlamaktadır.					
14.	Resimler, metne görsel dilin anlatım gücüyle yeni yorumlar katmaktadır.					
15.	Resimler, çocuğun düş ve düşünce serüvenine çıkmasına, eğlenmesine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.					
16.	Resimler, çocuğun kavramsal birikimini kullanarak öyküler oluşturabilmesini sağlayacak özellikler taşımaktadır.					

Konu Ve Kurgu		Çok İyi	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Çok Yetersiz
1.	Metinde ele alınan konu düzeye uygundur.					
2.	Konunun ele alınışı özgündür.					
3.	Kurguda, olayların anlatılmasında anlamsal bir tutarlık vardır.					
4.	Çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeyine uygundur.					
5.	Olay kurgusu, çocuğun okuma isteğini canlı tutacak özelliktedir.					
6.	Çatışmalar çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinimlerine uygundur.					
7.	Çatışmalardaki merak ögesi, okuma ilgi ve isteği uyandırabilecek niteliktedir.					
8.	Çatışmaların kurgulanılışında aşırı duygusallıktan kaçınılmıştır.					
9.	Olay kurgusunda, abartılmış merak ve rastlantısallıktan kaçınılmıştır.					
10.	Kitapta ki olaylar dizisi çocuğun gülmesi, heyecanlanması ve düş kurmasına olanak sağlamaktadır.					
11.	Metnin kurgusu yalın bir anlatım çizgisiyle oluşturulmuştur.					
12.	Kahraman, olay kurgusunda inandırıcı biçimde geliştirilmiştir.					

İzlek (Tema)		Çok İyi	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Çok Yetersiz
1.	Yazarın / şairin çocukta uyandırmak istediği etkinin kurgulanışı uygundur.					
2.	İzlek, yazımsal kurgu ile geliştirilmiştir.					
3.	İzlek, çocuğa; yaşam, insana, doğaya özgü durumları duyumsatmaktadır.					
4.	İzlek, çocuğun gülerек, düşünerek ve duyarak yaşantı kazanmasına olanak sağlayıcı özelliktedir.					
5.	İzlek, “sevgi” üzerine yapılandırılmıştır.					
6.	İzlekler, çocuğun soyutlama yapmasına olanak sağlayıcı niteliktedir.					
7.	Konu ve izlek uyumu, bütünlüğü sağlamaktadır.					

İleti		Çok İyi	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Çok Yetersiz
1.	Olay kurgusu, yazımsal bir anlayışla yapılandırılmıştır.					
2.	İletiler yazımsal ipuçları ile sunulmuştur.					
3.	İletiler çocuğun duygu ve düşünce evrenine uygundur.					
4.	Metnin iletisi çocuğa yeni yaşantılar kazandırıcı özelliktedir.					
5.	İletiler insana ve yaşama ilişkin yeni duyarlılıklar oluşturacak özelliktedir.					
6.	İletiler çocuğun girişimciliğini desteklemektedir.					
7.	İletiler metnin yazımsal kurgusu içine sindirilmiştir.					
8.	Yazımsal kurgu, çocuğa anlamı yapılandırma sorumluluğu vermektedir.					

Karakter ve Kahraman		Çok İyi	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Çok Yetersiz
1.	Karakter, ruhsal özellikleri ile iyi geliştirilmiştir.					
2.	Karakter fiziksel özellikleri ile iyi geliştirilmiştir.					
3.	Olay- karakter bütünlüğü, uzlaşması sağlanmıştır.					
4.	Geliştirilen karakter çerçevesi insan ve yaşam gerçekliğinin anlaşılmasına dönük ipuçları sunmaktadır.					
5.	Kahramanın yaşadığı değişimler olaylarla ilişkilendirilmiştir.					
6.	Kahramanın olay kurgusundaki (varsa) değişimleri inandırıcıdır.					
7.	Çocuğun özdeşim kurması için kitaptaki kahramanın sayısı uygundur.					
8.	Kahraman, çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşımaktadır.					
9.	Kahraman, ulaştığı başarıları gerçekten hak etmiştir.					
10.	Kahramanın davranışlarında abartıya kaçılmamıştır					
11.	Kahramanın amaca ulaşması rastlantıya bırakılmamıştır.					
12.	Kahramanın yaşadığı çevre, olay kurgusuyla bütünleştirilmiştir.					
13.	Kahramanlar arasındaki çatışmalardan düğün ve çözümlerin sunuluşu yazınsal özellik taşımaktadır.					

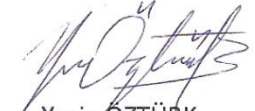
Dil ve Anlatım		Çok İyi	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Çok Yetersiz
1.	Türkçenin anlatım gücü ve olanakları, çocuğun dilsel düzeyine uygun bir yaklaşımla sezdirilmiştir.					
2.	Anlatım duru, akıcı ve içten cümlelerle yapılmıştır.					
3.	Noktalama ve yazım kurallarına uyulmuştur.					
4.	Metnin dilsel düzenlenişi çocukların düş, düşünce ve imgelem gücüne uygundur.					
5.	Cümlelerdeki sözcük sayıları çocuğun dil düzeyine uygundur.					
6.	Çocuğun dilsel düzeyine uygun Türkçenin söz varlığından yararlanılmıştır.					
7.	Anlatımda Türkçe sözcükler egemendir.					
8.	Anlatım çocuğun beş duyusunu devindirici özelliktedir.					
9.	Dizelerde ki dilsel düzenleniş, çocukların düş ve imgeleme gücünü uyarmaktadır (Okunan şiir kitabı ise).					
10.	Dizelere kısa yalın ve bellekte kalıcı özellikler taşımaktadır(Okunan şiir kitabı ise).					
11.	Ses ve sözcüklerin yarattığı işitsel erki, çocukta şiir okuma isteği uyandıracak özelliktedir(Okunan şiir kitabı ise).					
12.	Metin bir bütün olarak çocuğa öykülenebileceği düzgün bir dil çevresi sunmaktadır.					
13.	Metin bir bütün olarak çocuğun kavramsal gelişimini desteklemektedir.					

Eğitsel İletiler		Çok İyi	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Çok Yetersiz
1.	Kitapta öğüt veren dayatmacı bir yaklaşım benimsenmemiştir.					
2.	Kitapta çocuğa duyma, düşünme sorumluluğu veren; düşündürürken güldüren bir yaklaşım yeğlenmiştir.					
3.	Girişimcilik, benlik duygusu ve yaratıcılık desteklenmiştir.					
4.	Cinsel rollerin ayrıştırılmasından kaçınılmıştır.					
5.	Kadına ve erkeğe biçilen değer ve yüklenen anlam arasında fark yaratılmasından kaçınılmıştır.					
6.	Çocuğun kendi cinsel kimliği içinde kişiliğini geliştirilmesine olanak verilmiştir.					
7.	Yaşamda sorunların çözümü için iletişim kurulması özendirilmiştir.					
8.	Şiddet ve kaba gücün bir sorun çözüme yöntemi olmadığı gösterilmiştir.					
9.	Siyasal ve dinsel tekinlerden uzak durulmuştur.					
10.	Yazgıcılık ve boş inançtan uzak durulmuştur.					
11.	Çocuğun sağlıklı değerler sistemi oluşturması özendirilmiştir.					
12.	Denetimci ve kuralcı anlayışlara karşı olan bir yaklaşım sezdirilmiştir.					

Ek 3: Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği
izin isteği.

Sayın Prof. Dr. Sedat SEVER,

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Doktor Öğretim Üyesi Nuray KAYADİBİ danışmanlığında yürüttüğüm, "Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi" başlıklı tez çalışmamda "Sanatsal Uyarılarla Dil Öğretimi" kitabınızda yer alan "Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. Gereğini saygılarımla bilgilerinize sunarım. 07.12.2018

Yasin ÖZTÜRK

Bilgiler:

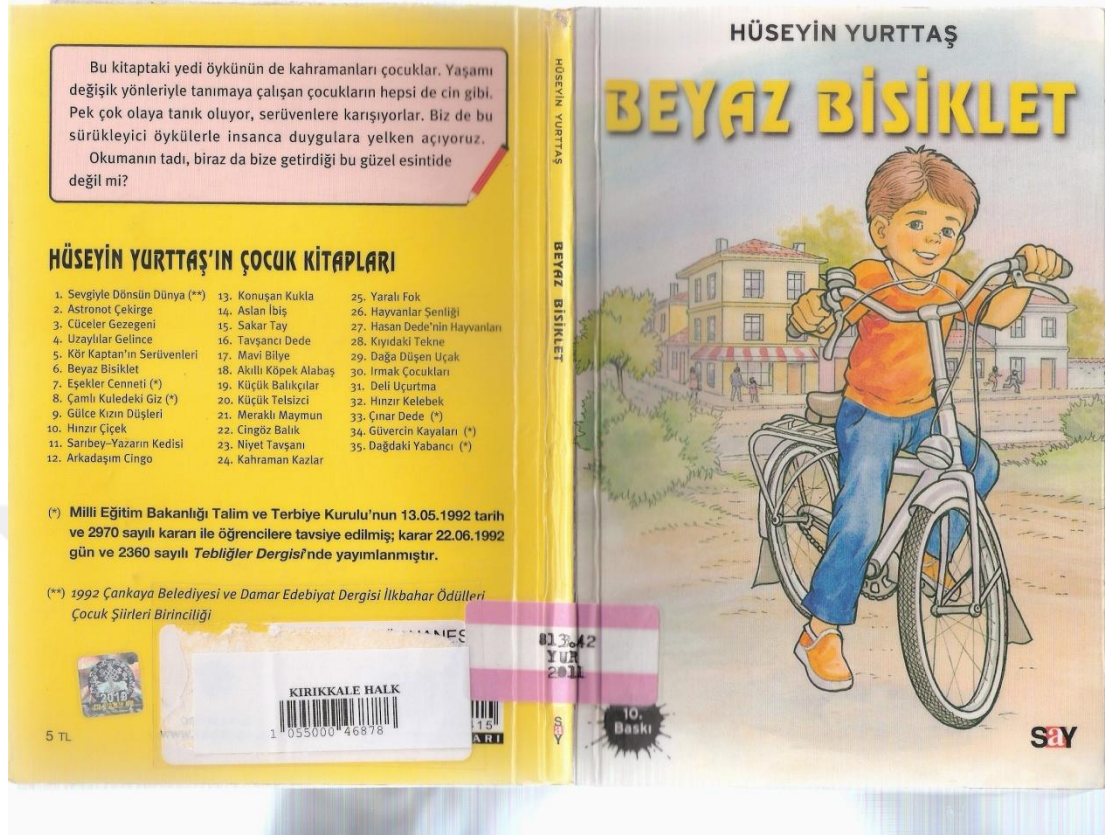
Öğrenci no: 104213001001

Uygundur.

Prof. Dr. Sedat SEVER

17.12.2018

Ek 4: Beyaz Bisiklet

tım. Bilgisayarımı açmaz oldum. Televizyonda beni çok ilgilendiren bir-iki program dışında hiçbir şey izlemez oldum.

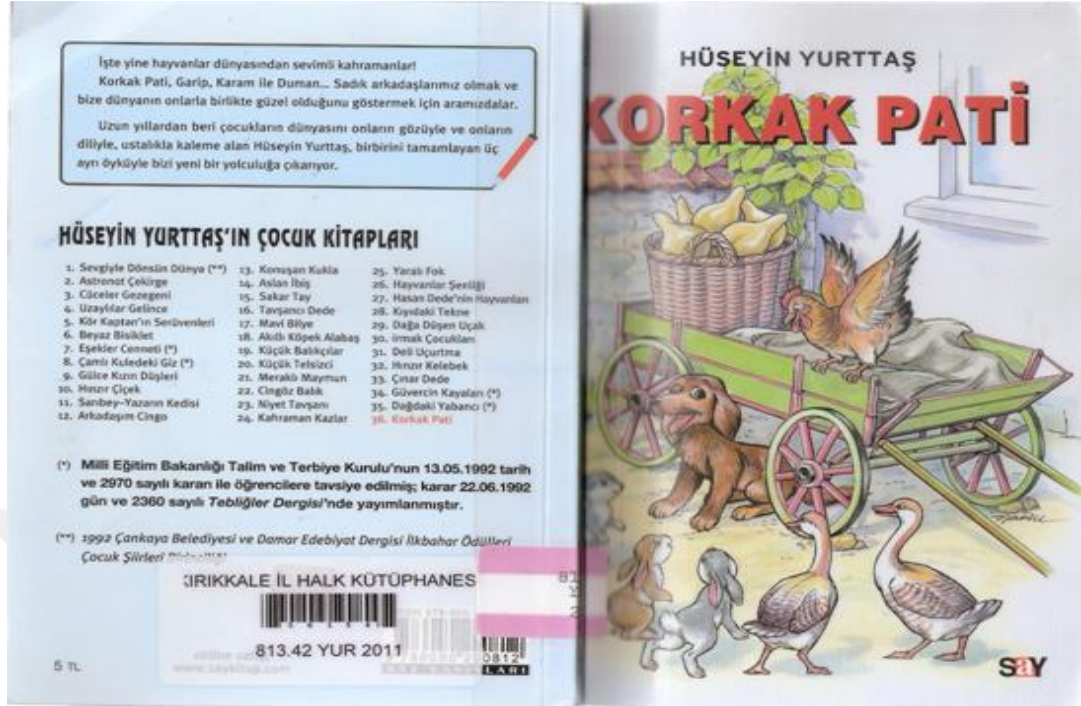
Bendeki bu değişiklik annemi ve babamı çok mutlu etti. Bunu, onların bakışlarından, kendi aralarında fısıf fısıf konuşmalarından anlıyordum. Bendeki değişikliğin farkına öğretmenim de varmış. Ancak ona bu bisikletten söz etmedim.

Artık bahardı. Her taraf yemyeşildi. Güzel, güneşli günler çoktan başlamıştı. Okulun kapanacağı günleri ipe çekiyordum. Bir yandan da, çevremizdeki satış mağazalarını dolaşarak bisikletlere bakıyordum. Bisikletlerin hemen hepsi gözüme güzel görünüyordu. Ama içlerine bir tanesi var dı ki, onu çok sevmiştim. Bu, beyaz bir bisikletti. Karnemi alır almaz gidip o beyaz bisikleti alacaktık. Bunu düşünmek bile bana çok heyecan veriyordu. Yalnız, çok önemli bir sorunun vardı: Ben, bisiklete binmeyi bilmiyordum ki! Zaten önceleri babam daha çok bunun için karşı çıkmamış mıydı? Bu yüzden, "Bisiklete acımam, sana acırım; düşer, bir yerini kırarsın," deyip durmamış mıydı?

Öyleyse, artık bisiklete binmeyi öğrenmenin zamanıydı. Ders çalışırken, dinlenirken hep bunu düşündüm. Bir an önce işe başlamalıyım.

Ek 5: Korkak Pati

– Nerden tanıyorsun bu sevimli yaratığı? diye sordu Hakan Bey, Uğur'a.

– Ben burada işe başlamadan önce ileride, ilçeye yakın, sitelere komşu bir kafeteryada çalışıyordum. Bir aile bunu hep yanında gezdiriyordu. Hepimiz seviyorduk. Çok canlı, çok hareketli bir hayvandı bu; yerinde duramazdı. Ailenin iki çocuğu bunu paylaşamazlardı. Görsen, onlarla ne oyunlar oynardı...

– Anladım, dedi Hakan Bey. Yazın hayvanları oyuncak gibi alıp besleyen, sonra tatil bitiminde giderken de bırakıp kaçanlardanmışlar demek ki... Yazık... Buncağız kim bilir neler çekti. Buralara nasıl gelebildi ki? Onun için böyle perişan, ürkek... Zavalıclık... Çocuklar da ağlamışlardır...

– Abi, dedi Uğur, yazlıkçılar gitti ya, gör o siteleri, deniz kenarlarını; bir sürü hayvan başıboş kalmış... Aç, perişan...

– Nasıl yaparlar bunu, anlamıyorum! O zaman oyuncak gibi alma, besleme! Hayvanı gerçekten seven, devamlı bakacak biri alır belki... Yazık değil mi şuncağızlara... Bak nasıl yiyor.

Pati, önüne konan yemek artıklarını, pirzola kemiklerini çıtır çıtır yiyordu. Bir yandan da durmaksızın kuyruğunu sallıyordu. Ne kadar memnun ve mutlu olduğu her halinden belliydi.

Ek 6: Dağa Düşen Uçak

- Evet, dedi Hasan, Sivritepe'ye çıkacağız. Oradan öte yüze bakacağız. Öte yüzdeki köyleri, kasabaları, ovayı göreceğiz.

- Gerçekten görünür mü? dedi Ali.

- Görünür tabii, dedi Hasan. Uzaktaki köyler pek iyi seçilmez ama yakın köyler, kasabalar sanki uçaktan bakar gibi görünür.

- Nereden biliyorsun öyle olduğunu? diye sordu Ali. Sen uçağa binmedin ki...

- Dayım anlattı, dedi Hasan. O, gençliğinde keçileri sık sık Sivritepe taraflarına götürürmüş. Kimseler gitmediği için oralarda hayvanlar karınlarını daha iyi doyurmuş. İşte, Sivritepe'den bakınca, aşağıda kimi yerler kuş bakışı görünmüş.

- İyi. Bugün biz de çıkacağız Sivritepe'ye.

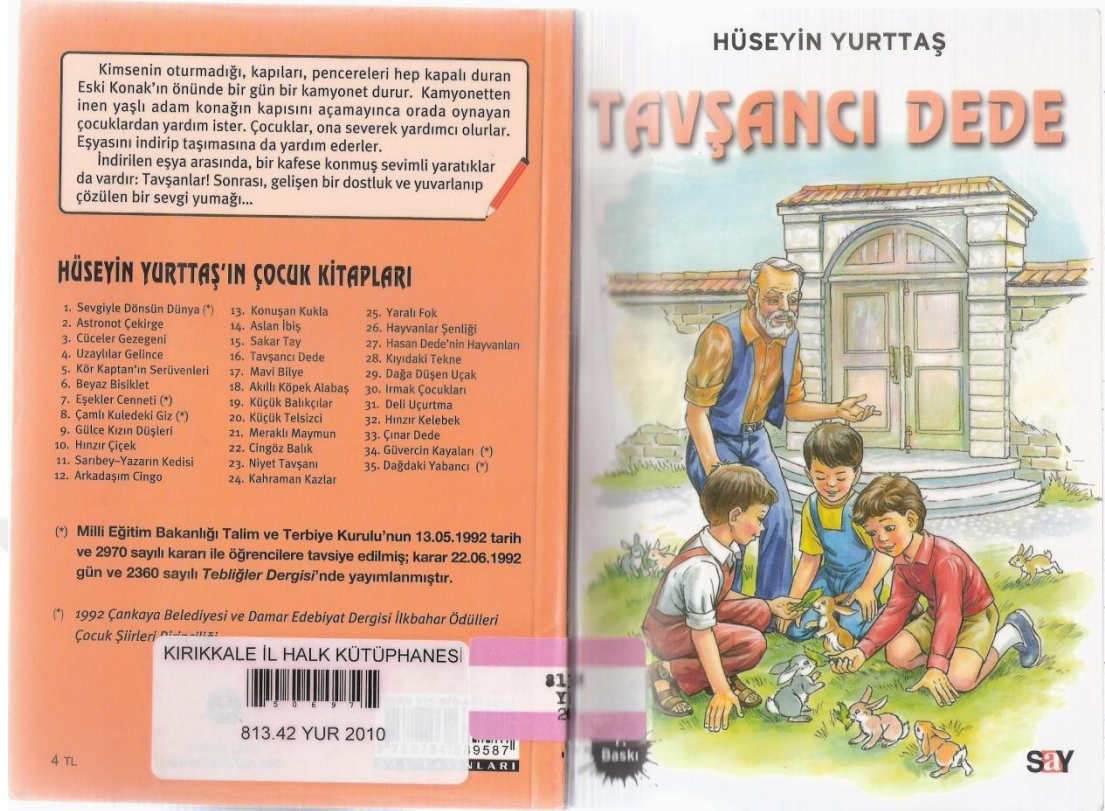
- Evet, oradan öte yüzü göreceğiz.

- Göreceğiz...

Keçiler, pınar başındaki göletten sularını içtiler. Onlar da bu arada azıklarını çıkarıp yediler. Köpekleri Karabaş ve Alaca'ya da birer parça ekmek verdiler. Sonra keçileri yamaçlara sürdüler. Keçiler, bu tepelerde bol bol yiyecek buluyorlardı. Bunun için her biri bir yana dağılıyordu. Hasan ile Ali, sıra ile onları çevirip topluyorlardı. Bırakıverseler, dağılıp gideceklerdi.

Ek 7: Tavşancı Dede

– Bakın, bakın! dedi. Eski Konağı açıyorlar.
Serkan'ın söylediği doğruydı. Üzerinde çeşitli eşya bulunan bir kamyonet gelip Eski Konağın önünde durmuştu. Yaşlı bir adam, bahçe kapısına yanaşmış, yıllardır açılmamış bu kapıyı açmaya çalışıyordu. Şoför de, onun kapıyı açmasına yardımcı oluyordu.

Mete:

– Herhalde bu yaşlı adam, Eski Konağın sahibi, dedi.

Serkan:

– Annem, bu konağın sahibinin yaşlı bir kadın olduğunu söyledi. Birkaç yıldan beri rahatsızmış. İstanbul'daki yakınlarının yanında kalıyormuş.

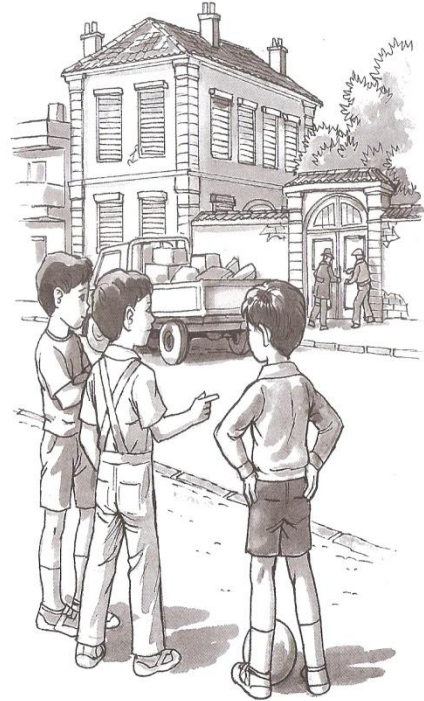
Mete:

– Bu adam o kadının akrabalarından biri herhalde, dedi.

Serkan:

– Belki öyledir, dedi. Ama bu da yaşlı biri. Baksana, saçları bembeyaz.

Çok yorulmuştuk. Oyun yerinin kenarındaki banka oturmuş dinleniyorduk. Bir yandan da, Eski Konağı açmaya çalışan yaşlı adamı gözlüyorduk. Bahçe kapısını açamıyordu. Şoför de ona yardım ettiği halde başarılı olamıyorlardı. Belli ki, kapının o kocaman kilidi yıllardır kul-

Ek 8: Küçük Balıkçılar

parmaklarıyla basarak şişkinlik derecesini anlamaya çalışıyorlardı.

Murat, son kez bastırıp parmağını botun yüzeyine.

– Güzel şişti Onur'cuğum. Hadi geç kal-mayalım.

8

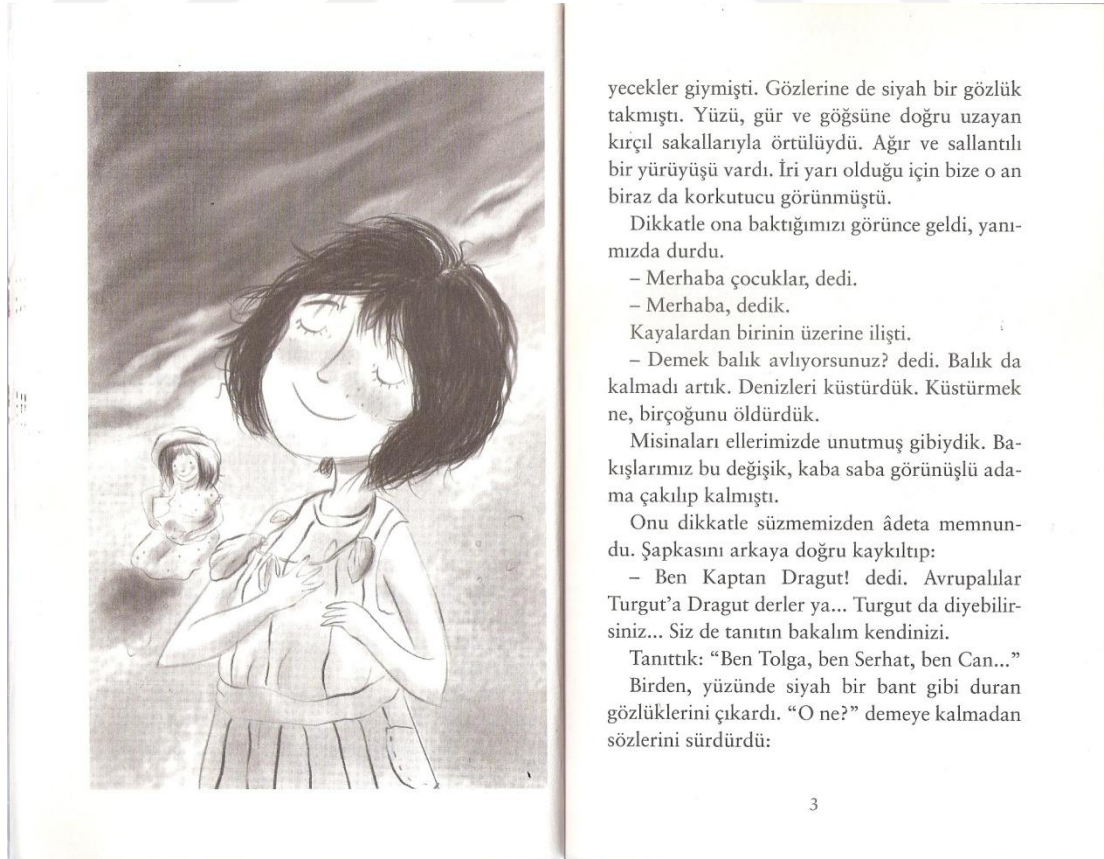
Onur, botun supabından pompayı çekti. Supabın kapağını taktı. Sonra da koşarak pompayı balkonun altına bıraktı, geldi.

Botun içine çantalarını, çıkınlarını koydu-lar. Kovayı az kalsın unutuyorlardı. Murat'ın aklına geldi. Onu da attılar botun içine. İki yanından tutarak botu denize indirdiler. Bel-lerine gelinceye kadar suyun içinde yürüdüler. Sonra da ikisi, iki yandan botun içine at-ladılar. Yüzleri gülüyordu. Denizde yüzenler vardı. Plaj o gün kalabalık olacağı benziyor-du. Birkaç çocuk yüzerek botun yanına geldi-ler. Murat'la Onur kürek çekerken onlar da iterek yardım ediyorlardı. Sonra gülerек bır-aktılar botu. Geri döndüler, plaja doğru yüzmeye başladılar.

İki arkadaş küçük el kürekleriyle yavaş yavaş kıyıdan uzaklaşırken içlerinde hafif bir ürperti vardı. Ne ki bu ürperti çabuk unutuldu. Kıyıda açıldıkça deniz yeşilden maviye, maviden laciverde değişip duru-yordu. Su pırıl pırıldı. Kıyıların bulanıklığı yoktu açıklarda. Murat da, Onur da suyun güzelliği karşısında büyülenmiş gibiydiler.

9

Ek 9: Kör Kaptan'ın Serüvenleri

Ek 10: Cüceler Gezegeni

güneşi, gün ışığının tenimde gezinmesini, mavi gökyüzünü, ağaçları, otları, kuşları, böcekleri doyusya gözlemek istiyorum.

Cüce Oz'un isteğini bunun için geri çevirdim. Oz bu, kuşluk sıralarında gelmiş, ille de top oynayalım diyor.

– Hayır Oz, dedim ona, top oynamanın sırası değil.

Benim bu sözlerim daha ağzımdayken, topu bir tekmeyle bana yollamıştı bile. Tam o sırada Komutan Endru oradan geçiyordu. Bizi görünce gülümsedi.

– Sakın kendinizi fazla yormayın, dedi. Yarına çelik gibi olmalısınız.

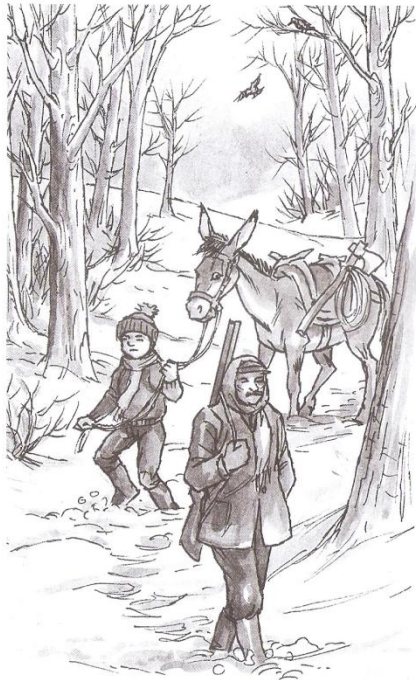
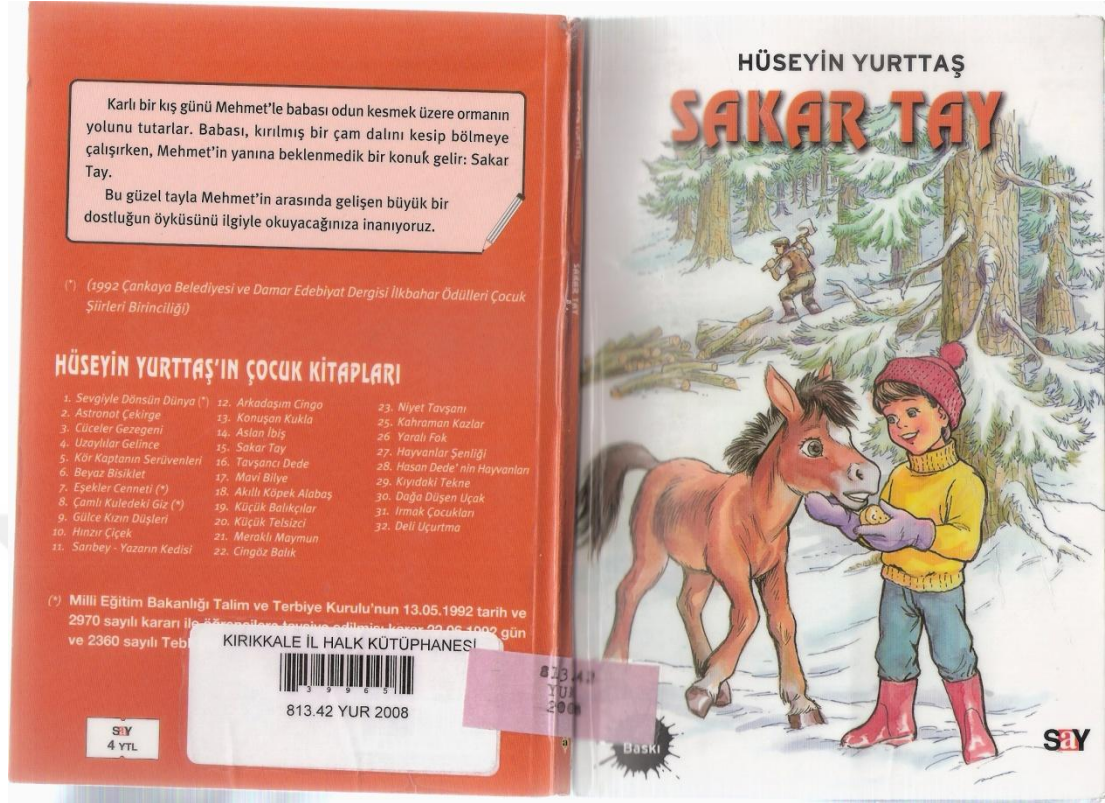
Komutan uzaklaşırken Oz:

– Sen ona bakma, dedi bana, gideceğimiz yerde top oynayamayacağız ki!

Gerçekten gideceğimiz gezegende top oynamaya olanak yok. Çünkü bu gezegende havanın yoğunluğu çok fazla. Çoğu zaman hava almak için uyarlayıcı kullanacağız. Yoksa uzun süre rahatça soluk alıp vermemiz olanaksızmış. İşte o yoğunluk nedeniyle top da zıplamazmış. Düşünün, suyun içinde, suyla dolu bir top zıplar mı? Bu da ona benzer bir durum...

Ek 11: Sakar Tay

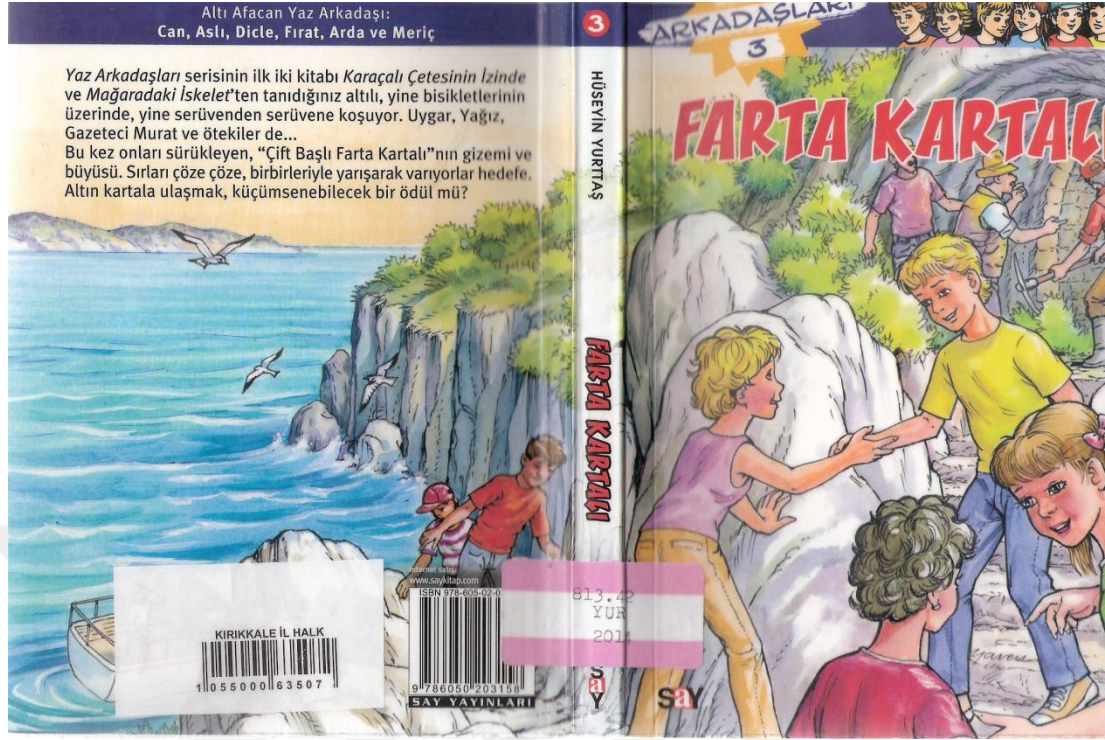
Babası katırı, ağaca bağladı. Sirtından azık torbasını, baltayı aldı. Katırın yem torbasını başına geçirdi. Katır, yemini yemeye başladı.

Babası, elinde balta, yerde yatan kuru bir çam dalına doğru yürüdü. Mehmet de onu izledi. Birkaç adım attıktan sonra, dizlerine kadar kara gömüldü. Zorlukla yürüyerek babasının yanına vardı. Babası, orada karları çiğneyerek hareket edebilecekleri bir yer açtı. Kuru çam dalını orada parçaladı. Bir küme çırpı haline getirdi. Az ötedeki yaş çam dalından bir parça koparıp onu süpürge gibi kullanarak karları temizledi. Oraya kuru çam dalının parçalarını ve pürçeklerini yığı. Cebinden kibrit çıkarıp tutuşturdu. Tutuşan pürçeklerin aleviyle öteki kalın parçalar da yanmaya başladı. Mehmet ateşin kenarında durup ısınmaya başladı. Babası çevreden birkaç kuru dal daha getirip ateşe yakın bir yere koydu.

– Ateşi söndürme. Bunları ateş azaldıkça at, dedi.

Kendisi baltasını alıp kırık çam dalına yanaştı. Önce çam dalının ince kısımlarını budadı. Böylece çam dalı iki çatal halinde uzunca

Ek 12: Farta Kartalı

HÜSEYİN YURTTAŞ

Hüseyin Yurttaş, 1946 yılında Foça'nın Kozbeyli köyünde doğdu. Edirne Erkek İlköğretmen Okulu'nu bitirdi (1964). Öğretmenlik, yayıncılık, dağıtıcılık ve kütüphane yöneticiliği yaptı. 1994 yılında emekli oldu.

Birçok dergi ve gazetede şiirleri ve yazıları yayımlanan Hüseyin Yurttaş, arkadaşlarıyla birlikte *Dönemeç* dergisini çıkardı. "Cumartesi Sohbeti" adlı köşesiyle, 1995-2001 yılları arasında *Yeni Asır* gazetesinde yer aldı. *Ünlem* dergisinin çıkışına ve yayımına katkıda bulundu.

Yurttaş'ın yayımlanmış şiir kitapları: *İlk İşim Uyanmak* (1970), *Gelincik Günleri* (1977), *Uzun Yollar Yolcusu* (1978), *Uzunçalar* (1979), *Sanayi Çarşısı* (1980) (1980 Nevzat Üstün Şiir Başarı Ödülü), *Gecede Kanat Sesleri* (1982) (1984 Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü'nde mansiyon), *Çürüme* (1986), *Kod Adı: Mansur* (1992) (1992 Ceyhan Atuf Kansu Şiir Ödülü), *Kirli Tarih* (1993) (1993 Yunus Nadi Yayınlanmamış Şiir Ödülü ve 1994 Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü), *Sevgiden Ötesi* (1995), *Yirminci Yüzyıl Ağrıları* (1996), *Aşkların Gizli Defteri* (1998) *Aşka Bahar Yetmez* (2001), *Ra* (2005), *Kayıp İklimler* (2007), *Sevgiler Kanarken* (2012) (2012 Melih Cevdet Anday Şiir Ödülü).

Düzyazılarından oluşan ve "Ayna Kırıkları" genel başlığı altında topladığı kitapları: *Bir Sıcak Merhaba* (1996), *Bu Şehir, Bu Topraklar* (1999), *Kış Masalları* (2001), *Özgürlük Çiçekleri* (2005) ve *Düşlerde Uçmak* (2006) adlarını taşıyor. *Ömrün İssiz Günleri* (2001), *Buğulu Camların Ardı* (2007) öykü kitapları; *Saklı Kimlik* (2003), *GDO Ülkesi* (2005), *Robotlar Ülkesi* (2008) *Karaçalı Çetesinin İzinde* (2010), *Mağaradaki İskelet* (2012) romanlarıdır. Yurttaş'ın Devlet Tiyatroları repertuvarına alınmış *Baskıyı Durdur Usta* adlı bir oyunu da bulunmaktadır.

Yurttaş'ın *Astronot Çekirge*, *Çınar Dede* (Yazar tarafından oyunlaştırılmış ve Devlet Tiyatroları repertuvarına alınmıştır.), *Çamlı Kuledeki Giz*, *Beyaz Bisiklet*, *Uzaylılar Gelince*, *Cüceler Gezegeni*, *Sevgiyle Dönsün Dünya* (1992 Çankaya Belediyesi ve Damar Dergisi İlkbahar Ödülleri Çocuk Şiiri Birinciliği), *Kör Kaptanın Serüvenleri*, *Korkak Pati* gibi birçok çocuk kitabı vardır.

Hüseyin Yurttaş, TÖMER'in düzenlediği anketten en başarılı olan çocuk yazarı arasına girerek ödül almıştır (1997).

KARA GEÇİT'İN DALGIÇLARI

Güneş henüz doğmuştu. Parlak Ege güneşi ışıltılı bir örtü gibi her yanı kaplamıştı. Can, gözlerini açtığı anda önce kuş seslerini duydu. Serçeler, kumrular birbirleriyle yarırsı gibiydiler.

Kalkıp yüzünü yıkadı. Verandaya yöneldi. Kaptan Dede'yi kitap okurken buldu. "Bu yaşta her gün okuyor," diye düşünmeden edemedi.

Günaydın deyip ona selamı.

- Ne okuyorsun dede? dedi.

- Bir kaptan arkadaşım anılarını yayımlamış, dedi Kaptan dede: *Açık Denizin Rüzgârı*. Onu okuyorum. Denizler, denizlerdeki o sonsuzluk duygusu, her biri ayrı bir dünya olan limanlar ve oralarındaki yaşam... Bin türlü anı... Hepsi gözümün önünde canlanıyor. Koca gençlik geçip gitti ama hatıralarım hâlâ canlı.

Anlıyordu, Kaptan Dede'sini çok iyi anlıyordu. O bütün yaşadıklarını hakkıyla yaşayan bir insandı. Anılara gömülüp kalan, geçmişini yaşayan biri değildi ama zaman zaman geçmiş günlerine gömüldüğü de oluyordu.

Onu yanağından öptü.

- Canım dedem, aslan dedem, dedi.

Ek 13: Eşekler Cenneti

dimizi bilmiyoruz. Eşeklerin gücünü fazla abartıyoruz. Bunun için de girdiğimiz kavgalardan birçok ölü ve yaralı vererek çıkıyoruz. Artık kendimize gelelim. Eşekliğimizi bilelim. Şimdi beni çok iyi dinle. Bir önerim var: Atlarla ve öküzlerle bir türlü başa çıkamıyoruz. Öyleyse bize destek olacak dış güçler bulalım. Onlarla işbirliği yapalım. Böylece düşmanlarımızı alt edebiliriz."

Sessizliği dinleyici eşeklerden biri bozdu:

"Bizi kim destekler? Eşekliğimizle alay edenler mi?"

"Dünyada önemli olan çıkarlardır," dedi yaşlı eşek. "Çıkarlar, düşmanları bile birleştirir. O sayede biz de yeni dostlar kazanabiliriz. Öyleyse, bizim kimlere, ne gibi çıkarlar sağlayabileceğimiz önemli..."

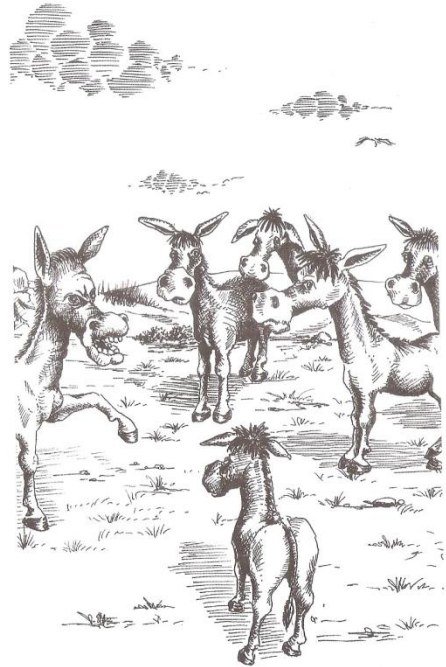
Bir başka eşek ileri atıldı,

"Ben hâlâ bir şey anlamış değilim," dedi. "Bizden, kimin, ne çıkarı olabilir? Biz de ondan nasıl yararlanacağız?"

Yaşlı eşek,

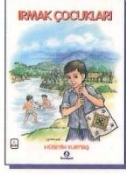
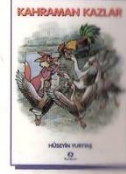
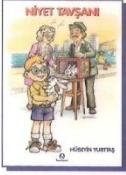
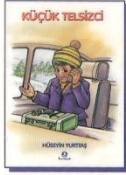
"Örneğin kurtlarla bir dostluk anlaşması yapabiliriz," dedi.

Yaşlı eşek, homurtular arasında şaşkınlıkla karşılandı. Kurtlarla nasıl dost olunabilirdi ki? Olanaksızdı bu!..

Ek 14: Kıyıdaki Tekne

İMBAT YAYINEVİ ÇOCUK KİTAPLARI

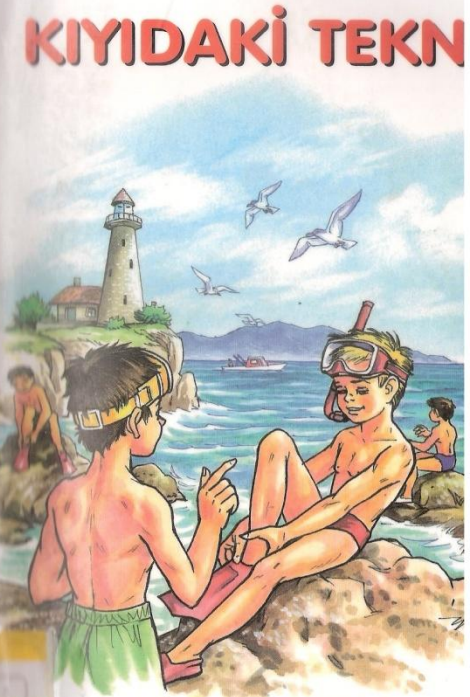

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar
Hakkında Yönetmeliğinin 5 inci maddesinin ikinci fıkrası
çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

İMBAT YAYINEVİ
865 Sokak No:17/601 Kemeraltı - İZMİR
Tel & Faks: (0 232) 445 58 11
e-mail: imbatyayinevi@yahoo.com.tr

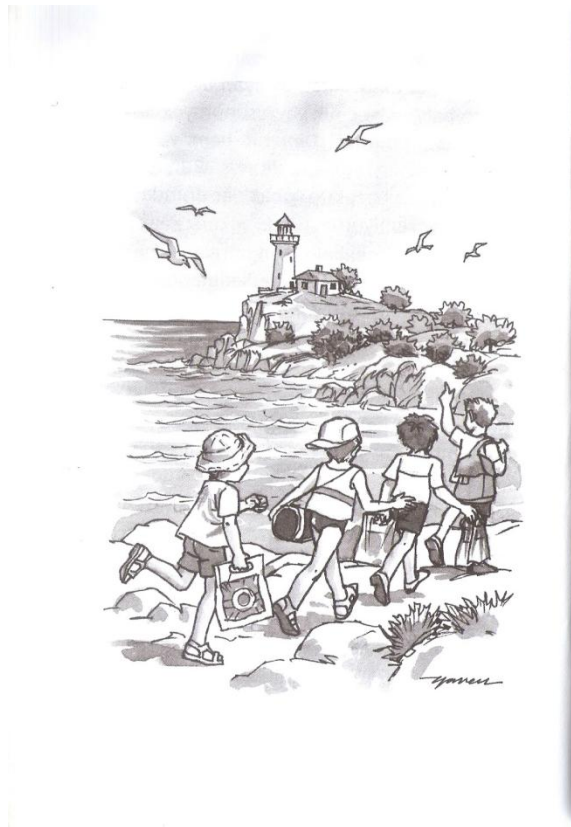

398.2 YUR 2005
9 789756 035399

KIYIDAKİ TEKN

HÜSEYİN YURTTAŞ

gözlüklerimizi, deniz tabancalarımızı akşamdan hazırlamıştık. Sabahleyin Erbil'lerin evinde buluştuk. Taşburun'daki fenerin yolunu tuttuk. Taşburun'a vardığımızda, Sedat'ı, evlerinin önünde bizi beklerken bulduk. Bizi görünce:

– Hey, nerede kaldınız? dedi. Balık erken avlanır. Bakın, saat kaç oldu. Güneş nereye çıktı... Haydi, hemen gidelim.

Sedat'ın annesi de bizi görünce kapiya çıkmıştı.

– Hoş geldiniz çocuklar, dedi. Gelirken sizi karşıdan gördüm. Birer bardak limonata hazırladım. İçin de, öyle gidin.

Evin önündeki taşlığa oturduk. Sedat'ın annesi az sonra limonataları getirdi. Birer bardak içtik. Teşekkür edip oradan ayrıldık. Sedat'ın annesi:

– Fazla uzaklara gitmeyin, dedi. Bir de çok açılmayın denizde... Kıyıda yılanbalıkları çok olurmuş; ona dikkat edin!

Sedat'ın annesinin bu uyarısı ile yılanbalıkları aklımıza geldi. Bu kıyının o tarafında çok yılan balığı olduğunu duymuştuk. Ayrıca ahtapot da çokmuş. Kıyı boyunca yürürken Tekin:

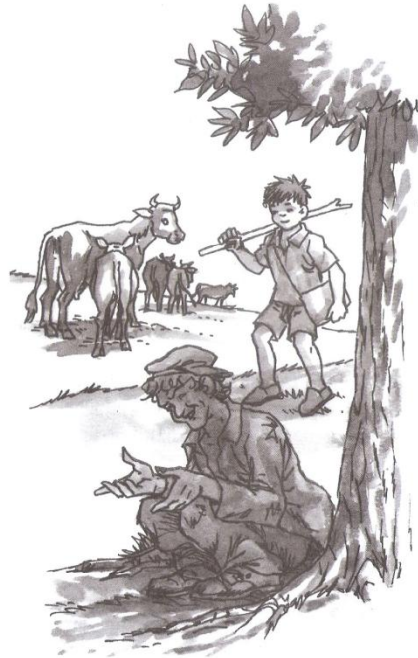
Ek 15: Irmak Çocukları

Memik'i gördüm. Bir ağacın altına oturmuş, kendi kendine bir şeyler söyleyip duruyordu. Gülmek elimde değildi. Güldüm. Sonra kendimi tutarak:

- Memik, ne yapıyorsun? dedim.
- Hiç, dedi, güneşle konuşuyorum.
- Yine güldüm.
- Ne konuşuyorsun güneşle?
- Ohoooo, dedi, her şeyi onunla konuşurum ben. Ne diyor bana biliyor musun?
- Ne diyor?
- Bir gün seninle ikimiz kaçıp gideceğiz, diyor. Ben seni dağların ardına götüreceğim. Denizlerden geçireceğim. Sonra bir daha hiç buralara dönmeyeceğiz. İkimiz kardeş olup gezeceğiz. Bu insanlar da karanlıkta kalacaklar.
- Amma da attın Memik! dedim. Bir kez güneş konuşmaz. Bunları sen uyduruyorsun.
- Kızdı. Yüzünü buruşturdu.
- Git burdan, dedi bana. Git, defol! Madem inanmıyorsun, niçin sorup duruyorsun? Ben güneşle konuşurum.

Arkasını döndü. Güneşe doğru bakıp bir şeyler söylemeye başladı.

Ek 16: Konuşan Kukla

dişte okul yöneticileri ona kukla oynatması için izin vermek istemiyorlar. O nedenle işleri pek iyi değil. Yaşlılık zor. Zaman zaman hangi kuklanın ne diyeceğini karıştırıyor. Kuklaların sözleri birbirine karışınca, her şey çorbaya dönüşüyor. Çocuklar, bu saçmalığa gülmek şöyle dursun, ilgilenmiyorlar bile.

Evet, bu sandıktan kurtulmanın zamanı... İbiş burada yapamayacak. Günlerce bir sandıkta kapalı kalmak... Kolay iş değil bu. Karanlıkta, öylece bekleyip durmak... Yoksa sırf oyuna çıkmak olsa, hiç sıkılmayacak. Zamanı neşeli geçtiği için de yorulmayacak. Yorulsa bile yorulduğunun farkına varmayacak. Çünkü İbiş çocukları çok seviyor. Hepsinin arkadaşı olarak kabul ediyor. Hiçbirini kırmak istemiyor. Onların her dediğini yapıyor. Onları eğlendirmek için yapmadığı komiklik kalmıyor.

Bugün Mehmetçik İlköğretim Okulu'na gidecekler. Dün Atatürk İlköğretim Okulu'ndaydılar. Yarın Cumhuriyet İlköğretim okulu'nda olacaklar. Ne güzel! Keşke hep böyle olsa.

Of! Bu sandığın içi de ne kadar dar böyle? Zor sığıyorlar. Hepsinin birinin üstünde. İşte, İbiş sağ yanından sol yanına dönemedi. Sıkıntıdan patlıyor. Uykusu yok. Uyumak istemiyor. Tembel tembel öylece durmaktan da hoşlanmıyor. Bir keser olsa şimdi, tak tak tak diye bu sandığı kırsa ve çıkıp

Ek 17: Uzaylılar Gelince

—Bey, yemek sırasında güldürme çocukları. Genizlerine kaçacak, bir şey olacak...

Bu sırada Ozan sofradan kalktı.

Aynı anda, televizyonda haberleri okuyan sunucu:

"Sayın seyirciler," dedi, "şimdi de tüm dünyayı ilgilendiren değişik bir haber sunuyoruz. Amerikalı birkaç bilim adamının günlerdir ileri sürdüğü görüşler haklılık kazandı. Bugün bu konuda önemli bir gelişme oldu ve uzayda, dünyamıza doğru hızla yol alan yedi cisim saptandı. Şu anda ancak teleskoplarla gözlenebilen parlak ışıklı bu cisimlerin gecenin ilerleyen saatlerinde bazı Akdeniz ülkelerinden çıplak gözle görülebileceği belirtiliyor. Henüz ne oldukları belli olmayan bu yedi gök cismi birbirlerine yakın rotalar izleyerek, belli bir düzende içinde yeryüzüne doğru yol alıyorlar."

O sırada Cahit Bey yemek masasından ayrılmış, ağaçların ötesinde gökyüzüne bakmaya başlamıştı bile. Önce Sinan, sonra Ozan onun yanına geldi. Bir süre gökyüzünde hareket halinde olan ışıklar aradılar. Ancak, yaz günlerinin kalabalığında Palamutbükü sahili ışıklar içindeydi. Bu yüzden gökyüzünde yıldızların birçoğunu göremiyorlardı.

Ek 18: Çınar Dede

düşleyemezdim bile. Oysa yıllar çok çabuk geçip gidiyormuş... Bunca yıl sonra, o köylünün ileri görüşlülüğüne düşünüp düşünüp şaşıyorum. Çok değil, otuz-kırk yaşına geldiğim zamanlar bile artık gölgem işe yaramaya başlamıştı. Gelip geçenler, küçük çeşmeden su içip gölgeme sığınanlar; beni de, küçük çeşmeyi de çok severler. Hiç kimse beni ya da dallarımı kesmeye kalkmaz. Küçük çeşmenin boruları tıkanca, havuzu kirlense hemen temizlerler.

Küçük çeşmenin sırtısı benim için en güzel şarkıdır. Günlerimi onun sırtısını dinleyerek geçiririm. O da, rüzgârla benim söyleşilerimi dinler. Birbirimize zarar vermemeye çalışırız. Zaten onun bana hemen hemen hiç zararı dokunmaz. Üstelik suyundan yararlanırım. Ne yazık ki, benim yapraklarım onun havuzuna düşer, suyu kirletirler. Arsız köklerim borularını, kaynağının çevresini kuşatırlar. İşte o zamanlar zavallı küçük çeşmenin suyu akmaz. Sesi kesilir. Buna çok üzülürüm. Ama doğa yasalarına karşı gelemem. Köklerime söz anlatamam. O zaman köylüler gelir, küçük çeşmenin borularını sarmış, kaynağına kadar ilerlemiş köklerini keserler. Bu temizlik hemen hemen her yıl, bir ya da iki kez olur. Bu temizlikler sırasında biraz canım

